

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૭૮૬ ચર્મીક

પુસ્તકનું નામ ૮૧૨૫૩૨ ગુજરાતી

વિષય ૬-૩

પુરુષોત્તમ ત્રયમાળા-૪

ભયંકર ભુજંગ.

લેખક —

લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ.

પ્રત ૧૧૦૦

સવત ૧૯૮૦

મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

પ્રકાશક —

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સમાહ
લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ બ્યાસ.
“ બ્યાસ ” કાર્યાલય-ગોધરા ૪.

સોલ એજન્ટ —

આર વનમાળીદાસ બુકસેલર.
બુની લાટીયા મહાજન વાડી સામે.
૩૯૭, કાલબાદેવી રોડ બુંબઈ. ૨

મુદ્રક —

નરવરલાલ શંકરલાલ મહેતા.

વિવેકાનંદ મુદ્રણાલય,

ખાડીઆ, —અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના:-

આ નવલકથા મૂળ નાટક રૂપે પાંચ વર્ષ પહેલાં લખાઈ, પરંતુ નાટક બજવવા માટે લખાયું થઈ પડતું હોવાથી તેને વાર્તા રૂપે પડી કાઢી તેમારે થતા અમદાવાદના દૈનિક સ્વરાજ્ય પત્રમા ચાલુ વાર્તા તરીકે કટકે કટકે છપાઈ મિત્રવર્ગ અને વાચકોની મહામણથી પુસ્તક રૂપમા મૂકવા સંજોગો અનુકુળ થતા બાબત જાણી શકી છું.

આમા શ્રીલો હશે વિચારો નવા સવા હશે, છતાં વાર્તાનું સ્વરૂપ કેવળ સ્વતંત્ર છે. એકે પણ પુસ્તકનો ઉતારો કે અનુસરણ નથી. પૃથક્ પૃથક્ જે વિચારો થતા, જે ચિત્રો નજર સમક્ષ પડતા તે આ વાર્તામા ઉતારવા યત્ન કર્યો છે અને રચના વિચાર મે રજુ કર્યા છે. કેટલાક સીધી રીતે ને કેટલાક આડકતરી રીતે તેમા યોગ સ્વીકાર્ય પણ હોય ને ના પણ હોય ' ।

આ વાર્તા સામાજિક અને રાજકીય બંને છે એટલે મહાભારત
યુદ્ધનો ચિંતા નજર સમક્ષ હોતા, તે છાપ પણ નવલકથામાં ઉતરવા
પામી છે એ યુદ્ધનું વસ્તુ વાર્તામાં હાથ લાગ્યું છે

કચન અને સુદરીના પાત્રો વાર્તામાં નવિન છે શકા, કુશકા
મા વાચકને નાખી દે તેમ છે છતાંય તે અસંભવિત નથી શક્ય
છે બંને પાત્રો ભિન્ન ભિન્ન આદર્શના છે કચન જેવા કેટલાય પાત્રો
સમાજમાં વસતા હશે સુદરી જેવા પણ ગણ્યા ગાંધ્યા હશે તે
ખગજ પણ છુપા સ્ત્રી રત્નો.

સ્ત્રી સુધાગલાની, સમાર સુધારાની કેટલી બારે જરૂર છે તે આ
ઉપરથી જણાશે સ્ત્રી કેળવણી એ સંકુચિત નથી, ઘણી વિસ્તાર્ય છે
ને તે માટે હજી સુધારકો અને નેતાઓને ઘણું કરવાનું બાકી છે ।

આ કથામાં કદાચ અલભ્ય હોય તે વાચકો સુધારાવશે તે
મન ધટિત લાગે સુધારવા નહિ ચૂક ।

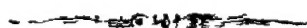
ચાલુ રહી પ્રમાણે પ્રસ્તાવના, ઉપેક્ષાઓ ને ઓળખ જાણીતા
બીજા માણસો પાસે લખાવાય છે એમ ન કરતા કથનું સફળ
ઓળખાણ કરાની, બૂલ ચૂક માટે લખા માગીશ

છેવટે ભાગ ૩ પાઠકનો તથા રિવેકાનદ પ્રેસના માલિક ભાઈ
નટવરલાલ મહેતાનો આભાર માનવાની ફરજ સમજી છું અસ્તુ -

યુદ્ધ જયંતિ
૧૯૮૦
સુઆઈ.

}

લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ.

શ્રીયુત્તર નૃસિંહરામ શંકરલાલ વકીલ

શુભસ્થળ — સાવલી

આપ મારી સ્વજાતિના અને બાલસ્નેહી છો, આપે
જ્ઞાતિમુદાગળા અને સમાજસેવાના કાર્યમાં સારો હિસ્સો
આપ્યો છે થોડા સમયમાં બુદ્ધિચાતુર્યને ઉદ્ઘોગની ચિવટે
ઘણી મારી મિથિતિ પર આવ્યા છો. આ વિશ્વાસઘાતના
વધતા જતા જમાનામાં, મિત્રદોહના ખગડતા જતા દુષ્ટ
વાતાવરણમાં આપ જેવા નિઃસ્વાર્થો મિત્ર માગ પ્રત્યે
સ્નેહ ધરવી, માગ કાર્ય પ્રત્યે આશિષ તથા સલાહ
આપો છો તેના વિનિમયમાં આ મારી પ્રથમ નવલ-
કથાની કૃતિ સિવાય બીજી શુ અર્પો શકું ?

હિ તમારો બી.આ.ભાઈ

અનુક્રમણિકા.

ખ ૬ પહેલો —

નંબર.	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	મેહમા વહેમ	૧
૨	કાળાનું બહારવટું	૫
૩	સ્વપ્ન	૮
૪	મહારાજનો રાજકારબાર	૧૨
૫	સોનગઢ	૧૬
૬	કચનનો બાળપૈા.	૨૦
૭	સખી મ મેલન	૩૦
૮	જન્મોત્સવ.	૩૭
૯	મહેમાન	૪૩
૧૦	ત્રેમી મુગલ	૪૭
૧૧	મોહિની ગુમ	૫૭

ખ ૬ બીજો —

૧	કૃષ્ણા	૬૪
૨	મિત્ર શોધ	૭૧
૩	મોહિનીનો છુટકો.	૮૭
૪	સ્ત્રી	૮૭

(૭)

નંબર	વિષય	પૃષ્ઠ
૫	મૂળનું પલટાવું	૯૭
૬	વીર સેના	૧૦૩
૭	મોહિનીની કસોટી. ...	૧૦૯
૮	મોહિનીની સ્થિતિ	૧૧૯
૯	ભુજ ગતો પરાજય.	૧૩૦
૧૦	પથાતાપ	૧૩૭

અ ૬ ત્રીજો —

૧	નુતન વારસ	૧૪૯
૨	સૂખ સૂચી	૧૫૪
૩	સુદરી.	૧૬૦
૪	આત્મલગ્ન.	૧૬૬
૫	મોહાષ કાડો.	૧૭૨
૬	વડિલ વીનાના અગ્નિ	૧૮૩
૭	રાજ્યાભિષેક	૧૮૫
૮	લગ્ન અને ભવિષ્ય.	૧૯૦
૯	સુંદરીનું સ્વપ્ન	૧૯૫
૧૦	કૃષ્ણનું ખૂન	૨૦૦
૧૧	રાજ્યકેરણીરક્તનિશાપ,	૨૦૬
૧૨	આનન્દભિમં.	૨૧૨
૧૩	છેવટ	૨૧૮

મીઠાઈઓનું ગંજાવર સ્થાન.

અમારી મીઠાઈ યુરોપ, અમેરીકાને જાપાન-
થી પણ મ ગાવવા ચૂકતા નથી.

અમારા હલવા તો નમુનેદાર છે—

૧૪ જાતના હલવા, ૮ જાતના પાક, ૬ જાત-
ના લાડુ, ૪ જાતના મેસુર ને પકવાન વગેરે
અમારે ત્યાંનાં ખાવા લાયક છે—

બહાર ગામના ગ્રાહકોને પુરતો સ તોષ મળે
છે. ઓર્ડર આપતાં અમને આપો. ઓર્ડર સાથે
પચીસ ટકા એડવાન્સ મોકલશો.

ગોવિંદાશ્રમ સ્વીટ શો રૂમ.

જુમામસીદ સામે, ખોતી બજાર,

મુંબાઈ ૨.

॥ ૐ ॥

ભયંકર ભુજંગ.

(૫૩ પહેલો)

પ્રકરણ ૧

સ્નેહમા વહેમ ?

હિ પ્રભો ! શુ વદુ ? શુ રદુ ? હૃદય રડી રડી યમિત થયુ, ઉભરા ઠલવાઇ ગયા, ખાણી કાઇ નથી શુ સર્વત્ર આજ જાળ પ્રસરી રહી હશે ? સ્નેહમા જ્યા ને ત્યા આવાજ વિધો ? સ્નેહમા સ્વાર્થનો વાસો ખરો કે ? મોહ હોય ખરો કે ? જ્યારે સ્નેહી તરફથી કચડી નજર થાય, દિલ ખેવહા થાય ત્યારે સ્નેહ એ ક્યા રહ્યો ? માતપિતાનો સંબંધ એ સ્વાર્થ કે સ્નેહ ? બ્રાત ભગિનીનો સંબંધ એ શુ ? પતિ ચલિ વચ્ચે શું ? ઓ વિભુ ! સમજાવ, સમજાવ એ બેઠી બરમે સમજાવ. આજનો બનાવ તે શુ સ્નેહ કે સ્નેહમા વહેમ ?

એકીએ વચ્ચે ભિન્નતા હોય ખરી કે ? સ્નેહીના દીલ એક-એકથી જુદા પડી શકે ? સ્વાર્થપૂર્ણ મોહિત વસ્તુઓ ગેવી કે કામીની-કાચનમા તેને મોહ થાય ખરો કે ? વિદ્વાને ત્યા સ્થાન મળે

અરે ! એ સ્નેહના જાણુનહારે બતાવે, બતાવે સ્નેહની પરિસીમા " સ્નેહ એ શુ ? સ્નેહ ક્યા વમે છે ? શુ હ જોને સ્નેહ માનતો આવ્યો છુ તે સ્નેહ નહિ ને કાંઈ અન્ય છે ? શુ તે સ્નેહ કે સ્નેહમા વહેમ ?

વાચક ! આ ઉદ્દગાર ક્યા હશે ? હૈંકુ પીગળી જય તેવા છે કે નહિ તેની ખાતરી તો તાર સારાસાગનો વિચાર કરનાર હૃદય કરી નકે અત્યાગે આ સમય અશાંતિનો છે ધોર અધકારનો છે એક નવયુગ પોતાના તેજની પણ મક્કિન, પવિત્ર પણ કલકિત, મોહી પણ ભુત પડેલુ હૃદય અનુજો ભીજની રહ્યો છે પોતાના જીવનમા જનતા મનોરોને મિચારી રહ્યો છે

જગદિશ તે કુન્દનપુરીના એક ધનાઢ્ય જાગીરદારનો પુત્ર હતો, તેની જાગીર અત્યાગે નામનીજ હતી પિતાના મરણ બાદ જાગી ની વ્યવસ્થા તેના બુદ્ધિમાળીદારએ વેડકી નાખી, પિતાએ સગ્રહ કરી રાખેલા થોડા દ્રવ્યથી વિદ્યા મેળની પોતાની વિધવા માતથા નાની ભેનના મલવાસથી જીવન ગુજાવતા નામાન્ય કેળવણી પૂરી કરી હતી કેળવણી મેળવવાતેનું લિ ઘણું મેળાયું, પરંતુ દીનતા અને પોતાને શિર કુદુમ્બને પોષવાનું દાર્દ અવી પડવાથી તે મિચારે દૂર કરી કોઈ ધધામા ગેકાઈ શાંતિથી નિદ્રિતનો વખત ગુજાવે તેવો સકલ્પ કર્યો પરંતુ શાંતિના ચહાનારાને શાંતિ કનથી હોય ? શાંતિ મેળવવા ખાતર પોતાના આપદાદાની મીલકત સામુ નજર સરખી કરી નહિ, ભાગીદારને છેડ્યા નહિ તેને સમજાવવા તેના અન્ય સ્નેહી સમઘીઓએ પ્રયત્ન કર્યા પણ તે સર્વ નિષ્ફળ ગયા મા મિચારા ભોળી અને મુશિલ હોવાથી, તેમજ પોતાને એકનો એક પુત્ર તથા પુત્રી હોવાથી ધર્મ પાત્ર એ ખતેનું લિત ધર્યો જે મજે

તેથી સતોષ મानी ઇશ્વર રમરણુમા શુદ્ધી ગુજરતી પિતાએ એકત્ર કરેલો ખસો અત્યાર મુધીના ખર્ચોમા ગયો તે સિવાય અધુરામા પુરુષરમા આગ લાગવાથી સર્વ સરસામાન બળી ખાખ થયો ને કાઠક નીકળ્યુ તે લઈ પોતાના બીજા એક સાધારણ મકાનમા રતી શુદ્ધી ગુજરતી અત્યારે જગદીશ તેજ મકાનના આગવા ભાગમા પોતાની પ્રીય પથારીમા પડ્યો પડ્યો રાત્રીના દશ વાગે પૂર્ણિમાની ચાદની મત્રીને બેઠા છે ચાદનીની શિતળતા તેને મન અત્યાર ઉપસુતા થઈ પડી છે તેના હૃદયને કાગી ધા લાગ્યો છે. તેનું ચિત્ત ચક્રોળે ચઢ્યું છે મગજમા આવે છે તેમ બકે છે ને ઉભરા ઠાલવે છે લગ્ન થયું છે અને તેજ લગ્નની અથીથી બેઠાયેલી વ્યક્તિને તુ રનેલી માનવી કે સખધી? તે વિચારોમા પોતાનું મગજ પગેલી ગ્લે છે

વાચક! એલી ને સખધી એક કે જુદા, તેનો પ્રત્યુત્તર તાગ અમર આત્માને પછી તરત વાળ ને ખુન્નાસો કરી આગળ ધપ જે જગત મળે તેજ જગદીશનો માનજે

“સખધીઓ જ્યાં મુધી સ્વાર્થ સરે ત્યાજ મુધી ઉપવ્રજીઓ એવ રાખે છે, ને ગરજ સરી કે કુતકારી કાઢે છે જેમ લુહાર એટલે બાપ દાદા કરતા આવે છે તે ધધો એટલે લુહાર, એમ કરનાર નરી પણ લુહારના પેટે જનમ્યો એટલે લુહાર પછી બહે તે સુથારનું કે મોનીનું કામ કરતો હોય તેવીજ રીતે સખધીઓને માનવા પડે છે, તેમના માન જાળવવા પડે છે, તેમના વચનો આત્માને ઠગીને પણ શિરોવદ્ધ કરવા પડે છે, બહે પછી સત્ય હોય કે અસત્ય સખધી તરફ દીલ ન હોય આત્મા તેમને ન ઇચ્છતો હોય છતાં તેમને માનવા પડે છે કે મારા છે, ધરનું રનેલી તો ભયે પરદેશી હોય, પર ન્યાનનો હોય, પર કુળનો

હોય પણ ઘરનો હોય છતાં તે બન્નેના આત્મા આત્માના બેઠાણ થયા,
 “હૃદય એકતાને પામ્યા એટલે જીવનથી તે મરણ પર્યંત તેમા ઉણપ
 ન આવે તેમા કટક આવે છતાં દરકાર ન કરે એક પાછળ એક
 જન દેના તેનાર થાય, તેજ ખગ સ્નેહી” શુ પતિ પતિનુ તેમ છે ?
 પતિ મરણ પામે પતિ મરે છે ? અરુ પુતર્લક્ષ કવ્વાની હૃદય સા
 ઉર્મિ ધનવે છે પણ તે રૂઢીની બેડીવી અચકાય છે, છેવટે સ્નેહ તે
 સ્વાર્થમા બદલાઈ જાય છે શુ પતિ મરતા પતિ પાછળ જુરે છે ?
 અરે ! ના દહનક્રિયા થયા અગાઉ અન્ય સાથે વસવા તત્પર
 થાન છે એક મરે કે બીજી, બીજી મરે કે ત્રીજી, તેની અવધિ કયા ?
 પુત્ર પુત્રીઓ બેઠના પ્રમાણમા હોય, ઉમ્મર થઈ ગઈ હોય છતાં
 સ્વાર્થની ખાતર કહો કે મોઢની ખાતર, મિયાગી બીજી આળાઓના
 યોગન ગિલ લુટવા-જીવન હુદવા તૈયાર થાય છે, અને માત પિતાઓ,
 ભ્રાત-ભગિનીઓ, તેમા સામેલ થાય છે શુ ત્યારે એ સ્નેહ કે વહેમ ?

નો કાતે કહેવો ? સ્નેહી એકથી વધુ હોઈ શકે ? હા હોઈ શકે,
 જે નૈમર્ગિક સમય છે એકની પાછળ બીજી કબ્જ સહેવા તૈયાર છે
 જન પગી દુનિયા તેને ઘેલજા કહે ?

આમ વિચારો કરતા કરતા જગદીશ પથારીમા પડ્યો છે, થાકીને
 નિદ્રા આધિન બન્યો પણ મગજ તો સ્વપ્નાવસ્થામા પણ કામ કરતું
 રહ્યું છે

પ્રકરણ ૨.

કાળાનું બહારવટું

કાળોનાગ—ઓ તિલ્લુ તવવાર ! તું મારા છત્રની, ખરેખર

માગ્યની પ્રતિભા છે તારા વડે કેટલા પ્રાણીઓના જીવ લીધા, કેટલાને લુટ્યા, કેટલાને રબડ્યા ને કેટલાકને હાથવશે ? પાપી મહારાજ ! તું માદીનશીન થયો પણ તે કેટલો સમય ! સમગ્ર વિશ્વને ધુળવનાર કાળો-ભુજંગ તને ઝપલા દેનાર નથી મારા વિષની દ્વેર પ્રસારી તને, તારા કુટુંબને જોઈતા કેળ ચખાડું છું

કેમ ! જીવમ આજે કાઠ બક્ષ-શિકાર દાથ આગ્યો કે નહિ ?

જીવમ—મહારાજા ! આપણા સૈનિકોએ પામેના ગન્યમાથી ચાકુ કુમારીઓને તેમના પિતાના ઉચ્ચાનમાથી ઉઠાવી આણી સર્વ લુટી લઈ, શિયળ ભગ કરી ઠાર કરી છે હજીપણ તેઓ તેમના શેડના નિમકહલાલ કાચમાં મડ્યા જ છે

કાળો—જીવમ ! શાઆશ મારા સરદાર ! સગદાર તો તારા જેવાજ હો ન્યા મુખી મહારાજના કુટુંબને ધુળ ચાટતું નથી ક્યું, ત્યા મુખી ગિરિ ચિત્તે ખેસવાથી લાભ નથી તેના મદને ધરીમા ગતારી તેને એક મચ્છર સમાન પલકમાં કચરી નાખી કુન્દનપુરીનો ચક્રમર્તિ મહારાજ ખનુ ત્યારેજ મને જપ થશે, જોઈ છું કે મારી સામા જવાનો કોની તાકાત છે ?

જીવમ—સગદાર ! આ કાષ કરવાને માટે પ્રપચની પ્રથમ જરૂર છે, કેમકે—

‘પ્રપચે હુપ દુનિયાના તજી ગાદી વને રખડે

પ્રપચે સર્વ રહેયુ છે, કદી ના દાર ખાવે તે

કાગો—હા જીવમ ! અપણે તેજ પ્રપચ અગી વાપરવાની છે
પ્રથમ આપણે મેનગર બાળાગેશ મુળને દબાવતા લ મજબૂરોને
કટુ બ નિતિ નાટ કરીએ, પછી તેની પછી તેનીજ દશા માટે આ કાર્ય
પ્રથમ કરવા તુ માગે પત્ર લખ મુળામિ, પાસે જા તે પ્રત્યક્ષ લેણ
પગ થા

જીવમ—હા ખી આપો ત્યાં

કાગો—(પત્ર લખવો)

કુન્દનપુરીનું જગત

મેનગર બાળાગેશ મુળામા

લી રિતચિતક, મદનો અલી, સતપતિ કાળામિદ નિ માન દમ્ભ
લીખિત ખત લેણ આવનાર સમયને આપણા સબધીપણની—એક
દિનેજનીની ખાતરી આપી પ્રસંગ પડે મહાય કરવા તથા માગવાની
અનમતિ દર્શાવશે અથવા નો મળતો જવાબ બળવડે બતાવશે
લી રિતચિતક કાળામિદ

તે જીવમ, પત્રનો પ્રત્યક્ષ લખ સત્ક પાઠો આવ

આ પ્રમાણે કાળાનામે પત્ર લખી પોતાના મર્યાદા જીવમને
મેનગર તરફ ગાના કર્યો હતો આપણે કાળાના કાર્યની પ્રથમ
નિયતિ તરફ નજર કરીશું

કુન્દનપુરી તે ખરેખર કુન્દનપુરીજ હતું. અત્યારે તે ઘણીજ મરી
દાવતામા આવી પડ્યું છે તેટલું દ્રવ્ય કુન્દનપુરીમા હતું તેટલું દુનિયાના
મા મીત મર્યાદા નરેખા હ હતું એકો યાગ્ય માયાગ્ય નિવેદી

અને પડેપકાગી હતા ધર્મનો ત્યા જયજયદાર હતો લોકો ધનાઢ્ય હોવા છતા તેમનામા અત્યાગના લક્ષ્મીદાસોમા ભરાઈ ગેલા હુગુણોએ વાસો કયો નહોતો મળા ાજ શૈવગજ એ ને. એક ગન્યના સ્તબ હતા, અરે! યુરએના ગુરૂ હતા તેમને જોતા ઇદ્ર મહાગજના-ધર્મગજના દર્શન થતા પ્રજા તેમને પ્યારથી રહાતી ને પિતાતુલ્ય લેખતી તેરીજ રીતે રાજા પણ પ્રજાને પુત્ર સમાન માની પ્રજાના મુખની પાજણ તન મન ને ધન પાદરના પ્રગતથીજ પોતે છે ને પોતાવી પ્રજા છે તેવુ જાન તેમને હતુ, અરે! અનુ વમા હતુ એમ કહીએ તો પણ ચાલે, કે તેમનુ રાજ્ય એટલે રામ રાજ્ય હતુ રાજથી મેવક મુધી પવિત્રતા, ફજજ તેમની રોરમમા રમી રહ્યા હતા, કહો ત્યા પછી શી ખામી હોય ?

વખત જતા મહારાજા વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત થતા દૈવનુ કામુ ચક્ર ફરતુ ફરતુ તેમના પર આવ્યુ કામ આતી મામો વિમો પનુથી તે દેવ મૃત્યુને વશ છે' તેજ નિયમાનુમાર મૃત્યુ આવ્યુ ને તેમના શરીરને પોતાના મુખમા ઝડપી, આત્મા ને શરીરને જુદા કરી, કુટુંબને તથા પ્રજાને ઠકળતા મૂકી ચાલી ગયુ

મહારાજાનુ મગણ થતા ગાદી વાગસ પાટરીપુત્ર મરસજ હકદાર હોઈ શુભ મુહુર્ત જોવાની તિવક કરાવી રાજા હરાઓ ને તે વખતે રાજાએ પોતાના રાજધર્મના બોધથી પ્રજાને સતોષી, અને પ્રજાએ રાજાને સતોષ આપ્યો સર્વ રાજ્યમા આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. પરંતુ ઇશ્વરના વિશાળ વિશ્વમા સર્વને એક સરખો આનંદ પ્રાપ્ત થતો નથી કેટલા આથીએના સ્વાર્થ ન સગવાથી તે તો હૃદયમા મળગના લાગ્યા ને શુભ પ્રમોગને અશુભ માનવા લાગ્યા આમ ડેને થયુ હશે તે

વિચારનાનું મહેતુ જ નથી આધારી કથાના નાયક કાળોનાગ છે.
ભયર બુજંગ મરગજનો દોહિત બ્રાત તથા તેના આચારી, કપટથી
ભરપૂર સખાથી તથા મિત્રો પોતાનું ન ફારસાથી પ્રજાનો ગદ્દા તે તે
પ્રેમગતી તરફી ઓળંગારીએ મધન દાસના મળગારી મર્યો.

મરગજને મહાગત થયાને એક બે માસ થયા પડી કાળોનાગ
તથા તેની ગેળી મરગજને ત-કોળી કુન્દનપુત્રીના જગવમા ચાલી
ભીંગી ન ત્યા મહારુટ્ટ કડી, મિચારી નિરોધ બોળી પ્રજાને-અત્યા-
નુદા મુખમા મનાવતી પ્રજાને લુટારા-લી માવાળી, ગરબમા હાહાકાર
થઈ ગેલો મરગજે કાળાને મમજારા, તેનું ધાર્યું કડી આપતા, તેને
ગળસા ચણા ચણા પ્રયત્નો કરા પળુ નર્ત નિષ્કળ ! કેમકે જ્યાં
મુઠ્ઠી કોઠપણુ આપતનો અંત આવવાને સમય નથી આવતો
ત્યા સુધી ભજીજ્ય પ્રયત્નો પણ નિષ્ફળ નિવડે છે તેમજ અપો
મન્યુ કાળાતી વિચારી જરાગા મરત્ર જેમમથ કેવાઈ, તે ત્યા ન
ત્યા તના જ્ય થસ વાગે સરે નર્ત તનાથી ગસ લાગ્યા પળીયી
ત નજ નથી તેની બન્યી થય્યના વાગ્યા આ સમયે આપજે
જ કાળોના જગવના બનાવડાનું નર્ત કર્યું ને આગળની
પ્રતિને તપાસીજ

પ્રકરણ ૩ જુ.

અવન

મધ્યગત્રી છે જગદીશના ઓળંગા નાતિ છે પણ મગજમા
અગતિ છે મળતી બાતો નેજા સાજ અજરાગ આપી ગી છે

જગતીનું મુખ કોમળ, તેજસ્વી, મોહક અને મુદ્દ હોવા કાં
અત્યારે ઓગ મનમ પડે છે, તેના મુખમાથી નીકળતા સ્વમ્ભવ
કેદારો એક વ્યક્તિ છુપી રીતે કાન દબા માલગી ગયો છે તે ચક્તિ
કામ નહિ પણ જગતીના બેગી પ્રનાનો નિરોડો જ્ઞાનના તેનું એકી
ક મમયી ।

“ રા મારા છત્રના મુખજ નથી ” માર્ક છત્ર કોટ મમજ
કે ? પિતાની મિલકતનો વ્યભોગ ખીજા માણે તેનું કાલ નહિ, તેથી
મને હર્ષ શોક નથી । માતાના બાળ્યમા દુખ લખેનું છે ? પુત્રને
મુખી જોવાના અવસર તેને મારે નથી ? પતિનું મુખ મને નહિ ।
રાત્રી મુખ માતાને નહિ ? મિચારી જોનું શુ ? તેની ગી દશા ? ગ
જગત મારા માટ નથી ? જ્યાંને ત્યાં મોહનજી । પ્રપચ જગ ।
કાલને દુ શાંતિ આપુ તેમ નથી । મારમા રા છે ? રા દુ લેતા
શુ કદ ? દુ વિવર્જન દુ । કાલ નહિ, મધી ભ્રમણ છે ।

અરે ! આગુ જોડે ‘ દુ નેહીજનો ’ તમો કયાયો ? મા-
છત્રને જોવા આગા ? આગો, અવો, તપાના તમાગ જોવાજ મને
પણ લાગ્યા મોહના રા । દુનિયામા સ્ત્રીઓથીજ રત્ન, રક્ષિ,
મમક્રિ, અને અસવિ જોને જો રગ લાગે ને તેમાજ ગીમે મારા
છત્રના તો અવધિજ લખાયેલી છે

જોનું મુદ્દ । તાડ શુ ? કયા પાનના હાથમા તુ મોપાદશ ?
મારા હાથમા છે જના બાળ્ય રા કરે કે ને જોવાનુંજ દુનું । મોપાદશ
મદપાત્રને, ‘ જના દૈન્યોમે મન્યુ કપાત્ર તો ’ અદગતી પરિલા કોણ
કરી શક ? મન કે તુ મુખી થત પડી ? હિન્દુ સમાજની રૂઢીમા
ન પાળ મદપાદશ કે ? કદાચ સિધવા મની તો ? અગર । આ ગુ કેવો

નિનાર ! અવમતા ! કાટ ! કાટ ! " ઓ પ્રાણી માર્ગે કુ ? એન માટે
આના સિચાર ? એન તા- સુ ? સુ તુ પવિત્રતા જાળવી શકો ?
અનગથી બચી શકો ? દનિયાના પાતાનગણુથી અળા પી ગેરે ?
દનિયાના મર્મ આસેપો પડો તે વખતે કયા શાસ્ત્રોને ઉડીશ ?
શુ માયુ ગણીશ ?

વળી આ બીજી સુ ? હદ થા ? હદ થઈ ધર્મ જતા ધાડ
પણ પિકાર કરતા અપકાર મળ્યો, સુ મોહર્થ ? સુ મુદ્દતા જીવ
ચગદી નાખનાજ છંડે છે ? અપવિત્ર કનવાજ અપાય ? કમગુ
ત જી પ્રભાતમા ખીલેલુ શુભાખ દુષ્ટ પાત્રના હાથમા જતા અજાની
કુવાશાગેરી નજરે પડતા તેને ગમે તેમ વેડશી નાખે છે, કચરી
નાખે છે

અરે આ તે કેવી પ્રિયિતતા ! કેટલી અત્રતતા ? નાની વયમા
શ કંઈ મગજ ? કાને કહેવાય આ ઘટના ? કાલ અટકારી ન શકે ?
સુ આ કેળગણીનો પ્રભાવ નહોય ? નહોય આ દગવણી ? આનો
અર્ધદગ્ધ ઉપલડીયુ મળુત ?

અરે હજ થઈ ? મને અપ્રમય મકલો છે ? મળી દે તા-
માની તુ પુ- કરી ને કાળી બાકી ન ગાય મતાની ખાતર, એનની
ખાતર અરે ! સકળ સિશ્વની ખાતર મને કંઈક શાંતિમા રાખજો !
જીવનનો કલ જાવ લેના દેને નહિતર મસ આત્મા આત્માન માર્ગે
ગરીર શરીરના માર્ગે હતુ સુ ને ગયુ શુ ? આચા તેજા, ગયા
એના કર્મ માથે, દચ્છા માથે વામના માથે !

અરે ! હવે તો જનારો તમે બધા મફત ! ઓ પ્રિય
મધેકાન્ત ! મને આ સ્થિતિમા મફત તુ કયા ગયો ? મિત્રો પલુ
આયા ? ના તેમ ન હોય !

આ પ્રમાણે જગદીશ જન્મગતે, નિશ્ચય નાખતો, અથુ ગાળતો
 અમનને નાચુ માની ગાડો મની જો છે યોડો સમય શાન્ત રહ્યા કે
 છુપાઇ રહેલી વ્યક્તિએ આવી તેના ગરીબને પવન નાખવો શરૂ
 કયો યોડુ પાણી પાચુ તે પોતે તેના ગમ્મો પર વિચારના લાગી
 નુ માતા જોન, પત્ની, મિત્ર અને સ્નેહી સર્વને માટે આવી શકાઓ ?
 ગાળવા છે અરે ? કાલ નહિ એ તો અપ્રાપ્તિની પ્રેરણા ! આમ
 ત્યાગ કરે કે એટલી વાગ્યા પુનઃ જગદીશે બોલવુ શરૂ કરુ

જા માટે સ્નેહી મર્યુ ? બાઈ ? આન આન મને ભેટ.
 એમ બોલતા મોનના પથારીમાંથી ડોળા ને ભેટવા જાય છે તો
 મર્યુ નહિ પણ જુગિલા અરે ત આવી કયાયી ? મ આવી કે ?
 જપવા દે મને જા મા પામે મ્હા જા, તને મે મોડાવી નથી

નુગીલાએ ધીજીવી કથુ ના પૃ સહજ ખાતી એટલામા
 તમારી ગમગણી સ્થિતિ જોઈ તથા બેઠવાઈ કરતા જોઈ, કિબી મ્હી

જગદીશ—શુ કુ બ'કુ જોતો હતો તે સાચું નથી, તુ કે ને ?
 ખીજા કયા ગયા, નહિ નહિ, બ'કુ સાચુજ કે ત'શ્વરે મને મત્ત
 બતાવુ જે, તે પડી અમત્ત કેમ મનાય

સુગીલા—નાથ ! આશમ કો પવી જમણાગો કે જોનને માટે
 ખોટા વિચાર, મારા માટે પણ તેમજ, શુ પુ તમાગથી જુદી રોડ
 ખગી કે ?

જગદીશ—ના, મહ નહિ મધુ જોઈ દરે મને જપવા દે,
 તુ જા

સુગીલા કાલ રડે અજ ન કરતા પોતાની પથારીમા આલી

ગાંધી, કે તરતજ જંગલીશ કંવાપી કાઢી વાચના લાગ્યો એક બે કાવ્યની કડી ગાર્હ પુનઃક મૂકી દીધું રામાયણ લીધું, ને સીતાનો ત્યાગ વગેરે ભાગ વાચના લાગ્યો ‘ગમનો અઠળક સ્નેહ ને મીતાની લાલત’ વાચી ગમગતો થયો, ને કહેવા લાગ્યો, ‘હું મ્તેલીઓ પણ નિમુઠા પડી રાકે ? હા, ગરીબી પડે, પણ આત્માથી તો નહિજ

ભાયિક નમધથી ત્રેડાયલા, પૂર્વજન્મનું શ્લાનુમધ પુર કંપા એકાએક મળી આવેલા જુદા થઈ શકે ગુર અને શિષ્ય, પ્રભુ અને ભક્ત-દ્વીપક અને તેજ જુદા બને ? તેજ સાચો મ્તે’ બીજા મધા મગજળામા જુલતા મોજાઓ જે હોય તે અર સમય સમયનું કામ કર્યો જાય છે.

પ્રકરણ ૪

મહત્તરાજનો રાજકારભાર.

શ્રી આગળ પ્રમાણ કુન્દનપુરીની નરીનગલ્યચવચ્ચાનુ કલક પીઠ જી ક્યું, હવે અહીંના ખરી સ્થિતિનો ખ્યાલ કરીએ મહત્તરાજ તે શેલરાજનું બીજું અગજ જે. માત્ર તક્ષત બનેના વચમા ને તેથી કરી અનુભવમા પણ કાષ્ઠ તક્ષવત નજરે પડેજ, છતાં ગુણોમા કયાશ નથી મહત્તરાજ ગાતી પર આવ્યા પછી નિયમીત, વ્યવસ્થિત અને તન, મન ને ધનથી દરેક દરેક વાળ્યોમા પોતેજ ધ્યાન આપતો ને નજરે પડતી ખામીઓ મુધગવતો ખાસ કરીને પ્રજા હિતના મર્થમા ચુક મ્તો નહિ આ પ્રમાણે ગજા અને પ્રજામા મર્વ પ્ર-

કારની અગ્નિપરમ શાંતિ હતી જના મધુર્ણ શાંતિ કાને હોય ? તેથી કુન્દનપુત્રીના રાજ્યને પણ એક મહાન અશાંતિ હતી, ને તે કાળાનાગનીજ

કાળોનાગ, મંત્રરાજના ગાત્રી પર આગ્રા પડી તમ્તજ પોતાના માણસોને લઈ પાસેના જંગલમાં નીકળી પડ્યો હતો ને સ્વાર્થી, રાજદ્રોહી, દેશદ્રોહી, સાથીઓ એકઠા કરી અવાગનના ઓચિંતા વસ્તીમાં આવી તરાપ મારી રાજા અને પ્રજાને પીડવા લાગ્યો. રાજા પ્રજા ઉભય પણ તમ્કથી તેને અટકાવવાને બહુ બહુ પ્રયત્નો થયા, તે છતાં કાળાનુ જાગ્યબળ પાસર હોવાથી ને દિવસે દિવસે ક્ષવતો ગયો અને છેવટે મહારાજા મલ્લરાજને પણ તેને માટે ચિંતા થઈ પડી તેમણે બીજા રાજાઓને મેળવી લઈ તેનો ઘાટ ઘડવા ધાયુ, ને બીજા તાબાના તથા મિત્ર રાજાઓને પત્રોથી જણાવ્યું સર્વ રાજાઓએ સહાનુભુતિ દર્શાવી દરેકે દરેક ગજા તે કાળાના કાર્યને જડમુળથી ઉખેડવા બનતું કરવા લાગ્યા પરંતુ દરમા ભગઈ રહી લાગ કાવે બહાર નીકળી પજવણી કરનાર ભયકર ભુજંગ, તે ક્રોધથી હાથે નહિ તે તેની સ્વાર્થી આકાશના નાદમાં ઉઘ્યો નહિ તેણે ચેતતા રહી પોતાની વિષ હ્રેર એવી તો પ્રસારી કે ઘણાખરા તેના પક્ષમાં ભળી જવા લાગ્યા, ને તેથી મલ્લરાજનો પક્ષ નબળો બન્યો.

આ સ્થિતિ કુન્દનપુત્રીને હેવાથી મહારાણા મલ્લરાજ આ બાબત વિચાર કરવા લાગ્યા કે—ઓ પ્રમો તારી ગતિ ન્યાગીજ છે ! જ્યારથી આ રાજપદ ધારણ કર્યું છે ત્યારથી પાપી કાળો જ પી બેસવા દેતો નથી શું તું અમારી પરીક્ષા કરે છે ? ખરેખર ! ગજાને સુખજ નહિ રાજા

એટલે અશાંતિની પ્રતિભા? નિરોધ પ્રજા ક્યા પોકારો કરી રહી છે ? તે શુ કરે? ' કેટલો ત્રાસ સહન કરે ' તેમા અમારા ગજ કુટુંબોના દેવમા પ્રવેશો શુ દોષ ? જ્યાં મુઘી કાળાને ' કાળો નથી ત્યાં મુઘી પેતના રોક્ષણ ચાતુર્ય ગેવાના અરે ' મુળમિત્ર ઉપરના પત્રનો પ્રત્યુત્તર કેમ નથી । ગુ તે કાળાને મળ્યો કે શુ કેમકે હજી બાળક છે, બાલ્યશુદ્ધિ છે ના, ના એમ તો સિદ્ધનો મત્તો છે । ચાલ સભામા તે વિચારો લઉં અન્યના

આમ ચિચાર કરી કાર્યાલયમા આવી પોતાના મિહાનન ઉપર બેઠો પ્રજા અને મન્દગે ઘટતુ માત આપી પોતાના ગ્યાન પર બેઠો તરતજ મન્દગજે પાટવી મરુતને સંબોધી પ્રથમ

કમ બાઈ મરુત ' કાળાના કુ તન્દ કઈ નજર ચાલ છે ખી કે ? પગના પોડાને ગ્યાનમા લેવાય છે ખગ ક ? તમને પુણ્યાની જગ એટલીજ કે તમે મારા અધા મન્દનીશ છો તેમ તમારે પણ આ બામતો શીખરી જોઈએ મમરે આ કાર્ય તમારે કરવાનું છે, વિશેષ એ કે યુવાન પુત્ર પિતાને અડધો કામ લાગે છે

મરુતકાન્ત—પિતાશ્રી ' શુ અમારામા ભિક્ષતા આવી ? અધમતા પેરી ? પ્રજાપાલન દૂર થયુ ? કે તે વિચારો ન થાય સર્વ થાય છે, ને વરતા ઠહાન્તે અમારાથી બનતા થ્યા કરે છે મે નમુનેદાર, શુગ, નિમકલવાલ સંનિકમિત્રોનો ટુકડી કરી કાળાના બટાગટા જગલમા પાળી બતાવવા માડ્યુ છે ને તેને રકતે રકતે દીવો કરવા માડ્યો છે

મન્દગજ—નાહ પ્રિય મિત્ર બાળ ' તારી ચતુરાઈને ધન્ય છે । અજબ ગરા રાજપુત્રો પોતાના બાહુબળે કરી પોતાને તારી, પોતાના કુટુંબને ઉજળુ કરે છે ।

પ'ત્રી સગદારોને મમેસી ખોલ્યા-સગારો ' અને સર્વ ગજમેવકા ' તમેને એજ કહેવું કે જેવી રીતે પિતાશ્રીના કારભારમા તન, મનથી, મદદ કરતા આ યા છો ને નિમકલવાલી બતાવી છે તેમ માગ તજ બતાવી મારો કારમાર શાંતિમય આદર્શરૂપ બતાવો, ને મા' થની ભુલો મુધાવવા માટે મુચનાઓ કરો વળી અસાગે ગજ્યમા પ્રસા રહેલી કાળાની પ્રપચ બળ તોડવા તત્પર થ- તેનો મત્ત નાશ કરો.

સરદાર—મહારાજ ! અમારામા જ્યમુધી ક્ષત્રિયનું લોખી છે, આમિ ભક્તિ છે, રાજમક્તિ છે, અને મહાન દેશભક્તિ છે' ત્યા મુધી આપ જે હુકમ ફરમાવશો તે શિગમાન્ય કરી બનની પણ ફરકાર ન કરતા પાર પાડના તત્પર રહોશુ, હા ' જો આપ, આપની ફરજ ભુલી અમને અસત્યને માર્ગે પ્રેરવા જણાવશો તો તે નહિ અને, જ્યા સત્ય છે, ન્યાય છે, ત્યાજ જય છે કચચિત આપ આપનો ધર્મ દૈન્યોએ ભુલો, તોપણ અમારા રાજ્યની ખાતર, દેશની ખાતર રાજની પણ ફરકાર ન કરતા રાજ્યને નિષ્કટક કરવા રૂધિગ્ની નદીઓ વહેશે તો બેઢવડારી ન્યાયનું નાવ તરાવીશુ.

મત્રગજ—શાખાશ ' મારા શુરવિગે, હદ કરી તમારા વચનોએ જાણ્યુંકે તમે રાજના નહી પણ ગજ્યના મેવકો છો. ન્યાર્થના નથી પણ દેશના છો તમારો વાળ પણ કોણ વાકો કરી શકે તેમ છે ? ભયેને કાળાના જેવા હજારો કેમ ન દુનિયામા વસવાટ કરતા હાય ને કુદાડ મારતા હોય '.

ફરી પ્રજા પ્રત્યે ખોલ્યા મારી વડાલી પ્રજા, તમારા આશિર્વાચનોને દિલામો પણ મને મળવો જોઈએ.

પ્રજાના કેટલાકો સાચે ખોલી કહ્યા—પ્રભુ ! આપની પાછળ, આપના ન્યાયની પાછળ અમે સર્વ તન, મન ને ચન દેવા તૈયાર છીએ.

અમાડ રતણ તમારા વડેજ છે અમારી ભુમિની ખાતર તમને જન દેવા પણ તૈયાર છીએ !

મનરાજ--ખમ એજ મન આ વચનો સામગશે ને અમિ-
વૃદ્ધિ રલાવશે જાઓ આપણો જય છ કાળાનો પરાજય છે

આમ ફેરવો વાદરિવાદ થયા પછી મમા વિમ્બજન થઇ

પ્રકરણ ૫

સોનગઢ !

સોનગઢ ગન્ય દુનિયાના ખીજા સારા ગણાતા રાજ્યોમાનુ એક હતુ, ત્યાની પ્રજા અને રાજા દુનિયામાના ખીજા રાજ્યો ક્રમ્તા અધિક સુખ ભોગવતા, રાજા યુવા વયનો હોવા છતા તેનામા ખીજા યુવાન રાજાઓમા દુર્ગુણોના પ્રભાવ નજરે પડે છે, તેમ આ રાજામા ન હતુ સાહિત્યનો શોખીન અને સંગીતમા તે એકમા હતો જ્યારે અન્ય રાણા મહારાણાઓ સાહિત્ય કે ગગીતની વાત આરી કે તેને ઔરગજ્યની પેઠે તે કાળાને દાટી દેવા ભલામણ કરે છે, ત્યારે સોનગઢ નગધીપ મુજમિલ તેને ઉત્તેજન આપતો, ને તે બાબતમા રસભેર ચર્ચા કરતો તેવીજ રીતે પ્રજામા પણ વિકાસ વણા હતા અને વિદ્યા દેરીએ ઘેરોર વાસો ક્યો હતો આપણા ચાલુ જમાનાના લક્ષ્યાધિ-
પતિ કહેવાતા જરખામા તેનો સોમો અશ પણ જણાતો નથી. સાહિત્ય એટલે શુ ? લેખક એટલે શુ ? એ સર્વ ઘોઘાં, તેમને મન તો નવરા બેસી રહેલા માથાડોડીઆઓનો

ધ ઘે ! ' ચાર ચાર, પાચ પાચ મીલોનુ રાયરેક્ટરપણુ થતુ હોય, ખીજઓ પાસે શેરો ભરાવી મોટી મોટી કંપનીઓ ઉભી થતી હોય, તે પૈસાવડે મોટરોમા ને ફ્લેન્ડલાસમા ટ્રાવેલીંગ થતી હોય, ત્યાં કોણુ પુછે સારા પુત્રકોને ? સદામા કરોડો રૂપીયાની ઉથલ પાથલ થતી હોય, પોતાના સ્વાર્થની ખાતર દેશનુ દ્રવ્ય ગાંસડે ને પોટલે વિદેશમા તણાઈ જતું હોય સ્વાર્થ સાધવા પોતાનાં ખીસ્સા તર થતા હોય, હજારો ગરીબોના પેટ ઉપર પગ મુકાતા હોય, ત્યાં તેવીજ ખુમે મારનારા તેમને સવળે માર્ગે દોરવા પ્રયત્ન કરનારા પુત્રકો તૈયાર થતા હોય ત્યાં તેમને કોણુ અડકે ? હાથે કરી પગ પર ફેલાડો કોણુ મારે ? જો ગીતા વાચીએ તો ગીતાના અર્થનુ મનન કરવુ પડેને વર્તવુ પડેને ' ન જોઈએ તો પછી શુ ' ચાલતુ હોય તેમ ચાલના દેવુ આ સ્થિતિ અત્યારે ગુજરાતના સાહિત્યની છે આની સ્થિતિ મોતગઢમા ન હતી.

ખાળરાગ્ન મુળસિદ્ધ ને તેની ધર્મપત્ની પવિત્ર સુશીલ અને દયાળુ હોવાથી કેટલીક વખત પ્રજાના સુખ દુખનો અનુભવ જોવા બહાર નીકળતા કેટલીક વખત રક મનુષ્યો ને જોઈ, રોગથી પીડાતા રોગીઓને જોઈ ભુખે મરતા પરુઓને જોઈ ગળગળા થઈ જતા અને તેમની સારવારને માટે જાહેરો બંદોબસ્ત કરાવતા રાણાની જાહેન મોહિની તો હમેશા ગરીબોને ઘેર ઘેર ફરતી તેમના ખાળકોને સારી સાચી રમતો શીખવતી તથા પૈસાદારના છોકરા સાથે તેમની મૈત્રાચારી કરાની, અસ્પર્શ તન, મન ને ધનથી મદદ કરનાના પાઠ શીખવતી તેને કંઈ માનાપમાન ન હતુ, ભાઈ તથા ભાભી મોલીનીના વર્તનથી ખુશ ગ્રહેતા,

ને તેના કાર્યમાં મદદ કરતા માતપિતા ન હોવાથી તેને ખર્ચ ઓછું આવવા દેતા નહિ મોલીની પણ ભાઈને પિતા, ને બાબીને માતા તુલ્ય લેખની આવા સારા કુટુંબમાં તથા રાજ્યમાં સ્વર્ગીય મુખ પ્રમંચી રહ્યું હતું

એક વખત મુળસિંહ ગજ્યમુનમાં બેઠો હતો તે વખત મદનરાજનો પત્ર આવ્યો તે વાંચી, મમા જનને સખોધી બોલ્યો સુમટો ' દુષ્ટ કાળોનાગ કુન્નપુરીનું રાજ્ય વગરડકે બથાવી પડવા ત્યાની પ્રજાને ત્રાડી ત્રાલી પોકારાવી રહ્યો છે જગનોમાં જગ મથાવી રાકડી પ્રજા શિયળ લુટી જીનમ વર્તાવી રહ્યો છે, આ બામન મહારાણા મદનરાજનો હસ્તલીખીત પત્ર છે ને તેને ઉપરાજ્ય કરવા આપણો મદદ માગી છે તો તેમાં કહ્યો, તમારો શું વિચાર છે ? મારા ધારવા પ્રમાણે સર્વ સામગ્રી નેચાર કરી મદનરાજની મદદ માટે નીકળી પડડુ કેમકે આ વખત તેમનો તો કાંઈ વખત આપણો ! '

સેનાપતિ-મહારાણા ' સર્વ સગવડ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવશે સિપાઈ--પુન્યશ્રી ' બદારથી કોઈ મળવા નહાય છે, મુળના-- તેને તેડી લાવો

સિપાઈ બદાર જઈ જીવમને તેડી અદર આવ્યો પહેરવેશ નેહ જીવમને બગરડીઆના રૂપમાં ઓળખી લાવે તરતજ મુળસિંહ અને મીત્રઓ પણ શાંતિ રાખી બેઠા

જીવમ--મહારાજ ' આ અમારા શિંગમણીએ પત્ર આવ્યો છે આમ કહી પત્ર આવ્યો. મુળસિંહે પત્ર વાંચ્યો ને આખો લાલપીળી કરી ગર્જના કરવા લાગ્યો

મુળસિદ્ધ—બુદ્ધિમંદ તારા નિર્ગૂન વનમા વસતા કાગળને કહેજે કે, પોતાના જન ભાઈઓનું લોહી વહેવડાવવા મુજે માફી નથી મેળવી, જનમમાજનો વેરી તે મુળનો પણ વેરી સમજવો આવ્યા નીચ કાર્યને માટે અમારી ઉદારતા હોયજ નહિ જે પુનઃ કહેવાને કોઈ પણ માણસ અહીં આવશે તો તેનો શિરચ્છેદ થશે અત્યારે તને જીવનદાન આપવામા આવે છે

જુલમ — રાજન વિચારે પાછળથી પસ્તાવુ પડશે

મુજ — કરીને કર્મ હા કાળા, નથી પચ્તાતો તુ રાજ ?
 પરાયો માવ છુટીને, ગયો કુલાઈ તુ રાજ ।
 અરણ્યે એકલો ગાજે, નથી કિમત અરે તેમા ।
 ખતાવે બુજ સમરાગણમા, ખરી કિમત અરે તેમા ।

જીવન - ' જીંદગી કેશરી રાગ, કહે શુ લાંબુ તુ કાઢે ?
લટાવી રાજ્ય ત્યાગે, નદી લોહીની વેવડાવે । '

મુળ - વહે છે લોહીની નદીઓ, નથી પરના મને તેની ।
યશે જીવ દેહથી જુદો, નથી પીડા મને તેની । । ।

જ્યુલમ-નહિ તું સારે કાઈ કાઢે, કરી અપમાન કાળાતુ,
યથ મદ મસ્ત વૈભવમાં, કરે છે ફાટ ચાળા તું । ’

મુળ - ‘ ભલે અતિ શૈર્યતા ધારે ભલે સૌ દેશ સુટાવે
ભલે વેરાન કરી ભૂમિ, ભલે તમ ઝેર વર્ષાવે
નથી જ્યા નીતિનો રસ્તો, નથી ત્યા યોગ્ય કૃણ ધારે
અત્યારે સુખમા મ્હાલો, પછી છે દુખનો દરીઓ ’ ”

જા જા વડુ લપાડી નકર તાગ કાળાને કહેજો
કે મુળ તૈયાજી છે બુધમ છીને આપ્યો ગયો એટલે મેનાપતિને
મર્મ મનિકો તયાગ કરાની ચેતનગી આપી પડી પ્રાણ પ્રાપ્ય
બોલ્યો પ્રવાનજી ' જૂન ખાધી આમ નોકોનું કરવું વિન
પૂર્ણ ભુજંગને કપટ દાનથી માન્યો હતો '.

પ્રધાન-મહાનગ્ન ! ભૂથ શાન્તી ? કપટથી શત્રુનો પરાજય
કરવો તે કરતા મળુમા મલાગ પગે હાનિય બા બનાવવો તે ખરી
બલાદુરી છે કદાચિત્તાનું કાગળ નથી, સર તૈયારી થને હને આપ
આગમ હો મુળ પોનાના વિશ્રામગ્રામમાં ગયા, કે મર્મ વેગમ ગયા.

પ્રકરણ ૬૬

કચનનો બળાપો

જૂના મનગરના ગણ્યમાં પ્રગ્ન, સાગિની ચાલવારાગી નીનિમાન
અને પગપકાડી હતી, જના ' ગામ હોત ત્યાં દેડસાડા હાનજી ' એ
સુત્ર પ્રમાણે નિષ્કામ કામ મર્મ માડ હેતુ નથી એક કોઈ મુલમાં
કન્યાનિકય, બાળલગ્ન, અનાચાર ને ટોળીપાય નર્તતું જો કે રાજ
તગ્મથી તેની તરાસ થતી, પરતુ કાર્યવાહકોની સ્વાધીય કાર્ય
પદ્ધતિથી કંઈક આખ આડા કાન થતા વળી આગળ પડી
ન કામ કરનાર, નામાકિત, જાગીરદાર ધનાઢ્ય ને તે પુછેજી કોણ ?
ન એક બી જોરામાં આને એ આશ્ચર્યજનક નહોય !

લાલચદ શે' લોકમા આખરદાર રજતદાર ગણાતો તેનું મન લોકમા તેમજ રજનારામા પણ જળવાતું આ લાભ લેવાનો લોભ શેઠ ચુક્યા નહિ, અને એટલે મુઠ્ઠી હદ વાળી ટ્રે પોતાની અઠ કન્યાના લગ્ન, મોટેરી સામા વાળા પાને કન્યાદાન કબુલ કરારી, અદરથી હજનગેતી ગામડી બાધી લાધી હતી અને તેમાત્રી એકએક બાળાએના જીવન છુદ્યા હતા કોઈનો રૂડપો તો ધાનનો અધાપો, અત્યાગ્ના પ્રસંગે તેમને માત્ર મ પુત્રીઓ લ્યાત હતી એક નિધવા, એક બાળનમથી જકડાયેલી હતી પણ તેમના સર્વ કાર્યને તો પ્રદર્શિત કરનારો માત્ર તેને એકજ પુત્ર હતો નામે બબ્બુચક, જે બબ્બુચન, દુનિયાની દ્રષ્ટિથી ખજ બબ્બુચક તોપણ તેના જીવનના કેટલાક મુત્રો આપણે અમુક માનીએ તો બોલુ નથી તેજ કાગળે જગતીશ કેટલીક ગુચરજો વખતે તેને મિત્ર મમાન માની તેની મયા- લેતો આટલું જોળાણુ લાનચદ રોટનું કરી કચનકુમારી તરફ વળા

કચનકુમારીની ત્રય માત્ર ચાદ વર્ષની હતી દુનિયા એટલે સ્વર્ગ, મનુષ્ય એટલે દેવ, શણગાર એટલે જ્ઞાન, અવચ્છદીપાણુ એટલે વિવેક આ તેના ચોડા જીવનમ નો આ મત્રો ઉકેલતી તની ગુચવણોનું સમાધાન કરતી આપણે તેને નજર સામી કરીશું

મહારાણા મસ્લશજે પ્રજાને માટે સાગમાન આગો કરાવ્યા હતા તે શહેરમા સુન્દર ગણાતા બાળમા અત્યારે કચનકુમારી ફરવા આવી છે ને તેના અતરંગદાર શુ છે ? તે સાબળીશું

શુ લગ્નો કી તગ્નજ પતિગહે ન જાન શકાય ? પતિની સાથે ન રહેનાય તો લગ્નો શુ કામના ? પતિ એટલે શુ ? તેની સાથે આપણી ગા ફગ્ન ? તેના પતી કે પિણુ મુદર યુવકો માથે છુટથી

હળીમળી શરીએ નહિ' ગમે તેની સાથે નરી નવી મિત્રતા કરી ન શકીએ? સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચે, જેમ અવારનવાર પુરુષોમા બન છે તેમ, સર્વ સાથે સબધ ન કરી શકીએ શુ ? પિતાના પૈસા શુ કામના ? ગમે ત્યાંથી લાવે આપણે તેનો ઉપયોગ કરવો એજને ! પમા પાણી માફક વેગીએ તો શુ મિત્રો નમળે' મુદરતા, આકર્ષતા હાવભાવ, બોલી ચાલી, સારી રાખી હોય તો પત્રી શી બામી ? અરે તજ પતિને ત્યા મોકલવા માતપિતા કેમ વાત નહિ કરતા હોય ? ભુતુ છુ બિચારી કૃષ્ણાનુ શુ ? કૃષ્ણકુમારી એજ તેની મ્હોટી બેન નિધવા થપેલી હતી

ઉપગના પ્રશ્નોએ તેને ચગડોળે ચઢાવી હતી પ્રશ્નો બ્યાજમી, ગેવ્યાજમી તેના મિત્ર અનુમતી મગજ પ્રમાણે લતા આમ વિચારેથી કટાણી પામેતા એક માફકા ઉપગ બેડી, નજર એમેન્કરતી હતી, એનએડ તેની નજર કુદ્ગતી મૈન્દર્યનુ નીગતયુ કરતા, તેમજ જ્ઞાન માય ગમ્મત ઉઠાવતા બે ચુવડા તન્ક પડી ચિત્ત ચણ્યુ ગભગયુ કોઈ પ્રશ્નો ન હાલવેના તરંગો આપે આન્યા આ ગુ ' કેનુ સેન્દર્ય' શુ તેનો મારે બોલ કરવો અગ્રહિત છે, તે શુ ના પાડશે ? એમ ન જ બને ! માગ પિતાના આમન્યા પાળનાર મારા બા નિા મિત્ર, તે શુ મારા મિત્ર ન બન ! ના બને તો પિતા પાસે ઉપદ્રા અપાવુ અરે ! કેવો મુદ્દ ? કેવો શાણો ! કેવો ભજોનો ! તે જયારેબેયે છે ન્યારે જળો અમૃત ઝરુ' ! અમ તેનોજ ન્તે- મેગવવો પણ બહુચક્રનાઈ છે તેનુ શુ ! અરે લાવને દારવી ડગ કરી જગતીશને પ્રતીગ-યોગી નાગમા મન્ને મિત્રા કયન બેડી હતી ત્યાજ આરી પાડેચના, કે તગત કયન પુગ્ગુ કમ જગતીશ, મામ પણ નહિ જુઓ ક' બહુચક્રનાઈ મિત્ર બગ તે અમે તિ !

જગદીશ—ના એમ કેમ બને ? પુરૂષ પુરૂષમા ને સ્ત્રી સ્ત્રીમા મિત્રતા હોય છતાં એક તો અરસપરસ સર્વમા સન્ધ્યા મળી શકાય

કચન—હા હા હુ જુલો મને મિત્રતા ન જોઈએ, સ્નેહ જોઈએ છીએ, કહો મને હું વધુ કે મિત્રતા ?

જગદીશ—બંને સન્ધ્યા સમય તેની કિમત, સ્થાન તેનું કાર્ય અરે ! અબુયકબાઈ' પામેની લાયએગીમાથી આજનું રોજી હુ પત્ર ન લાવી આપો. મારે તેમાથી કંઈ જોવું છે, આમ કહી લાઈને કાઢવાનો દાન માપ્યો

અબુ—વાલ જોત 'તુ કહુ તે હું ના પાડુ એમ થાય ખરું કે ? મીજનું કાર્ય કરે તો

વાર ત્યારે લઈ આવોને, આમ કહી અબુયકને વિદાય કર્યો કહેતા વાર અબુયક આવ્યો ગયો

એકાન સાધી કચને પ્રજ્યુ વાડ ત્યારે તમો અંદ આપો, જેવી કિમત હોય તેની કંગવો, ને મ્યાન હોય તેવું કાર્ય કરો મને મુજાવો નહિ હુ એકવી પરી જુ, ગભરાઈ છુ

જગદીશ અમુકાપો, તે તો નિયારમાજ પા્યો આ શું ? સ્ત્રી પુરૂષની મિત્રતાનું, નેમના કાર્યનું તેને જ્ઞાન લશે કે નહિ જ્ઞાન ન હોય તેમ તો ન માનું શુ મારે રૂપ તેને જોયો રહ્યું છે ? હા થઈ, જો ઇશ ' મને તો, આ માર્ગથી અચાવશે ' મનમા કહેવા લાગ્યો કે સસારમા પ્રાપ્ત થયેલી નાની મોટી સ્થિતિ મનુષ્યના શુભાશુભ વિચારોનું રૂપ નથી, ગરીબ તેમજ દ્રવ્યવાન માણસ એકજ રસે ચાલે તેમ પણ ન હોય તોપછી પક્તીને માટે જ્ઞાન ને નિચી ઉચી ગણનાએ માટે તિરસ્કાર તે કુદરતી પ્રેમ નમમજાય હશે

‘ પગ્ગામા રમનાર પુગ્ગો, પુગ્ગાર્થને કહાં ધાગતા,
ના ના ને મરેઈ નહિ, નિજ હિતને તરડોત્તા ’”

ઉક્તિ કહાં જોમયી બોલાઈ ગઈ કચને માબળી ને તરતજ
બોલી બ્રહ્મા જગદીશ ‘ આ કદી કોઈ કાયર કવિની હોય તેમ લાગે
છે કેમકે આખરાની ખીસકોલીને સાકરનું સુ ભાન !

જગદીશ—બાળા ‘ સાકર મિષ્ટ હોય છે ખરી, પણ
અહુ મીઠી વસ્તુ પણ અધિક વપરાશથી ઝેર સમાન કાર્ય કરે છે

કચન—જુજ નુકસાન આગળ વધુ કાયડો કહાં નિઘમાત ગણાય ? એટલું
તો ખરૂં કે સ્ત્રીઓને ધિક્કારનાર પુરુષોને ને કીટકારનો ચાહ્યો મારા છે.

જગદીશ—જુઓ અ પ સમયમા મને કીટકાર ન દેતા તમને
હુ એક સવાર આપુ તમારૂં આરા પ્રત્નોત્તરી ગડમથવમા ન પડવું
તમે હવે ચોડા વખતમા પતિને ઘેર જશો, તો તમારી શકાઓ ઉડેલાશે

કચન—નુ તમાગયી તે શકાઓ તહિ છુટે ? ત્રિક તયી કગ્તા
જગદીશ માગ હુદયને આરાત લગાડતા વીમાનપુ ન થાય,

જગદીશ—મન, જોઈ લેજરા જુઓ, ભાઈ આવ્યા આટલું
કહેતામા અણુચક આવ્યો ને તેમની ચકકક મદ પરી, બન્ને ત્યાંથી
બી ડચનયી ત્રિપુડા પડ્યા કચન જગદીશને તજરે પગે, લામુઘી
જોતીજ ગી પેપર ચીંગી નાખ્યું કટાંગો આવ્યા લાઓ ને જીનના
પ્રથમ પ્રેમગ મદનનો અનુમન થઈ લાગ્યા

ચોરા વખત તિના બાદ અણુચક જગદીશયી છુટો પરી કચન
તો ત્યાં આવ્યો, તે પછી બન્ને ભાઈએન ઘર તરફ વિદાય થયા.

જગદીશ—અરે ! તારૂં હૃદય તે તન્દ્ર ધનડાયુ મુદ્દર તો ખરી, પણ ઈશ્વર મુદ્દરતા આમ ચીમી નાખવા દરૂઠોતો હશે, કે તેના મગજમા આના નિચાર આવ્યા ને મને પણ કંઈ પવટયા.

“હો ને આગ મનનો તુ, અત્યારે મુશ્કેલ થાય છે
કસાઈ કામ કાસામા, ધર્મ શે બુઝી જાયે છે ?”

અરે તે કામ કાસો કયા છે કામ ને પ્રેમ કંઈ એક છે !
એતો પ્રેમ છે, એહ કંઈ છે ? પછી સ્નેહ હોય ત્યા સ્નાર્થ હોય
ખરો ? જો સ્નાર્થ હોય તોજ તે કામ કહેવાય પણ નેમા માગે કે
તેને સ્નાર્થ તુ ?

નિચર કર છુ તો જી સાયે—અરે તે સ્ત્રી કયા કે ? આળા
છે ના હવે તો તે સ્ત્રીજ ગણાય તેની સાયે વ્યવહારથી જોઈએ તો
આપણે સમવ નજ કરી શકીએ તેના પર હક તેના પતિનો છે

“પ્રેમ કાજે નિયમ કીયા, અહીં તી રખડે મધે,
દામવી તુ પ્રેમ મળતો, ગાધાની હાટે હશે,
પ્રેમ સાચો જ્યા હશે ત્યા મિન્નમાન જરી નહિ,
પરસ્પર પ્રેમીતે પ્રેમી, કરે બમ પ્રેમની લાલી,
સ્નેહ જોતા હવત મનો, રો રગમા સ્નેહ છે,
સ્નેહ કાજે જાન દે છે ઈશ સાખ પુરી રહે,”

પ્રેમ ઐહિક છે જતા સ્નેહ કુચી કોટીમા માની શકાય !
ખરે, સ્નાર્થ મોહ એ નીચ કોટીનાજ ગણાય મોહ હોય ત્યા
કોઈપણ પ્રાણની સ્નાર્થતા તો ખરીજ, ચાલ, વખત થયો હવે ધર
તરફ વળુ

જગદીશ આગમાથી નીકળી, માતાના દર્શન વચ્ચે આવતા મંદિરમા કરી પરભાર્યો ઘેર આવ્યો. આજે તેનું ચિત્ત ન લાગ્યું આગમા કે મંદિરમા. તેના હૃદયમા આગમા બનેલા પ્રથમજ બનાવની લકીકત ને પ્રત્નોની તકરાર ચાલી રહી હતી, ઘેર આવી વાળું કરી સાત વાગ્યામાજ પોતાના ગૃહના શાન્ત એરડામા આવ્યો ને પથાનીમા બેસે. પુન વિચારેમા મગજ ગુથાણું

ગુ સૌન્દર્ય તરફ દ્રષ્ટિ પણ ન થઈ શકે. 'સૌન્દર્ય' નેવાનો હક મર્યાદા નથી અહીં. કુદરતી સૌન્દર્યના જાણનાર-નીરખનાર-અનુભવનાર જગદીશ તારે માટે સૌન્દર્ય નથી ? સ્ત્રીઓનું સૌન્દર્ય જોવું તેમા મહા પાપ છે ? ખરે ? તેમ હોઈ શકે. 'આજના બનાવ પગથી તેમજ ભામ થાય જ્યારે કચનના તરફ સૌન્દર્યની વાગણીથી આટલો ભાવ રાખ્યો ત્યારેજ અપવિત્ર પ્રમગો આરવાની માગણી થઈને. વળી તે મારા તરફ કેમ આકર્ષાઈ ? તે પણ સૌન્દર્યમા મોહી કે રનાઈમા ? જોઈએ કયા વખત ચીત્યો છે ?

અરે ! વળી નેનો ખીજો પ્રશ્ન પણ અવનવો જો. 'કહે છે, કે સ્ત્રી પુરુષોમા ને પુરુષ સ્ત્રીઓમા અસ્પર્શ મિત્રતા ન થાય. કેવો પ્રશ્ન ! હું વિચાડ છું કે કેમ ન થઈ શકે ? હા થઈ શકે, પત્ની પત્નિમા તેમજ છે ના. પણ દરેકે દરેક સ્ત્રી, પુરુષોનું ને વળી બનતું નો. 'વાનુ વાતાવરણમા તો અસંખ્યિત જ્યાં બીજાભાવ નથી, અકચળા છે, મોહકના નથી, ત્યાં થઈ શકે, જે દેશ, જે ભાગ તત્ત્વ મુખરેસો છે કે તત્ત્વ જગત્તી છે ત્યાં તેમ થઈ શકે. હિમાલયના જગની વતનીઓમાં તેમ જ છે, તેઓ પ્રભુને પિંગવના છે વસ્તુનો મારાસાગનો આશ્ચર્યક વિચાર

કરનાર છે. પ્રભુને બક્ષિસ છે પરંતુ જ્યાં અર્ધ મુધારે થયો, અર્ધ કુધારે રહ્યો, અર્ધ સ્વભાવ સ્ત્રીના અર્ધ પુરુષના; અર્ધ જ્ઞાની અર્ધ અજ્ઞાની, ત્યાં તેમ ન બને, ને જો બને તો વિપરિત પરિણામ આવે.

આમ જગદીશ વિચાર કરતો રહ્યો છે ત્યાં કચનકુમારી આની પહોંચી જગદીશ છે કે ? પ્રશ્ન કરતી જગદીશી ઓગ્રીમા આવી અહીં એટલું કહેવું જોઈએ કે કચનના પિતાનું ઘર ને જગદીશનું ઘર બહુજ દૂર નહતા વિશેષ કચનને પિતા તરફની અધિક પ્રકારની સતતતા લાડથી બક્ષવામા આવી હતી આ વખતે જગદીશની માતા અને પતિ ગૃહકાર્યમા લાગેલા હતા એકાએક સધ્યાકાળે અન્ય બાળાનો શબ્દ માંભળી જગદીશની મા બહાર આવી, જોયું તો કચનને દીરી કચને આવી જગદીશને પૂછ્યું કેમ ? વિચાર કરી લીધો ને ? મિત્રના રાખજો કે સ્તેદ ?

જગદીશ—સ્તેદજી હોઈ શકે । અને તે નૈસર્ગિક

કચન—અહો ધન્યમાન્ય મારા માગ્યા કરતા વધુ મળ્યું, વાડ જગદીશ, નૈસર્ગિક એટલે શું ?

જગદીશ—મારાથી બને નેટયો નમારા પર જેન તરીકે બાર રાખી તમારું કાર્ય કરવું તે

કચન હાલમા કપી, ખીજાઈ ને કોધથી ખેલતી બહુ સારૂ એ નૈસર્ગિક મારે ન જોઈએ તો શું હું બહુચકમાઈની બેન નથી, તે વળી તમને બાઈ બનાવવા આવું કયા તમે તે મારા બાપના દીકરા જ્યારે પતિગૃહે જવાની વાગ છે આપણી રૂઢી તે જરૂરથી

રડો છે કયની રડો છે, ત્યારેજ તમારી મિત્રતા ઠગ્ગુ છુ, નહિ તો ગુ કંવા હતા તમને ?

જગનીશ—એમ કરનએન ? માત્ર પતિગૃહ વનસાની વાગ હોનાથી મારી મિત્રતા ઠગ્ગશો, પરતુ હજી કંઈ તમાર વય નથી, કે પતિગૃહે વસનામા તમને રહી નથી

કચન—રુ ચૌદનાર પ્રતિગૃહે ન જવાય, ત્યારે પરણાને ગુ કામ?

જગનીશ—જરાગર છે તે પરણાવસાની ડહી નહારી છે, ન્યા મુ'સી માળા રજ્જવળા થવાથી લાયકાનમા ન આસી હોય ત્યામુ'થી લગ્ન ન કરના પણ તેની લાયકાત થઈ આવવાથી લગ્ન કરી તરત જ સામરે વળાસી દેસી, એ આપણા શાસ્ત્રની રીતિ છે

કચન—વાર માગ હવે રુ કંવુ ? અન્યુ તે અન્યુ માગે પ્રેમ નો જોષએજ બને સામરે જાઉં કે પછી કાઢી નાખતે

જગદીશ બોલ્યો આળા 'પ્રેમની કદર તને આવડી છે ! પ્રેમને તુ રીજાયુ છુ' અરે પ્રેમ તુ પિંગણ જન્મ નો રુ પણ જન્મો જન્મ મુ'સી નથી થતુ પ્રેમ પાછળ જન અર્પણ પડ છે ! અરે ! ભાષએન વચ્ચે, માતા પુત્ર વચ્ચે, ભાષમયો વચ્ચે તે પતિપત્નિ વચ્ચે સર્વમા પ્રેમ ગહે છે, નહિ કે ધનીપણીઆસીને પ્રેમ ને એ નો પ્રેમ કાવ કોઈ કહેજે કે ગુણિકાને તેના ચાર વચ્ચે ॥ અલ્પ તે પણ પ્રેમ કે

કચન—જા હા તે સમઘ તે પ્રેમ નહિ નો રુ !

જગનીશ—તે અર્થ, મોહ કામ, અરે ! નિયાત, જો પ્રેમ ગુ નો તને માન કરાતુ, આમ કહી તેજે કહેતુ શક કંઈ

આમ પ્રેમ મમથી વાતચીત પરમ્પરા થઇ રહી છે ત્યાં નો ઘર કામથી પરસારી સુશીલા જગદીશની ઓરડીમાં આવતી હતી, પણ પ્રેમના વાર્તાવાપ માભળી ત્યાજ સ્તમ્ભ થઇ પતિ ઉપર શકાતી નજરે જોતી હતી મ્હો પર ક્રોધઝખી વિયને પ્રસંગી છુપી રહી ઢબી હતી

જગદીશ—પ્રેમ એટલે પાણીના ઝગનો પ્રવાહ ' અરે તેથી પણ અધીક ઝરો મૂળથી નીકળી આગળ જતા વધતોજ જાય છે, તેમ પ્રેમ પણ દિવસે દિવસે તેની અભિવૃદ્ધિ થતી જઇ, તેની દદ પણ ન અકાય તેટલો પ્રવાહ બનતો જાય છે પાણીનો પ્રવાહ સૂર્યના પ્રખર કિરણો પડતા સુકાઇ જાય ત્યારે પ્રેમ પ્રવાહ દુખના કીરણો પડે, ત્યારે તુટી ન જતા સુકાઇ ન જતા વધતોજ જાય છે અરે ' મરણ આદિ સન્મુખ ખડુ થાય' ત્યારે પ્રેમીઓ પ્રેમમાં મશગુલ થાય, ને તેની કીમત અમૂલ્ય અકાવે છે પ્રેમ એક જન્મથી અઠકતો નથી પણ જન્મોજન્મ કાયમ રહે છે પ્રેમીઓ વચ્ચે હજારો વિનો આવે, દેહના દુકડા થાય, સુખ સ્મૃદ્ધિનો નાશ થાય, તો પણ અડગ રહે છે પ્રેમ એટલે તેનો જીવ, તેનો આત્મા પ્રેમ એટલે આત્માની એકતાનું ભાન !

કચન વચ્ચે બોની ઉડી બસ, મારે તમારા મોટા ભાણેા નથી સાબળવા હું ભાણુમાં નથી આવી પણ મારા હૃદયના રોહણા રડવા આવી છું

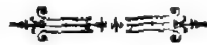
જગદીશ—જવ ત્યારે તમારું સુજતું કરી લો મારી ફરજ હતી તે અદા કરી હજી પણ તમને સુધારવા પ્રયત્ન ચાલુ રાખીશ

કચન—એમ ને ? તું મને સુધારવાનો દતો જગદીશ જોઉં

છુ મને પહેલેથીજ તારા માટે ભરોસો ન હતો, પણ તારા સૌન્દર્યે મને મોહ લગાડ્યો નથી માનતો તો જો પિતા પાસે તારી દશા

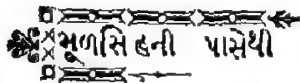
જગદીશ—વાર કંચન ' તારાથી થાય તે કરજે પિતા બોળા નહિ બને અને જો બનશે તો નરસીખ છતાં સત્યનો જય છે અરે શુ તુ માગ સૌન્દર્યનું પતન મન્યુ હા દૈવ ' એ જ તારી હરજા ! !

કંચન બળાપો કાઠી ગુસ્સાના આવેશમાં ચાલી ગઈ જગદીશ શાત થયો, ને પથારીમાં પડ્યો સુશિલા અત્યાર સુધી પતિ પરીક્ષા કરી રહી હતી જ્ઞેમમાં બળી હતી, તે આથી પતિને શાત કરતી બેઠી જગદીશને મગજનો શ્રમ પડતા, એકાએક તે નિદ્રા વશ મની ગયો

પ્રકરણ ૭

સખી સમેલન.

મૂળસિ હતી પાસેથી છૂટો પડ્યા પછી બુલમ, સોનગઢ નરેશને આનંદ કરવાના સ્થળોમાંથી આબુવાબુની હિલચાલ તપાસતો તથા મૂળના માણસોને બેઠથી ફેડવા માટેના કાવત્રા રચતો પસાર થયો. આગળ ચાવતા મોહિનીના અવનવા ઉત્સવ હર્ષનો દેખાવ તેની નજરે પડ્યો મોહીની પોતાની પ્રિય સહચરીઓ સાથે બિન્ન બિન્ન વિષય પરત્વે ચર્ચા ચલાવતી, તથા કુદરતી સૌન્દર્યને અવધોકતી ચાન સાથે

ગમ્મત હિંસાતા હતી મોહીનીનું સ્વરૂપ આકર્ષક ને તેજસ્વી હતું
રૂપ, ગુણ, વય અને જ્ઞાન સર્વમા એકકો હતી તેને જોતા જીવન
અનુભવ ગયો, ને પોતાના વિચારને પોષવા લાગ્યો મનથી એવા તરંગો
ગોઠવવા લાગી ગયો કે આને ગમે તેમ કરી, કાળાનાગને સમજાવી
અહીંથી ઉપાડવી, ને પછી કાળાનાગને સર્વ સ્થળેથી જમ આપારી,
પત્રીવી તેનો પશુ ઘડો લાડવો કરી, આ સુદર અપ્સરાને
આપણે હાથ કરી લેવી મનમા વિચારો કુતો અહીંથી
જીવન ગ્વાતા થયો તેનો વેશ, આકૃતિ જોઈ મોહીનીની સાથે ગમન
કરની કેટલીક બાળા તેા જમ પામી, ને થરથરવા લાગી મોહીની તેમને
શાશ્વત આપવા લાગી આમ જીવનને જોતાજ મોહીનીના આનંદમા
જીવન વર્તી રહ્યો

મોહીની તે અન્ય કોઈ નહિ, પણ સોનગઢ બાળનરેશ મુળસિંહની
ભાઈથી પણ અધિક નાની બહેન અત્યારે તેનું વય સોળ વર્ષનું હતું
મહારાણાની પુત્રી અને વળી ભાગીના લડમા ઉગ્રેલી તેમજ સ્વત્રપણે
પણ નીતિમય મનપસંદ વર્તન કરવાની છુટ હોવાથી તેના દિવસે
કાંઈ ક્ષેમ ન હતો તેની સહચરીઓમા કેટલીક કુળવાન, કેળવાયલી,
ગરીમ પણ નીતિમાન અને કેટલાક સાધારણ વર્ગની પ્રજાની તેમજ
સરદારોની પુત્રીઓ હતી તેમની સાથે પોતાના પ્રિય માગમા સ્થિતિ
સૌન્દર્ય અવલોકતા વનસ્પતિ ફૂલો, પક્ષીઓ વગેરે ને દષ્ટાંત રૂપે
મેળવી, ચર્ચા રસમેર કરતા ને તેમાથી અનનવા ખુનાસા કરતા મોહીની
હર્ષમા દિવસ ગુજારતી કેટલીક વખત તેની સખીઓ તેના માતૃપિતાને
યાદ કરી આપતી તેને ખેદ થઈ આવતો પણ તરત તે દાખી દેતી,
સખીને કપડો આપતી ને કહેતી કે બહેન ' મને ભાઈ ભાણીથી માઆપ

જેટલું જ મુખ છે તેઓ પાન દિલને કંઈ એણે આનંદ દેતા નથી ને મારે માટે અર્ધા ભાગીદાર ભાઈ સમજી, જોઈતી વસ્તુઓ પુરી પાડે છે વળી શુ કોઈના માયાપ તે હમેશા પહોંચતા હશે ખરા કે ? એતો જન્મેલાને માટે મૃત્યુ સૃજનયતુ છે ! તે ગયા તો કોઈ વખત આપણે પણ દિવસ આવનાનો જ છે જન્મેલા માટે મરણ સ્વાભાવિક છે, ને તે માટે શોક હોયજ નહિ ! જન્મ થતા હર્ષ પણ નજ થવો જોઈએ ! જ્યાં મુઘી આપણાં પુણ્ય પાપ રૂપી કાર્યો ઘડાયલા છે, જ્યાં મુઘી વાસનાઓ રહેલી છે, ત્યાં મુઘી જન્મ ને મરણ સાથે સરળયલાજ માનવા વિગેરે વચ્ચે કહી સંજીવે સમજાવી દેતી ને પુનઃ યાદ ન કરવા સુચના કરતી

કોઈ કોઈ વખત સંજીવો હાસ્ય કરી ડોહતી કે ખેલે ! ત્યારે ભાઈ ભાભીને લાગણી હોય તો તાગ લગ્ન હજી મુઘી ન કરે ?

મોલીડી ખૂશ થતી ને પ્રત્યુત્તર નાળતી કે સાફ ખેલે ! માત પિતા હોત તો તે પુત્ર પુત્રીના વાસન્ય પ્રેમમા તણાઈ, નાની કુમલી વયમા લગ્ન કરી દેત, ને તેઓ દુગ્ધ ને પન્ના જોઈ મને ગમે ત્યાં લાકડે માટકું વળગાડી દેત તે મા. રુબ નસીય ! જો-જો-જોન એમ ન માની લેતા કે તેથી મા-યાપ મરી ગયા તે સાફ થયુ આ તો હુ મા-આપનો ગાડો પ્રેમ જણાવુ છુ વળી ભાઈના હાથમા પણ તે કાંઈ નથી તેઓ સમય આવે માફ નસીય જ્યાં હશે ત્યાં મને જોડશે, હજી ક્યા વખત ચીત્યો છે ? વળી હવે તે માફ લગ્ન કરતા મારે અભિપ્રાય જરૂર પૂછશે કેમ કે સહજ સહજ આખતમા નથુ મારે અભિપ્રાય લીધા વિના કામ કરતા નથી, તો ષઢી આ જન્મપર્યંત જેની સાથે જોડાવાનુ છે, અરે ! આ જન્મથી બીજા

જન્મની સારી વા નરસી તૈયારી કંગવાનુ જે સાધન છે તેમા મારે વિચાર નહિ લે, તે કેમ અને ? તેઓ તે બાબતની તપાસમા છે, એમ મને જણાય છે એક વખત તેમણે તે માટે સહજ ઇસારો કર્યો હતો.

કહો બેન ? જ્યારે બાઇ મને પતિ પમદગી સોપે અરે ! એમ નહિ કેમકે તે તો રવચવરની વાત આવી પણ તે માટે કોઇ પાત્રની શોધ કરી મારે વિચાર પુછવશવે, તો મારે પતિની કઇ કામ બાનતોની તપાસ કરવા ?

એક નાની બાળા બોલી બીડી —વળી એમા શું ? નાનો સુદર, કોમળ, કાલુ કાલુ બોલનારો અને વળી રમાડાય તેવો પતિ પમદ કરવો.

મોહીની —એમકે, એટલે કે મારે મારા કરતા નાનો શોધવો ના ? વાર, બીજી કોઈ કહેશે.

તરતજ બીજી બાળા બોલી ઉઠી હા બેન ! જુઓ રૂપાળો-સારા સારા કપડાવાળો, આક્રમક છેલબટાઉ થઇ ફગનારો, અને ખુબ પૈસા વાપસનારો શોધવો.

વાર, એટલે જેને લોકો બહારથી બપકાવાળો માને તેને શોધવો કે બીજું ? પછી તે શું સુખ આપે ? ગાડી, પતિ પમદગી એવી થાય ?

પેલી આમ વિચાર કરે છે એટલામા બીજી બોલી વળી ત્યારે કેવી થાય, તમારે રાજકુળની છોકરીઓને શું ? મોટા મહા રાણા જોવા.

મોહીની —ધરડા હોય તો ચાલે ના ?

બાળા—તેમા શુ, આપણે તો રાજ્યને વરવાનુ છે કે રાજને ?

મોહીની—રાજને રાજ્યને વરી શુ કરુ ? પૈસો, પતિ સુખ આપવાનો છે ? આ જન્મનુ સાર્થક કરવાનો છે ? પતિ ગયા એટલે પછી શુ ?

બાળા—કેમ રાજ્ય કંઈ જનાનુ છે ?

મોહીની—હા બીજો મળળ શત્રુ ચઢી આવી રાજ્યના કના-કાનીયા કરે તો પછી શુ કરવુ ?

બાળા—એટલે એમા શુ ? જે રાજા જીતે તેને વગુ

મોહીની—યુધ ગાદી, ખમ કર સમજ્યા વિનાનુ બોલે જે ક્ષત્રિયમા તેમ ન બને ક્ષત્રિયાણી, શુરા, ન્યાયી, જ્ઞાની અને તેજસ્વી એમા પતિને વગે છે તે નથી જીતેલી ગરીબ કે તવગર શુરો ક્ષત્રિય ગરીમ હોય તો પણ કોઈનુ દાસત્વ સ્વીકારતો નથી, પણ પોતાના બાહુબળે કરી જ્યાને ત્યા અમર નામ કરી પોતાનુ કુળ કિન્નળે છે અને જો પતિ મરે તો ક્ષત્રિયાણી પાછળ સતી થાય છે વચ્ચમા એક હાલી બોલી ઉઠી બેન ! મરી એક શકા છે જો પતિ મોટો હોય, તે પતિ નાની હોય તો પતિ વહેનો ગુજરી જાય તે પતિ વિધવા બને, પણ તે કરના પતિ મોટી અને પતિ નાનો હોય તો પતિ વહેલી જાય એટલે પછી પતિને શુ ? પુત્રને સ્ત્રી જેવી કંઈ જન્મજો છે—આપદાઓ છે ?

મોહીની—બેન ! તે તો ખુબ કરી આ ખુલાસો તો, શાસ્ત્રકારો કરી શકે એ તો પતિ મોટો હોય કે પતિ મોટી હોય જતા જે પ્રથમ જવાનુ હોય તે જાય છે ને જે બાજ્યમા લખ્યુ હોય તેજ બને છે

બાળા—વાર ત્યારે બેન । તમે તો તમારૂં ખંડ માનનાના, હવે ભાગ્ય આવ્યું નસીબ આવ્યું તમે પણ તેમજ કરશો ના ? બાઈને પતિ ગોધી આવે તેને કબુલ કરી લેશો, હાપણ કોણશો મા ।

મોહીની—હા બેન તેમજ થશે, આપણા વડિલો માખાપ, કે ભાઈ, પોતાના વધુ અનુભવ પ્રમાણે સાગસારનો વિચાર કરી જે પાત્ર શોધી લાવે છે તે યોગ્યજ હોય છે તેમા કોઈકજ દેવાવશાત્ વિપરીત પરિણામ આવે છે પછી આવે તો ક્રોતો દોષ ? તેમા વડિલનો શુ દોષ ? છતાં બાળા પુખ્ત વયની સમજી હોય તો વડિલોની પરિક્ષા, પ્રમાણે પોતે રૂપમા ન મોહી પડના આત્માને પૂછી ને જે જવાબ મળે તે નિચારી લેવો તે પછી તેમા જવલ્લેજ વાધો પડશે જ્ને પોતાના આત્માનો અવાજ ના પાડતો હોય, તો વડિલોને તેમ કરતા અટકાવવાને પોતાનાથી જનતુ કરી કુવારાપણું વેઠી તે સમ્પદ ન મીકાવે, કેમકે લગ્ન એટલે રમત નથી પતિ એટલે રમકડું નથી. કે એક ના ગમ્યુ એટલે બીજી બદલી લવાય તેવુંજ પુરૂષો માટે સમજવું

બાળા—જ્હેન આજ તો ખુબ ઉડા ઉડા પ્રાનોના વિચાર કર્યા ને તેનો ઉકેલ આણ્યો પણ હવે તમારી માટે કેવા પતિની પમદગી થનાર છે

બાળા ૨—એમ કે ' તને માલમ નથી ' વળી બીજી કેણુ ? મહારાજના પાટરી અને મોહીનીના ભાતી—

બાળા—શુ પતિ ?

મોહીની—વળી એ કોણુ ? પતીની પમદગી પણ મારે માટે અક્ષ મુકી હું તો કાંઈ જાણતી નથી

બાળા—ત્યારેજ બાળની પસદગીને કબુલ કરવી તેમા જીત પામ્યા ના !

મોહીની—એમા જીત શાની ' જે સત્ય તે સત્ય, ને અસત્ય તે અસત્ય એ શાસ્ત્રીની રીતી છે

બાળા—હા હા એતો મનપસદ સ્વામીની શોધ થઈ એટલે પડી બાળને મળતા કેમ ન થવાય ' સારૂ જોન, અમારે તો તેમા મઝા ને ખીચ્ચે મઝા અમારે કયા તમારા પતિને પરણવું છે '

મોહીની—અરે ' ગાડીઓ ' અત્યારથી તે અન્યને માગ પતિ—સ્વામી બનાવવા મડી પડો છો તો સારૂ કે ' બાઈ સાબજે તો તેમને પણ માહુ લાગે જવા દો વિતડાવાદ મને તેની લેશ દગ્ગર નથી પડી તમે કયાથી વાતો ઉડાવો છો ?

બાળા—ચક્રા ભાષીની વાતચીત પચ્છી

મોહીની—એમને ' જોછ લેછથુ આજ તો બહુ લાખી ચર્ચા થઈ, ચાલો

આમ રકઝક કરતા હા ના કરતા સર્વ જુદા પડ્યા મોહીની પોતાની નાની નાની બત્રોજોએને રમાડતી બાળના મહેલ તરફ વિદાય થઈ દાસીઓ સાથે હતી, જતી વખતે નિયમ પ્રમાણે ઘટિત લાણી કરી બાળાઓને ખુશી કરી ગરીબ નિરોપ બાળાઓ અતરના ઉંમળકાથી આશિષ દેતી ગઈ કે મોહીની માને શાણાને મુરા પતિ મળો, ને તેમનુ આયુષ્ય વધી તેમની કીર્તિ જગે અમર તથા

પ્રકરણ ૮

જન્મોત્સવ !

આજે શરદ પૂર્ણિમા છે શરદની શિતલતા, તેનીજ આજ

મોડીનીને રીતલતા પ્રાપ્ત થવાના દુર્ભાગ્યક મગળ ચિન્હોનો ભાસ નયનના ફરકવાથી થતા લાગ્યો સતારમા ઉઠતા તેનો ચહેરો પ્રકૃતને શાલીમય દીનનો હતો સ્નાનાદિક ક્રિયાની પરવાગી વહેલી વહેલી ભાઈ ભાભીને પ્રણામ કરી પુગળીને નમન કરી તરતજ પોતાની ભત્રીજાઓને માથે લઈ પોતાના પ્રિયસ્થાન બાગ તરફ જવાના થઈ જતા જતા કેટલીક સખીનો રસ્તામા મેળાપ થયો નિર્ણીત સમયે સર્વ સખી એકત્ર થઈ મોડીનીએ કહ્યું ખેતો ? આજ સમગ્ર વિધવા શાંતિનો દીવસ છે મહા પૂર્ણિમા છે અને વળી તે શરદ પૂર્ણિમા " એટલે તેના આનંદની તો વાતજ રી કરી ? જના મારા દીવસ આનંદ થાય છે તે જુદાજ ભાવથી કે કેમકે આજે મારો જન્મ દીવસ છે વચ્ચે ડાહી સખી બોલી ઉઠી હે જુદેન ! જન્મ દિવસ હતો, તો તમોએ કાલે જ કેમ ન જણાવ્યું ? ને છુપાવી રાખ્યું ? બપુ મોરમ રાખ્યું એથી અમે તો આપને આનંદમા એછો ભાગ આપી શકીયું પ્રથમથીજ જાણ હોય તો તૈયારી સારી થઈ શકે ને ?

મોડીનીએ ઉત્તર વાળ્યો ન્હાલી સખી કાંઈ નહિ, મને તેમા આનંદ થાય છે તે નામનોજ, કેમકે સમાજના ચાતુ નિયમને લીધેજ

તુ ત્યારે જ્ઞેન જન્મ દીવસનો આનંદ ઓછો કે ? હા ' હા ' ' તેમજ હોય કેમકે પતિ વિના જન્મદિવસ મારો કેમ જીવાય ? ન વળી તમે પુખ્ત વયના થવા આવ્યા જ્ઞેન કાનની ને આજની વાતચીતમા તમારા વિચારો બદલાયા ' ' એક દાહી છોકરી બોલી ઈ

મોડીની—ના જ્ઞેનો ' ' તેમ માનવાને કંઈ કાનજી નથી. મને જન્મદિવસથી કંઈ વધુ આનંદ નથી થતો સમાજ ગાડી છે, ભુલ ખાય છે, જો કે મારું ગત જીવન તો નિષ્ફળ નથી થયું, પરંતુ કેટલાકોના જીવન માત્ર પશુ જીવન, સ્વાર્થીય જીવન, અરે ' નીચ જીવન કે કામ કીડાના જીવન હોય છે, માત્ર સરીર વધારી, મનથીજ મોટા બા સમજી બીજાના ગળા રૂસી, અન્યને બદનામ કરી બીજાને દલકા પાડી પોતાના સ્વાર્થની ખાતર, પોતે આગળ પડવાની ખાતર પોતાનું ન કવરાથી ધ્યા ચતા કરી અવમન્દ જીવન કરે છે તેમના વડો તેમના આ જન્મથી ઓછ થાય છે, કહો તેમજે શું લાંબું કાનજી ' જ્ઞેનો ને માનજી મન કંઈ લાગતું નથી પરંતુ મેં તેથી કિલકુ કાંઈ નુબ કરાયા પણ પગલા નથી ભયા જતા ન'શનો ભય રાખી તેને પ્રત્યક્ષ રાખી, ફળની રાજા ગણ્યા વિના નિષ્કામ વૃત્તિથી જે બાલજીવ સાર જીવનમા થાય તેના કામ કરવામા ક્યાશ રાખી નથી, જતા દોષે થયા હોય તો હંન તમા બંધે ' ' મારા જીવનમાથી સોળ વર્ષો ખુરી ગયા કોણ જાણે કાળ કેટલા વર્ષો આ જીવનમા નબસાદે છે ? જ્ઞેનો ' તેથીજ જન્મ દિવસ તે દર્શનો નહિ પણ મોઠનો માનવો નેહએ અને માણુન વિચારુ નેહએ કે અગેરે ' મારા જીવનમાથી

અમુક વર્ષ ચાલ્યા ગયા મેં કદજ ન કર્યું તે કારણે મેં આપ સર્વને વિદિત કર્યું ન હતું, તે છતાં આટલો આનંદ જોવાનું કારણ એજ કે બાઈ, બાબીને માફ ન લાગે, તેમનું દીલ ન દુભાય મારી ફરજ છે કે, તેમનું દીલ દુભાય નેનું એક પણ કાર્ય માટે ન કરવું જોઈએ, તેમાજ મારી મનુષ્યની લાયકાત છે, ખહેનો ! હવે જુદી જુદી જાતના રમત, ગમતનો લાગે નિયમપૂર્વક લ્યા, ને અન્યને લેવરાવો.

કહેતા વારજ જુદી જુદી જાતની રમનો શરૂ થઈ ને બગી ચામા નાની નાની નિર્દોષ અબળાઓનો આનંદ શરૂ થયો, આમ આનંદની રેવછેલ ચાલી છે ત્યાં ઉત્તર દિશાએથી ઘોડાને પુર વેગથી દોડાવતો ને ક્ષત્રિયની પ્રભાથી ઝળકતો, કુન્નપુરીનો યુવગજ સર્કુકાન્ત આવતો હતો બગીચા સમીપ આવતા ઘોડો ધીમે પાડ્યો, ને તેની નજર એકાએક બગીચા સમીપ આવતા ઘોડો ધીમે પાડ્યો, ને તેની નજર એકાએક બગીચામા રમત કરતી બાળાઓ તરફ વળી બાળાઓની તાલિકા-મોહીનીને જોતા તેના સૌન્દર્યે તેના ચિત્તને મોહાવ્યું ને તરતજ ઘોડો સ્થબ્ધ થયો મોહીની બધી બાળાઓમા તુર્ત ઓળખાઈ આવે તેમ હતી કેમકે રૂપ, ગુણ, વય તથા અલ્પકારથી લાખે તારાઓમા ચઢત તેજ તરત જગ્યામાં આસી ચઢતી ઓળખ થાય છે, તેમ મોહીનીની ઓળખ સર્કુને થઈ ને ને પોતાની બાવિ પતિને દેખતા તેના હૃદયમા આનંદની છોળો ઉડી રહી

મોહીની માટે સર્કુ સાથેના વઝની ખાનગી માગણી મથરાજ પામે આની ગઈ હતી, મથરાજે તે ખીકારી હતી ને સર્કુને માતાના

વાત્સલ્ય લાડે કરી માતાના મુખથી તે વધામણી મળી ચૂકી હતી તેમા વળી સર્પુને એકાએક કારણે સોનમડ આવવાનું થયું ને નગમ્મા પ્રથમ પ્રવેશ કરતા પેતાની ઇચ્છીત વસ્તુના દર્શન થયા. તેથી તે અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યો મનમા ને મનમા ગોઠવણ કરી વાતચીત કરવાના લોભને ન રોકતા તરતજ તે ઘોડાથી નીચે ઉતરી, ઘોડા એક સ્થળે માથો ને પાગના આશોપાલવના ઝાડ નીચે પિશ્તાતિ મારે બેઠો.

આમ એકાએક અગ્નિપ્રવા પુરૂષના ઉપરના દેખાવને સર્વ પાળાઓએ નજરે નિહાળ્યો-જેથી તેમના આનદમા કંઈક ભગાણું થયું આખરે ગોઠાણું મુજબ કાર્ય ખલાસ થયું એટલે મોહિનીએ રાજકુળને જોભે તેની વ્હાણી શરૂ કરી, ને સર્વ સખીના મન સતો પ્યા આ બનાવ સર્પુદાન્ત એકી ટમે જોઈ રહ્યો હતો જ્ઞાણી પરી થતા મર્વ સખી રગ્ન માગી રવાના થઈ મધ્યાનહરકાળ થવા આ પા હતો જતા મોહિની યોડો સમય આગમ લેવા પેતાના મહેલમા બત્રીજીએતે બેઠીને ગમ, ને અગામીમા જઈ બેઠી અગાસી પણ દુલ્હાડથી મુજોમિત ને ગયથી શનિ પમાડે તેની બતાવેલી હતી તેની ખજર એકાએક આશોપાલવના ઝાડ નીચે પરદેશી રાજ મનાકર નન્દ પડી ને તેના રોમાય ખડા થયા તેના ભાવો બદલાયા કાલ પ્રસંગે ન પેદા થયેલા વિચારો અધૂર્યા ને ચિત્તને તથા આખોને ઉપરે આપવા લાગી તરતજ ખનમ વિચારોને તથા શરીરના અન્ય અન્થપણને દાખી દઈ એક સખી મોકલી તેનું ઓળખાણ પુજા-નગન્યુ, ને તેની ક્ષુધા શાન્તિને મટે ક્ષણપલ તથા દ્વંધ વગેરે મોહન્યુ

ભયકર ભુજંગ.

માલિની અગામીમા સુનત જાતી યાં [પાન

બે સખી તરતજ એક યાગમાં ફળપ્રલ તથા દુધના કટોળં
ભરી, પાણી વગેરેનો ફૂળે ભરી ત્યા જઈ પ્રણામ કરી તેની પાસ
લઈ ગયેલી પરતુઓ ધરીને, નિવેદન કર્યું કે પરદેશી રાજનશી
મુમાશ ? આપ એકાએક આવા મધ્યાન્હમાં મુસાફર કરતા અહી
ગાતિને માટે આયા છો, ને આ બાગમાં નિવાસ કર્યો છે. આજ
અમારી રાજકુમારીનો જન્મ દિવસ હોવાથી સર્વને મનવાચ્છિત
વસ્તુઓ મળી છે, ને સર્વને, જ્ઞાતિ મળનાથી તે સર્વેએ શુભાશિષ
અમારા ઝડેનને આપી છે, તેરીજ રીતે આપ તેવા આનંદના પ્રમગે
અહી પધાયા છો, તે માટે આ ફળપ્રલનો આદાર કરી સાતિ પામો
પછી આપના કાર્યમાં નેડાશો

રાજકુમારે ગભીરનાથી કહ્યું બાળાઓ ધણી બુદ્ધિની માયે
ત્રીકાક છુ તમારા હર્ષમાં હુ પણ મળેનો થાઉં 'તુ' અને તમારી
સખીને શુભાશિષ હૃદયથી આપુ છુ પણ એટલુ નો કહીશ કે દરેકે
દરેક સખીને મન હજ્યુ મળ્યુ તેમ મને મળ્યુ નથી આમ
કહેતા સયુ ક્ષાન્ત કંઈક અચકાચો

એક સખી બોલી ઉઠા ' કુમાર તમેને નોતરેલા ન હતા,
છતા વગર તેડે આયા તો તેથી પણ તમારી કદર અમારા બેને કરી
છે, ને ધણીજ છે

કુમારે કહ્યું, હુ વગર તેડે કેમ આવ્યો હોઈશ ? તમે
બોલો છો ?

તમારે તે જાણવાની જરૂર નથી શુ મારી કદર તેમણે કરી
છે, કે નેમ તી કદર મે કરી છે ? મોક્યેલી વસ્તુનુ અપમાન ન કરતા

શીકારી લીધી છે કેમકે ક્ષત્રિયતા તે ધર્મ છે તે મળેલી વસ્તુના અફલામા તે આપે છે ક્ષત્રિયો બન્યો આપ્યા વિના રહેતાજ નથી તમારી બહેનને કહેજો, કે ક્ષત્રિયુર મળેલી વસ્તુના અફલામા અપ્યો આપશે

વાડ કુમાર ! તમારું નામ ગુ ? કયાથી આવો છો ? તે ક્યા નગરના યુવગજ છો ? એક મળીએ પુણ્ય

મારું નામ સયુકાન્ત, કુન્દનપુરીથી આવુ છું મારા પિતા મદગજ કુન્દનપુરીના મહારાજા છે બોહો ! સયુકાન્ત ? એક બોલી નહી

મયુકાન્ત મનમાં મલકવા લાગ્યો, કે ખરે ! આ હોદ્દાઓ મારા નામને જાણે છે અરથે સખી સખીમાં તો હાસ્યવિનોદ થતોજ હશે ! આન જીવ ! પ્રિયાના જન્મોત્સવમાં આપણને પણ ભાગ મળ્યો ને તેને સ્થાન આપીએ કળ કુલ ખાધા, દૂધ પી શાન થયો, પેટથી, મનથી અને હૃદયથી સર્વથી શાંતિ મળી

સખીઓએ બનેલી ખીના તથા મર્વ વાતચીત મોહીનીને કહી મલગાવી મોહીની હૃદયથી આનંદ પામી બહાર બતારી શકી નહિ મનથી કહેવા લાગી કે આજ મારી આપનું કગડું ખરેખર ફળ્યું ! તે આજનો મારો જન્મોત્સવ પણ ફળ્યો ! ! રે મનના માન્યા, બાઈના મોખ્યા અને સખીના વાતે વાતે ગાઠી દીપેલા બરથાર મળ્યા આજ તો બાપ બાબીને પણ આનંદ થનારો અરે ! પણ તેમણે કંઈ છે કે ક્ષત્રિય પુત્ર મળેલી વસ્તુના અફલામા અફલો આપે ? તે શુ મળ્યો ? તે હાથમાં મારવો ? ના ક્યા વિત્યુ છે ? વગેરે પ્રત્યેથી સખી મધ સાથે ભુવન તરફ નિરામ થઈ

મકરણ ૯ મું.

મહેમાન

મોહીની આગમથી રાજમહેલ તરફ વળી મળી સર્વ
વેરાઈ મોડુ થઈ જવાથી મુળસિદ પત્નિ સહિત બહે-

નની તથા પુત્રીઓની રાદ જોઈ રહ્યા હતા મોહીનીને જોતા આનંદનો
પાર મર્યો નહિ મોહીનીનો આજનો ચહેરો ટાંચ અવર્ણનિય હતો.
મોહીનીએ બાઈ બાબીને પ્રણામ કયા, નાદ સવેએ ભોજન કયું.
સર્વ વાતચીત કરતા જાય ને જમતા જાય પરંતુ મોહીનીનું ચિત
અન્ય યજો હોય તેમ બામ થતો આમ આનંદી કુટુમ્બ આનંદ
કરે છે ત્યાં એક સપ્તીએ બામની અદર બનેલી બીના કહેરી શર
મી ને કુન્દનપુરી યુવરાજ સંયુક્તાન્ત અહીં આતેલ છે, તેની વધામણી
આપી અદ્રા-મુળની પત્ની મોહી કહી અહો આપણા ભવિષ્યના પુ-
ન્ય મહેમાન નગરીમા આવેલા હોય ને આજના ઇત્મવે જમણના
આનંદમા તે ન હોય એ ધટિત ખર કે ? અને વળી તે મોહીની
મહેનનો જન્મોત્સવ ? મુળસિદે ધીરજ આપી કહ્યું ના શાણીને ધર્મ
આપણે ભુલ્યા નથી ખબર હમણા મળી, તે આની પહેલ્યશે ? દામી
પ્રત્યે કહ્યું તેમને કયા દીકા ? કયા ઉતારે કર્યો છે ? શુ
કરતા દીકા ?

દાસીએ ઉત્તર વાળ્યો 'કૃપાધિશ' મોહીની જોના આગમ
આશીપાલવની હાંચા તળે અને ફળાલાર કરતા દીકા

મુળસિદ—ફળાલાર કયાથી આવ્યો ?

દાસી--મોહિની બેનનાજ જન્મોત્સવમા સખીઓને મળેવો ભાગ તેમને પણ મળ્યો, ને તે શાત થયા

ચદ્રા--તુ મોહિની મેનની સખીમાથી ભાગ મળ્યો અને તે મોહિની બહેને આપ્યો નાહ ? મોહિની બહેન ? વિદેગી યુવરાજ તમાગ સખી બની ગયા

મોહિની--ના માતા તુલ્ય બાબી ! તે કદાં મખી નથી હું તેમને ઓળખતી નથી મારો ધર્મ છે કે કિલ્સર પ્રસંગે જે કોઇ આ યુ હોય તેમને મળ્યો ભાગ આપવો તે મુજબ તે ઓચિંતા આવ્યા, ને તપાસ કરતા જણાયુ કે દુરથી ધાંધ મુસાફર આવેલ છે, ને તે વળી રાજરત્ન છે પછી મુસાફરની સભાળ ગખી તે પણ હું ફગજ મમજી, એટલે તેમને વસ્તુઓ ક્ષુધા, તૃપા છીપાવવાની આપરીજ ભેધએ

ચદ્રા--હા, હા બેન ! તમે જ્યારે તેમને શાંતિ નહિ આપો તો ખીનુ કોયુ આપજે ! તમારેજ તેમની છાંદગીનર સભાળ લેવાની છે અને શાંતિ આપવાની છે વિશેષ આજેજ તમારો જન્મોત્સવ ચાલો તમાર નૃતનવર્ક સુખદ નિવડયુ

મોહિની--એમ બાબી ! આમ પરોક્ષ કટાત કર્યું ?

ચદ્રા--હજી ન સમજ્યા ? એ તમાગ બાવિ પતિ થવાના ! ! આ સામળી મોહિની લજનાઈ કેમ તમને પસદ છે ના ? તમાસ કાજે તમાગ બાઇએ તે પતિની પમદગી કરી જે, ને મે તેમા વિશેષ સમતિ આપી છે, રાજ ખત્ર ? ના ?

મુળસિંહ--હા મેન મોહિની ! અસાર મુધી જેની તપાસમા નતા, ને આજે જાહેર થાય કે અમારી ડેવટની પરિક્ષા ને તપા-

સણી ત્યાંથી અટકી પડી છે કુળ સાર છે સંજયુત સાર છે । ' બેન ' તમારા જોવામા આવ્યા કે નહિ ? મારે તમારી સમતિ લેવી જોઈએ કેમકે તમે હવે બાળક નથી સમજી છો ।

મોહિની—માઠશ્રી ! આપને સંજયુ તે મને રૂઢું છે, હું કંઈ જોઈને રૂપમા મોહિત બની ગઈ નથી હું શું જોઈ ? મુખ જોઈ પસંદગી શાની રૂપની કર ? એક વખત પણ પરિચયમા આવ્યા વિનાના માણસની પરિક્ષા શી હેતુ શકે ? માને કે પંક્ષિ વખતે સર્વમા ઉત્તરુ નીવડ્યા પછી બાળ પક્ષી બવિધ્ય બદલાયુ તો કેનો દોષ ? અરે ! ઇશ્વર જોડા પોતાના હાથથીજ ગોદરી આપે છે । અર-અગસ માણસની મૈત્રી દૈવાવશાત થાય છે, પુર્વજન્મનુ ખણુ પુર્ણ કરવાને અદ્ય વા ગાઢ પરિચય થાય છે બલે પછી પ્રાગ્બધથી જીવન સુખ રૂપ નીવડેા કે દુઃખરૂપ પછીથી તો હર્ષ કે શોક ન કરતા જે જે પળે જે બને તે ભોમવેજ છુટકો. વિશેષ આપને શું કહું । આપ તેજ હું સમજે

મુળસિદ્ધ—બેન ! તે સ્વચ્છાથી પરચુતી બાળાઓને ઠીક બોધ આપ્યો છે, માત પિતા કે વડિલ પોતાના બહોળા અનુભવ પ્રમાણે બિલકુલ સ્વાર્થ ન રાખતા જે પતિ, પસંદગી પોતાના બાળકો માટે કરે તેજ વધુ પ્રમાણુમા સફળ નિવડે છે, જે બાળકીઓના બોળા, જિન અનુભવી દીક્ષને તે પસંદગી સોપે, તો પરિણામ પ્રમાણુમા ઉલ્લસુજ આવે

પ્રિયે ! હવે મારા ધારવા પ્રમાણુ તે આપણે ત્યા આવશે તેમની ઉત્તરવા વિગેરેની સમગ્ર સારી રીતની કરાવે, સાજના દરબારમા તે આવશે ખરા, તે પછીથી હમે સાથે સાથે આવશુ બેનના આજે

આનદનો પાર નથી અરે ! સાચે એટલી પણ સવડ ઉતાવશે કે જેથી એનને તેમના ફેટલાક ગુણોનું અનુભવ કર્યાનું સુગમ પડે

એન મોહિની તમે તે રાજકુમારની ઘટિત તજનીજમા રહેશે

“ ભાઈનો આદેશ સાબગતા મોહીની કંઈક લજવાઈ, કેમકે ગમે તેમ પણ માતપિતા કે વડીલ તરફથી સપુર્ણ પ્રકારની છુટ હોય છતાં મર્યાદિત લજ્જા તે સ્ત્રીનો પરમ શ્રીગાર છે

સમય થતા મુળસિંહ દરબાર તરફ આવ્યો ચંદ્રાવતી તથા મોહીની માનીતા મહેમાનની ઉતારા વગેરેની સગવડમા રોકાણા

x x x x x

આજે દરબારમા અન્ય કંઈ રાજદ્વારી કાર્યો થવાના ન હતા, પણ આરામ હતો, છતાં આનદના પ્રેમજે દરબારમા તથા નગરવાસી-ઓને મીજબાની આપી તે નિમિત્તે દરબાર ભરાયો હતો

મુકરર વખતે દરબાર ચિકાર ભરાયો ગાયકો, ગાયન શરૂ કરતા હતા, વાદ્યોનો રણકાર શરૂ થયો હતો, મહારાણા મુળસિંહ આવ્યા સમાજને માન આપ્યું, ને મહા શાન્ત થઈ, ઇશ્વર સ્તુતિ થઈ રાજ તરફથી પ્રગ્નને, પ્રગ્ન તરફથી રાજ્યએ ઘટતા શબ્દ સરકાર થમા બાદ નાયકાએ પોતાનું નાચવાનું કાર્ય મર્યાદિત રીતે શરૂ કર્યું સર્વ સભા એક ચિત થઈ રહી હતી ત્યાં ઇંદ્રના જેવો જેનો ઘોડો છે અને ઇંદ્રપુત્ર સમાન જે દીપી રહ્યો છે, તેવો સર્વશાન્ત, ઘોડો ઠેકાવતો ઠેકાવતો આવી પહોંચ્યો ઘોડો ઉભો રાખી નોકરને બોલાવી, તેને યોગ્ય સ્થાન પર લઈ જવા હુકમ આપી દરબારના દરવાજા પાસે આવીને મુળમીહને ખબર આપી પ્રધાન સામે આવ્યો ને બંને

દરમાગ્મા દાખન થયા સર્વ કોઈએ ધરીત માન આપ્યું બન્ને મિત્રો બેઠયા અને પાસ પાસેના સ્થાન પર બેઠા બે કે એક રાજા હતો અને બીજો રાજપુત્ર હતો બનેની વય સમાન હતી સર્પુ, મુળ કરતા દીપી આવતો હતો પ્રજા તેની ચાતુરી અને સૌન્દર્યને જોઈ રહી હતી

સધ્યા સમય થવા આવ્યો દરમારમા આવેલાને ધટિત માન, ચાદની દ્વાણી થઈ, પાનસોપારી લઈ દરમાર વેરાયો, મુળસિંહ મહેમાનને લઈ હાથમા હાથ પકડી રાજમહેલ તરફ વિદાય થયા ઘોડાને અશ્વશાળામા મોકલાવી દીધો મહેલ પાસે આવતા ચદ્રા પોતાની નાની બેન રૂપ નાની નણુદીને બાવિ પતિનું ઓળખાણ કરાવતી તથા મરકરીમા ઉડાવતી આગળીથી બતાવી રહી હતી તે તરફ સર્પુની નજર પડી એકમેકની નજર મળી ને ઢળી પડી

રાજમહેલમા આવી વાળુ વગેરેથી પરવારી કુન્દનપુરીના શુભ સમાચાર પુછ્યા, તથા રાન્યના કેટલાક પક્ષો ઉપર વાતચીત કરતા, બને મિત્રો આજે રાત્રીના એકજ સ્થાનમા નિદ્રાવશ બન્યા

પ્રકરણ ૧૦ મું.

પ્રેમી યુગલ

જન્મોત્સવનો દિવસ તો સુખરૂપ નીવડ્યો, પરન્તુ રાત્રીના મોહિની વિચારગ્રસ્ત બની, ચિત્ત ચગડોળે

ચઢ્યુ, વચ્ચે વચ્ચે ચઢાદેની નણુદને મરદગીમા આનદ આપતી આજે
ભાભી, નણુદને સાથે આનદ કગ્વાનો પ્રસંગ મળ્યો, પરતુ મોહીની
શ્રમીત હોનાથી નિદ્રાધીન બની, ચઢા પણુ એકલી પડવાથી
સુષ્ઠ ગઈ

મોહીનીની ભરનિદ્રા ચાલી રહી હતી સ્વપ્નમા સર્ચુકાન્તનેજ
જોઈ રહી, તેને ઝખતી હતી સ્મરણમા રહેલા ઉદગારો પણુ બહાર
નીકળી જતા શુ સર્ચુકાન્ત જોવો મને પતિ મળશે ? રૂપ ધન,
યોવન તો સંપૂર્ણ છે પણુ ગુણનુ શુ ? અરે ! ભાઈની પસંદગી
ખોટી તો નહીં જ હોયને ? ક્યા વરવુ છે, કાલે તેમની પરીક્ષા કરવી
શરૂ કરીશુ ક્યા ભાઈને દુષ્ટ વિકૃતી વડીલોના જોવો સ્વાર્થ લોભ
છે ? અરે હુ રૂપમા તો નથી મોહતીને ?

સર્ચુકાન્ત ! તમે મારા પતિ, તમે મને સંપૂર્ણ પતિસુખ
આપી શકશો ? રાજગ્રામો એકથી અનેક પત્નીઓ કરવાના લોભો
હોય છે તેવા તમે પણુ બનશો ? રાજ સમવ્યવસ્થા સિવાય
એક પ નીવૃત્ત કોણુ પાળી શક્યુ છે ? બહુ છું, જો હુ મન,
વચન અને કાયાથી જાગૃતિમા કે સ્વપ્નમા પતિવૃત્ત પાળીશ તો
તેમનેકેમ ન પગાવી શકુ ? તે સ્ત્રીની ફરજ છે

આ પ્રમાણે રાત્રી તરગાવલીની માળામા વીતી સવાર થતા
હઠી, શૌચ સ્નાનાદિથી પરવારી સર્વજન રાજમહેલમા કામે વળગી
ગયા નાખતાને માટે સવારમા મુળસિંહ-ચઢા સર્ચુ-મોહીની એકત્ર
થયા અસ્પર્શ વાતચીત થતી મોહીનીના મોહક ચતુર ને મીઠા
શબ્દો સર્ચુકાન્તને હૃદય ભેદક બનવા માડ્યા તેની મીઠી વાતોમા
તેને ગ્સ પડવા લાગ્યો, જેવી મુળ-ચઢાની વાતમા ધ્યાન પણુ દેવુ

ગમતુ નહિ મુળસિંહ મોહીનીની વતણુ માટે તેના ગળ્યના કુટુબના નેમના કંઈ કંઈ પ્રશ્નો પૂછવા લાગ્યો પ્રત્યુત્તર પણ છટાથી અપાના પ્રશ્નના ઉત્તરથી મોહીનીની કેટલીક શકાનુ સમાધાન થતુ ગયુ મોહીનીને સંકુકાન્તની કેટલીક રીતે સલાળ રાખવાનુ કામ સોંપવામા આવ્યુ અહી પ્રશ્ન થશે કે રાજકુટુબમા લગ્ન નહિ હોય ? ના, આ સ્થળે તેમ ન હતુ મોહીની એક મુળસિંહનો ખીન્ને લાઇ હતી રાજપુત્ર સમાન તેને સર્વ હક્ક હતા, ને તે હક્કનો તે દુરુપયોગ ન કરતી, પણ મળેલી સ્વતંત્રતાને સદુપયોગ કરી સમાજને આદર્શ બતાવે આ પરથી એમ ન સમજવુ કે આ છુટ સર્વત્ર હોઈ શકે, સદ્પાત્ર સિવાય આવી છુટ અન્યને મળતા વિપરિત પરીણામ આવે છે

મધ્યાહને જમણુ બાદ સર્વ આરામ માટે મહેલના એક ખડમા પલ્લગ ઉપર પડ્યા હતા મોહીની ત્યા ગઈ, પાણી વગેરે આપ્યુ અને સામા આસન પર પોતે સ્થાન વીધુ પ્રેમી યુગલને પ્રથમ એકાત મળી અને એકમેકથી રૂપ, ગુણમા ચઢે તેવા હતા અનેનુ વય સમાન હતુ દુરમન પણ જો તેમને બે વડી એકી ટસે જોઈ રહે તો, આશિષ વર્ષાવે પાચ મિનિટ અબોલા રહ્યા અનેને શરમના શેરડા પડ્યા રોમાચ ખડા થયા આખરે સંકુકાન્તે પુછ્યુ, કેમ મોહીની ! જાત તરફથી સુખ-શાન્તિ તો છે ના' કે ભાભીની શિખામણો—

ભાભી જગ ડાહ્યા લાગે છે તેમણે તાત્પર્ય કાઢવા માડ્યુ મોહીનીએ લજવાતા ધીમે કહ્યુ ના, ભાભી મારા માતા સમાન છે, મારા ભણી તે દુનિયામા ભાભીમા એકજ છે ભાઈ તે ભાઈજ

હે પ્રભુ ? તે મનેને સુખરૂપ રાખો જો એવાજ શબ્દ પ્રથમથી શરૂ
હતો હોય તો હું આ ચાલી,

સર્થુ—ના ના, એ તો હું તમારી પરિક્ષા કરતો હતો વાઝ ?
તમને બાબી તે બાબી, બાધ તે બાધ મજા માનાપિત ની તો
વાન રુ કરી ? પણ હજી કોઈ નીન સગાધ તમને યાદ
નથી આવતી ?

મોહીની—વળી એવી શું સગાધ ?

સર્થુ—જ્યમ પ્રથમ તેને બન્નેને શબ્દ વાપર્યો ત્યમ ને તે
સગાઈ

મોહીની—મને કંઈ સમજ પડતી નથી.

સર્થુ—તું અજાણ્યા છો નવિન સગાધ—પુખ્ત ઉમરના થયા
પછી જે જગપણ સગુ ન હોત તે નજદીકનું તો શું પણ હૃદયનું
મગુ થઈ જાય છે તે પતિ

મોહીનીએ કાંઈ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો નહિ, પુનઃ સર્થુએ કહ્યું શું
ન સમજ્યા પતિ—જીનો સાબ ગ્ય, તેનો પાલક, જીવન નોકાનો
તાન્ક

મોહીની મદનાથી બોલી—તેનું શું ? મને તમો પતિ સખધી
રુ વાન કહેવા માગો છો તે કામ મારા બાધ, બાબીનું છે, ને
કાંઈ મારું તેમા તમારે શું ? ખીજું કંઈ કહેવું છે ?

સર્થુ—શું એમ કેમ ? તમે અજાણ્યા છો ? માનો કે મારાજ
હાથમા તમારા લગ્ન સખધ કરવાનું કાર્ય આવી પડે તો પછી
તમારી મલાહ મને જોઈએ કે નહિ ?

મોહીની—તુ મારા ભાઈ, ભાભી એ કામ તે પોતે કરતા થાઈ ગયા કે તમને સોપશે તે કદાચ તમને સોપે તો તુ તમે મને પુછના બધાયલા નથી ?

સર્યુ—તે કામ ભાઈ, ભાભીથી બની શકે તેવું ન હોય તો ? તેમને કરવાનું કરી, આગળનું કામ મારે કરવાનું હોય તો પછી તેમા બીજા કોઈનું ચાલે. વળી તમારી સલાહની ખાતર તો તેમને પુછું છું

મોહીના—વાઈ પુછો તું સલાહ જોઈએ ?

સર્યુ—માનો કે મારે તમારા પતિની પસંદગી કરવી છે પછી શું શું બાબત મારે તપાસવી પડે ને તમો ઇચ્છો તેવું પાત્ર ન મળ્યું તો ?

મોહીની—એ બધું ભાઈને જોવાનું ને તે તો તમો કહો છો ને કે ભાઈએ કરી દીધું પછી તેવું પાત્ર ન મળે તો તેવું ભાઈ શોધે નહીજ ને ! આગળનું તમારું કાર્ય તમે કરે.

સર્યુ—માનો કે ભાઈએ પતિ શોધ્યો, તેમની પસંદગી થઈ સર્વને પુછાઈ ગયું હવે રહી તમારી સલાહ તમો એમજ માનો ને આમ કહેતા અચકાયો-શરમાયો,

મોહીની—કેમ અચકાયા ! હું જાઉં, તમોને કહેતા અડચણ પડે તો

સર્યુ—ના, કાંઈ નહિ જુઓને કવચિત તમારા ભાઈએ—

મોહીની—કેમ, એમ મોહ્યા ? મારા ભાઈએ એટલે શું તમારા નહી ?

ના મારા નહિ પણ તમારા ભાઈએ, મને પસંદ કરી તમારું

પતિ તરીકેનું કાર્ય પુર પાડવાનું ઈશ્વરે—ભાગ્ય દેનીએ સૂચ્યું હોય તો તમે શું સલાહ આપો ? મોહીનીના શરીરના રોમાય ખડા થયા ને કે આ હકીકતથી કેવળ અણુજાણુ ન હતી, છતાં પોતાનાજ થનાર પતિના મુખે આ વાત સાંભળી તેની આખમાથી આનંદાક્રુના બે ટીપા ખર્ચા કેટલીક વાગ રતબ્ધ રહી, પછી બોલી—(લજવાતા) શું આખ માગ પતિદેવ ! શી સલાહ નેહએ ! મારૂં સર્વ જીવન સુખ તમારા હસ્તે ? તમે તે મલાળી શકશો ? તમારું સુખ હું સલાળી શકીશ ? અરે પતિ, પતીના ધર્મો અરરપરસ સચવાઈ રહેવા કોણ શાક્ષી હોઈ શકે ? તલવારની ધાર પર ચાલવું ને પતિ, પત્ની ધર્મ પાળવો સમાન છે

“કેટલાક સમયથી યોગ્ય વય થતા ને કટક ખુચતો હતો, તે આજે નીકળે છે સંજુર ઉતાવળ કા કરે છે ? ” પ્રેમ કાટો પ્રેમ કાટાવીજ નીકળે છે ”

કુમાર ! અપને કોઈ કટક ખુચતો હતો

સર્કુએ રૂનાળમા ઉત્તર વાળ્યો, જરા નહિ

મને તો આપને મારા બાળમા જોયા, દર્શન કર્યા, સંખીઓએ ઓળખ આપી, ત્યારથી દીવ ડગ્યું નજરથી અળગા થતા બેચેની થઈ મનમા સરજ એમ પણ થયું હીક દૂર થયા વળી પ્રતિ ન થયેલા સિવાય, પગને માટે આવા ગિચાર મારા હોઈ કેમ શકે ? હું કૌમાર્યવત ભુલી, પણ ઇશ્વરે લાજ સંખી મોહીનીએ કહ્યું

સર્કુ—નાર પ્રિયે ! મને આપે પતિ તરીકે આજથી સ્વીકાર્યોને, કે હજી પરિક્ષા બાકી છે ?

મોહીની—માફી છે ‘અમિ દેવ સમક્ષ પ્રતિજ્ઞાઓ બાકી છે’”

સાચું—તે સમય ક્યારે આવશે ? મન ન રોકાય

મો—હે મન ન રોકાય ? તો ખજી ગુ કરવાના ? કાલ કોઈ સર્ગની સુંદરી નજરે પડી પડી જવાનું ત્યાં મનને ? જે મનુષ્ય, ખાસ કરી કવિયપુત્ર, બહાપુત્ર મનોનિગ્રહ નથી કરતો, તે પોતાનો ધર્મ ભૂલી ભવજાળમાં અથડાય છે, હમો જાઓનું શું ? તે મનોનિગ્રહ નથી સમજતી ?

સ—એમ કેમ સમજે છે અરે ! પુરૂષો કરતાં અધિક મનોનિગ્રહ માયવે છે, કેટલીક સાચી શક્તી નથી, અને પોતાને તથા અન્યનું હુમાવે છે તો પણ સ્ત્રીના નિગ્રહને કુખાવવાને પુરૂષને માટે વિશેષ દોષ આવે છે.

મો—કેટલીક વખતે પુરૂષની અડગતા સ્ત્રીઓ પણ ડગારી શકે છે

સ—હા તેમ બને છે ને તે દયાથી

મો—તો તમે કોઈ પ્રમત્તે દયાળુ બન્યા ત્યારે ?

સ—જરાદે એવી માડી વાતો, એવું કાંઈ બનતું નથી. તું સમાન જેને દ્વિતીયાગ હોય, તે અન્ય રમ્તે ક્રમ દોરવાય. હવે વધુ વાતો ન બતાવતા પ્રથમ પ્રેમનો મધુરો મેલાપ ને સુમનમાજ હોઈ શકે આમ કહેતાની સાથે મોહીનીનો અંધર સુખ્યો હૃદયની, દીલની એકતા આજથી થઈ ચુકી “ ઇશ્વર તેને અચલ રાખે અન્યોન્ય મનુષ્ય શરીર આ જીવને જોડાઈ ગયા ”

સાચુંએ પુછ્યું જાલી ! તે મને પતિ તરીકે ગ્રીહ્યો પણ હું રખડેલ હોઈ પિતાએ મને દેશવગે દીધો હોય તો ખજી તું શું કરે !

મોહીની—હુ શુ કરું ? ક્ષત્રિયાણીને તેની સમજ જન્મથી હોય છે તે એક પતિ સિવાય અન્યને નયન આગળ પણ કરતી નથી ભલે પછી તમો દેશવટો પામેલ હો કે અન્ય ? બાઈએ શોધ્યું તે મારે શિરોવધ છે નહિ તો બાઈ આટલી છુટ શાની આપે તેમણે મને પ્રથમથીજ મુચના કરી હતી.

સર્યુ—વાહ પ્રિયે ! આજ સર્યુ પોતાના જન્મને ધન્ય મને છે !

સાથે હુ પણ તેમ માનુ છુ મોહીની એ કહ્યું

વાહ રાજન ! આપે મારા બાળની અદર કાલે મધી સાથે કલાન્યુ હતુ કે ક્ષત્રિય પુત્ર બદલો આપ્યા વિના રહેતો નથી તો તે શુ બદલો ! આપો અસારેજ જોઇએ

સર્યુ—એમ કેમ ! અપાઈ ગયો માઈ સર્વસ્વ અપાયુ તે ઓકુ છે ! હુ પ્રથમથીજ જાણતો હતો મુળસિંહ કદાવેલ માર્ગ માગ માતૃશ્રીએ મને પણ સમતિ મગતા તે જણાવ્યુ હતુ ને મને ખરેખેજ હતો

મો—એમ કે ! ત્યો દજી કુ વિયુ છે તમને શુ ભરસો હતો ! ચલો દુજ ના પાડુ છુ પછી ?

સ—પછી ગુ ! ક્ષત્રિયાણી એક ક્ષત્રિકની પામે ચુમાવેલ હોડ અન્યને ન દે

મો—વાહ ખુબ હીને ! તેથી એટલા ચાકુળા બન્યા હતા મારો કે બાઈ તમાગથી વિરુદ્ધ થયા ને તમને પચ્છાત્તા ના પડી ને ?

સ—એ તો તુ સમજે અન્યને વગવા શુ તૈયાર છે ।

મો—હુ તો રાજી નજ હોઉં જતા બલાત્કાર કરે તો હુ ગરીબ ગાય જેવી બાલિકાનુ શુ ગળતુ ? અમારે તો માનવુ પડે કે કે પછી દેહ આપવો પડે ।

સ—એમજ કે ? એવામા બહી જવુ ? ન માને તેનો ત્યાગ કરવો મારી સોડમા આવવ, એટલે તેમને પણ નિર્ભય બાહુ બતાવવાનો સમય મળે, જેમ કાળાનાગને બતાવાય છે તેમ

મો—શુ હુ તમારી સાલ્ય માયુ ત્યારેઆવો ? વાહ ! પોતાની વસ્તુ સાચવવી-મેળવવી તેમા સાલ્ય કે, પોતે ધર્મ સમજી કરવુ । તમારૂં રાજ્ય પચાવી પાડનારને શિક્ષા કરવા મદદ માંગે દોડો છો ? તો પછી તમારા રાજ્યની પણ અધીષ્ઠાત્રી-રાજ્ય રાણીને અન્યને સોંપી દેનારને દહાવવા મારે પાચનાની જરૂર ?

સર્થુ—અરે આતો મૃગજળ સમાન વાતો પર આ યા મુળ-સિદ્ધ હવે તેમ કરે ખરે કે ।

મો—હા કયા વીત્યુ છે ? હજી હસ્ત હસ્તમા નથી દેવાયો ત્યા લગી તેમજ કાલ ઉડીને કોઇ તેને બલેગનાર મનુષ્ય મળે અરે । રાજ્યના ઉપર તરાપ આવી તે વખતે ધુટી જમ તેમા વાગ ન લાગે હરિ । હરિ । આજ તો પતિ મેળવતા ભાત્રનો વિયોગ કયો વિયોગ તો નહી, પણ કોઇ વખતે ન ઉદ્ભવેલા વિચારો

સ—મમયનુ કાર્ય સમય કરે છે વખત આવે જોઈ લેવાય છે. પડશે તેના દેવાશે એ તો સત્ય છે કે પોતાની પ્રિય વસ્તુ મેળવતા પ્રથમ જેના પર અદગ્ગ પ્યાર દર્શાવતા હોઇએ તેમા કમી થાય છે ને પતિ મળતા માતપિતાનો સ્નેહપુત્રીઓ ઓછો કરે

કરે છે તે પ્રમાણે આજવી તમારામા લાઇ, લાભી માટે કમી થવા મડી. ન કરે નાગયણુ ને આજના સુખ મુહુર્તમા ઉપજેલા વિચારો અમનમા ન મુદાય પડી તો જે વસ્તુ મેળવના કાઇ પ્રયત્ન નથી કરવો પડ્યો તેને માટે મદ્ય પ્રયત્નો આદર્યા પડે, સ્વયં છે જે વસ્તુ વિના મહેનતે મળે છે તેની કાઇ કિમત હોતી નથી.

મેહિની—સારે તો તમને હું વિના મુ'રે મળી' મારી કિમત કાઢજ નહિ ને ?

સર્વ—એમ કમ કહેરાય આતો સામાન્ય નિયમ કહ્યો ? તારે માટે પણ પ્રયત્નો કરવા પડે તો ને અમારે મન અત જે અને એમા તારી કિમત તો વપ્ત જતા રહે છે.

પ્રિય ! હવે તો વિષય જલ્પવો જોઈએ વાડ, તને કાર્ત્ત કહે-
તાનુ મામરી આયુ, હવે અપ સમયમા મારે પિતાને મળના કુન્દનપુરી જવાની જરૂર પડશે ચાર પાંચ દિન અહીં માથે રહીશુ, જરી તો વજવી જોઈએ અપ સમયમા માથે હોવાનો પ્રમગ પ્રાપ્ત થશે

મેહિની—અરે ! પ્રથમ જવાની વાત એ કેમ બને' તે તેજ મગધી ન મહેરાય આ આનંદ તું જોઈશો છે' આમ મેગા મ-
ળીનું ન ઉમગ બાવી કરીશુ એમાજ જીવનનું સાકાર છે, એજ ખનિ-પત્નીનો ખર્ચ આનંદ

આમ રાતચીત કરતા હતા ત્યાં એકાએક મુળમિદ આવરાથી બગાળુ પડ્યું

પ્રકરણ ૨૧ મું.

મોહિની ગુપ્ત.

 સોનગઢથી નીકળ્યા પછી જુલમ બહાગવાના જંગલ તરફ

ચાલતા થયા, મનમાં મદાગજ તથા મનગમતી સુંદરી પરજુનાના હર્ષમાં પ્રલાઇ ગયો. ચાલતા ચાલતા શેખરચીના જેવા વિચારોમાં એક સીધો માર્ગ ભુલ્યો એક અવળે માર્ગે ચડ્યો, મધ્યાહનકાળ હતો. કાળો પોતાના સૈનિકો સાથે એક ગુફામાં મમલન કરી રહ્યો હતો. તેમાં જુલમના આવવાના સમાચાર મળ્યા કાળો તથા તેના સૈનિકો જયજયકાર તથા જીતનો અનુભવ કરતા આનંદમાં આવી પોકાળે કરી રહ્યા, જુલમ કાળાને ભેટ્યો ને સોનગઢના સમાચાર પુછ્યા જુલમ કપતો, અચકાતો નિગશ વદતે સોનગઢના બાળયુવરાજ મુળ સિંહની સાથે બનેના બનાવનો તથા વિવાદનો ચિતાર આપના લાગ્યો. સાબળતા કાળાની આખો લાલપીળો થઇ ગઇ બરાડા મારવા લાગ્યો, ને હાથ પગ પગડવા લાગ્યો, જુલમને ધુતકારી કાઢ્યો બીજા સૈનિકો ફરગરવા મડયા, પણ જુલમ એમ કંઈ હઠી જાય તેમ ન હતો. તેણે મીઠા મીઠા વચન નાપરી ખુશામતખેરોની ખુશામત-મમકો લગાવવો શરૂ કર્યો 'મદાગજ' એમ તે કંઈ નિરાશ થવાય. તે નિરોડાના શા બાર છૂંદ તેને એક પલકમાં ગઢોળી નાખીશુ અરે તેમ મંદ નહિ કવુ પડે, જગ બચ ને મ્પટ મમે વગાડ્યુ કે રોકાણે

આવી જશે વળી આપને રાજ્ય સાથે રાજ્ય રાણી પણ મેળવી આપીશું', કૃપાધીશ ' મુળની એક બહેન છે ને તે કુવારી છે તેના લગ્ન આપની સાથે કરાવી દઈશું. જો નહિ માને તો બળાકાર તો છેજ ના '.

કાળો—અરે ! તે કામ તો પ્રથમજ કરવું જોઈએ, પ્રથમ તેના મન્યતા એક બીજા સગદાર માર્જિત તેની વાત સાંભળી છે, તેના જેવી રૂપવતી આદ્યામા કોઈજ નથી વળી વિશેષ સાંભળ્યું છે કે તેના વિવાહ મારા દુષ્ટ હુશન મલ્લરાજના છોકરા સંધુડા જોડેજ થયો સાંભળ્યા છે હાલ ' નાજ્ય પણ જ્ય ને રાણી પણ જ્ય, ' જોકે છુ, તે કેવો તેને વર છે, તેને મળવતા પહેલા તે બન્ને આપ, દીકરાને યમસંન મોકલી આપુ છું સુભદ્રા ' તમે તમારી છુટવું કામ ચલાવો, ને મલ્લરાજને તથા રૈયતને ત્રાસ ત્રાસ પોકરાવો. જુલમ ! આપણે આ પાંચ સગદાર સાથે ચાલો સોનમદ તરફ, ને ધાર્યું કામ સફળ કરીએ, પણ ત્યાં જઈ શું ઉપાય થોજીશું ?

જુલમ—પાય ? એહો ! એક કરતાં એકરીસ સાધુવેગે સોનમદ જઈશું ને નગર બહાર માતાજીના મંદિર આગળ અખાડા જમાડીશું તેજ મંદિરમા કેટલીક વખત રાજ કુટુંબની સ્ત્રીઓ, દેવીના દર્શન કરવા આવે છે, તે વખતે મોહિની સંખી સાથે આવે કે તર નજ તેને ઉપાડી પસાર થવું ને તે કામ હુંજ કરીશ આપ મારી ન્હાનું કામ કરશો.

કાળો—નાહ જુલમ ! હીક ઉપાય મોખ્યો તને હું મારા બાપ મળતા વધુ ચાલુ છું તું માન મારે એટલું તો કરે છે કે તેનો અલો

કેમે વાળી શકાય તેમ નથી પરંતુ આપણે કુન્દનપુરીનું રાજ્ય
પડાયું કે તરતજ તને મારો પ્રધાન બનાવીશ

જીલમ મનમાં કહેવા લાગ્યો કાળો 'હુંજમના કરનાર કાળો'
એમ ન માનતો કે આ જીલમ તારેજ માટે સર્વ કરે છે, તારા ભા
ઈતો પરાજય થયો, કે તારા ઉપર આ જીલમની આપ ફરવાની, અને
તને મહા પ્રયત્ને અપાવેલી જીતોની લાંછુ આ જીલમને ભોગવાની.
ભાઈનો હુશ્મન બની ભાઈના કુટુંબનો ઘાટ ઘડવા તૈયાર થયો, ને
તેમાં તુ કાળ્યો કે તરતજ તારા પછુ પાસા અવળા ફરવાના હુ જે
કહ છું તે તારા માટે નહિ પણ મારા માટેજ છે કેમકે સા સૌને
સૈની પડી છે " સર્વ સ્વાર્થ સાધે છે "

સાધુ એટલે ભગવા કપડા ધારણ કરી, હૃદયના મેલા પછુ ઉપ-
રથી પવિત્ર જણાવનારા બની કાળો, જીલમ તથા બે ત્રણ સરદાર
તરફ રવાના થયો સોનગઢ બે દિવસમાં આવી પહોંચ્યો કરાવેલ સ્થળે
અત્રી ત્યા વાન કર્યો અવાર નવાર એકેક જણ ગામમાં જઈ સર્વ
થર્કા જોઈ આવતા ને ગત્રી પડતા જોયેલા દરયો તથા સાબળેલી વતો
એકમેકને કરતા.

x

x

x

x

આ તરફ મૂળસિંહને ત્યા સર્વકાન્ત મેહેમાન તરીકે આનંદાધિમાં
ગજકુટુંમ કુબી ગયું છે મૂળના મગજમાંથી કાળના સરદારના આ
વવાથી બનેલી બીના ભૂલી જવા' છે. ને તે તરફ અત્યારે અણજાણ
રહેવાયું છે પણ તેનું સુ પરિણામ આવશે, તે તરફ મૂળસિંહે ધ્યાન
દેવું હતું બે ચાર દિન વિતાવે મુજે જીલમના આવવા વિષેની સર્વ
હમીયતથી મર્યાદે વાઝે મર્યાદે સર્વને અત્યંત ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો

મૂળને સાવચેત રહેવાને શિખામણુ આપી પોતાને હવે પિતા પામે જલુજ જોએ એમ ધારી મૂળ પાસે રજા મંગી તથા વચન લીધું કે ગમે તેવા મકદ આવે પણ તમારે મારા પિતાના નિશ્વાસપાતી ન બનતા, લાલચોને વશ ન બની કાળાનાગને શરણુ ન બનવું વળી જણાવ્યું ને આમપામના સર્વ નરપતિ અમાગજ પક્ષમાં છે કાળો એમ જુલમી જુલમગાર છે પોતાના બાદએનુજ ડંધીગ પીનાર ગાંધસ છે અરે ! પોતાના અર્થ ખાતર ગિચારી પ્રજાને નાહક ન બાડી, તેમને અશાંતિમાં લારી મૂક્યા છે આમ સર્થુએ મૂળને કુટલીક ખીનાથી નાકેશ કર્યો કુન્દનપુરી—સોનગઢની સલાહ થા અને સદૃશ સમયે સલાય દેવાના વચનો અપાન—લેરાઈ ચુક્યા એક તો મિત્ર ને વિશેષ નિકટનો સમય

મૂળે સર્થુકાન્તને જવાની રજા આપી ત્યારથી નીકળી પોતાના કિનારા તરફ ગયો સર્વ મામ ન તૈયાર કયા ત્યાગ્યા પોતાની પ્રિય તમા ને બિચ્ચની રાણી મોહિનીને મળવા તથા રજા માગવા દાસીને મોહીનીપાસે મોકલી દાસી મોહીનીને તેડી આવી મોહીનીએ આવતા વાગજ સર્થુને તૈયારી કરતો જોયો ને પ્રસન્ન કરો પ્રાણેશ ! આ શું કરો છો ? કયા પધાગે છો ?

સર્થુ—હૃદય ! તને ખેદ થશે પણ લાચાર છું પરિસ્થિતિ એવી છે કે ઝાઝો સમય હું રોડાઈ શકું તેમ નથી પિતાને ચિંતા થાય, વિશેષ અત્યારે એશઆગમ તજી જાગૃત રહેવાનું છે કેમકે હાલમાં સગ્રહ કૌલુ આગળ કામ આવે જ્યારે ચોપાસ સળગતું હોય ત્યારે તેની તરફ ન ગમતા મજા ડાલીએ તો જે પામે આવી લાગે તેની આગ લાગતા બાદે જોખમ ખમવ પડે, તે કરતા અત્યારથી જાગૃત

ભયડન ભુજંગ

અ- તરુ જાગ્યાનારી મુન્ન મ રા ત ખીડ તરુ હરુ
 ર તા યરુ [રાન ર

નવી શાન્તિ મેળવી હોય તો પછી નિરાત મળે એટલે “ જીવાનીમા વેઠેલુ દુખ ઘડપણ સુખ નિવડે ”

મોહિની—હા, હા એ મધુ જાણ્યુ પણ એમ કંઈ જનાય !

સર્વ—તને કાળાનાગની ખમર તો છે, કે અગ્નણી છે ?

મોહિનીએ કહ્યું હું સર્વ જાણુ છે આપ દાને પધારજો હું મુખે રંગ આપીશ પરંતુ પિતાને કહી લગ્નથી વહેવા જોવાશે એજ દિનકિકરીની યાચના ! હું પણ ભાભીની માર્કત ભાઈને યાદ નેનડારીશ છતાં કંઈ કટક નડે તો ગુરા બની આ શરણાગતની લાજ જતી અટકાવડી એ આપનુ-માગ શિન્છત્રનુ કામ છે વધુ આપને શું ?

સર્વ—એમ કેમ ? આજે શું વાગે છે ?

મોહિની—‘ પ્રિય વસ્તુનો આનંદ જે નહુ મળ્યો તે ખરે ’
પ્રિયેષ કાલે કુળદેવીની પ્રગ્ન અર્થે હું સખી સાથે જવાની ‘હું તે પૂજામા દર્શન એ આપનો વધુ આનંદ’ આમ પ્રેમીયુગલ આનંદ તથા કંઈક ખેદની અસ્પર્શ વાર્તાવાપ કરી રાત્રી વીતી, પ્રાત થતા મોહિની સોળ શણગાર સજી સખી સાથે પૂજાર્થે તૈયાર થઇ સર્વ બાલિકાઓજ હતી મોહિની અલારે સ્વર્ગની દિવ્યાગનાજ હતી જાણે ઇંદ્ર પુત્રિ ન હોય ! સામી મેડીની બારીમાથી તૈયાર થતા સૂર્યની નજર એકાએક મોહિનીપર પડી આખ અજાણ ગમ્મ મોહિનીનુ ચિત્ત ચળ્યુ “ એક તરફ શણગારેલી મોહિની સુદર મુખ્યા, ને બીજી તરફ છુટો પરતો પરદેશ જતો યુનક ” મોહિની સખી પાસેથી કંઈક બહાનુ કાઢી સર્વ પાસે મઠ, ‘ સુદર હસ્તલતા પ્રિયકર સર્વના ગળામા વિઠાઈ સર્વએ એકાએક હાથમા ઝીલી લીધી, એકમેકના હોઠ અડકયા, ચુમ્યા ’ પ્રેમીઓનો અગાધ પ્રેમ ઝરે છલકાઇ ગયો સ્નેહાશ્રુ બનેલી આખમાથી ઝર્પા

મેહિની નીચે જઈ સખીઓ માથે દેવીમંદિર તરફ રવાના થઈ દેખાવ એવો તો સુદર થઈ રહ્યો હતો કે મુળ તગા ચદ્રા પણ સામેથી ઊભા ઊભા જોઈ રહ્યા, ને કાંઈ દિવસ મેહિનીને સુદર ન જોઈતી એવી સુદર જોઈ નગરવાસી પણ પોતાની આખોને ધન્ય માનવા લાગ્યા.

સર્પુકાન્ત તૈયાર થઈ મુળ ચદ્રાને પ્રણામ કરી રજા માગી અશ્વ ઉપર સ્વાર થઈ નીકળ્યો ધીમે જે રસ્તે મેહિની ગઈ હતી તેજ રસ્તે પડ્યો લોગેએ તેને દીઠો ને મનમાં કલ્પના કરવા લાગ્યા કે આજ મેહિનીના પતિ અને જે ન હોય તો તેજ થાય તો કેવું સાડું !' સર્પુને આ રસ્તે જવાનું કારણ એ હતું કે, તેને ખાનગીમાં કંઈ સમાચાર મળ્યા હતા કે કાળાના માણસો મોનગદમ આવ્યા છે ને મુળને કનડવાને માર્ગ શોધે છે તો જતા જતા મેહિનીને કાંઈ આવ ન આવે ને આવે તો બચાવી લેવાય, તે ઇચ્છાર્થી તે તેની પાછળ ગયો વળી હેવટે પણ એક વખત પ્રેમી-પ્રેમી મળીએ એ આશા પણ છોડી શક્યો ન હતો.

આજરોજ સવારમાં મેહિની સખીઓ સાથે દર્શન કરવા આવવાની છે એવી ખબર કાળાનાગને મળી હતી સર્પુના સમાચાર પણ મળ્યા હતા કાળોનાગ તથા તેના સાથીઓ તૈયારીમાંજ હતા કે મેહિની પુનઃ માટે આવે કે તરત સખીઓને ભય બતાવી તેને ઉપાડવી ને તે રાહ જોઈ બેસી રહ્યા હતા.

થોડી વારમાં સખીઓની વાતાઓનો ગળડાટ તથા ઝાઝરનો ઝઝાડાટ કાળા તથા તેમના સાથીઓના સાબળવામાં આવ્યો સરદારો આંબુબાંબુ છુપાયા અને કાળો તથા જુલમ મંદિરના ખુણામાં છુપાયા.

મોહિનીનું આખું અંગ એકાએક ભયથી કમ્પવા લાગ્યું તેના દિલને બેચેની લાગવા માડી, આખે ચક્કર આવવા લાગ્યા, અને કોઈ વખત ગ્વાનિ થઈ આ આડી હકીમત તેણે પોતાની પ્રિય સખીને કહી સખીએ કટાક્ષ માર્યું કે બ્લાવાનો વિયોગ સાથે છે ખીજી કાઈ નથી મોહિનીને માડું લાગ્યું અકળાઈ જ્યા ત્યા મદિર પાસે આ-આ આ વેળા તેને ગોઠતું ન હતું મન કોણે જાણે ક્યા હતું માત્ર શરીરજ હતું, ને તે પણ ભાન વિનાનું !

સર્વ મખી બહાર ઉભી અને એક ખીજીને અનાવવા લાગી નિયમ પ્રમાણે મોહિની પ્રથમ એક સખી સાથે મદિરમા દાખલ થઈ સખીએ પુછ્યું કેમ મોહિની યા ! માજી પાસે શું વરદાન માગશો ? એજ મનગમતો પતિ માગશો ! આમ સખી બોલે છે તેટલામા તે જીનમે સકેત પ્રમાણે સીંગી મારી કે બહારના મૈનિકોએ સખીઓને ભગાડી મિચારી નાની બાળાઓ ભયની મારી નાસી ગઈ જીલમે મોહિનીને ઉપાડી નાસવા માડ્યું કાળાએ માહેની સખીને ભય બતાવી દાખી દીધી જીલમ દાળો તથા મૈનિકો નાહા

મોહિનીએ જીમ મારવા માડી એ દેવી, એ પ્રિય સર્વકાન્ત ! ભાઈ ! ભાભી ! આ હુઆ મને ઉપાડી ચાલ્યા ! ધાઓ ! ધાઓ પાછળ આવતા સર્વકાન્તે મોહિનીની જીમો સામળી ધોડો દોડાઓ મારી મુક્યો કુન્દનપુરી જવાને બદલે કાળાનાગના જંગલના રસ્તો પકડ્યો ને આગળ જીનમ, કાળો ને પાછળ સર્વકાન્ત “ મનુષ્ય ધારે છે શું ને ઇશ કરે છે શું ”

(અડ બીજો)

પ્રકરણ ૧ હુ.

કૃષ્ણા.

જગદીશને ત્યાંથી નિરાશ થયેલી કચન, તેને બનાવવા તથા તેની કિર્તિને ક્ષતક લગાડવાના ઉપાયો શોધવા લાગી વારવાર પોતાના પિતાની પાસે તેના સબધી તિરન્કારયુક્ત વાતો કહાડતી તથા તે તેના પ્રયેની લાગણી ક્રમી કરવા ભલામણો કરતી આ બધું તેની બેન કૃષ્ણા સાંખી શકતી નહિ તે મિચારી બાળવિધવા અજ્ઞાનતાથી જગદીશ કચનનો સબધ અયોગ્ય ધાગતીજ હતી ને તેમા કચનની આ પ્રકારની કુટિલતા જોઇ જગદીશ માટે દયાની લાગણી થતી આ પ્રમગેનો લાભ તે મુઘ્ધ વિષયથી બળતી બાળાએ લેવાનો પ્રોરભ હૃદયથી કરવા માડ્યો જગદીશનું જીવન ઇશે કોણ જાણે શા પ્રકારનું સુખ્ય હતું કે જ્યાં ને ત્યાં નની નની આફતો શરીરે આની પડતી

કચને આમ પિતા પાસે તથા અન્ય સબધીઓ પાસે જગદીશને હલકો પાડ્યો વિશેષ તેના ભાઇ બસુચક્રને ઘણું સમજવતી, પણ તે મૂર્ખ ન હતો આમ જળ પાથયા પછી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા ઉપાય શોધવા લાગી આખરે દિવસ જતે જગદીશને પિતરાઇ હરીપ્રભાદ તેના હૃદયમા ભરાયો તે જગદીશની મિલકત બચાવી પડનાર બાગી રામાનો એક હતો શરીરે પુઠ, સામજો, અને હડહ-

હતો કળીકાળ હતો ગરીબોને હુટામાં બાકી ન રાખી પૈસા મેળવ્યા હતા તેનો દુરપયોગ થતો દુન્યસિનોમાજ નાણુ વપરાતુ હતુ બહારનો ડોળડમાક ઘણોજ હતો તે મોટદીપકમા કચન અજાઇ અને “ ધકધકના અગ્નિમા કાચુ” સોનુ તાપે ચડ્યુ ” અનેતો મેળાપ થયો લાલચદના પૈસા ધમડાતા હરીપ્રસાદના હાથમા આવ્યા અને અનીતિની વૃદ્ધિ થઇ કેટલાક જમાલઓના પડાવેલા પૈમાનો વ્યય કુલાગાર કચને સારી રીતે કરવા માડ્યો સાચે સાચે જગદીશને રળડવા હરીપ્રસાદને ભમાવવા લાગી પરતુ ઇશ કોઇપણ ઓથ રાખે છે, તે મુજબ જગદીશ સર્વકાન્તનો ખાસ મિત્ર હોવાથી તેને કાઇ આચ આવતી નહિ જગદીશ ને સર્વ સમોવડીઆ હતા

એક પ્રસંગે જગદીશ માથકાળે ફરીને આવતો હતો, સામે કચન મળી જગદીશે સમાચાર પૂછ્યા કચને લાગ જોઇ નિચાચુ, કે જગદીશ ઠેકાણે આવ્યો છે ને હવે આપણી બાજુ ફાવશે કચન હવે હદ ઓળગી ગઇ હતી કેમકે હમિપ્રસાદ જેવા અમર્યાદિત માણસની સોબતની અમર તેને પણ લાગી હતી

કચનને જગદીશ અસ્પર્શ વાતચીત કરતા બાગ તરફ ગયા કચન કપટથી વાત કરતી હતી ત્યારે જગદીશ શુદ્ધ અત કરણથી ઉત્તર વાળતો કચને અધિરાધથી પૂછ્યુ કેમ જગદીશ હવે માનશે ને ?

શુ ? આપે ધાચુ હતુ તે મેળની શક્યા છો ને તેમા કાઈ કચાશ રાખી નથી જગદીશે કહ્યુ કેમકે જગદીશ સર્વ હકીકતથી વાકેફ હતો.

કચન—તો તુ તમો મને નિરાશ કરેશો આટલા વખતના કળીથી ધરાયા નથી ?

જગદીશ—ના, જરા નહિ મને કાંઈ લાગ્યું નથી હું પવિત્ર છું ને મહેવાનો મારે એક છે ને તે એકજ રહેશે આપ તે સિવાય અન્ય કાંઈ ફરમાવો.

કચન—માનવાનો નથી જગદીશ ' હું તને કેટલી ચાહું 'તુ ?

જગદીશ—અરે !

‘ જેની રીતે મુજને ચહે, તેની રીતે તુજ નાથને,
શાને નથી ચિત્ત ચાહતી, મિથ્યા ધસે છે હાથને । ’

કચન—મારા જેવી સુદર તને અન્ય નહિ મળે તારી પત્નિમા શું છે ?

જગ૦—મારી પત્ની કદરૂપી હો તે મારે મન સુદર અપ્સરા છે તારામા શું છે ?

‘ દેખાવ તારા અગનો, ઉપર રૂંડો ભીતર કુડો,
દુર્ગધમય તુ ફેલમા, નથી બર્ગો કઈ રસ રૂંડો.

કચન—અરે જા હિયકારા ! તુ નહિ તો મને ઘણા મ-
ળનાર છે

જગ૦—હું હિયકારો ? બલે છું તારા પાપી પાસથી બચુ તો
બલે છું વાહ !

‘ પાર વણા જે નારને, કુલટા તે કહેવાય,
પરણેલાને પરહરી, અન્ય સગ દોરાય. ’

કચન—આવા શાસ્ત્રો ઉકેલી ત્યાગી થવા સસારને તજી દે.

જગૃ—તારા વિના મને કોણ ઉપદેશ કરે પણ !

શાને તજી સસારને સસારમા શુ દુખ છે ?

નીતિ તજે ના જે નીરો, તેમાજ સાચુ સુખ છે "

કચન—શુ તુ દમ્ભમા નહિ દસાય કે ?

જગૃ—"નથી પડ્યો કાદિન કામ વામનામા

નથી મોહો કાદિન મોહ વાસનામા,

તે ન પડશે ક્રોધદિ નર્કરૂપી ખાડમા,

ભલે તજે દુનિયા કેસર્વ જ્વહારમા "

હવે માફ કર મારે વધુ વચનો નથી સામળવા તુ મારી સાથે બોલવા ઇચ્છતી મા' તારે ફાવે તે કર છતા મને બોધ દેવા માફ બનતુ કરીશ અત્યારે જગદીશ વિષ લાગે છે પણ પછી અમૃત થઇ પડશે આમ કહી જગદીશે ચાલતી પકડી ક્રોધે ધુધવાયલી વિષયી કચન થોડીવાર નિરાશ થઇ મગજમા તર્ક પિતર્ક ગોઠવવા લાગી, એટલામા હરિપ્રસાદ આવ્યો ને બન્ને ત્યાથી વિદાય થયા

જગરીશ ઘર તરફ જતો હતો, ખાયામા વળ્યો વળતા પ્રથમ લાલચદ શેઠનુ ઘર આવતુ હતુ એટલા ઉપર કૃષ્ણા એકલી બેસી રહી હતી જગદીશને જોયો કે તરત ફેટલાક વખતથી મનમા રહેતા વિચારો ખુલ્લા કરવા મન ઉસ્કેરાયુ, ને જગદીશને ઉભો રાખી વાતે વળગાડી તેના ઘર તરફ ચાલી બન્ને તેના ઓરડામા ગયા પ્રથમ પ્રસંગે તેજ ઓરડામા નાની બેનની પધરામણી અને આજે મોટી બેનની હવે માગણી શુ થાય છે તે સમજી શકાય નહિ આગળ ઉપર જેવાશે

અન્ને બેઠા કૃષ્ણાએ પ્રપચી જાણેતુ વર્ણન કયુ, અને પોતે જગદીશ તન્દ્ર ગુ લાગણી ધરાવે છે તેનુ પણ વચ્ચે વચ્ચે મુચ્ચન કરવા લાગી કેમકે “ કોઈ માણસને પોતાનો સ્વાર્થ સારવાનો હોય ત્યારે, બીજાના દુઃખો જાહેર કરી પોતે ગુ લાગણી ધરાવે તે કદી અતાવેયી બીજા પાસે ધાર્યુ કામ કરાવી લેવા સુગમ પડે છે ” આમ વાતમા ને વાતમા જણાવ્યુ કે જગદીશ ' આપને ખબર હશે કે કચન પગલુલી છે ને યોડા સમયમા હવે તેના સાસરે નિદાય થશે એટલે મસાર સુખેથી તેને કંઈ કચાશ નથી પરંતુ માંડ

જગદી—હા કૃષ્ણા ' તમારૂં મને જાન છે તમારૂં સર્વ સુખ નાશ પામ્યુ છે

કૃષ્ણા—એમ કેમ ' માંડ સુખ નાશ પામ્યુ એટલે શુ આ જન્મમા તે સુખ ભોગવા ભાગ્યશાળીજ નહિ ?

જગન્—ના રૂઢીના બધનેયી માનો કે ભાગ્યશાત્ માનો તમાગ પતિના મગલુથી તેની પાછળ તમારૂં સર્વસ્વ ગયુ છે, હવે તમારે વૈધવ્ય ધર્મ પાળવાનો છે

કૃષ્ણા—વાર હુ પુઠીશ, કે માટે વધવ્ય ધર્મ પાળવો એ સાચુ પણ પુરૂષ વિધુર થયા બાદ ચાલીશ, પચામ વષની વય હોવા છતાં લગ્ન કરવા તૈયાર થાય એ કેમ ? કારણુ સમજાવશે

જગન્—ભલે તમારૂં કહેવુ વ્યાજબી છે એક ન્યાયે પુરૂષને અને સ્ત્રી ને સરખાજ નિયમ લાગુ પડી શકે જો પુરૂષો તે પગલા ભગવા ખુશી હોય તો તેને રોકવાની કોઈને જરૂર નથી, છતાં મા માનતુ એમ છે કે પુરૂષ કેટલીક વખત વશવૃદ્ધિની ખાતર પ્રજા

ન હોવાને કારણે દ્વિતીય લગ્ન કરે છે, જેથી પ્રગ્ન થયે મનાતુ મુના-
મનુ નર્ક તાગનાર અને તેવ સ્ત્રીનું હોઈ શકતુ નથી તે શિવાચ
પ્રગ્નની દયાતિ છતાં જે વિપત્તી પુરૂષે દ્વિતીય લગ્ન કરે છે
તેવુ જ સ્ત્રીઓનું માનવુ અને તેમને તેમ કરતા અટકાવ નજ
હોય ! !

“ પત્ની વિશેષ હુ આપને સમજ પાડુ જે પુરૂષ નૈષ્ઠિક
બ્રહ્મચર્ય પાળી આખું જીવન ગાળે છે તે યોગી પૂજનીય
છે, તેમ જે સ્ત્રી કોમાર્યવ્રતથી મર્વ જીવન પવિત્રપણે
બ્રહ્મચર્યથી ગાળે છે તે પ્રથમ પંકતીયે પૂજનીય ગણાય.
બીજી જે પુરૂષ શુદ્ધસ્થાશ્રમ ભોગવવા માટે વશ શુદ્ધિ
માટે, એક પત્નિથી શુદ્ધસ્થાશ્રમના નિયમ પાળી જીવન
ગુજારે તે બીજે ન બરે માની શકાય તેજ પ્રમાણે સ્ત્રી
પતિવ્રત પાળી, એકજ પતિથી જે મળે તે સુખ ભોગવી
આનંદ માને તે સરખું છે. ત્રીજી જે પુરૂષ યા સ્ત્રી નિધવા
કે વિધુરપણાને પ્રાપ્ત થતાં એકથી સતોન માની બાકીનું
જીવન પવિત્રપણે ગુજારે તે વધુ પ્રશંસનીય છે. અને
આખરે ન છુટકે જે પુરૂષ કે સ્ત્રી નિધવા કે વિધુર ધર્મ
શુદ્ધ રીતે નથી પાળી શકતા અને સ્વખુશીથી પુનર્લગ્ન
કરી લે છે તે ચાર છે. ને તે પુરૂષો જેમ મનરવીપણે
લગ્ન કરવામાં આવ્યો ખાતા નથી તેમ રત્તીએ કરી લેવું
પરંતુ પુરૂષ કે સ્ત્રી લોક લગ્નગથી કરી વા અન્ય કારણને
લઈ પુનર્લગ્ન ન કરતા અધમ કાર્ય કરવા તયાર થાય
તેના જેટલા અધમ કોઈજ નથી

માટે હુ તમને એજ સલાહ આપુ કે જે તમારા ઇચ્છા ભોગો

તમે રોકી નહોતેમ ન હો તો પુનર્લન્ન કરી ધાયા મુખે મેળવો.
પરંતુ અન્ય માગણી મારી પાસે કરતા હો, તો તે માટે ક્ષમા,
અને કોઈ પણ સ્થળે તેમ ન કરો એવી મારી નમ્ર વિનતી છે
માફ કરજો હું ઉતાવળ કરૂં છું મારે પ્રથમ તમને ચેતવવા એ ફરજ
ઉતાવળ કરવાની છે આટલાથી કેટલીક શકાથી હું થઈ હશે વધુ
હું જાની નથી

કૃપ્ણા—જગદીશ ' તમને કદા જીએ ધન્યવાદ આપુ ? મુઠ
કચનને કડવા કેમ ન લાગે જો તમાન જેવાજ યુવકો પાકે તે
ભૂમિ સ્વર્ગ અને આજથી હું તમને મારા ગુરૂ માનીશ એટલે
બાઈ કહું તેમા પાપ નથી જગદીશભાઈ ' મને ઉપજેલા
વિચારો દુર થયા છે હું વૈધવ્યજ પાળીશ જો મારા ભાગ્યમા
પતિ મુખ હોત તો આમ કેમ બનત ' આ જમાનામા જીવતા
સુધી તાતના પરમા સ્ત્રી, ઈશ્વર ભજન કરી જીદગી સુખદીશ જો
કઈ દુષ્ટ વિચાર આવ્યા હોય, અજ્ઞાની પ્રત્નો ઉપન્ન કર્યા હોય
તો કમળત કચનના સસર્ગે, અને વિગેય તમારા સગા પેલા
બંધતા હિંમિસાદે અરે ' તેનું નામ લેતા પણ કષારી છુટે છે.
નામ જેવો કોઈ પણ સારો ગુણ તેનામા નથી તે કાગડાએ મારા
પર ઉપર તરાપ મારવામા પ્રયત્નમા બાકી રાખી નથી પણ તેમા
કાંઈ શક્યો નહિ આખરે કચન તેના પાસમા પડી ને તે તેના
પામમા પડી ને તેના પાસમા જકડાયો તેણે ધણા ઉપાયો યોગ્યા
મારી ખોટી નાલાસી કરી હું વિધવા એટલે અત્યાચારી
અને તે દુષ્ટ શુદ્ધસ્થાત્રમી એટલે પવિત્ર તેમ ડાળ બતાવ્યો.
પરંતુ સર્વનો પ્રભુ છે એ બાઈ ' પ્રણામ, આપને પડેલી તમ્બીની
મારી માનુ ૨

પ્રકરણ ૨ જી

મિત્રશોધ

જગદીશના જીવનનો આજ બીજો પ્રસંગ એકમા
નિષ્કળ તો બીજામા જીત જગદીશને કાઠકે તો

જીવન નિમાલ્ય લાગ્યું સસાર અસાર લાગ્યો પછી વધુ વિચારતા
મનુષ્ય જીવનમા આત્માને ખીલવવા, મુસન્કારી બનવાનો લાભ
અસાધ્ય છે તેમ બાન થયું ને બાવિ ન્યા ઘસડી જાય ત્યા ઇંદ્રિય
પર કાબુ મેળવી દુષ્કૃત્યમાથી અટકી સુમાર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવા
દૃઢ ક્યું વાળુ ક્યું. માતા સાથે સુખ દુઃખની વાતો કરવા માડી

એકાએક રાજદુત પત્ર લઈ જગદીશને ત્યા આયો જીમ
પાડી માતાએ બહાર જઈ પત્ર લીધો રજા આપી જગદીશ
રજવાડામા કંઈ કંઈ બનતું સેવાતું કાર્ય કરતો નોકર તરીકે જોડા-
યેલ ન હતો છતાં સંયુક્ત-તનો મિત્ર હોવાથી તે પોતાનું કાર્ય
કાર્ય કરતો, ને તેમા તેનું સાર વજન પડતું તેનમા સખધીઓ
તથા બીજા વિધ્નસતોષીઓ દ્વેષથી બળતા, ને તેમા કાર્યમા વિધ્ન
નાખવા તથા તેને ન્યાને ત્યા ઝાપો પાડવા પ્રયત્ન કરતા ને સમય
આવે ચુકતા પછી નહિ જેમ વતનમા કોઈપણ માણસ સરસ કાર્ય
બતાવે, સેવા ઉઠાવે છતાં તેની કદર થતી નથી તેમ તેનું પણ
અન્ય હવુ દાખલા તરીકે આપણા હાલના સરકારી નેતાઓ અને મહા-
ત્માજી હિંદુસ્તાનમા કરી રહ્યા છે તેજ યુરોપ અમેરિકા માટે કરી
રહ્યા હોત તો ત્યાની પ્રજા તેમને પેગમ્બર-ઈશ્વરના હુત તરીકે

તમે રોકી શકો. તેમ ન હો તો પુનર્લભ કરી ધાર્યાં સુખો મેળવો.
પરંતુ અન્ય માગણી મારી પાસે કરતા હો, તો તે માટે લાભ,
અને કાર્ક પશુ રથજો તેમ ન કરો એવી મારી નમ્ર વિનંતી છે.
માફ કરજો હું કિતાવળ કરે છું મારે પ્રથમ તમને ચેતવવા એ કરજો
કિતાવળ કગરી છે આટલાથી કેટલીક શકાથી દુર થઈ રજો વધુ
હું જાની નથી.

કૃષ્ણ—જગદીશ ! તમને કંઈ જાહેર ધન્યવાદ આપું ? દુષ્ટ
કચનને કહવા કેમ ન લાગે. જો તમારા જેવાજ યુરકો પાકે તો
ભૂમિ સ્વર્ગ અને આજથી હું તમને મારા ગુરૂ માનીશ એટલે
ભાઈ કહું તેમા પાપ નથી જગદીશભાઈ ! મને કિપજેલા
વિચારો દુર થયા છે હું વંધવ્યજ પાળીશ જો મારા ભાગ્યમા
પતિ સુખ હોત તો આમ કેમ અનત ? આ જમાનામા જીવતા
સુધી તાતના વરમા ગતી, ઇશ્વર ભજન કરી જીર્ણી સુગંધરીશ જો
કંઈ દુષ્ટ વિચાર આવ્યા હોય, અજાની પ્રત્નો ઉત્પન્ન કર્યા હોય
તો કમળત કચનના સસર્ગે, અને વિશેષ તમારા સગા પેલા
જખડતા હુન્નિસાદે અરે ! તેનું નામ લેતા પણ કપારી છુટે છે.
નામ જેવો કાંઈ પણ સારો ગુણ તેનામા નથી તે કાગડાએ મારા
તે કિષ્ક તરાપ મારવામા પ્રયત્નમા જાડી ગપ્પી નથી પણ તેમા
કારી રાઝ્યો નહિ આખરે કચન તેના પાસમા પડી ને તે તેના
પાસમા પડી ને તેના પાસમા જકડાયો તેણે ધણા કિષ્કો યોગ્યા
મારી ખોટી નાવાસી કરી હું વિધવા એટલે અત્યાચારી
અને તે દુષ્ટ ગૃહસ્થાશ્રમી એટલે પવિત્ર તેમ ડોળ અતાવ્યો.
પરંતુ સર્વનો પ્રભુ છે એ ભાઈ ! પ્રણામ, આપને પડેલી તચ્છીની
મારી માગુ ૨

પ્રકરણ ૨ નું

મિત્રશોધ

જગદીશના જીવનનો આજ ખીજો પ્રસંગ એકમા
નિષ્ફળ તો ખીજામા જીત જગદીશને કાઠકે તો

જીવન નિર્માલ્ય લાગ્યું સસાર અસાર લાગ્યો. પણ વધુ વિચારતા
મનુષ્ય જીવનમા આત્માને ખીલવવા, મુસઝકારી બનવાનો લાભ
અલભ્ય છે તેમ જ્ઞાન થયું ને ભાવિ જ્યાં ઘસડી જાય ત્યાં ઇશ્વરિય
પર કાણુ મેળવી દુષ્કૃત્યમાથી અટકી મુમાર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવા
દ્રઢ ક્યું વાળુ ક્યું માતા સાથે સુખ દુખની વાતો કરવા માડી

એકાએક રાત્રદુત પત્ર લઈ જગદીશને ત્યાં આવ્યો. જીમ
પાડી માતાએ બહાર જઈ પત્ર લીધો. રજા આપી જગદીશ
રજવાડામા કંઈ કંઈ બનતું સેવાનું કાર્ય કરતો નોકર તરીકે જોડા-
યેલ ન હતો. છતાં સંયુક્તાન્તનો મિત્ર હોવાથી તે પોતાનું ધ્યાન
કાર્ય કરતો, ને તેમા તેનું સાઈ વજન પડતું તેનમા સબધીઓ
તથા ખીજા વિદ્વંસતોષીઓ દ્વેષથી બળતા, ને તેમા કાર્યમા વિદ્વં-
નાખવા તથા તેને જ્યાંને ત્યાં ઝાપો પાડવા પ્રયત્ન કરતા ને સમય
આવે સુકતા પણ નહિ જેમ વતનમા કોઈપણ માણસ સરસ કાર્ય
બતાવે, સેવા ઉઠાવે છતાં તેની કદર થતી નથી તેમ તેનું પણ
બન્યું હતું દાખલા તરીકે આપણા હાલના સરકારી નેતાઓ અને મહા
ત્માજી હિંદુસ્તાનમા કરી રહ્યા છે તેજ યુરોપ અમેરિકા માટે કરી
ગયા હોત તો ત્યાંની પ્રજા તેમને પેગમ્બર-ઈશ્વરના હુત તરીકે

માન આપત' માતાએ પત્ર લાવી જગદીશને વાચવા આપ્યો.
વાચવો શરૂ કર્યા બાદ જગુ'.

વિ એકાએક દૈવ આદ્ય નાખી છે સર્થુ સૌનગર તરફ
ગયેલ ત્યાથી નીકળી જતા જતા હજુ આ ચો નથી ખમર મળી
છ ૩ કાળાની ધર્મ રક્ષણાર્થે તે પુક લીધી છે હજુ તે
બચ્ચુ છે ને તેને સમજાવી લાવવો તે તાગ મિત્રાય અન્યની
શક્તિ નથી તો કાવે જોઈતી સામગ્રી લઈ વન તરફ રાના થઈ
તયા થઈ મિત્ર ધર્મ સાચવશે મનમેવા બલવશે

વિ શુભેચ્છક, રાજના આશિષ

મદગજ ને કટુમા મેજ ઉપમાનથી ઓળખાતા
પત્ર માયતા કર્કિ ખેદ થયો જા ધેર સાખી વિચાર્યું તો
નેને ઉમંગ થયો ને જનનનો પ્રથમ પ્રમગજ બચર જવનો તથા
મેવાનો મત્યધર્મ બળવરાનો આજ દિનમ આગ્યો માતા અને
પત્નીને સર્વ હરીકન કહી વાંચે કયા તે બંને સ્ત્રી સ્વમાવથી
ચાકુળ થયા એક તો સ્ત્રી અને બીજુ વણિક વણિકમા કેટલુક
બિહુણપાકુ નિશેષ હોય છે લોકોને ઠગવામા, ગરીબોમા ઘર બુટવામા
દિનસ જે વ્યાજ કપી ઘાડ પાડવામા બીડના દુઃ થાય છે પણ
કર્કિ જોઈ મારાનુ કામ આવે ખડી જતા વાર લગાડતા નથી પરંતુ
અપરાધ તરીકે જગદીશ તો તેનો સહનમ મજકુમનો હોવાથી
નમાન લવિયનો હતો તે માતાની રમ્મ મેળવી સવારમા જના તૈયારી
હોના બાગો પત્નીને સમજાવનો કે આપણુ બાગ્ય અજમાવવો
મગ્મ પ્રમગ જે ગણેલી કાળીની પ્રાપ્ત કરાનો અમુલ્ય અવસર

છે હું મજા કરતો પાછો આરીશ ને ફેટલા વખતનો થયેલો મિત્ર-
વિયોગ મટાડીશ આપણુ સાધારણ વર્ગે પણ ગજરીતીઓમા ભાગ
લેવો એ આપણા અહોનાય છે, ને તેમાજ ઉન્નતિ છે આમ
પતીને સમજરી નિદ્રાને આધીન થવા તૈયારી કરી પત્ની શ્રમિત
હોવાથી ઉઘી પણ તેને બધ આવી નહિ એકાએક આજ ગજમેવા,
દેશમેવાના તન્ગો ઉઠ્યા રૂઢ સેવા પણ સનેજ બની

અહા ! મ્હારો પવિત્ર ભારત દેશ મારી પ્રિય જન્મેતા ' જગન
તમા સર્વથી કેદ પદ ધારણ કરનારી ભારતી ' નામ કૃણુ ભીષ્મ
હંનુમાન શકર, રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ, મ્હારી રામતીર્થ જેવા
પવિત્ર આત્માઓની જન્મભૂમિ ! આત્મશ્રદ્ધાનેજ પ્રથમ સ્થાને ધારણ
કરનારી દિવ્ય ભૂમિ ! તત્ત્વજ્ઞાનની જનની ! મ્હારા ચરણમા-ચરણમા
'દરમા વસનારે આ બાળક તારા ગાન કંઈ જીભે ગાઈ શકે ? તારા
કિપર ફેટલાકોના આક્રમણો થયા, તેનો ધા કયારે ડાઙશે ? તારા
રાજપુત્રોમાથી પણ જતા રહ્યા ગૌરવ, દાન, વિરલ, ધર્મિષ્ઠપણ, ને
બન્યા કુમરોઓ ! બાઈ બાઈએમા પણ સપ નથી દુષ્ટ કાળા નાજ
તને આમ આવડુ કયા સૂઝ્યુ ? મલરાજ જેવા ન્યાયશિરોમાણી રા
ત્સાગી હાકથી બહી જશે ? અરે ! તારા જેવાજ ફીવરો છે આ
અવનીમા ! ' ન્યા ઉદ્ધમ છે, આગ્રહ છે, ઉત્સાહ છે, અરે !
રાજ્યના એકએક પુરુષમા વહે છે આત્મશ્રદ્ધાનું લોહી ૮ તારી
શુ ગુન્નત છે ! આ વણિક પુત્ર પણ મારા રાજ્યને, મારા દેશને
તારા જેવા બહાવવીઆના હાથમા આવતા, તારા પ્રપત્ની સગદારના
હાથમા આવતા વગર હકે ગાદીપતિ થવામાથી હકાતી પોતાની
ભૂમિને બચાવશે.

કાલ સવારેજ મિત્રધર્મને સાચવવા, રાજ્યસેવાને બળવવા, દેશસેવામા આત્મશક્તિ ઉભરાવવા નીકળી પડ્યુ, માત્ર બેજ સૈનિકની સાથે જરૂર છે પ્રયત્ન હશે, તો બેજ દિવસમા સર્વકાન્તનો પત્તો મેળવુ છુ ને ધારેલી મુશ્કેલી બગ લાગી પિતાશ્રીને મળુ છુ આમ વિચારમા ને વિચારમા નિદ્રાધીન બન્યો. મત્રી શુસવાટાબધ ખસાર થઇ પ્રાત થતા જ્ઞાન વગેરે નિત્યકર્મથી પરવારી માતાની આશિષ મેળવી ગજભુવન તરફ વિદાય થયો.

આ તરફ સર્વકાન્ત સોનગઢથી નીકળી ગયેલ છે, તેવા સમાચાર મહારાજને મળ્યા બે ગ્રાણ દિવસ વિસા ત્યા સુધી સર્વનો પત્તો નહિ જોયી રાજકુટુંબમા ચિંતા ફેલાઈ મહારાજ ગભરાયો ને તેના બેદરે પાર ન રહ્યા કટોકટીના પ્રસંગમા એકના એક પુત્રના સમાચાર ન જાણવાથી બહુજ લાગી આવ્યુ. રાણીના કટપાતનો પાર ન રહ્યો નહિ. શોધ માટે ઠેર ઠેર માણસો દોડાયા. પ્રજા ચિંતામા પડી પ્રજામાંથી એક ટોળી તૈયાર થઇ અને રાજપુત્રને મેળવી આપવાની શરતે ગોધ કરવા નીકળી પડી તેનો નાયક ગોવિંદ બન્યો. મહારાજની સમતિ મેળવી કાળાનાગના બહારવટાના જંગલ તરફ તે ટોળીએ રસ્તો પકડ્યો. આટલા પ્રયત્નો કર્યા છતાં રાજાને એન પડ્યુ નહિ સોનગઢ નરેશ મૂળસિંહને તપાસ માટે કહેલુ મોકલ્યુ તે પહેલા ત્યાંથી એક દુકડી નીકળી ચૂકી હતી યાદ આવતા જગદીશને તે કામ સોંપવામા આવ્યુ, કેમકે જે કામ કોઇથી ન થાય તે તેનાથી બને તેમ હતુ સર્વ સૈનિકો તેનો પત્તો મેળવે તેના શરીરને સબાળે પણ કોઇ અગત્યના કાર્યમા ગજપુત્ર ગુણાયેલો હોય તો તેમાંથી સમજાવીને પણ લાવે તેવો

એક જગદીશજી હતો ને તેથીજ પત્ર લખી તે કાર્ય જગદીશને મોખ્ય હતુ

જગદીશ સવારમાં તેયાર થઈ આવ્યો અત્યારે તે એક ક્ષત્રિય પુત્ર જેવો શોભતો હતો કોઈ પણ તેને વણીક કહી શકે નહિ તેવો તેનો દેખાવ થયો હતો ગોઠવણ પ્રમાણે બે સૈનીકની માગણી કરી. તે મુજબ બે સારામાં સારા સૈનીકો તેની સભાળ માટે બોલાવવામાં આવ્યા ને તેમને હુકમ કર્યો કે સર્વકાન્ત જેટલુજ માન જગદીશને આપજો તે કહે તે માનજો ન્યા સુધી તે ઘાતુ કાર્ય કરી પાગે ન ફેરે, ત્યા સુધી મારી આજ્ઞાનુ પાલન ન કરશો પણ તેની માનજો, જુગે ન કરશો અત્યારે તે તમારો રાજા છે ભાઈ જરુ ' ભાઈને તેડી, ફતેહ મેળવી, જલદી આવે એજ આદીપ ' ગજગે આશીષ આપી રાણીએ પણ કુમકુમ ચાલ્યો કર્યો ને પુત્ર જેવુજ માન આપી માનુભાવ દર્શાવ્યો, ધન્ય છે એ રાજા રાણીને ' ' જોનારાએને આ બનાવ એી ટસે જોઈ રહ્યા ને ગજ તથા પ્રજાને ધન્ય માનવા લાગ

જગદીશ તથા તેના બે સૈનીકો સપાટાળખ શહેરમાંથી ભાગેળ ને ભાગેળેથી આગળ એમ ઘોડા પુર વેગથી દોડાવતા કાળના બદારવટાના જગલ ભણી પ્રયાણ કરવા લાગ્યા મધ્યાહન થતા નાગ્તો કરવા એક સરોવરના કાંઠે ઘોડા છોડ્યા ને ભાતુ છોડી નાગ્તો કર્યો પાણી પી આરામ લીધો

નમતો પ્હોર થતા સજ્જ થઇ પ્રવાશ શરૂ કર્યો સાજ પડતા કાળના જગલની હદમાં પ્રવેશ કર્યો અહી બહુ સાવચેતીથી કામ વેવાનુ હતુ કેમકે કાળના જગલમાં પેમવુ, ને નાગના દળમાં હાથ

લાલપૌ બને સરખું હતું તેના પાંચ હજાર બહારવટીઆ આખા જગલમાં થોડે થોડે અતરે ભટકતા અને પ્રસંગ પડે એકત્ર થઈ જતા આગળ ચાલતા પચીસ ઘોડેસ્વારની કુકડી મળી અરરપરમ વાર્તાલાપ થતા મુળસિંહના માણસો છે એવું જાણુમાં આવ્યું જગ-દીશે તેમને કેટલાક પ્રશ્નો પુછ્યા ખુલાસો મેળવી લીધો, તેમને બિતર દિશા તરફથી નિર્ણીત દીવસે તેજ સમયે કાળના રહેઠાણ પગ આવવા આમ ત્રણ કુર્ચ તે છૂટા પાડ્યા સેનિકો જગદીશની ચતુરાઈ તોઈ મોહ પામ્યા ગત્રે એક વટવૃક્ષના આશ્રય તળે વિસામો લીધો એકેક જણે જંગલ રહી ચોક્કી કરવાનું માયે લીધું વસ્ત્રો બદલી કાળા બહારવટા જેવાજ ધારણ કર્યા હતા જેથી તેમને કોઈ ઓળખી શકતું ન હતું.

મંચરાગીએ જ્યાં જગદીશ જંગલો રહી રક્ષણનું કામ કરતો હતો, સારે તેને ચાંદની રાત્રીમાં મઝા પડતી હતી અને મનમાં કહેવા લાગ્યો કે કયા ગહેરનું સુખ ને કયા આ કુદરતી જગલના મૌન્દર્યનું સુખ ! જગદીશને રક્ષકનું કામ કરતા લજ્જા નડતી નહતી તે આ બંનેનો ભાઈ જેવો બની ગયો હતો મુન્તાફરીમાં તેમજ બને છે નાના મોટાનો બેદ દૂર થઈ જાય છે, મંચરની પાસે મર્વ સમાન છે આપણા રેઠ રાહુકારે કે મીલ માલેકો અને અ-મલદારોના જ મગજમાં નાના મોટા, હલકા ભારે, નીચા ઉંચાનો બેદ ભગવલો જેવામાં આવે છે પણ ' મોટા મોટાઈ કદી નવ જખાવે ' એજ ખરી મોટાઈ છે.

ગંગી રાત્રીનું કામ કરતી હતી જગદીશ જંગલો હો । ચંદ્રની શીતલતા બોમરનો હતો એકાએક તેની રહામે એક આકૃતિ નગરે

પડી જગદીશ પ્રથમ કંઈ લખ્યો. પછી નિઠર ખની શાત રહ્યો. સમેની આકૃતિ પામે આવના લાગી નિકટ આવતા પ્રશ્ન ક્યો કેમ આજે મુકામ અડી નાખ્યો છે ? શુ હાથ આચ્યુ ? વગેરે પ્રશ્નો પુછ્યા.

જગદીશ પ્રશ્નથી સમજી ગયો, કે આ બહારવટાનો માણસ છે, ને તે આપણને પણ તેમાનાજ ધારી પ્રશ્ન પૂછે છે, અત્યારે તો વાણીયાપણુજ કરવું હા બાધ આજ તો ખૂબ માલ લીધો છે ને તેથી આ બે મઝામા હોય છે સરદાર પાસે મોની મોટી ભેટો મળશે ને તમને પણ મળશે તમે કાંઈ ક્યું કે નહિ ? ઉડાચો.

સામેની વ્યક્તિએ ઉત્તર વાળ્યો આજ તો કાંઈ ના મળ્યું.

બહારવટીઆની સખ્યા વધુ હોનાથી એક ખીજને દીઠ કે સુરતથી તરત ઓળખાઈ શકે તેમ ન હતું છતાં કપડા એકજ પ્રકારના ને વળી રાત્રી એટલે જગદીશનો આમા જય થયો.

જગદીશે સચુનો પતો લાગવાના હેતુથી પ્રશ્ન કર્યો કેમ બાઈ ? સરદાર પાસે ક્યારે જવાના છો ? અમે તો હવે નીકળીશું.

એમ કેમ તમને ખબર નથી મળી ? સરદારને ત્યા ચાર દિવસ પર મોટી મીજલસ છે ત્યા સર્વને એકત્ર કરવામા આવનાર છે કેમકે સોનગઢ વાળી મોહિતીને ઉઠાવી આણી છે. ને તે દિવસે તેના લગ્ન થશે મહારાણા સાથે બહારવટીઆએ કહ્યું.

એમ કે ? ચાલો ત્યારે સવારેજ તે તરફ વહેલા જઈ, બે દિવસ સુધી આનંદ લાલ ભોગીએ, જગદીશે કહ્યું.

લો બાઈ માતાજીની જે, રામ રામ, એમ કહી આવેલ વ્યક્તિ ચાલતી થઈ.

સામેથી તેવેજ ઉત્તર આપ્યો જગદીજને જોઈતી પાકી ખાતમી મળી પ્રથમ કાર્યમા જન્મનો જાતી સ્વભાવ ખૂબ કામ લાગ્યો સામા સાચે સામા જેવા જ બની જઈ પોતાનું કાર્ય સાધી લીધું, નહિતો જાહેર થવામા ભારે જોખમ ખમવું પડત

મન માથે વિચાર કર્યો, કે આ પાપીના કહેવા પ્રમાણે મોહિનીને કાળો નાજ અંતે તેનો પ્રપત્ની સરદાર જીલમ જરૂર ઉપાડી લાયા હશે તે ધારવા પ્રમાણે સર્વભાઈ પોતાની પ્રિયતમાને ઉપાડી જનાર પાછળ, ખચાવવાને એકલા પધાર્યા હશે દીક થયું કે મુળની ટોળીને તેજ દિવસે ખોલારી છે આગળ ભુદ્ધિ વાણીઆ-ભાઈની વપરાઈ છે મોહિનીને સતામણી ચાલતી હશે રજપુત સિહણે ચતુર્ગઢ વાપરી હશે ને સર્વકાન્ત પણ તે દિવસે જીવ સાટે કામ પાર પાડવાનાજ કેમકે સિહના બચ્યા છે ।' ત્યા ધાર્યું કામ થશે ભાઈ મળશે, ભાભી છુટશે ને મળશે ને કાળાનમ-પણુ ઘાટ ઘડાશે વળી સાથે સાચે સૈનિકોની મોટી ટોળી, જે બાપુએ આગળથી મોકલી છે તે કાલ સુધીમા મળી જાય તો તે પણ કામ લાગે ઈશને કરવું હશે તો તેમ બની રહેશે આમ વિચારેમા અર્ધ રાત્રી વીતી એક સૈનિકને ઉઠાડી પેતે શ્રમિત થવાથી આરામ લેવા લાગ્યો. સવાર થતા ઉઠી તૈયાર થઈ થોડે ચઢ્યા, ધીમે ધીમે થોડા ચલાવવા લાગ્યા રસ્તે ચાલતા રાત્રીની હકીકતથી બંને સા-થીને વાકેફ કર્યા

પેલા બે તો જગદીશના કાર્યથી આશ્ચર્ય પામ્યા ને ધાર્યું કામ સફળ થવાના શુભચિન્હો નજર આગળ ખડા થવા લાગ્યા, મનામોની લાલચો પણ સતેજ થઈ

આગળ ચાલતા ચાલતા પાચેક માઈલ ગયા હશે, તેવામા ગોવિંદની ટોળી મળી, અરસ્પરસ પિછાણ થયું પોતાના વતનીઓને અને વળી ચુસ્ત મજ-દેશ ધેવકોને જોઈ કોનું હૈયું પ્રફુલ્લત નિ અને ? બેટયા અને આનંદોદધિમા ઝોલા ખાવા લાગ્યા, સુદર ગ્યાન જોષ છુટથી જાણી નાખ્યા મજા કરવા લાગ્યા, તથા જોએલા, અનુભવેલા બનાવોની આપ લે કરવા લાગ્યા તેમને કાંઈ ડર ન હતો, કેમકે પચાસ યુવકો પાચ હજારને ભારે હતા.

કાળાને આ લોકોના સમાચાર મળ્યા હતા ને તે તેમનાથી ડરતો હતો જગદીશ પોતાના કાર્યની ગોઠવણી તેમને કહી અને પૂર્વથી તેમની ટોળીને આવના આમત્રણ કર્યું આમ ચોપાસથી ઘેરવાની તેની ઇચ્છા હતી સર્વેએ કબુલ રાખી અને આટલી નાની વયમા જગદીશની આવી સરસ રાજ પુરૂષ તરીકેની ખીલવણી જોષ તેને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા રાત્રી મજામા ગાળી, નિરાતે ઉઘ્યા બેજ સરદારો જાગૃત હતા.

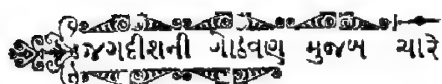
સવાર થતા ગોવિંદની ટોળી અને જગદીશ તથા તેના બે સાથી છુટા થયા મેળાપના દિવસને એક દિવસનું અંતર હતું, સૂર્ય ધીમે ધીમે ઉપર ચઢતો હતો, ને કિરણોથી તાપ વર્ષાવતો હતો જગદીશના હૃદયમા મલ્લરાજના રાજસેવકોની ટોળીને મળવાના વિચારો ખાલી રહ્યા હતા તેવામાજ ધાર્યું આવી મળે તેમ તેજ ટોળી સામેથી જથ્થાઈ પાસે આવી જગદીશ પોતાની ઝાળખ આપી, અને સકેત પ્રમાણે પશ્ચિમથી તે ટોળીને કાળાનાગની છાવણી ઉપર ધસી આવવા જથ્થાબધુ ને સર્વ હકીતતથી વાકેફ કર્યા થોડો સમય આરામ લઈ ધાર્યું કામ કરવા છુટા પડ્યા.

આમ જગદીશે ચારે બાજુથી સેનિકોની વ્યુહગ્યના ગોઠવી દીધી અને એક મહાન સેનાના મેનાધિપતિનું કાર્ય બ્રહ્મવ્યુ તેને પ્રથમથી સર્વ બાજતમા યશ મળતો ગરા, ને ધાર્યા પ્રમાણે બાજુ ગોઠવાઈ વચ્ચે વચ્ચે કાળાના માણસો મળતા, પણ તેજ પોશાકમા સરખા હોવાથી ઓળખી શકતા નહિ રાત્રી પડતા આગમ માટે આગળની માફક ભેગવાઈ કરી રાત્રી ગાળવા લાગ્યા

પ્રકરણ ૩ ભુ.

મોહિનીના છુટકે.

જગદીશની ગોઠવણ મુજબ ચારે તરફથી સરદારે તથા સેનિકોની ટોળી છુપા વેગે હાજો કરવા તૈયાર થઈ રહી હતી આજે મોહિની સાથેના લગ્નનો હર્ષ કાળાની જાવણીમા જવાઈ રહ્યા હતા જુલમનો હર્ષ કાળા કરતા અદકો હતો કેમકે આજે કાળાને ટોચે ચઢાવો પછી પોતાની પ્રપત્ની જાળમા તેને ફમાવવાનો હતો.

કાળાનાગના નિયમ પ્રમાણે સવાર થતા સર્વ સરદાર તથા બહારવટીયા એકત્ર થયા હતા તેઓ પોતાના જગલના મનાતા રાણાને સલામી આપવા આવ્યા એક પછી એક મુલાકાત થઈ તેમના હર્ષનો પાર ન હતો, કેમકે આજ રાણાના લગ્નની ખુશાલીમા ધનામની લાલસા તેઓ દબાવી શક્યા ન હતા, સલામીનું કામ પુર થશે

સૂર્યદેવ બરાબર તેજસ્વી થયા હતા વસંત ઋતુ હતી સવારના નવ વાગતાનો સુમાર હતો વાજીત્રો વાગવા લાગ્યા કાળો પુલાતો પુલાતો ભનકાદાર પહેરવેશે બહારવટાના મિલામણા ઉપમા કુદરતી સમામડપ આગળ આ યો ને જીવમને જળ્યા યુ જીવમ ' વાર ન થવી જોઇએ નરદારો તથા સૈનિકો વ્યવસ્થિત થાવ તમારી પૂજ્ય રાણી !! દર્શન મટે તમને આતુરતા હોય એ સ્વમાનિક છે ને તેથી તેના દર્શન કરવા વ્યવસ્થિત બનો જીવમસિહ ! મિત્ર ' મારા દિલોગ્ગન જાવ તમાગ આજથી થનાર પૂજ્ય પામ પ્રિય ભાભીશ્રીને આવી લાવો ને ગુલ્દિમા હવે આવી હશે

મોહિનીને પકડી લાવ્યા બાદ તેની બેબાનવસ્થામા ઝાઝી છેડ કરી નહતી એક બે દિવસ પછી બાન આવતા જીવમ તથા કાળાએ નામ પ્રમાણે બળજેરી કરી, પરંતુ શિયળવતી સદગુણસપન્ન શુરી ક્ષત્રીયાણી તેથી ડગી નહતી તેને ઇશ્વરનો ભરોશો હતો પરંતુ બહુ જોગવાળા જીભી જીવમગાર આગળ એક અમળાનું શુ ગળુ ? તેણે ખામોશ ખાધી ચુકિત શોધી પદર દિવસની મુદત માગી કેમકે તેને વિશ્વાસ હતો કે મારો પૂજ્ય, મારા પ્રિય સ્વામી સર્ચુ મને બચાવવામા પાછી પાતી કરવાનો નથી જે શુરો ક્ષત્રિય પોતાની લક્ષ્મી, સ્ત્રીના બચાવની ખાતર જાનની પણ દગ્કાર કરતો નથી તેજ ક્ષત્રિય છે, નહિ તો બીજા હિંચકારાજ સમજવા !

આજે મોહિનીની મુદતનો છે'નો દિવસ છે સર્વ તૈયારી થઇ ચૂકી છે કાળાના હુકમી શબ્દો કાને પડતા જીવમ તરત મોહિની પાસે આવ્યો મોહિની નિરાશ હતી સર્વ આશામા નિરાશા ભાસતી હતી ગભરાતી હતી તેના શરીરને બળજેરથી ત્રમડવામા આવ્યુ

નિરાધાર મોહિની આક્રમ કરવા લાગી સભામંડપમાં આવી, હાથ જોડી કાળાની સામે ઢલી રહી સનાના કેટલાક વૃદ્ધ વ્યાઘ્રના મનમાં વ્યા કિપજી પણ તે નુ કરી શકે ? કાળાએ તેને બહુ બહુ પ્રકારે સમજાવવા યત્ન કર્યો પણ તે સર્વ નિષ્ફળ આપરે જીલમને તેના પર જીલમથી બળાકા કરી તેનો હાથ પોતાના કાળાના હાથમાં ધરવા હુકમ કરવામાં આવ્યો જીલમ ન્નાર્થી જીલમી મગ્ગા હુકમનીજ રાહ જોઈ રહ્યા હતાં જ્ઞની અપ્સરા તુલ્ય પવિત્ર રમણીના ઉપર બળાકા કરી તેના ગર્ભરતો સ્પર્શ કરવો તેને મન આવતું હતો જીલમે મોહિનીને પકડી, તાણી કાળાની સામે ઢલી રાખી

મોહિની ચંડાલા શબ્દે કાળા પ્રત્યે કહેવા લાગી પિતા તુલ્ય કાળાસિંહ ! આમ મને કિપાડી લાવવાનું પ્રયોજન ? મારા બાઈ ભાભીથી વિખુઠી કરવાનું કારણ ? આવા બચાનું અરણ્યમાં, અરે ! આવા ભૂત જેના ગક્ષસી મનુષ્યોની વચ્ચે હું રક બાળાને ઢલી કરવાની જરૂરીયાત ? કુમાડી કામડા નીચ હયાગ જીનમના હાથથી મારી આ દશા કરવાની મનવચ ? શું તમે નથી કહી શકતા ? તમારા ગક્ષસી કૃત્યા નથી જણાવી શકતા ? અશક્ત હો તો મને છોડી દો આ ખુશાલી જાની છે ! મારે મન હોળી છે તમારે મન દીવાળી શી !

જીલમ આ શબ્દો સાંભળતા ચરચરતો ગ્રંથો પોતાને જાણો પકડતી સાંભળી ખીજ્યો મોહિનીના કેટલા કરવા તૈયાગ થયો, પણ કાળાનાગની અમર આશાને છુદી નાખવાને તેની ની તાકાત ? તે તેમ કરવા ધર્યો કાળાએ તેને રોક્યા ને કહ્યું જીલમ ! ને તો તેમજ હોય એ માન મારે કે, જે તે મને પિતા કહે છે હું કયો તેનો પિતા અરે ! જાડી હું તારો પિતા નથી થતો છું આજથી

તારા સૌભાગ્યનો ચદ્ર 'તુ' જો, આ બધા તારી સેવા કરવા નૈયાર છે તાગ હુકમની રાદ જોઈ ખેસી રહ્યા છે તુ હુકમ કરે તેટલીજ વાર છે

મોહીની — એમ 'ઓ' શુરા સરદારો, જો તમે શુસ હો સ્ત્રીઓની લાજ જાળી બચાવનાર હો ક્ષત્રિય હો, મનુષ્ય હો મારા શબ્દ રૂપી સેવાની રાદ જોઈ રહ્યા હો, તો તમને આજ્ઞા કર છુ કે આ જુદમી જુલમના શરીરના દુકડા કરો કાળના પળમાંથી છોડાવો મને લાગ્યા હો ત્યા મુકી આવો મારા મુળસિદ્ધ બાધ તથા મારા પ્રિય સર્વકાન્તને મેળાવો

કાળો, સર્વનુ નામ સાબળતા ચીડાયો, ઉરકેરાયો મોહીની ખસ કર તારી લવારી બધ કર ચલ મુક્ત પ્રમાણે મારી લભ ગાંઠમાં બધામાં જ વિલય ન કર મારા શત્રુના નામની માળા તજી તેને શતઃ માનતા શીખ આમ કહી મોહીનીના શરીરને સ્પર્શ કરના આગળ ધ્રુવો

મોહીની ડહોડાયલી સિદ્ધણ માફક છલગ મારી દુર થઈને કહેવા લાગી કાળા આ તારી લુટથી એકત્ર થયેલા લક્ષ્મી ઉપર મને મોહ ઉપજાવે છે પણ

“ કાગ કીડા પોતા તણુ, ઉદર ભરે છે નિવ્ય
તેમ ભરે નિર્ઝય માનની, એ તે કેરી રીત ? ”

કાળો — જવાદે, તારી ડહાપણુ ભરી વાતો મને મૃત્યુનો પણ ભય નથી ઇશ્વરને પણ હું માનતો નથી અરે ' જો મને તેડના ચમ ખુદ આ યા હોય તો મારી વીરલાકથીજ પાછા જાય તો પછી

કતા શાસ્ત્રીય વચના શુ પ્રયોજન ? જો નહિ માને તો પણ આ
શમશેઠી તાગ દેના દુકડા થશે

મોહિની —

“ હોયે દશે ઝિગપાવ, ને બાનુ તપે પશ્ચિમમા,
સરીના ભયે નટી વહે વહે, પણ ના હો વિરાગના '
મેઝ હો આલમ તણા, માઝા મહોદધી હો મુકે,
વલય ભયે હો વિશ્વમા, સતી નાર શિયળ નહિ ચુકે ”

કાળો — અરે જીવમ જમ હવે, આને આગળ ન બોલવા દે

મોહિની —

“ ગમે કદી જો ગમ, હો ગુણી ઉપર ચઢવુ પડે
ગમે કદી જો ગમ હો શમશેઠના ઝટકા પડે
હીએ કરી માયુ કુદો, દુકડા કરો આ જનના
દુનમન ભને માથા કુદો, પણ વાળ વાકા થાય ના ' ”

જીવમ — મોહિની ગાડી છુ આટલી નાની વયમા મહાનીરોની
મામા થવુ ના જાગે હુ તાગ હિતેશ્રી છુ તેથી કહુ 'કુ નહિ તો
પણ માગે કરજ માટે અદા કરી પડશે આમ કરો થોડો મમીપ
આ થો પણ મોહિની એટલી એ ન થઈ

આ તરફ મથુને છુપી બાતમી મળી ચુકી હતી તે તયારજ
હતો સર્વ ચિતાર ઝડીમાથી તોડ રહ્યો હતો એક દિશામા તે,
તો બીજી દિશાએ જગતીશની સકેતોનુમાર ટોળી મોહિનીના સતી
તની પરીક્ષા સચુને થઈ પોતાના અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યા
આવી અચળ રમવાળી ધર્મપત્ની મેળવવાને મનમા મગ્ન બન્યો

લીન થયો હતો તેનામા એકાએક બહુકોના અવાજ કહ્યું પર પડ્યા ચમક્યો તરવાર ખેંચી કાળા તરફ ધમ્યો

જુલમે બહુ બહુ પ્રકારે મોહીનીને સમજાવી પણ સર્વ પ્રયત્ન નિષ્ફળ આખરે ના ઇલાજે માત્ર ખીક આપવા માટે તલવાજ ઉગામી તેનામા જગતો સીટી માગી કે બહુકોના અવાજ કગતા ત્રણે દિશા તરફથી સૈનિકો તુટી પડ્યા મહારવડીઆ જીવ લઇ નાહા માત્ર કાળો તથા જુલમ તરવાર ખેંચી ઉભા સર્પુ તો આવી સામે ઉભો હતો જગદીશે ઓળખ્યો પણ ક્ષતાવળ ન કરી મોહીનીને બચાવી, પ્રેમી નયનો મળ્યા મુળના માણસો સાથે પોતાની ખામ રચમેનકની ટુકડી રાજસેવા ઉપજાવવા ખાતર આવી હતી તેને મોકલી, અને તે લોકની સમાજ નીચે મોહીનીને રવાના કરવામા આવી તેમા વિલબ ન કરે કેમકે આવા કાળમા ઢીલ કરવી, તે મુખાંધ માની શકાય

કાળાનાગે સર્પુને ઓળખ્યો, કાળાને સર્પુએ ખૂબ સમગ્ન યા વિનય્યો પણ મોહાનો મીઠો ને હૃદયનો કડવો કાળો, એક નાના બાળકનુ માન કેમ રાખે ? હસી દાદ્યો

જગદીશ ને સર્પુ ચંબ્યા ભેટયા, આનંદાત્મક ઢળો પડ્યા કાળાએ સર્પુ પાસે જગદીશની ઓળખાણુ માગી કેમકે આ જીતમા જ્ય અપાવનાર જગદીશ હતો તેનુ તેને જ્ઞાન થતુ હતુ તેને ફોડના મન સાથે નિશ્ચય કર્યો પણ તે કપટીને કયા ખમર હતી કે જગદીશ તે જગદીશ છે કાળો તથા જુલમ હમણા બેજ હતા સાથી કોઇ ન હતા સર્પુએ ધાર્યું હોત, તો જરૂર તે બન્નેને મમશરણુ પહોચાડત અથવા કેદ કરત ને પ્રગ્નનો પોકાર દુર કરત તથા પોતાની કીર્તી અમર કરત, પણ યથાનો ભડાર સર્પુ

દયાનાં કુન્ધો બન્નેને મારી બક્ષી કપટી છુટાગઓએ મોઢેથી માફી માગી નાના બાળકને વિનવતો કાળો આ પ્રસંગે કેવો બન્ધો હશે તે વાચકે પોતાની જાનથી ખ્યાલ કરી લેવો. માણસ ગરજ વખતે કેવી વિનવણી કરે છે કેવા કાલાવાવા કરે છે, સ્વાર્થ સારવા નજીની વસ્તુ અમુલ્ય મનાવે છે સાધારણ પક્તીના મનુષ્યને મહારાણ્ય નમવા તત્પર થાય છે ને તેનું સરસ ઉદાહરણ જગદીશને વીનવતો કાળો નાગ ?

જગદીશનું દયાળું હૃદય દયામા જલકાયુ મયુરને સમજાવ્યો ને કાળાની વતી પોતે માગણી કરના લાગ્યો. સચુને તેને સમજણ આપી કે જો આપણે એ એકલા તેના સપાટામા આવ્યા હોઈએ તો જરૂર તે ન છોડે ને આ ભૂલ થાય છે પિતાશ્રી કપડો આપશે જગદીશ ! તું ક્ષત્રિય ધર્મ ભૂલે છે

જગદીશે પ્રત્યુત્તર કર્યો પ્રિય સચુ ! ખરેખર ત્રિય ધર્મ એજ છે કે રાજાગતનું ન્દાણુ કરવું, જીવતદાન આપવું ને તે તમારે માન્ય કરવું પડશે

જગદીશના કહેવાથી વડીલ કાકા નાગને તથા તેના સરારક્ષ જીલમને માફી બક્ષી છુટા કર્યા ને હવેથી બહારવટું ન કરવાને પ્રાર્થના કરી તથા પોતાના પિતા પાસે આવી અર્ધું રાજ્ય માગવા ને પોતે તે અપાવવા વચન આપ્યું પરંતુ લોભી, ઠગારા, ને શાનું ગમે ? મુખથી હા બહુ છુટા થયા સચુ તથા જગદીશ રસાલા સાચે વધુ વખત ન યોગતા ત્યાથી ચાલ્યા અને મોહિતીને મુળ-જન્મે મોખી પિતા પાસે જવા નિર્ણય કરી બન્ને મિત્રો આગળ 'યત્ન' કરના લાગ્યા

પ્રકરણ ૪ જી.

સ્રી

જહારવટીઆના સરદારના હાથથી, મોહીનીને મુક્ત કરી,
સરદારને હાથથી, નમાવી, માફી મગાવી અને મિત્રો

આગળ આવ્યા, વિયોગી સમયની રીતી પિતકો કહેવા લાગ્યા
જગદીશ સર્વ કરતા બે વર્ષે મોટો હતો લગ્ન થયેલું હતું વિશેષ
આત્મલગ્નનો અનુભવ ને સ્નેહની કસોટી સુધરીના જીવનની થયેલી
હતી જ્યારે સર્વ પોતાની સ્નેહ પ્રતિમાને મેળવવા અચાગ પ્રયત્ન
પ્રથમથીજ વરી જીવન શાંતિની તૈયારી કરતો હતો એક મેળનીને
પછીથી તેમા આવતા વિદ્વા દુર કરવા મથતો તો બીજો પહેલેથીજ
વિદ્વાને હાથવતો

મોહીનીના બચાવથી છેમજ જગદીશ સમાન હૃદયના મિત્રના
મેળાપથી સર્વને આત્મનંદ થયો તે દરરોજ આનંદ રહેતો છતાં
આજના આનંદની પરિસીમા ન હતી અને મિત્રો સહોદર ભાઈ
છે એવી જોનારને ખાતરી થતી ઘોડાઓ નચાવતા, કુદાવતા, દોડાવતા
તેઓ સોનગઢના માર્ગે જતા હતા, સૈનિકો કેટલાક દીનના શ્રમથી
ધીમે ધીમે ગપ્પા હાકતા તથા સુડા ખોતરની, બત્રીસ પુતળીની
વાતો કરતા ચાલતા હતા

સોનગઢ અહીંથી વીસ માઈલ દુર હતું જહારવટાનું જગલ
વટારી તેઓ વસ્તીમા આવ્યા વચમા બ્રહ્મપુરી આવતી હતી ત્યાં
સૈનિકોએ મુકામ નાખી, પહેલા શ્રમને લીધે આરામ લેવાનું નક્કી

ક્યુ સંકુની મજુરી મેળીને સુકામ થયો, તલુઓ ઠોકાયા
 મોહિની આગળ સરસાણુ નીચે ગઈ હતી તેણે આગળ ગઈ
 પોતાના પ્રિયની સગવડો કરવાનું શરૂ કર્યું પરંતુ તેનું ચિત્ત સ્થિર
 ન હતું પ્રિયાના વિયોગે પ્રજ્વળતી હતી, જેથી ઘડી ઘડી માર્ગમા
 મદદ કરનાર પ્રિય મિત્રને જોવા સારૂ આતુર હતી

સનિકા પોતાની ખાશ પીવા વગેરેની તજનીજમા લતા
 મોહિનીના તલુમા સર્વ તૈયારી થઈ ચુકી એટલામા સામેથી બે
 ઇંદ્રુમાર જેવા નર રત્નોના યોડા મોહિનીની નજર સમક્ષ ખડા થયા
 હૃદય દર્શીત થયું અને સંકુ કરતા જગદીશ વધુ ખુમનુગ્ન હતો
 છતાં તેને દ્રેષ ન થતા આનંદ થયો અત્ય સમયમા બન્ને મિત્રોએ
 તલુ પામ આવી યોગ્યો મોકલાવ્યા મોહિની સામીજ આવી નયને
 નયન મન્યા અધરો સ્થિર થયા જગદીશને આનંદ થયો બન્ને
 મિત્રો શ્રમિત લાવાયી પનગમા જઈ બેઠા મોહિની સામેજ આગ-
 માસનમા પડી

મોહિની તે મોહિનીજ હતી જગદીશ મિત્રને આશિષ આપવા
 ઉઠ્યો, હર્ષમા યુગલ સુખી રહ્યો । એવા ઉદ્ગાર નીકળી પ'યા
 મોહિની લગ્નવાદ પરંતુ તે સત્રાય વધુ વખત ન રહ્યો કળ કુધ
 આ યા વિયોગ કયો મધ્યાન હોવાથી પ્રેમી મુસાફરો નિદ્રાવશ
 બન્યા

નમતો પહોર થતા જગદીશ તલુ બહાર નીકળ્યા સામી
 નજર પડી કુવો જોયો અને દ્રવ્ય નજરે પડ્યું

આ શુ ? બ્રહ્મપુરી, મિત્ર સાથેની વાતચીતમા કદા ધ્યાન ન
 ગયું બરેખખ પ્રિયતમા કરતાં મિત્ર વિશેષ હોય છે તે સાચ

છે. ચાલ, સર્ચુંની આજ્ઞા માગી ગામ તરફ વળી વિચાર કરે છે તેરામાજ તુના ઉપર પોતાની પ્રિય હૃદયથી માનેલી, સ્નેહ લગ્નમા જોડાયેલી હૃદયેશ્વરી સુદરી દીવી! સુદરીને તેણે ઓળખી સુદરીની નજર આ તરફ વળી પણ તે મુગ્ધ-નુચ્ચનણુમા પડી આવા રજવાડી સામ્રાજ્ય પોતાનો પ્રિય ક્યાથી હોય ? તેમ માન્યુ પાણી લઈ આવી જ્વેનાર તે સુદરીને કંઈ આખે નીગળી શકે ? જગદીશ તે મોહિતેમા જોડાયો ન હોતો. તે મોહાધ ન હતો નામનો સ્નેહી નહિ પણ સ્નેહ કાળે જન તોડી નાખનાર સ્નેહી હતો તેને ખ્યાલ હતો કે સૌન્દર્યમા સર્વ ગુણ હોય છે ક્યાશ નથી હોતી તે ન્યાયે ખેંચાતો હતો અનુભવની ખામી હોવાથી અપ પરીચયે ઉદાર, ભોળુ, દયાળુ દીવ દોડ્યુ હતુ ને સુદરીના પવિત્ર જીવનનુ રક્ષક બન્યુ હતુ

તણુમા જઈ સર્ચુંકાન્ત ઊઠ્યો હતો તેની રજા માગી સત્ય બાબત જણાવી સર્ચું ખુશ થયો અને પ્રિણેષ કહ્યું કે તે તમારા સુદર સ્નેહરાસીને અહીંજ લાવજો કે જોથી મોહીનીને પણ આનંદ મળે બન્ને સ્ત્રી હૃદયો મળે ને ઉમંગ ખાલી કરે કેમકે સ્ત્રી હૃદય ખોલાવવા સ્ત્રી હૃદય હોય તો ઠીક પડે.

ભાઈ ! સુદર અહીં ક્યાથી ? તમારી પાસે નથી રહેતા. વાડ ! જો એ અહીં હોય તો પછી આ ગામને પાંધરે મુકામ કેમ હોય, શું અમને ત્યાં લઈ જવામા અડચણ હતી ? અમને ત્યાં મઝા રહેત ને અમે સુખે આવતે મોહીનીએ કટાક્ષ કર્યું

સર્ચું—મોહીની ! તુ પછી જાણશે હમણાજ તે અહીં તેમને તેડી આવે છે જગદીશ ત્યાંથી નીકળ્યો એટલે સર્ચુંએ મોહીનીને

જગદીશ-મુદ્રીના મયધની હકીમત કહેવી સાર કરી જે સાબળ
જગદીશ મારે મિત્ર છે-જગીન્દ્ર છે લગ્ન થયલ કે દેલ લગ્નથી
પરણેલ પત્ની મુશીલા કુન્દનપુરીમા માણ પામે છે જગદીશ માધારણ
વગ્નિ મનુષ્ય કે તેનો ને મારે અભ્યાસ સાથે ચાલતો અમે
બાળપણના ખાસ દોગ્તો છીએ તેના જેવો નીતિમાન, નીખાલસ,
નિષ્કપટીને નિપુણ હજી મે કોઈ જોયો નથી દયાનો બહાર છે
સર્પુએ દુકામા પતાવવા માડ્યું

મોહીની—પ્રિય ' તેમને તમે નીતિમાન કહ્યા ત્યાર શું સુશીલા
સિવાય આ મુદ્રી તે પત્ની નહિ ને તે કોણ તેમની દ્વિતીય પત્ની '
ને તે ન હોય તો નીતિમાન કેમ મનાય ?

સર્પુ—બગબગ છે નીતિમાન ન કહેવાય તેણે તેની સાથે
લગ્ન નથી કર્યું પરંતુ તે કુવારીકા હોવાથી તેની સ્વેચ્છાથી તેણે
તેની સાથે આત્મલગ્ન-એલલગ્ન કરી દીધું છે જેમ તમેએ મારી
સાથે અત્યારે વહેવાર ગળ્યો છે તેમ

મોહીની—ત્યારે શું લગ્ન કરતા શરમાય છે બે પત્ની કરતા
વાધો હશે ? આપણામા કયા નથી બનતું ? વળી તેમની માફક તમે
પણ આમ વ્યવહાર રાખવા ઇચ્છો છો ? લગ્નથી જોડાવવા નથી
ઇચ્છતા ?

સર્પુ—તા મોહીની ! તેના લગ્ન થયેલા છે મારા નથી થયેલા
એટલે તારી સાથે કરવાના છે વળી જે હું તારી સાથે લગ્ન કરીને
ખીજીને વડે તો તારૂં દીલ દુભાય ખડકે !

મોહીની—એમ કેમ ! જો, જો, મિત્રની માફક તમે પણ
ન કરતા

સર્પ—મોહીની ભૂલી બિચારો જગદીશ લગ્નની ના પાડતો નથી સુદદીની ના છે તેને આત્મલગ્ન વધુ પિય છે અને તેણે કૌમાર્યવ્રતની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે

મોહીની—વાહ ! તેમા કંઈ આશ્ચર્ય છે આત્મલગ્નમા ગૃહ-સ્થાશ્રમ ખરો કે નહિ !

સર્પ—ખુલાસો રૂપરૂપા કરજો આવતી કાલે સવારે અહીંથી નીકળી મુળસિંહને સોંપી હું પિતા પાસ જવા નીકલીશ તે દરમ્યાન તુ ભાઈને સમગ્રવી લગ્નનું ચેક્રસ કરી નાખજે વિશેષ તને શું કહેવું

મોહીની—લજવાઈ આમ વાતચીત ચાલતી હતી તેવામા જે સરદારો આવ્યા તે મુકામ કુચ કરવાની ગોઠવણની વાર્તામા પડ્યા

x   +   x   x

જગદીશ ત્યાંથી નીકળી પોતાની રનેહ પ્રતિમાને લા ગયો મળ્યા બેટયા આતરિક હૃદયે હૃદય આશીષે વધાવ્યા અતર ઉભગ ખાલી કર્યા નિખાલશ હૃદયનો જગદીશ મળગજો થયો કંઈ ખાખત મનમા ન લાવતા, મિત્રને જલદી આપવા કહી આવેલ જગદીશ ઉતાવળો થયો સુદરી ખીખઈ તેને સાથે આવવા કહ્યું પ્રથમ આનાકાની થઈ છેવટ તૈયાગ થઈ બન્ને ડાવણી તરફ વળ્યા,

ચાલતા વચ્ચે સુદરીએ પ્રશ્ન કર્યો જગદીશ ! કાંઈ વિચાર કર્યો ? સાધારણ સ્થિતિમા ઉછરી મહીપતિઓની સોખતમા પડી, પોતાનું કાંઈ ન કરવું ?

જગદીશ —તે તારાથી જોઈ શકાય હું મહીપતિની સેવા નથી

કરતો પૈસાની લાયકાતથી કાઠી નથી કરતો માત્ર મિત્રાની ફજ્જ અદા કરે છું મારા એહીની જરૂરીયાતમાં કામ લાગુ છું

સુદગી । “ જ્યાં શ્રીમતાઈનો ગર્વ છે, ત્યાં સ્નેહનો વાસો નથી, ત્યમ આર્થ હોયે જો રકમા તે સ્નેહ પણ સાચો નથી ” માટે એહ સ્વાર્થમાં ન વમે તે વધુ ન ટકી શકે સમય થય ખતમ થાય

સુદગી—હા જા, ત્યારે તમે એક પત્રમાં સ્નેહ—સ્નેહીની લકીકત લખી હતી તે યુ આ તમાગ સ્નેહી રાજપુત્રની ?

જગદીશ—જા સુદગી તેજ

આમ વાતચીત કરતા તથુ પાગે આવ્યા મોલીની સામે ગઇ સુદગીને જોતા મનમાં ધર્ષા આવી જગદીશના રૂપમાં આકર્ષાઈ ધર્ષા થઇને વળી સુદગીને જોતા વિશેષ ઉદ્ભવી પણ તે નિર્મળ ।

તથુમાં બન્ને એહી આમલગનથી જોડાયેલા સામ સામી ખેહા અવનવી વાતા કહાડી ચારે સરખી વયના હતા સેતરજ ગમ્યા થાક્યા આળસ આયુ જોથી સર્વુએ આજે નવો વિષય ચર્ચાવા શરૂ કર્યો ને પહેલ કરી કેમકે આજે બન્ને મિત્રાના તરફથી ઉત્તર વાળનાં મન માનતી સુદગીઓ હતી

સ—સ્ત્રીઓ સ્વતંત્રતાને લાયક છે કે ?

સુ—હા ખેગકે તે પણ પુરૂષ માફક કામ કરી શકે છે બન્નેના હક સમ્યા છે

મો—વિરૂદ્ધ છું પુરૂષ તે પુરૂષ અને સ્ત્રી તે સ્ત્રી સરખા બન, તાખેદારી માટે સ્ત્રી નથી પરંતુ પુરૂષ તેનો શિરછત્ર છે ને સ્ત્રી છાયા છે પુરૂષના વિચારોને અતુસરવુ તે સ્ત્રીના ધમ છે

જ—વાહ મોહીની ! સ્ત્રીઓનો ધર્મ ડીક સમગળ થો, હવે ભુલે ગોધનારી સ્ત્રા, પુરૂષ શાસ્ત્રકારોના દોષ નહિ કાઢે

જ—સ્ત્રીને પતિ પ્રીય કે બાળક ?

મો—બન્ને પતિ પ્રથમ પછી બાળક પતિથી બાળક છે

સ—માયુ, પરંતુ બાળક થવાથી પતિ તરફ સ્નેહ ઓછો થાય છે, એમ ધારતું ને તે મારા માનસમા આવે છે કેટલીક સ્ત્રી પુત્ર હોનાના કામણે પતિની અબગણના કરે છે ને મદમા પ્રુવે છે કે પતિ ન હોય તો પુત્રથી શાતવન વળે

નુ—ખરેખર ! એમજ છે પુત્ર પતિની પ્રતિમા હોવાથી મનને શાત રાખવાનું રાધન ખરૂં

મો—સ્ત્રી પુરૂષ વચ્ચેનો સમઘ તે સ્વાર્થ કહેવાય ખરી કે ?

સુ—ખીલતુલ નહિ તે તો સ્નેહ એમા સ્વાર્થ શું ? કુદગતી નિયમ છે, ને લગ્નથી જોડાવું તેમા સ્વાર્થ શું ?

સ—સ્વાર્થ ઉભયનો બન્નેની જરૂરીઆત તેટલો જ ઓટલે તેને સ્વાર્થ જોવો અધમ શબ્દ લગાડોગે ઉચીત ન કહેવાય

જ—ત્યારે સ્ત્રી વિધવા થતા પુનર્લગ્ન કરે, તેને સ્વાર્થમા ન ગણાય ? કેમકે સ્ત્રી પોતાનું ગોષ્ઠી કુટુંબની ખાતર અને શરીરના વિષયોની તૃપ્તિની ખાતરજ લગ્ન કરવા તત્પર થાય છે પછી તે બન્ને પ્રકારના સ્વાર્થ કેમ ન મનાય ?

મો—સત્ય, મને સ્વાર્થમા ગણીએ તો અપ્રતિત ન કહેવાય

સ—સ્ત્રીઓ વિશ્વાસપાત્ર નથી ગણાતી તેનું કારણ આપણે જોઈએ ન મનાવું ?

જ—સ્રીઓ ધણીખરી સ્વાધીન હોય છે. મોહાંધ હોય છે સકટ સમયે અથવા ગરજ વખતે વિશ્વાસઘાતી થતા વિલખ નથી કરતી છતાં સ્રી ગતો નથી તેવું ન માની શકાય પાત્રાપાત્રનાં વિચાર કરી વિશ્વાસ કરવો ઘટે

મો—મારે વિશેષ કહેવું પડે છે, કે જ્યમ વિશ્વાસુ મિત્ર મળવો દુર્લભ છે, મનમિત્રની પ્રીતિ દુર્લભ છે તેથી એમ ન માની શકાય કે વિશ્વાસુ મિત્ર નથી તેમજ સ્ત્રીપણુ વિશ્વાસઘાતક મળે છે, પણ તે સદગુણની ખાણ ને હજારોમા એક

મુ—મોહિની બેન ! મિથ્યાનિમાન ક્યું !

મો—આ શબ્દે માફુ લાગ્યું પણ તે દબારી બોલી ના બેન, મેં તો મામાન્ય નિયમ કહ્યા

જ—સ્વકીયા જેટલો પ્રેમ, પરકીયા રાખી શકે છે ?

મયુ—બહુ સન્સ પ્રશ્ન ! બાપ તે તાર નો મોહિની આપે એમ ધન્ય 'ડુ

મુ—મોહિની બેન ! પુરૂષને માટે તે નિયમ ખરો કે નહિ ? પોતાની પત્નીનો પ્રેમ તથા બીજામા પ્રેમ થાય એ કેમ ન જાણ્યું ?

મો—તે સરખુંજ છે બીજામા પ્રેમ જાય એ પ્રેમજ નહિ, સ્ત્રીએ તે ચિચારવું જોઈએ ગરજના માર્યા સ્ત્રી પુરૂષો ઉપર ઉપગતો પ્રેમ રાખતા રીતે છે અર્થ સરે લાત મારે છે આર્થિક સ્વાર્થ પ્રથમ જોનાય છે પછી શારીરિક સ્વાર્થ, તો પછી આત્મિક સ્વાર્થની દરકાર શી ! ખરે સ્વાર્થ માનો કે સ્નેહ માનો જેને જે હીક લાગે તે માનો ખરી આપણે અતરની હોરી જોઈએ ને તે મદદ ચિચારણ રહી રહે છે પરંતુ તેમા પાત્ર પણ દુર્લભ ?

સર્થુ—સ્ત્રી પુરુષના એકદીવ ક્યારે બને ?

જગ—બન્ને આત્માઓના પૂર્વ સંસ્કાર, આકર્ષણ ગુણો એકજ સમાનતાવાળા હોય તો તેમનું જીવન નાવ વિના ઉપાધીએ તરી શકે તે તેનુંજ નામ લગ્ન પુર્વાંજે તેવા પાત્રોની શોધ કરી શકતા, ને તેમનો મજબબ જોડતા એટલે અન્યારની માફક જીવન ક્યેશમય, દુ ખમય ન નીવડતા

સુ—આ કેના નિચારો ?

મો—તેમના પોતાના કંઈ પાગકા તો નથી ને ?

સ—મરોમર આત્માની સમાનતા થઈ આત્મીય ગાઢ સ્નેહ થયા પછી અન્ય સંબંધીઓનું માન જાળવવા સ્નેહીને બૂલી જાય, તેની સેવામા બેદીવ થાય તો તે શુ સ્વાર્થ ખરો કે નહિ ? મોહમા સ્નેહ બદલાય કે નહિ ?

જગ—મત્ય સારખાદ તે દીલ ઉપગ ઉપગના મોહાના મીકાને હૃદયના બુદ્ધિ બતાવવાનાજ રહે

મો—સ્ત્રી પુરુષના મગજમા, બુદ્ધિમા હૃદયમા, મનના નિમ્નતા છે ?

મ—હા પુરુષ ક તા સ્ત્રીનું મગજ નાનું એટલે ઓછો કિમ્મત વાળું હોય છે બુદ્ધિમા પણ મદ હૃદય પોચું તેમજ કંઈયે મન ચલિત હોય છે વધુ પ્રમાણુ તેમ હોય એટલે સામાન્ય નિયમ તેમ કંઈ શકાય.

સુ—સ્ત્રી પુરુષોની દ્રષ્ટિ પુત્રપુત્રીમા બિન્નતાવાળી કેમ હશે ?

મો—બહુજ ગુચવણુ ભર્યો પ્રત્ન તેનો નિવેરો વૃદ્ધો કરી શકે છતા આ પ્રત્ન મુક્તવવી રાખો સમયે ઉકેલીશુ

જગદીશે નિષય બદલ્યો મુદરી ? મારા મારે બે દીલ કરવાનું મગણુ ? મારા તરફથી કે ત કિણુપ આવી ? કાઈ અપ્રતિત બન્યુ ?

તુ બદલાઈ ગયેલી વાગે કે ? તારા પત્રમા રુ હતું ? રુ ? બહેમ આપો છે

સર્પુએ પુઝ્યુ કે જગદીશભાઈ ! રુ તકરાર પડી ?

ત્યો ભુએ આ પત્ર જગદીશે બડીમાથી પત્ર કાઢી આપ્યો

સર્પુએ પત્ર વાચના માડ્યો ને એલી શબ્દની મારામારી થઈ પડી

મોલીની બેલી સુદર બેન ! તેમા શુ ખીખરા ? પુત્રપ એલી ન હોઈ શકે ? આ રાજકુમાર તેમના સ્નેહી મનાય નહિ ? આટલો ક્રોધ આવી બામતમા પુરૂષ પુત્રપ વચ્ચે એહ લડા નથી થતા ?

વાહ, રીક ભાઈએ પ્રશ્ન ક્યો સર્પુએ કહ્યુ રીક, મુદર ખડેન ! આ શબ્દ સાબળતા લજવાઈ મારા માટે જે જગદીશે લખ્યુ હોય તો તમે મને પણ અન્ય સ્ત્રી, માની બેમો ખગ ?

હા ભાઈ હા બેમજ બન્યુ છે તમારા માટે બે શબ્દો લખ્યા તેનુ આ પરીણામ હશે નક્કીમનો દોષ સ્ત્રી સ્વાભાવ, એ તો સ્ત્રી તે સ્ત્રી

વાચક ! આજ પત્રે વાતાની પ્રથમ શબ્દઆતના જગદીશના ઉમરા કઠાવ્યા છે જગદીશ સ્નેહ સાગરમા ગમનારો જગદીશ અટવાયો છે બરસાગરમા અમુકાણો છે

ગત્રીના જીવન કથાઓ કાઢી બન્ને પ્રેમી યુગલે સમય ગાળ્યો પ્રાત થતા ગવગ્ની ઉપાડી સનિકો ચાલ્યા મુદર મોહાની છુટા પડ્યા ને જગદીશે અતગ્ના પ્રણામ કર્યા જગદીશ સુદગીના માટે તન, મનથી બનતુ કર્મ ચુકતો નહિ

પ્રકરણ ૫ મું.

મૂળનું પલટાવું

સોનગઢમાં કાળા નાગે મોહિનીનું હરણ કર્યું તે સમાચાર સખી

મારફતે સારા નગરમાં પહોંચ્યા શહેરમાં ભારે કોલાહલ મચ્યો લોકોને ખેદ થયો સામાન્ય વર્ગને તો થાય પરંતુ ગરીબ વર્ગને પોતાનું નિકટનું સખી દૂર થયું હોય તેવો શોક થવા લાગ્યો મૂળસિંહને ચંદ્રા એકાંતમાં બેઠા હતા, ત્યાં સખીએ આવી માઠા સમાચાર જણાવ્યા મૂળ એકાએક હમક્યો પછીથી ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ સખીને સર્વ હકીકત કહેવા જણાવ્યું પરંતુ બાળસખી બિચારી શું જાણી શકે ? તેણે અધુરી અધુરી ભાષામાં જણાવ્યું કે, ઘોડા ઉપર બેસી આપણે ત્યાં ઉતર્યા હતા તે મહેમાનને મેં જતા દીઠા હતા અને મોહિની બા જૂમ મારતા હતા

આ સાંભળી મૂળ ખીજ્યો તેણે કલ્પના કરી કે જરૂર સર્વ ઉતાવળથી બન્યો હશે ને મોહિનીને છુપી રીતે ઉપાડી જવાની કોશીશ કરી હશે

ચંદ્રા —નાથ ! તેમ બનવું અસંભવિત છે આવું અધમ કાર્ય તે ન કરી શકે તે કામ તો કાળાનામનું હોવું જોઈએ મૂળસિંહને ખાન થયું તરતજ ખીજી મોટી બાળકોઓની તપાસ કરતા કળાનામનુંજ આ નીચ કાર્ય છે એવું સાબીત થયું, ને તેની પાછળ સર્વ કાન્તે ઘોડા દોડાવ્યો છે તે જણાયું જેથી સમય વિચારી એક ખાસ

દુકડી સર્પની મદદ માટે તથા મોહિનીના બચાવ માટે મોકલવામાં આવી તપાસ શરૂ થઈ પરંતુ મૂળસિદ્ધિ ચિંતાચિત રહેવા લાગ્યો.

બે ચાર દિવસ રીત્યા પછી દિવસ થયા પરંતુ પત્નો લાગ્યો નહિ છેવટે મલ્લરાજને પત્ર લખી જણાવ્યું તેથી મલ્લરાજે પોતાના યુવરાજની સલાહ માટે તથા સમજની તેડી લાવવા માટે જગદીશને રવાના કર્યો તે જાણી ગયા છીએ.

કાળાનાગને હાથાળ્યા બાદ સર્પ વિદાય થયો કે તરત પ્રપચી જીલમી કુલાગારોએ એક પ્રપચ રચ્યો, ને તે પ્રમાણે મૂળસિદ્ધિ ઉપર પત્ર લખી જણાવ્યું, તથા તેની સંપૂર્ણ સાખીતી કરાવવા પક્ષા પુશા-મતખોરો તથા જીવંતોને વિદાય ક્યા, અને કાળો તથા જીલમ સોનગઢની પાદરે મુકામ નાખી પડ્યા.

કાળાના માણસે આવી મૂળને પત્ર આપ્યો. આ વખતે મૂળ પોતાના બાહ્ય સમાન બેનની ચિંતામાં બેઠો હતો બિન બિન વિચારના ઘોડા દોડાવી રહ્યો હતો. પત્ર જોતા ફાટી વાચવો શરૂ કર્યો.

લોળા બાળરાજ મૂળસિદ્ધિ

સોનગઢ

લી હિતેશીના પ્રણામ !

હું શુભેચ્છકનું માની હજી ઘેર નિદ્રામાંથી જાગો. ધરમાં અગ્નિ મળગતો હોય ને તેને ન બુઝાવતા અણજાણુ રહેવાથી નુકસાન ખમવું પડે છે તે રીતી સમજો તમે જોને પોતાના માતો છો તે તમારા શા. બન્યા છે પાપી મનુષ્યો કુલાગાર છોકરો સર્પ તમારે ત્યાં શુ ફરી રહ્યા છે તેની બારીક નખામ કરો. તમો પવિત્રાત્મા સર્વને પવિત્ર ન મનને.

ભયકર ભુજંગ

તાથ' જન યાઓ મા પ્રત્યે એ તરફ છે [પાન ૬૯

તમારી પાપણી ચદ્રા પોતાના દુષ્ટત્વ છુપાવવા તથા પોતાનું ધાર્યું કરવા તમને ગમે તેમ બબેરે છે સર્પને પોતાનો કરવા ચાહે છે ને તેથીજ તે મોહિનીને તેની સાથે પરણાવવા સલાહ આપે છે વધુ આપને શું લાગુ ? મોહિનીને તે પાપી સર્પ ઉઠારી ગયો છે

લી૦ શુ૦ કાળસિંહ

પત્ર વાચતા કહ્યો ખીજયો હોઠ પીસવા લાગ્યો ને સિંહ સમાન જલગ મારી ચદ્રા પાસે ગયો ચદ્રા ત્યા આતી કાળાના માણસને દીઠા ઓળખ્યા નાથ ! આ કોણ ? કાળા નામના માણસો વિશ્વામ ન કરે પાપી તમને હજી કાંઈ કનડવામાં બાકી નહિ રાખે તેને ઓળખવામાં ક્યાશ રાખો છો

મુજે દમામયી કહ્યું વાર ! વાર ! વાચ આ પત્ર ' ચડાલણી ' તાગ દુષ્ટત્વોની બાણ મને થાય છે કાળાનામના દુરમન થવામાં મેં ભૂલ ખાધી તારા વિશ્વાસે મેં જીવન વહાણું કુબાળ્યું ને ભય કર મહા શત્રુને સૂતો જગાડયો

ચદ્રાએ પત્ર વાચ્યો અ ખોમા ચક્રર આ ત્યા મૂર્છા પામી થોડી-વારે સતેજ થઈ. સ્વામીને સમજવા લાગી પ્રિય ? ' માણસ કેવા પ્રપચી હોય છે ? પોતાની મુસાફ બર ન આવવાના કારણે નિર્દોષ લોકોનાં આત્માઓને કલ કીત કરી તેની કીર્તિને કલ ક લગાડે છે અરે ! એટલેથી ન જ પતાં તેનો આશ્રય પણ છેદવા તૈયાર થાય છે. ' નાથ ! મારૂં જાણ્યો પ્રપચ છે તર કટ છે મોહિની બેનનું હિત તપાસે, સર્પના તમે અગળ્યા નથી તે બેનને બચાવવા બન દેવા તૈયાર થયો છે સર્પને મારા માટે તે

મારો ભાઈ છે ' મારો પુત્ર છે ' મારો ગુરભાઈ છે તેના જોવો
રાજપુત્ર મે સ્વપ્ને દોડો નથી પિયુ ' એતખે જાળસરસ પયરાઈ છે

હા ' હા ' પ્રપચી પ્રતળી સાચુ છે, તારી જીભની મીઠાશ
દીક છે તે સર્થુ મારા કરના અદકો ના ? કેમ ન હોય ? પોતાનો
પ્રિય માનેલો માગયી વિશેષ કેમ ન હોય ?

નાથ ' ગમે તેવો પરાક્રમી હોય ' વિશ્વનો ભુપ હોય ' ધર્મ
ધુરધર હોય પણ સતી સ્ત્રીને પતિ કરતા વિશેષ કોણ ? તેના વખાણુ
એક રાજ તરીકે કહુ છુ હજી વિલખ નથી પૂરતી તપામ કરો પછી
સત્યાસત્યનો નિર્ણય આપ કરી શકો છો

આ રકઝકમા કાળાના માણસો મુળને પાણી ચઢાવતા ને તેના
અધ ખીજવાટમા ઉમેરો કરતા હતા ચદા આથી ખીજામ ને તેઓને
ખીજાયલી સિદ્ધણુ માફક ધુરકી

ચદા લુટણે પડી પોતાના પ્રિય પતિને વિનવતી કહેવા લાગી
નાથ ' હજી સમજો સજ્જડ વહેમમા પડ્યા ઉઘે માર્ગે ચઢ્યા
નીતિનો માર્ગ જૂલ્યા ઓ ધરા ' માર્ગ કર નાથના મુખે મારા માટે
અનિષ્ટ વિચાર હુ અપણુ નથી કરી શકતી

મુજો વધુને વધુ ગુસ્સો કરતા કહ્યું, કાળો મારો વિશ્વાસુ છે
મે નાહક જીવમનુ અપમાન કયુ મોહિની તુ પણ મારી ન રહી
ખસ હવે અત્યાર સુધી તને જે પાળી, લડાવી તેનો ખદલો આ આપ્યો '
પરતુ તને કાળાનાગ સાયેજ પરણાવુ છુ સર્થુને જૂલાવુ છુ અરે !
તાગ દેખતા તેના શિરનુ છેદન કરાવુ છુ

ચદા વિનવવા લાગી પ્રાણેશ ' મારૂં નથી કરતા પરિણામ માહુ
અવગે, આપને કુટુમ્બને, ગજને અરે ખીજા ન્યાયી રાજ્યોને સોસલુ

પડશે એક વ્યક્તિની ભૂલથી-સમગ્ર વિશ્વને ખમવું પડે છે. ને આખરે હું ક્ષત્રિય ધર્મને નથી તજી શકવાની આપની ભાળ સામું મારે તૈયાર થવું પડશે આપના સામા પક્ષમાં ઉભું રહેવું પડશે સતી ધર્મને બંને બાબતથી સાચવી પતિનો અધર્મ ભૂલાવવો પડશે તમારી ભૂલે આપડી રક પ્રજાને સોમવું પડે એ નહિ સહન થાય રાજાબની રમકનું કાર્ય બદલકથી નહિ બળવાય પિતા પુત્રનું પાલન કરી શકે છોડી ન શકે

ચદ્રા ! રાજાની તને શું પડી છે ? સર્વનો માલીક હું છું મારા મગજમાં આવે તેમ કરના હું મુખ્તીઆર છું તારા છેવટના કાર્ય દીક મને જણાવે છે જોઈં છું કે તું કેવી મને અટકાવી શકે છે, મુજે કશું

ચદ્રા —નાથ ! હું રાજરાણી છું ! જેવો ગજમુગટ તમારે શિર છે, તેવો મારે શિર પણ છે અડધો હિસ્સો મારો છે એક અગ ધર્મને તજે તો ખીખએ બચાવી લેવું, ને બંને ભૂલ્યા તો પછી તે રાજના ફનાફાલીઆ સમજવા વળી વિશેષ કહું છું કે મોહીની બેન પર હાથે તમારો લેશ હક નથી તે પોતાના સગરની માલીક છે તેને દીલ ચાહે ત્યા લગ્ન કરી શકે છે. તમારો તેના શરીર પર જરાયે દક્ષ નથી

મૃગ —વધુ લવારી દરવી છોડી દે, નહિ તો સમશેર તારા શિર ઉપર ફરતી થશે

ચદ્રા —મસ એજને !

‘ સ્વામીની આજ્ઞા થતા, પત્નિ છે તૈયાર,

દેખો મતી તારામતી, સમશેર માતી દાર '

નાથ ! અરે તમને નાથ કહેતા પણ હું લગ્નવુ છુ ક્યા છે તમારૂં વર ? ગૌરવ ? રાજત્વ ? પાવકપણ ? ઓ પાપી આત્મા ! મને તારા રાજમહેલથી છૂટી થવા દે આમ કહેતી ચદ્રા નીકળવા જાય છે તેવામાજ મુજ તેના પર ધસ્યો આ પ્રસંગે એક નિમકદલાલ ભલી વૃદ્ધ દામી વચ્ચે આવી પડી ને ચદ્રાને બચાવી, નહિ તો ચદ્રાને અમર આત્મા શરીરને તણ ચાલ્યો ગયો હોત

આ પ્રસંગ બને છે તેવામા નગર બહાર વાણીજોના અવાજ થયા બહુકાના ભડાકા થયા જીત મેળવી આવનાર રાજના જેવો દેખાવ થયો વાત એક કાનેથી બીજે કાને પડતા રાજ્યમહેલ સુધી મઈ કે મોહિનીને છોડાવી સર્વુકાન્ત તથા લરકર આવી પહોચ્યુ છે.

આ પ્રસંગે મુળસિંહને કેટલો આનંદ થયો જોનતો હતો, તેના બદલામા ને માત્ર મનમા ને મનમા ધુરકવા લાગ્યો, ને પ્રુવાજ જઈ મહેલમા પડી રહ્યો પ્રજાને આથી અશ્ચર્ય થયુ

ચદ્રાના કણ્ઠુ આ સમાચાર મળતા મહેલમાથી છટકાઈ દરણી માફક છુટા કેશ, સાથે લાલ આખો ને ખુશ્મા માથે હાથમા તવનાર લવ દોડતી સર્વુ પામે પહોચી આ દેખાવ જોઈ જીતીને આવનાર ટોળું વિચારમા પડ્યુ, કેટલાક યોગીની કલ્પવા લાગ્યા પરંતુ તે કંપના અવ્ય સમયમા દુર થઈ પાસે આવનારેત હુસકે હુસકે રડવા લાગી

મોહીની ઓચીતી બોલી કરી ફાણ દેરી કે અન્ય ?

ચદ્રા — યા બેન તેજ સર્વુકાન્ત તથા બેન ચેતો સાવધાન

થાઓ, આનંદ તથા દો સમય બદલાયો છે મારો પાપી પતિ બદલાયો છે, અનિષ્ઠ થવા બેઠું છે એકનો ભ્રમ સર્વને ભારે પડશે

આ શબ્દો શ્રવણ થતા સર્વ સાંજનનો આનંદ શોકમાં બદલાઈ ગયો બહાર સર્વ આવેલા એકત્ર થયા ચંદ્રએ સર્વ દષ્ટીક તથા વાકેશ કર્યા સર્વને કાષ્ઠ ન સમય મોહિની મૂર્છાવશ બની શાતનન ક્યુર્ જાગતા મોલી ઉઠી પ્રભુ । મે પ્રથમ ભવિષ્ય જાણ્યું હતું ।

સર્વએ આ વખત નિર્થક ગુમાવવો દીક ન માન્યો પ્રજા, સૈનિકો તથા અન્યને શત્રુન આપી, દિલાસા આપી પોતાનો ધર્મ બચાવવાનું સમજાવી વિદાય કર્યા

ચંદ્રને ધન્યવાદ આપી છેવટ સુધી લડતા રહેવા તથા મોહિનીનું પ્રાણુનંતે રક્ષણ કરવા બલામણુ કરી થોડા સમયમાં લશ્કર વધ આવવાનું વચન આપ્યું

બંને મિત્રો મસલત કરી પોતાના થોડા માણસ લઈ ચાલવા તત્પર થયા ત્યાં દુરથી દૂર રાક્ષસ જોવો મળીને આવતો દીડો સમય વિચારી સર્વએ ચાલતી પકડી પોતાની પ્રિયાને નજરથી જોઈ લીધી મોહિની આ પ્રસંગે મૂર્છાને પ્રાપ્ત બની હતી

પ્રકરણ ૬૬.

વીર સેના

સર્વની જીવન પરિક્ષા સર થઈ મનના ઉદ્દાસ દુખાયા,

મુઝાયો, પરંતુ લિમત હાર્યો નહિ પોતાની કચેલી વસ્તુના બચાવ માટે, મેળાપ માટે અરે ક્ષત્રિધર્મના પાલન માટે ક્ષત્રિય લોહી ઝળકી ઉઠ્યું સાહસ કરી મુળને હજાનવા સામા થવા ઇચ્છા થઈ આવી પરંતુ જમદીશના અમુલ્ય શબ્દોનું માન્ય રાખવું પડ્યું.

જમદીશે તેને વાળ્યો અજાનતાથી ગેરસમજ થએલાને સુધારવાની ફરજ જણાવી મિત્રોની સખ્યમા ઘટાડો કરવાનું હીક નથી, તથા આમ આબુનાબુની મિથિતિ વિચાર્યા વિના સાહસ કરવાથી જોખમ આપી પડશે તે સપુર્ણ સમજાવ્યું છેવટે આમોશ પાછાં જન્ને મિત્રો પોતાના સૈનિકો સાથે માતૃભૂમિ તરફ વિદાય થવા નીકળ્યા પૂરનાટ થોડા દોડાવી મૂક્યા કોઈપણ રથજો વિશ્રામ ખાવાનું ઉચિત ન જણાયાથી માત્ર એકજ ધ્યેય ગમી પિતાને સાવચેત કરવા પુત્ર ચાલ્યો.

મુળસિદ્ધે સર્પની પાછળ સેના દોડાવી તેનો નાશ કરવા જણાવ્યું, પરંતુ ઋક્ષ સીધા હોવાથી સેનાનો સરદાર વિરતાને જાણી ગયો હતો, તેથી પોતાના રાજાના હુકારને વિસર્યો ને તે બાબત સર્પને ચેતવણી આપી, પ્રપચી જળને ઉઘાડી કરી.

સર્પ અરેખરી પ્રપચ જળમાંથી બચ્યો પિતાના મેળાપ માટે તેનું મિત્ર આકુળ આકુળ થઈ રહ્યું હતું, બે દિવસની મુસાફરી કર્યા બાદ સર્પ પિતાના નગરમા આ ગો.

પિતાને જાણ થઈ, ઉમગથી સરદારે સહિત શુરો પિતા પરાક્રમી પુત્રને તથા અમુલ્ય મિત્ર ગળને તેડવા ઠાળે આવ્યો. પુત્રે માથું નમાયું કદરદાન રાજાએ આશિષ દીધી તથા પુત્રના ગાલ ચુમ્યા, ને હૃદયથી તેના પગક્રમના વખણ કરવા લાગ્યો. સર્પએ પે-

તાના વિજયની કથની જણાવી તેમા જંગદીશનુ બાહોશીપણુ તથા મિત્ર બાવના ચુકટ કરી આપી

સર્પુએ કાઠ ઉતાવળીઆપણુ દાખન્યુ પિતાને સગય પડ્યો રાજનગરમા જઈ, રાજસમામા સર્વના દર્શન કર્યા બાદ જમી પરવારી એકાન્ત ભુવનમા પિતા, પુત્ર એકઠા થયા

જંગદીશ સમામાથી છુટો પડી મતાને મળવા ગયો કેટલાક દિવસે પ્રથમ પુત્ર વિયોગથી મળતી માતાએ પુત્રને મ્નેહાનુ અર્પ્યા પુત્રની આબોમા અનુધારા વહી મુશિવા તેના અનુ શરમતી ભારી પ્રકટ ન કરી શકી જંગદીશ વધુ વિલમ્બ ન કરતા રાજભુવનમા જવા નીકળ્યો જમવાનુ ત્યાજ હતું જમી રહ્યા બાદ કેટલાક મિત્રો મેળાપ મટે આવ્યા હતા, ત્યા બેઠો અનુભવેલી વાતચીત થઈ મિત્રો સર્પુ કરતા પણુ જંગદીશને અધિક ચહાતા જંગદીશ પાસેથી તેઓને કમકે વિશેષ જાણવા મળતુ, કેમકે સર્પુ રાજપુત્ર હતો જેથી તેને મર્યાદા જાળવતી પડતી

મિત્રો સાથે જલદીથી વાનથી પરવારી એકાતભુવનમા ગયા પિતા પુત્ર બેઠા હતા ત્યા જંગદીશ ગયો

સર્પુએ મયરાજને જણા યુ પિતા ' હવે વધુ વિલમ્બ કે આજ- સની જરૂર નથી પ્રપચ્છળળતો અત સમય છે, સર્વ રીતે કાળાના- ગની માણ પથરાઈ છે આપને હવે બરદરીઓ આવવાતો છે મધ્ય રાત્રી પછી પ્રાત થાય છે, તેમ હવે કાળાનાગની સર્વ યુક્તિઓ પ્રકાશમા આવી છે, પ્રજનનુ સુખ નિકટ છે, આપણા પરતી આશ્વતો દુર થવાતો પ્રપગ નીકટ આવી પહોચ્યો છે, જે તેમા ચુક કરીશુ તો

આપણી બાહુ પલટાઈ જશે. સજડ થાપ ખાઈશુ કાળો ફાની જશે, ને હાથ આવેલી સર્વ તક ગુમાવીશુ, માટે તૈયાર થાવ મિત્ર રાજ્યોને, તાખાના રાજ્યોને તરત સમાચાર આપો પ્રજા સમસ્તને તૈયાર કરો. એકી સપાટે દાખાને તથા તેના પક્ષીઓને એરી થાપ આપો કે પુનઃ ઉડી શકે નહિ. તેને નમ્યાવિના ચાલે નહિ

જગદીશે પુરી વાત કહી. પિતા ! સર્વભાઈનું કહેવું અક્ષરશઃ સત્ય છે આપણો ખાસ મદદનીશ યુવાન મુળસિંહ પવટયો છે હમે ભાગ્યબળે આપ સમક્ષ અત્યારે છીએ, નહિ તો અમારે શિરે મહાન આફત હતી

મહારાજે ગમરાઈ કહ્યું જગદીશ ! શું છે ? સર્વ તમે કેમ મને બાણ કરતા અચકાયા ? મુળસિંહ પલટયો. જરૂર તેને મોટી ઓથ મળી ને રમકડું રમતમા પડ્યું અરે ! તારી સગાઈનું શું ?

‘ પિતા ! સગાઈ સગાઈએ છે પ્રથમ ફાળ્ય પછી રાજ્ય-શાણી ! ’ સર્વએ ઉત્તર વાળ્યો

‘ મુળસિંહ કાળાનાગને મળી ગયો છે મોહિની, તેને મોપવા તત્પર થયો છે ચંદ્રાદેવીની હાથત કફેડી છે આપણીજ રાહ જોઈને ખેદા હશે વિવશ ન કરો સમય ચુકાયો પાછો નહિ મળે ’ જગદીશે કહ્યું

મહારાજ — હા બાઈઓ ! કાલે સવારેજ દરેક મિત્ર રાજ્યો તથા ખડીઆઓને પત્રિકાઓ રવાના કરી છુ. કે પત્રો મળતા તરત સેનગઢ, તથા કાળાનાગના બહારવટા બ ગલ તરફ ફર્ય કરી; દુશ્મનોને ચોપામથી ઘેરી વીગ હાક વગાડવી વળી સરદારો તથા સૈનિકોની સાથે

તેમનું સેનાપતીપણુ લેઈ હું સોનગઢ તરફ પ્રયાણ કરીશ. સધું ! તથા જગદીશ તમેને નવિન કાર્યપર રોકવા મારી ઉમેદ છે.

‘ પિતા ખૂશીયા દર્શાવો ’ બન્ને ખોલી ગયા.

જુઓ, મહુ નુકસાન વૈઠવાનું નથી. પરંતુ દુશ્મન જોઈને પણ હાથડી જાય તેવી તૈયારી આપણે રાખવી જોઈએ. કાલેજ હુકમબહાર પાડો કે રાજ્યના દરેકે દરેક એકવીસ વર્ષના પુરૂષે કૂચ કરવાની છે. માટે સોનગઢ તરફ પ્રયાણ કરવા સજ્જ રહેવું ને તે ઊછળતી રાજ્ય-ભક્ત, દેશભક્ત યુવક ટોળીના સેનાપતિનું કામ તમારે કરવાનું છે. જગદીશ બાપ ! તારાથી અમને ખુબ મદદ છે, તારા દર્શાવે સર્વ તૈયાર થશે, ને આપણી ક્ષતેહ નીડડશે.

પિતાની આ યોજના પસંદ પડી સર્વ નિર્ણય થઈ ગયો બાદ ફેટલાક દિનના શ્રમિત હોવાથી તેઓ આરામ લેવા ગયા પરંતુ આગમ ફોને માટે ? એક રાત્રીનો આરામ કહેવાય ખરો કે ? ચિંતા તથા દુશ્મનોની વચ્ચે જીદગી ગુઝરવી એ આરામ કહેવાય ખરો કે ? તેમના શરીરને આરામ હતો, પરંતુ માનસિક કાર્યક્રમ ચાલુ હતો. તેમના જીવનનો આરામ એક સામટો હતો કાળાનાગના પગજય વડેજ તેમને આરામ હતો તેમા વળી સોનગઢ નરપતિની અજ્ઞાનતા એ વધારો કર્યો સધુંને એક રાજ્યચિંતા તો ખીજી ભવિષ્યની સ્નેહરાહીની ત્યારે, જગદીશને, મિત્ર સેવા, રાજસેવા, દેશસેવાની હતી મહલરાજાને ગજકારબાર શિરપર વડોરી રાજ તરીકેની સર્વ ચિંતાઓ હતી.

સવાર થતા રાજ્યમા વાજત્રો વાગ્યા ફેટલાક સમયથી વાજત્રો વાગવું પદ હતું, કેમકે રાજપુત્રની ગેરહાજરી આજે વાજત્રો

વાગતા સામળી આબાળ દૃઢ સ્ત્રીપુરુષોને અત્યંત હર્ષ થયો અગ્નિ
રહેલા માણુઓને પણ જાણ થઈ

દરબાર સમય થયો દરબાર ભગઈ ગયો કે તરત મધ્વરાજ
મહારાજાએ વર્તમાન સ્થિતિનું દુઃક જ્ઞાન કર્યું મરદારોના રૂધિર
ઉરકેરાઈ ગયા રાજા, રાણા, ઠાકોરો ઉપર પત્રિકાઓ રવાના થઈ
સૈનિક, સરદારોને જાણ કરવામા આવી, મર્વ તૈયારજ હતો કેમકે
કાળાનાગની સાથેની લડાઈઓ છુટી ગયાં ચાલતી હતી પરંતુ આવું
મહાચુદ્ધ પ્રથમ આવી લાગ્યું ને તે માટે વિલબ હતો નહિ

આદ્ય મધ્વરાજે પ્રજાજનને કહેવા માંડ્યું મારી પ્રિય પ્રાણાત્મા
પ્રજા ' તમને સર્વ હડીકતની માહિતી છે, તમારા વડે અમો છીએ,
અમારો ધર્મ તમારું રક્ષણ કરવાનો છે પરંતુ તેમા વિશેષ જોઈતી
સામગ્રી પૂરી પાડવી તે તમારી ફરજ છે તેમા વિશેષ હાનીની શકા
રાખતા મા ' ગતા કંઈ અમલુ પડે તો તે માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ
તમારી મારા પ્રત્યે આતરિક ભક્તિ હોય, મારા કરતા કાળાનાગમા
વિશેષ શ્રદ્ધા ન હોય, કાળો નાગ તમારો હિતકારક હોય, તમારામા
દેશભક્તિનું રક્ત વહી રહ્યું હોય જીવનમાર કાળાસિંહના હાથમા
જતી આ કુન્દનપુરી ખ્યાવવી હોય, તમારા રાજાની સાત્વિક ભક્તિ
વડે આખરે સાચવવી હોય તો તમો સર્વ પુખ્ત વયનાપુરુષો ક્ષત્રિયત્વ
જાહેરકરો, ને અમારા સૈન્યમા પ્રેમભાવથી તૈયાર થઈ અમારી સાચેચાલો.

વિશેષ આ મારા કામળ પણ તિશ્ણ શરવિર બે યુવાન બાળ-
કોની મોપણી તમને કંઈ છુ તેમને કાંઈ આવ્ય આવે તે તમને છે
વિશેષ કહેતા હૃદય દ્રવરા વાગે છે

પ્રજાએ એકી અવાજે કમ્બલ રાખ્યું દરમાર વિખરાયો સૈનિકો
સરદારો નીમળી પડ્યા મલ્લરાજે આગેવાની લીધી ને શુરા મલ્લ
જેના મલ્લરાજનું સૈન્ય સોનગઢ તરફ વિધાય થયું

બીજે દિવસે સવાર થતા પ્રજાકીય સૈન્ય યુરરાજ સર્યુની સર-
દારી હેઠળ તથા જગદીશની મિત્ર ફરજની કારકિર્દી હેઠળ રવાના થયું

પ્રકરણ ૩ મું

મોહિનીની કસોટી ।

 આ તરફ સર્યુ મિત્ર સાથે પિતાના મેળાપ માટે સવર
ગયો ત્યાં જઈ પિતાને વાકેફ કરી સર્વ પ્રકારની તૈયારી કરી અને
કુન્દનપુરીથી સૈન્ય નીકળી ચુક્યું

આમ કાળોનાગ જીલમ સાથે સર્યુના પાંચમાથી છુટયા બાદ
નુતન પ્રપચ ગોઠવી મૂળસિલના રાજ્યના ફનાકાતીયા કરના, તથા
નિર્દોષ કામળાગીરમા તથા મોહિની બન્ને રમણીઓના ઉપર દુષ્ખના
કુગરો નાખવાની જાળ પાથરી મૂળને પલટાવી, પાસેમા લેવા પત્રથી
કાવતરૂ થયું ને તેમા મૂળ પલટાયો તે જાનના ચિન્હ જણાવા લાગ્યા

બહાગવટાના બન્ને સરદારો વેશ બદલી સોનગઢના પાદરે રાજ-
કુટુંબીઓના કુળદેવીમા મહીરમા પડાવ નાખી રહ્યા જાસુમે
માર્જિત નવી નવી બાતમી મેળવતા

મૂળસિંહ, આવેલા શિકાર હાથથી છટકી જવાથી ધુવાપુવા થતો, ધમપછાડા મારતો, નિર્દોષના જીવનને છુદતો ગમે ત્યાં પોતાનો કાંધાશિ હાલરી બલુકો ઉઠાવે તોપણ તેને રોકવા કોઈ સમર્થ હતુ નહિ માત્ર આખા રાજ્યમા તેના ચડે સૌભાગ્યવાન દુર્ભાગી ચદ્રા એકલીજ હતી પરતુ તેનુ શુ ગળુ ?

ચદ્રા, ગણીવાસમા એક જછેડાયલી નાગણની માફક પુરુષત્વ ધારણ કરી, સતીત્વના પ્રભાવે સત્ય ને ન્યાયની ચુદડી ચણીઓ પહેરી, માવચેત રહી, પોતાની પુત્રી કરતા હાલી મોહીનીના શિયળનુ તથા જનનુ મરક્ષણ કરી રહી છે મૂળે કેટલા દાવપેચ ક્યાં પરતુ તે અધર્મી, તે દયાની મુર્તિ આગળ ફારી શક્યો નહિ ક્યાં એક બાહુબળથી હુજતા પાપાત્મા પુરુષનો પ્રભાવ ને ક્યાં પત્નીવત તથા કૌમાર્યવતમાં અખડિત બે મતી સ્ત્રીના તેજનો પ્રભાવ ?

આવી સ્થિતિ સોનગઢમા હતી મુળસિંહે મોહિનીને લાવવા ધણી યુક્તિ પ્રયુક્તિ કરી પરતુ ચદ્રાના આગળ તે સર્વ નિષ્ફળ નીવડી હતી છેવટ બનેના જન ઉપર હુમલો કરવાનુ તે દુર્મતિ, ખસી ગયેલી ડાગરીવાળા મુળસિંહે વિચાર્યું ને તે કામમા જશ માગવા કુળદેવીની પ્રાર્થના કરવા જવા તત્પર થયો

મનુષ્ય દુઃકાર્યમા પણ દેવોની સહાય માગે તો શુ દેવો તેઓને મદદ કરતા હશે ? એ માનનારાઓની ભૂલ છે, કેમકે દેવો ગાડા નથી, ને તે અસંભવિત છે

મુળસિંહ આજે એકયો પગપાળે મદિરે તરફ વળ્યો સાચ કાળનો વખત હતો માતાજીના મદિરે જઈ પ્રાર્થના કરી અતરના

ઉભરા બહાર નીકળી પડ્યા તે મહારવટાના નાયકોના કર્ણુ અથડાયા તેમને આગળથી ખપ્પર મળવાથી પ્રસાદો નખત થતા જેમ પ્રસાદોના બુખ્યા હાજર હોયછે તેમ બહારવટીયા ત્યા હાજર હતા. નજર ચુકવી મુળસિંહ પાસે આવ્યા, ને તેને ચિરંજીવ રહ્યો એમ આશીર્વાદ દીધો મુળસિંહ ત્યા આવી ગયો ને તેઓને સાષ્ટાંગ દડવત પ્રણામ કીધા કપટી કાળાચાર્યોએ એવો તો વેશધારણ કર્યો હતો કે ભોળા આત્માઓ તેઓને મહાયોગી કહી શકે પરંતુ ઉંડી નજરથી જોતા તેમની આખો તેમના સત્યરૂપનું બાન કરાવી આપતી હતી ' મનુષ્ય વા કોઇ પણ પ્રાણીનો અગત સ્વભાવ ઓળખવાનું સરસ સાધન તેનાં નેત્રો છે ”

તેઓએ વાર્તામાં મુળને નાખ્યો, અરુપરસ કેટલીક વાતચીત થઇ, મુળની સર્વ વાત તે જાણી ગયા હોય તેમ મુળને લાગ્યું. ને તે ભોળો માણસ પાપીના પાપ પિન્નગમાં પુરાયો, તે તો તેમને અત્યાચારી કટપવા લાગ્યો, બહુ વાર્તાલાપ થતા ને વચ્ચે વચ્ચે જાણુઇ આવતા શબ્દોથી મુળે તેઓને ઓળખ્યા એટલે તો બાવ વિશેષ વધ્યો ને દેવીએ તેઓને અહીંજ હાજર ગમ્યા નહી હોય માગેલું મો આગળજ મળે તેમ ધારી અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યો અતરથી પોતાની જૂલોની માશી માગી ખુબ કરગર્યો, પરતાયો, ને એક લાચાર દાસી પોતાના શેઠને કાલાવાલા કરે તેમ કરવા લાગ્યો, કયા એક બુદ્ધિમાન નરરત્ન રાજેશ્વર ને કયા તેજ શરીરે ધારણ કરનાર અરુપ સમયમાં બદલાઇ ગયેલો ભોળો પતંગ ' પાપી દિવડાની તેજ જ્યોતમાં તે સજ્જડ ઝપડાયેલ વાહ ' સમય એ તારી બલિહારી '

જેમ જેમ મુળ કાળાને વિનવવા લાગ્યો, તેમ તેમ તે અધિક અધિક ટુલાવા લાગ્યો તથા તેને કેવળ ગુલામની માફક સર્વ કષુ-લાતો કરાવવા લાગ્યો, મુળની સ્થિતિ અત્યારે દયાજનક હતી તે તો કાળાનાગને પરમાત્મા ને પોતાના ઇકાનેર કુળને તરાવનાર માનવ્ર લાગ્યો. કાળાએ ઉછળતા, ગધાપન્ચીસીની ઠોકર નહિ આધેલા યુવક રાગને નમાયો રાગ્યની કુલ સત્તા હસ્ત જેનું કરી લીધું મોહિનીને મોપી દેવાની માગણી થઈ મુળ ગાડા માફક ખુબ ખુબ હસવા લાગ્યો ને હા તે કામ પ્રથમ કરી લેઈએ, એ તમેને મેં સોપી દીધી છે 'યો આ શ્રીફળ' આજથી તમે મારા પૂજ્ય-બનેવી બનેા છો. 'તે મારી બેનની સુપરત તમને સોપુ છું' તે નિર્દોષ છે બોળી છે. ઘણી ખુબસુરત છે પરંતુ મારી દુષ્ટ રાણીના કાવત્રાથી તે ફસાણી છે. આજક છે. તેને આખ બતાવી કે ઠોકાણે આવી જશે. તે અત્યારે રાણીવાસમાં રાણીનો આશ્રય લઈ બેઠી છે માટે પ્રથમજ આપણે તે કાર્ય કરવાનું છે મહેલ પર હુમલો કરી ચંદ્રને કાર કરી તેને ઉપાડી લાવવી પછી તમારાજ સ્થાનમાં તેનો હન્ત મેળાપ કરાવી આપીશ માટે તમે તમારા થોડા સરદારોને લઈ મારા બીજા સનિકાની મદદથી તે કામ પાર પાડી આપીશ.

મહારાણા કાળસિંહ 'વિલબની ઘડી નથી વખત જાય છે, તૈયારી કરો આટઆટલું કહેતા અવિશ્વાસ ન રાખો હજી પણ ખાતરી ન થતી હોય તો 'યો આ મારા આપ—દાદાનું વચન આમ કહી મુળ કાળાને વચન આપ્યું. આ તો હાસ્ય રસની સીમા ન રહી છુપા સૈનિકો પ્રગટ થયા, ને મુળસિંહનો વાહ વાહ કહેવા લાગ્યા.

જુલમે ભર સભામાં કરેલા અપમાનનો અદલો વાળ્યો. કેમ મુળરાજ સિંહ કે શિયાળ ?

ભાઈ શિયાળ ! જુલમ રાજ ! તમારાથી જુદો રહી કેટલો વખત ટકી શકુ ? પાપીઓની પ્રપચી જાળે મને ભોળવ્યો. આખી પ્રજા અદા તથા મોહિનીને આધિન છે અંદાજે કોણ જાણે શું જાદુની અસર પ્રજા ને સરદારો પર કરી છે કે તેના પડતા સખ્તને ઉઠાવી લેવા જન સાટે પણ સર્વ તૈયાર છે તે વખતે પણ મને અંદાજેજ તમારી સામા બાથ બીડાવી હતી મૂળે કહ્યું

સાચું છે મુળરાજ ! તારેજ સમજશે હવે તો રાણી સાહેબ ખાટે ખાતરી થઇને ? પતી સર્વ સાચેના મળધથી પોતાના પ્હાસાના દુરમનને મદદ કરવા તમને કેમ બલામણુ ન કરે ? રાજા ! સત્ય છે પ્રથમ તે કઠક કાઢી નાખવું જોઈએ નહિ તો આપણા કાર્યની આડી ખીલી રૂપ તે વશે ને સમય વધુ લગાડશે પરંતુ - મુળસિંહ ! સર્વ હાથ આવેલો કેમ છટકી જવા પામ્યો ? જુલમે પ્રશ્ન કર્યો

તે સમય એવોજ હતો આવવાનો સરદાર તેના શુ ભાર છે ? તેને એકો સપાટે ધુળ ચાઢતો કરી નાખીશું. નિસાસો નાખી, મુળે કહ્યું

કાળસિંહ હવે ચાલો મધ્યરાત્રીના તમે આવી જાઓ હું સર્વ તૈયારી કર આમ કરી તે છૂટો પડ્યો રાજમહેલમાં જઈ પોતાના અંગેત પહેરેગીરને એતણી આપી મધ્યરાત્રી થતા કાળે તથા જુલમ પચાસ જહારવટીયા સાથે આવી પહોંચ્યો. રાણીવાસમાં સમીપ આવતા સંકેત મુજબ દરવાજા ઉઘડ્યા. જુલમ તથા બે સરદાર અદર દાખલ થયા મુળ પણ સાથે સામેલ થયો. શયનવાસમાં આવતા-એ સુદર

યુવતીઓ અપ્સરાને પણ લજવાવે તેરી જીલમની દૃષ્ટિએ પડી પાપી
 મુળ પોતાની પતિવ્રતા સ્ત્રી ને બેનની લાજ હુઠાતી જોવા ઉત્સુક
 જણાયો હાય ' ધરા ' આ તે કોનો દોષ ? તેવાને ગળી કેમ જતી
 નથી ' ખળખળાટ થતા ચક્રા ઝખકી ચિતાથી શ્રમિત હોવાથી તરતજ
 ગભરાતી ઉડી સતેજ બની, તમચો હાથ કયો અવાજ કર્યા, બે
 સગદાર ગેરન્યા જીવમે સામે કિત્તર વાળ્યો ચક્રા ગુપ્ત રસ્તે છટકી
 કોઈની જણુમા આ માર્ગ નહતો કેમકે આવા સયોગોમા ચક્રાએ
 પોતાનો બચાવ થાય તે માટે તૈયાર કગડ્યા હોતો. ચક્રાએ નાસતા
 મોહિનીને એકલી જોઈ જીવમે મુળની મદદથી કપાડી તેણે જૂમ
 મારો બહાર લાવતાજ પાવખીમા નાખી બહારવટીઆ કપાડી ચાલ્યા
 દુષ્ટ બ્રાત જે બેનને ખેદાવસ્થામા જોતા ખેદીત થતો તે અત્યારે તેની
 કારમી સ્ત્રીમ સામળી આનદીત બનતો હતો.

આમ મોહિનીને ઉપાડી, કાળસિંહે પોતાના કેટલાક સરદારો
 સાથે દેવીના મંદિર તરફ પ્રયાણ કર્યું રાજમહેલમા ઘણો ગભરાટ
 ફેલાયો કેટલાક સરદારો દોડી આવ્યા ત્યાં મુળની હાજરી જોઈ
 તરકટ જણાયું પરંતુ આમ બહારવટીઆનો દેખાવ જોતા વિરમય
 પામ્યા કે કંઈ કાવત્રું હોવું જોઈએ.

મોહિની અને ચક્રાનો શયનવાસ કંકણી ઉઠ્યો હતો દાસીઓએ
 રડારોળ કરી મુકી કેટલાક રાજ્ય ભક્ત વક્ષાદાર સરદારોને રાજની
 અને દેશની લાગણી થઈ આવી, થયરાટ સાથે કપ્યા આગળા કરડ્યા
 એકાએક ક્રોધાવેશમા આની તડુક્યા પરંતુ અત્યારના અવિ-
 ચારી મુળને વધુ જોડેથી લાભ જણાયો નહિ એટલામા એક શય
 તરફ નેએની નજર વળી શય તપાસતા દાસીનું શય જણાયું.

તેના પતિ સરદાર હતો. ને તે રાજનિષ્ઠપરંપરા હતો તેણે પોતાની પત્નીનું શબ્દ દીકું મૂઠાં આવી વેરામિ પ્રજાની ઉઠ્યો. પરંતુ કાલમા ખામોશ ખાવાનું વ્રતિત જણાયું.

ચક્રા. જીવનના સામસામી તમચાના માન્યી જીવનના અવાજે દાસી ભોગ થઈ પડી હતી તે ભલી દાસીને આત્મા, મૃત્યુ દેહને તણ અમરધામ ગયો હતો.

આમ રગમહેલનો રૂધીર મહેલ, અત્યારે બચાનક ને ખાવા ધાય તેવો બાસતો હતો રાજને માથે માનશુકન ચિન્હો જણાયા અધ્યરાત્રી હતી.

મુજે આરી સરદારેને પોતાના સ્થાનપર જવા જણાવ્યું આ પ્રકારના મરણની હકીકત છુપી રાખવા સરદારેને દબાવ્યા તે શાત ગ્હી તેનું કહેવું સર્વ રીતે સાબળી રહ્યા. સર્વ સર્વને સ્થાનકે ગયા.

આમ મુળસિંહે, નિર્દોષ શરીરને આ ફાળી ફુનીયાથી છુટું કરાવ્યું સરદારેની જાણમાં સર્વ હકીકત આવી. પ્રાત્ર ચતા સાથે સખ ખીઓએ મળી દાસીના મૃત દેહને અગ્નિદાહ કર્યો તેના ઓચિંતા મરણથી સર્વ આશ્ચર્ય પામ્યા. કેટલાક સત્ય હકીકત જાણતા હતા, છતાં તે સમજના બધથી પ્રગટ કરી શકતા નહિ.

દાસીને અગ્નિદાહ કરી સરદારે પોતાને થેગ આવી ખુબ કલ્પાત કરવા લાગ્યા છેવટે દાસીના પતિએ મનને વારી પ્રજાપ્રિય માનારૂપ ચક્રા, તથા મેહિની બેનની તપાસ કરવાનું ઉચિત ધાર્યું.

તેને પ્રજામાં કાઢ ન હતું. તેથી ધર્મ બળવવામાં કેટલીક પડતી

સસારિક ઉપાધિઓ હતી નહિ કોઇને મહારથી તેના વિચારોની ખબર ન પડે તેની કાળજી રાખતો.

મહેલમાં જ્યાં કેટલીક ગુપ્ત વાતો સાબળી લીધી ચંદ્રદેવી ગુપ્ત માર્ગે નાસી ગયા છે, અને મોહિનીને ભુલ્મી બહારવટીઆઓ ઉપાડી ગયા એ તેના સાબળવામાં આવ્યું, કે તરતજ વિલંબ ન કરતા ચંદ્રદેવીની તપાસ કરી, તેના કાર્યમાં સહ મદદ થઇ મોહિનીના બચાવ માટે જવા તૈયાર થયો. તેને ખાતરી હતી કે મૂળ અવિચારી બની અજ્ઞાનતામાં કમનું કેઈ વેતરી નાખશે ને તેના માહાફળ બિચારી નિર્દોષ પ્રજાને ભોગવવા પડશે વિગ ચંદ્રદેવી પણ પોતાનો ક્ષત્રીય ધર્મ તથા સતી ધર્મને ન ચૂકતા અનીતિ માર્ગને અટકાવવા પોતાનું બનતું કરવા ચૂકશે નહિ માટે કાળા પ્રત્યેનું વૈર વાળવા ચંદ્રદેવીને મળવું સુવચન લાગ્યું ને તેની તપાસમાં ચાલ્યો.

આમ ભુલમ તથા તેનો રાણો રણવાસમાં પડેલી દાસીને ચંદ્રદેવી એક કાટો દુર થયો માની આનંદ માનવાલાગ્યા પરંતુ સ્વાર્થ મદાઇ કાગડાઓને ક્યા ખમર હતી કે જાનનો બાલક, અધર્મીઓનો નાશ કરવા, ધર્મને યચાવી તેમની જાળો તોડી ધમને આગળ લાવી-મૂકે છે.

કાળા તથા ભુલમે મોહિનીને ખુબ રંજાવવામાંડી તેના કૌમાર્ય-વૃત્ત તથા સતીધર્મથી નિષ્ફળ બનીને છેવટે દશ દિનની મુદત આપી, તેના શિરચ્છેદનો ભય આપી, એક અધારી કેટડીમાં મૂળની મર્લાદર્થ પૂરવામાં આવી ત્યાં મુળના તન્દ્રથી તેને અન્ન પાણીની જોગવાઈ થતી હતી.

રાજા કે દુરમન પણ કેદી કે પોતાના વેરીનું વેર વાળવા કેદી અવસ્થામાં મનુષ્ય નાખે છે છતાં તેના પેદની તો પૂરી તપાસ રાખવામાં આવે છે મનુષ્યને પેટ ભરવાનું મળ્યું કે બસ કેમકે ખોરાક મળવાથી મનુષ્ય શિક્ષા ખમવા લાયક રહે છે ને તેને પૂરેપૂરી શિક્ષાની અસર લાગે છે પરંતુ

મોહિનીને પોતાના રાક્ષસી શ્રાત તરફથી આવતો ખોરાક નર્ક રૂપ થઈ પડ્યો. ને તે તેનો ઇન્કાર કરતી હતી આપવા છતાં તે અન્ન પાણી સિવાય બૂખથી પીડાતી અધારી ડાઠડીમાં પ્રારબ્ધવશાત પોતાની જીદગીના દુખોમાં છેલ્લું દુખ ખરેખરી ધર્મ કસોટી, પ્રેમ કસોટી ને નળરે નિહાળી અનુભવી રહી હતી

મોહિની દુર્બળ બની ગઈ હતી તેની વિચારશક્તિ મુન્ધ બની શાનેન્દ્રિય સિંથીય બની માત્ર પુતળા માફક ગાડારૂપ પડી રહેતી, કેટલીક વખત હઠી ખેડી થતી કંઈ માદ આવતા શીર ફુટતી અશ્રુ ધારા તો રાત્રિદિન ચા ચાખ કરતી અશ્રુ પાલુ ખુટી ગયા હતા, કોઈ કોઈ વખત ઓ મા ' ! પતા ' સયુ' પ્યારા ' અરે બાલા માતુ-રૂપ અદ્રા બાબી ' તમે કયા ? અદ્રાદેરી તમારૂં શુ થયું હશે ? અરેરે ' ઓ પાપી શ્રાતા ' તને આ શુ મુઝ્યુ ' કેવળ નિર્દય બન્યો ' જ તને શ્રાપ દેઉં છું કે તારૂં બલુ નહિ થાય દુષ્કાળ તારો નિર્વશ બન્યું તું કુતરા પેડે તરફનો મગશે ' આમ લવાગ ફગી હાથો-દગાર કાઢતી :

કાળા તરફથી દરરોજ બુલમ આવી તેને સમજાવવા પ્રયત્ન કરતો પણ તે છેવટ કિયરના શબ્દો સાંભળી નિગમ થઈ પાછો જતો આ

બધુ જોના તેને મોહિનીના શરીરની દયાતિને માટે શકા પડે, તેમા તે ખુશ થતો હતો.

મોહિનીને આ ગિથિતિમા મુકે સાત દિન થયા હતા એક રાત્રીએ ત્યા કાળાના કહેવાથી મૂળ સમજાવવા આવ્યો. મૂળને દેખતા કુર્મજ થઈ પડેલી છત્રેડાયલી સિપણુ માફક મોહિની તરુપ મારી, ખારી પામે આરી મુળને એક શબ્દ પણ બોલવા ન દેતા પોકાર કરવા લાગી

ઓ નિર્દય ! ઓ ચડાળ ! કુલમાર કાગડા ! કાઈ ચેત દયા લાન તારો અતકાળ ખસે આગ્યો લાગે છે, તારા માટે શુ કહુ ? એમ વખત મને આમાથી છુટી કર. પછી સ્ત્રી હોવા છતા, નાનીએન ૩૫ હોના ૭૫, તામ નિચ કૂતને માટે મતીએને રજાવાના તારફ અવધ કામ માટે ના શિશ કોડી નને રામશણુ કંઈ

આ શબ્દો મુળથી ન સમજાયા મોહિનીને કોઈ વેળા આ કષ્ટમા દીરી નહતી જેથી તે ચમક્યો ને ત્યાથી મુઠીએ વાળા પલાયન કરી નાહો.

આ સત દહીમનની છુપી રીતે આખા નગરમાં જાણુ થઈ પ્રજા પ્રજાવા લાગી ને શુ કવુ, ને માટે છલાંગે શોધતી હતી

પ્રકરણ ૮ મું.

આમ મોહિનીની સ્થિતિ જ્ઞેતા ગમે તેવા મુશ્કેલી કાળજીના મનુષ્યને દયા આવે એ ચિંતા લાગતો હવે વાચક 'આપણે ચંદ્રાના કાર્યનું નિરીક્ષણ કરીશું

ચંદ્રા ગુપ્ત માર્ગે નીકળી નાહી રાત્રીના એ વાગતાના આશરે નગર બહાર નદીના તટ ઉપર આવી આહતી હતી તેથી અષ્ટિ મૈત્ર્ય જ્ઞેતા ગમે તેવા ગમગીન બરેલાને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ ચંદ્રાની ગમગીની દુર થવા ન પામી તેનું મગજ અત્યારે અચ્ચિત્ત હતું તે પ્રતાપે સર્વ ઇન્દ્રિયો કંઈ કંઈ તર્ક વિતર્ક દોડાવતી હતી એક તો સ્ત્રી અને તેમાં આવી પડેલી એમ્બેરની આકૃત છતાં તેથી ન ડગતા તેણે ઉપાયો ધોળવા માડ્યા—એક પથર પર ખેસી વિચારોની હાર-માળા ફેરવવી શરૂ કરી તેને જ્ઞેતા અત્યારે શાગિની રૂપ લાગતી હતી ગમે તેવું પ્રાણી પોતાના ઉપર આવી પડેલી આકૃત તે વખતે દુર કંઈવા માટે પોતાથી જનતું કરવામાં ચુકતું નથી પોતાની સર્વશક્તિ અજમાવવા મગેછે ને ઇશ્વર તેની દાદ ફરીઆદ સામળી, જરૂર તેને સાલ્ય કરે છે

ત્યહુ મહુ વિચાર કરતા ચંદ્રાએ છેવટ નિશ્ચય કર્યો કે પુરૂષ વેષે કોઈ જોળાખી ન સકે તેવી રીતે નગરમાં રહેવું ત્યાં મ્હી સરદારો તથા નગ જનોની સાથે અમત્રત ચલાવવી અને સર્વન સત્ય સહીકતથી વાકેફ

કરી તૈયાર કરવા ત્યા રહી મૂળ, કાળોનાગ, મોલીની સર્પની તપાસ થશે, અને વફાદાર સરદારોની મદદથી પ્રચર્યાઓની પ્રપચવાળી તોડી શકાશે. સાથે સાથે સર્પની પણ તપાસ થશે ધારવા પ્રમાણે સર્પ થોડા સમયમાં પિતા સાથે પોતાના સૈન્યને લઈ સોનગઢ આવશે તે વિશ્વાસવાતી તો નહિજ બને અરે પણ મિત્રારી નિદોષ બેનનુશુ ? તે કેમ દેહ ટકાવી શકશે ?

આમ વિચારોમાં ને વિચારોમાં પ્રાત કાળ થવા આવ્યો, કે તરત ગામના પાદરે પોતાના બાગમાં જઈ માળીને ચેતવ્યો આપણે જાણી ગયા તેમ સાગ નગરમાં મૂળના પલટાવાની જાણ થઈ ચૂકી હતી અને ચંદ્રને તન, મન ને ધનથી મદદ કરવા પ્રજા તેમજ સરદારો તત્પર હતા ચંદ્રાએ પ્રજા પ્યાર પહેલેથીજ મેળવ્યો હતો. પ્રજામાં જદ્દ માણસ પણ ચંદ્રને રાજમાતા સમાન માનતા આથી માળીએ તરતજ ચંદ્રના કહેના મુજમની તૈયારી કરી

તેણે ચંદ્રને માટે મુશોમિત, લત્રિયને છાજતો પોશાક આણી આપ્યો હવે ચંદ્રાએ સ્નાત તથા અરેખર આભેલુ પુરૂષ વૈષ ધારણ કર્યો તેને જોઈ કોઈ પણ ઓળખી શકે નહિ

આની જાત્રી કરી ચંદ્રાએ નગરમાં પ્રવેશ કર્યો સર્વ કોઈ તેને માન આપતુ દરેકે દરેક વફાદાર સરદારોને ત્યા જઈ મુલાકાત લીધી. અને મેળવી વીવા સારે જણા યુ કે, સર્પસિદ થઈ આવે, આપણે બધાએ છેવટના અણી પ્રસંગે તેને મળી જઈ કાળાનો સપર્શ પગજય કરવો આમાં સર્વ સમત થવા કેમકે સર્પને કે મૂળને ક્રોધને આવ આવે તેમ ન હતુ પરંતુ ભાવિ કોને ખમર છે ? આમ

મરદાગ વર્ગ મૈનિકોની સપૂર્ણ સહાનુભુતિ મેળવી લઈ એ દિનમાં પોતાનું કામ પાર પાડ્યું સરદારોને આમાં જરા પણ ધર્મને આવ્ય આવતી જણાઈ નહિ મુળસિંહના સૈન્યને સર્પ સામે લડવાનું હતું, છતા કાળાનો પગજય એ સર્પ રીતે યોગ્યજ હતો ને તેથી મુળ છેવટે ઠેકાણે આનશે, એમ સૌ કોઈની ખાતરી હતી

આ કાર્ય પાગ પાડ્યું, તે દર્મિયાન, તેણે મુળના, કાળાના કાવત્રાની સવ જાણ થઈ પોતાની પ્રિય દાસીએ પોતાના જવાવગા જન અર્પણ કર્યાના સમાચારથી તેને હર્ષ સાથે, શોક થયો સરદારોની મુલાકાતમાં પ્રિય દાસિના પતિની મુલાકાત પણ થઈ, તે હવે ચંદ્રા સાથેજ રહેવા લાગ્યો તે ચંદ્રાના વખાણ કરતો અને ચંદ્રાના કાર્ય તથા શબ્દો પ્રત્યે વિશ્વાસ ઉપજાવે એવા કામ કરવા લાગ્યો ચંદ્રાના મુળ ઉપની કોઈને જાણ થતી નહિ ચંદ્રાએ ચંદ્રસિંહ નામ ધરાવ્યું હતું જેથી સર્વ તેને ચંદ્રસિંહ નામથી ઓળખતા તેણે પોતાના નગર વગેરે જન્મભૂમિની ઓળખ આપતા જણાવતા કે મને મુળસિંહના શ્વસુર જીવસિંહે મુળના રાજ્યમાં તોફાન જગવાથી તેમના સરદારોને એકત્ર કરવા ન મદદ કરવા તથા પોતાના શત્રુને સપૂર્ણ વફાદાર રહેવાનું સમજાવવા અર્થે મોઢયો છે આથી સર્વને વિશ્વાસ પડ્યો ને એ ચાર દિનમાં સર્વ તેને સમત થયા

મોહિનીના સમાચાર તેને મળતા વળગ્યાત થયો, ને જમીનપર પટકામ, કેટલાકને આશ્ચર્ય થયું પરંતુ થોડા સમયમાં જાગૃત થતા કિત્તર વાળ્યો કે અરેરે ! ખીચારી નિર્દોષ સુખમાં બિહરેલી આજાને આ શુ દુખ જોવાનું આવ્યું ? બાહ્ય, તે કેવો મુર્ખો ? અરે ! ને હજી

દકાની રહી છે ? આમ કહ્યાર પ્રગટ કરી તેના વામની, જોગદની, વર્તણૂકની સર્વ તપાસ કરી તેની વર્તણૂકથી તેને ઝાંઝો ખેદ થયો, પણ તે દમારી દધ હર્ષ પ્રકટ કર્યો કે વાહ ! શુરી ક્ષત્રિયાણી પિતાના નામને તે રીક કિન્વળ કર્યું ? પ્રભુ ! તારી ટેક જળવો ! '

આમ ચાર દિવસ થીત્યા પાચમા દિવસે સવાર થતા તેને મહારાજ તરફના સમાચાર મળ્યા, કે આજુ બાજુના રાજાઓ મિત્ર ગળાઓ, ખડીઆઓ, ઠાકોરા વગેરે પોતાના સૈન્ય સાથે સોનગઢ તરફ નીકળી ચુક્યા છે મહારાજ તથા સચુસિહ પણ મેનાધિપતી પણ રીકારી આ તરફ ઉપડી ચૂક્યા છે ચદ્રાને આ સમાચાર સાંભળતા આનંદ થયો ત હર્ષથી જલકાવા લાગી પરંતુ સાચે વિચાર થયો કે ખરેખર સોનગઢની પ્રજા ' તારે માયે પણ મહાન જવાબદારી છે તારૂં પાણી બતાવવાને આ સરસ પ્રસંગ આની લાગ્યો છે, ચાલ કાલથી પ્રજાને તૈયાર કર તેને પણ આ મહાન યુદ્ધમાં સામેલ કરી તેની મજા બતાવુ અને ખરેખરી રાજભક્તિ, દેશભક્તિના મત્રો સમજાવુ

આમ સોનગઢમાં ચળવળ ચાલી રહી છે આ મધ્ય ચદ્રસિંહની પ્રતિષ્ઠાના સમાચાર મુળના કાને પડતા તેને આનંદ થયો સસરા પર મમતા થઈ ને તેણે ચદ્રસિંહને બોલાવી મોટા મોટા શિરપાવ આપ્યા, ને વિશેષ આપવાના વચન આપ્યા આથી (ચદ્રા) ચદ્રસિંહ બિલકુલ નિશ્ચિત થયો ભય વાળા દુર થયું હવે ખીન્ને દિવસે પ્રજાની જાણમાં ઢઢેરો પીટાઓ પ્રજાના ટોળે ટોળા એકત્ર થતા માડ્યા

મુળસિંહ નિવૃત્ત હતો માત્ર કંઈ કંઈ ગજકાર્યમાં નજર આપતો ચદ્રા, મોહિનીની તપાસ બિલકુલ કરતો નહતો માન ખયના માર્યા ચદ્રાની તપાસ કરના કેટલાક સરદારને મોકલ્યા હતા.

પરંતુ તેઓએ તરતજ સમાચાર આપ્યા હતા, કે તે તે કૌશલી મારી નદીમાં પડી અધામ પહોંચી ગઇ છે આથી મુળને શાંતિ વળી કાળો તથા જીલમ હવે ગજમાજ પ્રગટ રીતે રહેતા હતા બહારનીયાઓ મોતગદતી પાસેના જગલમાં શાંતપણે પડ્યા રહી આગસુ બની ગયા હતા કાળાને કે મુળને મધરાજ તરફનો કષ્ટ જ્ય હતો નહિ તેઓ ખસ મોહિનીને વશ કરવામાં પ્રમાદી બન્યા હતા ક્રતાં મદગજ અડી આવે, તો તેની તૈયારી સર્વ પ્રકારે છે તેમ ચક્રમિલના કાર્યથી તથા ખીજ સગદારના હાજી હા પણાથી માની રહ્યા હતા સોનગદમાં તો ઘેર ઘેર લડાઈની વાતો ચાલતી હતી પ્રજામાં, અધિકારીમાં સર્વસ્વ તેની ચર્ચા થતી અને ધર્મ માટે આનંદ થતો હતો, ગજ તો આજસુ બની મદપાનમાં મશગુલ રહેતો હતો રાજસભા તો, આનંદ સભા બની હતી

આમ ચક્રને છટકે, અથવા મોહિનીના દશ દિવસની મુદતને આજ પાંચ દિવસ વિલ્પ પ્રજાના નેતાઓએ યુરકોને તૈયાર કર્યા શારીરિક શક્તિ ધરાવનારી એક દુકડી તૈયાર કરીને તેમને સમગ્રવૃત્ત કે આપણે છુપી રીતે એકત્ર રહેવું સૈન્યની એક તરફ ડિમા રહી યુદ્ધનો રંગ જોયા કરવો, બાદ અગ્નીના પ્રસંગે કાળાનાગને પુરો કરવા પ્રગટ થઈ પોતાનું અગ બતાવવું નિશાની તરીકે દરેકે ભગવા વસ્ત્ર અને ભગવો ઝુટો રાખવા નકકી થયું

ચક્રસહે આ દેગ નીરોની દુકડીનું અધ્યક્ષપણુ સ્વીકાર્યું. સ્ત્રી-લોહ ખરેખરી બલાદુરી ભયુ' કાર્ય કરવા, પોતાની નીર પ્રજાના સ્વરા વિજળતા યુવાનેને તૈયાર કરી અગ્નીના પ્રસંગે ધર્મના જ્ય થરા તથા જીવમીઓનો તાજ કગી સર્વ શાંતિ પ્રમશવના ગજવક્ત્રી મતરાગી

અંદાદેવી તૈયાગ થઈ તેણે પ્રજામા રાજભક્તિના બીજ તો ગણીપડે રહી પ્રજામા દાખલ કર્યા હતા પરંતુ આ પ્રસંગ દેશભક્તિ તથા પોતાનો દેશ કાળાનાગ જેવાના હાથ નય અને મહારાજ જેવા મહારાણીને માથે ભય વાદળ આવી પડે, તે અર્થે અરે । પોતાના શિયળ અને સૌભાગ્યાર્થે પ્રજાને સપૂર્ણ ચેતાવી, સમજાવી શૌર્યત્વ બતાવવા શક જોઈ તેનાથી કાળાનો રાજભુવન પ્રવેશ, તથા મુળને રમકડા માફક નચાવી પ્રજાને નાણે થતો એશઆરામ જોઈ શકતો નહતો કાળા તથા તેના માથીઓનું કામળ કાઢતા સર્વ રાજાઓ, સોનગઢ રાણી, સગદારો, તથા પ્રજા એકી સાથે તત્પર હતા

આજ મોહિનીને કેદ કર્યાનો સાતમો દિવસ હતો મૂળ જે રાત્રે મોહિનીને કાળાના ભભેર્યાથી સમજાવવા ગયો તેજ રાત્રે આખી પ્રજા તથા સગદારો એકત્ર થયા હતા આખાળ વૃદ્ધ સર્વ મળ્યા હતા મુળને આ સમાચાર મળ્યા હતા ને તેથી ખુશ થયો હતો, કે વાદ ચક્ર । તે મારા કાર્યને કેટલું સગળ કર્યું છે । આ પ્રસંગે જીત થશે, તો ભુષસિંહ રાણા પામે તને ન જવા દેતા મારા ગત્યમા સર્વ શિરોમણી સરદાર આખી તારી ફરજની કિમત આડીશ મૂળસિંહ તથા કાળાને બહાનટીઆ માફત સમાચાર મળી ચૂક્યા હતા, કે મહારાજ પોતાના સૈન્ય સાથે સોનગઢ તરફ નીકળી ચૂક્યો છે, અને સર્વના ઘણેલા અપમાનનો બદલો વાળવા જોસન ધ સૈન્ય ધસી આવે જે આ સમાચાર મળતા ' સવારે તજવીજ થશે ' એ પ્રકારે સમાધાન કરી શાંતિ પકડી હતી પરંતુ મોહિનીના આજના ઉગ્રરૂપે મુળને ગમગવા નાખ્યો હતો તેનું મગજ ચગડોળે ચઢ્યું હતું તે ચિંતા સાગરમા ફૂંચ્યો હતો નિદ્રાએ તેની સાથે અજોડીસામણ, પસંદ કર્યું

પ્રજા, સરદારો સર્વની આજ્ઞાની એકની જુદા આનંદ સાથે ચમત્કાર દર્શાવતી હતી સોનગઢ રાજ્યમાં કોઈ પ્રસંગે નહિ અનેક બનાવ આજ સર્વની આખોને આનંદ આપતો હતો શાન્તિએ તો ત્યાં પ્રથમ સ્થાન લીધું હતું તો પછી બીજાની શું આમી હોય ? મમય થતા ચંદ્રસિંહ કેટલાક સરદારો સાથે સમા મડપમાં આવ્યો મધ્ય ભાગમાં આવતા મર્વેએ તેને માન આપ્યું પર રાજ્યના એક સરદારને આટલું માન મળતું જોઈ કેટલાકને દ્વેષ પેદા થયો, પરંતુ કદરદાન પ્રજા તથા કેટલાક સરદારોએ તો કોઈની સ્પર્ધા કરવાનું પસંદ કર્યું સર્વ રીતે શાંતિ પથરાયા પછી એક મેક એક બીજા સાથે ચંદ્રસિંહને જોઈ વાર્તાલાપ કરવો શરૂ કર્યો કેટલાક તેના કાર્યમાં, ગુણમાં મોહ પામ્યા અને સ્ત્રીઓમાંથી તો તેના સોન્દર્ય માટેજ વખાણ થતા સબળાવા લાગ્યા એક વૃદ્ધ ડોસી ઓચિતિ બોલી ઉઠી અરે ! આ તો કોઈ સ્વર્ગમાંથી ઉતરી આવેલ દેવ સમાન લાગે છે પરંતુ મને શકા રહે છે કે આ માણસ તો કોઈ પુરૂષ છે કે સ્ત્રી ? માન ન માન પણ સ્ત્રીજ જણાય છે ને તે બીજું કોઈ નહીં પણ અદ્રાખા વિના બીજા કોઈની આટલી હિંમત પહોંચે નહિ. જોને ! તેની બેસવાની છટા ! આ વાત કરનાર ડોસી એક સરદારની મા હતી અને તેનો આવર જાવર રાજબુવનમાં વધારે હતો. જે ચંદ્રા ઉપર ખૂબ પ્યાર ગમતી અને ચંદ્રાના તેના પ્રત્યે માતા જેટલો સ્નેહ હતો.

આજમી સમામાં કોઈ, ખાસ કારણ વિનાના મનુષ્ય સિવાય સર્વની હાજરી હતી સ્ત્રીઓ તો આજ શું કાર્ય થાય છે તે જાણવા એકદમ ઉત્સુક હતી યુવાનોના આનંદની પરિસીમાં ન હતી વૃદ્ધોમાં

તો કેટલાક મસ્કરી કરતા, તો કેટલાક પેલાઓને રાકી આ કાર્યની પ્રશંસા કરતા હતા. ‘વૃદ્ધોમાં એક સ્વભાવ એવો હોય છે કે કોઈ પ્રસંગે ન બનેલો બનાવ જોવામાં આવતા તે પ્રસંગ પ્રત્યક્ષ નિહાળવા ક્રતા તેને અમાન્ય કરે છે.’

ચદ્રાએ આજે અવનવો પોશાક ધારણ કર્યો હતો. પુરૂષ વેષે હોવા છતાં સ્ત્રીપણુ જાહેર થઈ જાય, એમાં શકામ્પદ નહતુ એટલે પેલી ડાસીને જે શકા કૃત્યન થઈ હતી તેવી સભામાના ધણા સ્ત્રી પુરૂષોને થઈ અને ચદ્રાના અગત પરિચયમાં આવેલા સર્વ કોઈની ખાતરી થઈ કે જરૂર આ ચદ્રાની મિચાય બીજી કોઈ અન્ય ન હોય. નહિ તો ચોડા વખતમાં આટલી તયારી કરી, સોનગઢ તથા સોનગઢ નરેશની કીકર રાખવાની બીજીને શી પડી છે? વળી તેના સભાષણમાં કેટલીક વખત રાજરાણીની છાયા પ્રગટ થઈ જાય છે. આટલા દિવસ તેને કોઈ ઓળખી શક્યુ નહતુ. પરંતુ આજ ચદ્રાએ જાણીનેજ પ્રજાને ઓળખ આપવા ખાતર તથા પોતાના કાર્યમાં વિશ્વાસ ઉપજી, સર્વ રીતે મદદ આપવામાં પાછી પાની ન થાય તે માટે આ રૂપ ધારણ કર્યું હતુ.

પ્રજાની વિશેષ આતુરતા જોઈ ચદ્રા-ચદ્રસિંહે પોતાનું કાર્ય શરૂ કર્યું અને કહેવા માંડ્યું

‘હાલા આત્મરૂપ સરદારો! અને મારા પ્રિય પ્રજાજનો! આજે તમને હું મારા શબ્દથી સંબોધુ છું તેનું કારણ એજ કે હું મારા સાત દિનના પરિચયમાં સર્વને મારા તરીકે ઓળખુ છું. ‘આ શબ્દથી શકા પામેલાની શકાનું કષ્ટક સમાધાન થવા લાગ્યું આપણું સર્વ રકથી રાય સુધીના આજે એકન થયા છીએ, તેનું પ્રયોજન

આપ સર્વની જાણુમા છે, અને મેં પૃથક્ક પૃથક્ક સવને સમજાવ્યું છે આ પ્રસંગે સોનગઢ મહાન ગભીર પ્રપચી આદિતમા ધેરાયલું છે બહારવટીઆ સરદાર કાળાનાગની વિષ જાળમા યુવાન રાણો ફસાઇ પડ્યો છે કાળાએ આપણને કષ્ટ દેવામા કરી બાકી રાખી નથી છતાં રાણાએ તે ખું વિસારી તેનો આશ્રય લીધો છે, (આપ્યો છે,) ભય કર જીજગ ૩૫ કાળાનાગ અત્યારે તમારા રાજમહેલોમા એક-આરામ ભોગવી રાણાને મરકટ મમાન નચારી રહ્યો છે તથા તેનો જીભી જીલમ મરદાર તથા બહારવટીઆઓ પડ્યા પડ્યા સોનગઢ નરેશના પ્રતાપે મોજ માણું છે રાણીનો પત્નો નથી 'આખમા ઝળ ઝળીઆ આવ્યા, 'જેરી પ્રજા પણુ એકદમ ખેદમા પડી મોહિની બેન' ત્હારી શુ દશા' તેને બિચારીને પશુ માફક પિન્જરમા પૂગી સતાવવામા દુશ્મોએ પાછી પાની કરી નથી 'આ શબ્દ બોલતા ફેટનોક ગરબડાટ થયો ને રાજા પ્રયત્નો તિરસ્કાર જણાવ્યો પરંતુ ચક્રાને તેની ક્યા દરકાર હતી' તેમા મહારાણાનો દોષ નથી. પરંતુ કાળાનાગને તેની સાથે લક્ષ કરવાની મરજી હાવાથી તે તેને આમ નિર્દયપણે કચરી નખાવે છે અરે' લગ્ન તે કમનના થતા હશે? આ સ્થિતિ આપણા રાજ્યની છે તે ધ્યાનપર ન લેઈએ તોપણુ એક મહાન ભયની ચિંતા કરવી જરૂરની છે અને તે માટે ચિંતા કરી તેને માટે જોઈતા ઉપાયો યોજવાની આવશ્યકતા છે તે એજ કે મૂળસિંહે કરેલા કુન્દનપુરી ચુનરાજ સર્પુસિંહના અપમાનનો બદલો લેવા મધરાજનું સૈન્ય તામાના રાણા, રાજાઓ સાથે સોનગઢ ઉપર નેર લેવા ઉપડી ચુક્યું છે એક તો મૂળની સાથેનું વેગ, ને તેમા રાણા મધરાજનો પિતરાઈ ભાઈ દુષ્ટ કાળો, જે તેમના રાજ્યને હમેશ ભય

છે તથા મહાગજની ગાદી લેવા તલપાપડ થઈ રહ્યા છે તેને આશ્રય આપી મુળસિંહ ઉપર પુણ્ય ક્રોધ સળગાવેલો છે એટલે મહાગજે તો એક કાકરે બે પક્ષી મારવાનું ઇચ્છ્યું છે

આમ સોનગઢ ઉપર આકૃત આરી પડવા છતાં મુળસિંહની આખો ઉઘડી નથી પરંતુ વફાદાર સૈન્ય અને સરદારો તો તૈશારી કરી રહેલા છે એટલે વાધા રૂપ નથી છતાં જ્યમ મધરાત્રે પેતાની પ્રજાની મદદ માગી પણ નથી મૂકી, ત્યમ તમો પ્રજાજને પણ આ પ્રસંગે તમારા રાજ્યને મદદ આપી ગળ્ય ભક્તિ બતાવી આપવાનું ભુલવા જેવું નથી

જો જો મળમિહને લગાર પણ આવ્ય ન આવે સન્દારોને એજ કહુછું કે પાપીઓનું કાસળ કાઢનામા કુન્દનપુરીના મૈન્યને મ ભૂલતા પરંતુ કાળાને તો હાથવેળ-અરે ! પુરો કરવો

પ્રજાજનો ! તમને મારે અધિક કહેવાનું છે રાજા અણસમજમા પડી ગયો હોય, છતાં તે તમારો રાજા છે, ઠોકર વાગે જરૂર ઠેકાણે આવશે પરંતુ તે છેવટ અંધ બની દુષ્ટ કાળાને મદદ માટે હાથાર જતો હોય, તો તેને પણ તમારે જતો કરી, સત્ય તન્હ ઢળી પડી રાજાને મમળવવા તક આપવી

તમારી ફરજ ગજ કરતા દેશ પ્રાચીની વિશેષ છે ગણ્યા મુળ-સિંહની સાથે જો પાપી કાળો છટકવા પામ્યો તો તમારે ઘણો વખત દુષ્ટ ભોગવવાનું સરજાયુ સમજવું અને પક્ષી દેશની મહા માઠી હાલત સમજવી, માટે તમો પણ આણીને પ્રમગે હિંમત બતાવવામા પાછી પાની કરના મા' અને મારા માગેને અનુસરજો

પ્રગ્નજામાથી આનદમુચક અવાજો પ્રગટ થયા અને ખીજે ફિવસે નિશ્ચય પ્રમાણે પ્રગ્નના યુવક સૈન્યની સરદારી માટે ચદ્રસિંહને નિમત્રણ થયું

સરદારો વેરાયા તેઓ તો રાજના નગરથી મધ્યગજના સૈન્ય મામા લડવા નૈયારજ હતા પરંતુ પ્રગ્નજનોએ શુ કરવું, કેવી રીતે કામ લેવું તે નિર્ણય કરવાનું ખીજે નિને નહી થયું

આજના કાર્યની હકીકત મુળ તથા કાળને કણે પડી મુળને આનદ થયો, સાથે કંઈ શુન્સો પણ થયો પરંતુ કાળાનાગને તો ખૂમ ક્રોધ વ્યાપ્યો તે પોતાની વિષય હોરમા ફસાસી, તે મગજના ફાટલા ચદ્રસિંહને તરતજ ઠાર કરવાનો નિશ્ચય કરી બેઠો.

કાર્ય પૂર થયા પછી મળેલા સરદારો સાથે ચદ્રસિંહ સ્થાનકે જવા નીકળ્યો પ્રગ્નના અર્ધા ભાગને ચદ્રદેવી હોવાની ખાતરી થઈ અને આજના જાહેર પ્રસંગથી તેને માથે મદા જોખમ આવી પડશે એમ જણાયું તેથી તેની મમાજ રાખી, તેનો દેહ સહીસલામત રહે તે માટે સાંપૂર્ણ જોગવાઈ થઈ ગઈ મુળ તથા કાળને પણ ચદ્ર દેવીજ ચદ્રસિંહ રૂપે છે એવી ખબર મળી, પરંતુ તે મદાધોએ તેની દરકાર ન રાખી, ને તે વાત અસંચ માની લીધી

ખીજે દિને સવારે ચતા ધુળના ગોટે ગોટ ઉડતા દૂરથી જણાયા. ઠાકોરો, રાજાઓ, રાણાઓ, પોતાના સૈન્યનું સેનાપતિપણુ સ્વીકારી, મધ્ધરાજનો પત્ર મળતા નીકળી સોનગઢ તરફ આવી પહોંચ્યા એક તો મધ્ધરાજ પ્રત્યેની વડાદારી અને ખીજું કાળા પ્રત્યેનો દરેકનો ક્રોધ

આ સમાચાર નગનમા તથા રાજ્યમા પ્રસર્યા દરેક સેન્યે પોતાની

છાવણી જુદી જુદી નાખી દીધી. મુળસિંહે પણ સેનાપતિઓને તૈયારજ રહેવા હુકમ જણાવ્યો, પ્રપચી કાળાએ પ્રપચ રચ્યો ને તેણે જીલમને મોહિનાની અનાજ માટે મુકી પોતાના બહારવટીઆઓને તૈયાર કરવા તથા છુપો રહી બચાવ કરવાનું ઠીક માની મુળની રજા લેઈ છુપી રીતે નાસી જવું ઇચ્છ્યું, ને સાજ પડતા તે ગોઠવણ કરી ચાલી નીકળ્યો.

ચંદ્રાએ સવાર થતા પ્રજાજને મળી તૈયાર થયેલી ટેળીને સમજી આપી દીધી કે તમારે સર્વેએ મારી આગામી રહેવું ને હું સુયના કર તેમ કાર્ય કરવું આપણે સર્વેએ અણીના પ્રયત્ને બહાર પડી કાળાને ઠાર કરી, મક્કગજના સન્યને જીત અપાવવી પછી આપણા રાજાને કંઈપણ આચ ન આવવા દેવી, તે મારા હાથમા છે સૈન્ય સૈન્યનું કામ કરશે, આપણે આપણું કરીશું, હુજ ચંદ્રાદેવી છું, તેવું પ્રગટ કર્યું સવને આનંદ થયો.

પ્રકરણ ૯ મું.

જુ ગનો પરાજી

આજ મોહિનીની કેદને નવમો દિવસ છે નવ દિનમા કંઈ કંઈ ફેરફારો થઈ ગયા હતા કાળો કટાણી બ્હીની જગલમા બસ્યો મોહિનીને હવે વધુ છેડ ન રહી ચંદ્રાએ ક્ષત્રાણિત્વ દર્શાવી સમગ્ર પ્રજાને એક

કરી પોતાના પક્ષમાં લીધી અને મોહિની બેનના ભવિષ્યને તથા પોતાના ભવિષ્યને નિષ્કટક બનાવવા એક સ્ત્રી હોઈ, પુરૂષ પશુ ન કરી શકે તેવું કાર્ય કરી દીધું. યશ અપયશ ઈશ્વર હરતે. કેમકે શુ ક્ષણ આવશે તે કોઈ જાણતું ન હતું. મૂળે ક્ષમ દરગાર કરી નહીં. છતાં સૈન્ય તથા સેનાપતિ લડાઈની તૈયારીજ કરી બેઠા હતા. પરંતુ મુળને ખબર ન હતી કે સૈન્ય તથા સરદારો કાળાના દુષ્ટકાર્યમાં સહમદદ ન બનતા કુન્દનપુરીના લશ્કર સામું ન લડતા, બની આવેલા શત્રુ, પરંતુ અતરથી મિત્રને મદદ માટે તૈયાર હતા. કુન્દનપુરીના લશ્કરે છાવણી નાખી પડ્યા હતા. પ્રાતઃ થતા સર્વ તૈયારી કરતા જણાયા. આજેજ યુદ્ધની શરૂઆતનો દીવસ હતો. મધ્યરાત્રે નિયમપૂર્વક સર્વની સમતી લેઈ એક ઠાકોરને મુળ પાસે મોકલ્યો. હજી પશુ સૈનિક, અને શુરા ક્ષત્રિયોની રૂધિર વહેવડાવવાનું પાપ શિર પર ન વહોરવું પડે એવી સલાહ કરી ઉપરીપાશુ સ્વીકારી કાળાને પોતાની સહદમાથી ડાઢવા કળુલાત હોય તો સૈન્ય પરત થવા તૈયાર છે. આ વચ્ચેને મુળે હસી કાઢ્યા ને ભાવી ઘેરી રહ્યું હોય તેમ તેનું અપમાન કરી કાઢ્યો. ઠાકોરે સર્વ હઠીકતની માહિતી આપી કે તરતજ રણસિંગા ધ્રુકાવા લાગ્યા. રણવાધ્ય શરૂ થયા. સૈનિકો, સરદારો, રાજાઓ, ઠાકોરો, મધ્યરાત્ર, સંધ્ય, જંગમીશ સર્વે પોતપોતાના કાર્યપર ચઢી ગયા.

સામી તરફ મુળનું લશ્કર સેનાપતિ સાથે તૈયાર થયું. મુળ રણસંગ્રામ આગળના એક મહેલમાં અગાસીમાં સુરક્ષીતપણે લડાયક પોષાકમાં સજ્જ થઈ બેઠો. જ્યારે મોહિનીનું કેદખાનું તે મહેલના સામી બાજુએ હતું. જેમાં ભુખી સિંહજીની માફક નિસ્તેજ આખે

જાળીમાં મુખ ગાંધી બેઠી હતી આ પ્રસંગ તેને નવાઈ ભરેલો લાગ્યો. પોતાના જીવનમાં લડાઈનો પ્રસંગ પહેલોજ ને તેમાં વળી પોતાના ભાઈ તથા પતિ વચ્ચેનું યુદ્ધ એક બાળા નગરથી કેમ જોઈ શકે ? આજે પણ તે કેદી અવસ્થામાં હતી છતાં સન લડીકત તે સ્પષ્ટ રીતે જોતી હતી કોઈ કોઈ વખત આખે અધાર આવતા તો કંઈ આગમ લઈ બેમતી, પોતાના પતિના બચાવ માટે પ્રભુ પ્રાર્થના કરતી હતી.

નુજનું લશ્કર પણ રણસગ્રામમાં આવી ખડુ થયું, સામનામાં લશ્કરો ગોઠવાઈ ગયા. સૈનિકોના 'લગ્ન' નાદથી સોનગઢ ગર્જી ઊંચું બલભવાને ગુરુ ચંડયુ ને યુદ્ધના પરિણામની ગદ્ ગંજી રાઝ થઈ પ્રજા મૈન્ય પણ ચંદાની આગેવાની હેઠળ તૈયાગ હતું ને મોહિનીના કારાગૃહ પાસે તૈયાગ ડબુ હતું અણી વખતેજ તેનું કાર્ય હતું.

રણસગ્રામનો દેખાવ કંઈ ઓર હતો દરેક દરેક લશ્કરના પોષાક જુદા હતા મલરાજની પાછળ કુન્દનપુત્રીનું પ્રજા મૈન્ય, સદુ જગદીશની આગેવાની હેઠળ ભગવા પોષાકમાં સજ્જ હતું મુજે આ દેખાવ જોયો પોતાના કરતા સામાનું લશ્કર વિશેષ જોયું, અને વળી મહાગજની પાછળનું ભગવા વસ્ત્રથી વિલુપિત થયેલું લશ્કર જોતા વિસ્મય પામ્યો અરે ! આ સાધુડા તે શા માટે આવ્યા હશે ? સાધુડા પણ લડાઈમાં તૈયાગ કે ? વાહ ! દુનીયા ! આ તે કેવો જમાનો ! સૈનિકોનું કામ મુક્તિ પ્રજા, અરે બિન કેળાયેલો વર્ગ સાધુઓ પણ લશ્કરમાં હોય કે ? ખરે એમ કરી બીજાને બતાવવા માટેજ મૈન્યમાં ભરતી જણાવી

છે, જો હિસાબ છે તેનો મારા કેળવાયલા સેનિકો પામે મિનકેળ-
વાયલા સાધુના તથા ગાળીઆનો ।

આમ પોતાના મનને સતોપ આપી તે શાત ચિત્તે બેઠો મુળે
નિયમપુર્વક પ્રથમજ સૈન્યને હુકમ આપ્યો કે તરતજ તીર તથા
ગદુકોના પ્રદારો શરૂ થયા તેવાજ તરત સામેથી તીર તથા ગોળાથી
જવાન મળના લાગ્યા “ સુદ્ધમાં જતા જનનુ આપ વિના કારણે
પ્રથમ હુથ ઉપાડનારને જ લાગે છે. ”

આમ અડવો કલાક મારો ચાલ્યો દરેક પક્ષમાથી પચીસ પચીસ
સૈનિકો હોમાય આ જોતા ચદ્રા ઝાઝી અને વિચાર્યું કે આ શું ?
વિના કાળે મારા સૈનીકોનો ચાલુ નીકળે છે ? કે તન્ન અને પક્ષના
સેનાપતિઓને ખાનગી ઈસાગતે ખાલી ડોળ રૂપી યુદ્ધ કરવા સુચના
કરી, અને પક્ષે તેની સુચના માન્ય નાખી, ક્રમકે ખાનગી મમલત
તે પ્રમાણી હતી એટલે ન અને પક્ષના ખરા સેનાપતિ કાર્ય અત્યારે
ચદ્રા કરી રહી હતી અત્યારે પણ તે પુરૂષ પોષાકમા સજ્જ હતી

આમ લડાઈ મદ પડેલી જોઈ, મુળ ચિગયો, ને સુચના ઉપર
સુચના કરના લાગ્યો, પણ તેનુ માન અત્યારે ન હતુ દીવાના રાજા
કરતાં શાણી રાજગણી સારી તેજ ન્યાયે ચદ્રાના શમ્ભોને
અત્યારે માન હતુ

આ તરફ ચદ્રાએ સર્વ સ્થળે નજર કરી તો કે જો, જીવન ક
તેના બહારવટીવાના કોઈ માણસને પોતે જોયા નહિ તરતજ પોતાની
ખાસ દુકડીને હુકમ આપી કાળાના મુકામ તરફ કુચ કરી તેના મુકામનો
તથા તેની કાર્યપદ્ધતિની કાચી ખપર તેને મળેલી તેથી વધુ વિચાર

ન થયો. ભુલભનો એક હૂત મોહિનીની એકી કરતો હતો, પરંતુ આજ તો એકલવાયો બહારવટાનો સરદાર ભુલમ છુપી રીતે સતાયો ફરતો હતો તેણે અત્યંત પોતા રાગને વિસાચો હતો ને બિવિધને પણ વિસાચું હતું માત્ર પોતાના દેહના બિવિધને વિચારી મતાતો હતો.

ચંદ્રાએ સૈન્ય સાથે જઈ કાળાને ઇછેડ્યો, બહાર કાઢ્યો ને જણાવ્યું કે બીર માફક સભાયા કરે રાજ્ય નથી મળતું, સામી છત્તી-એ દરમન સામા થવું એમાજ અંત વિરત્ય છે, કાળાની ધડીએ ગણતી હતી.

છેડાયેલ બાહરવટીઆએને હુકમ આપ્યો. બધા એકત્ર હતા. તૈયાર થયા પાંચ હજારનું સૈન્ય એકી અવાજે તૈયાર થવું ને કાળાની આગેવાની હેઠળ સોનગઢના રણસત્રામ તરફ ધમ્યું ચંદ્રાની દુકડીએ જલસીથી ધર્મ બળવી રતો લીધો.

મત્રગાજે પણ કાળાને ન જોયો, ને વિચારના લાગ્યો કે વિના કાળે બન્ને પક્ષના સૈનીકોનો જીવ લેવો ઉચિત નથી, તેથી તેણે પણ નમતું મુકવા જણાવ્યું ચંદ્રાને દુકડી સાથે જતા જોઈ એટલે કાંઈ વિચાન્યા પડ્યો મક્કગજને અને ચંદ્રાને જ્ઞાનગી મસજત થઈ હતી અને મંવ કાર્ય પદ્ધતિથી માહિત કયો હતો.

યોદીવાગમા ચંદ્રાને દુકડી સાથે આવતા મત્રને આનંદ થયો, ચંદ્રાએ સેનાપતિને માનમાં મમજવી દીધા એટલી વારમાં જ્ય અર્થ ના પોદારથી તથા ગઠ્યોની માફક તરાપા માગતું કળાનું લશકર આવી પહોંચ્યું પત્થરે જાસાએ, તીંગે, તલવારે બદુકો ચમડી, ખખડીને અગાળે થના લાગ્યા કાળાએ વીંચાયું હતું કે દુરમનનું લશકર એમ કંટનું હશે પણ પામે આવતા નજરે કામ કર્યું નહિ છતાં મુળના

સૈન્યની મદદની આશાએ ધૈર્ય ધારી પ્રથમ જીલમની તપાસ કરવી શરૂ કરી કેટલી વારે જીલમ મળ્યો, ને તેને પણ યુદ્ધમાં ઘસડ્યો.

કાળાના સૈન્યને આવતા વારજ બન્ને પક્ષમાં સામસામી માર શરૂ થયો યુદ્ધનો ખરો તાલ જામ્યો, આમ મૂળ જોતો બેઠો હતો, ને શુર ચઢાવતો તો ખીજી તરફ મરના પડેલી કેદી મોહીની ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરતી બેઠી હતી જીતાજીત ઇશ્વરહસ્તે હતી યુદ્ધ ખૂબ જોરથી ચાલ્યું, કાળાના સૈન્યના જીલમી માગ્યો મન્યરાજના કેટલાક સૈનીકો, સાથી, ડાકેરો, રાણાઓ ધાયમ થવા લાગ્યા ચંદ્રાએ મુળના સેના પતી તન્દ્ર દ્રષ્ટિ ફેંવી કે કુન્દનપુરી તથા સોનગઢનું લશ્કર બહાર-વહીઆઓ ઉપર તુટી પડ્યું ને તલવાગેનો ઉપયોગ થયો કાળાનું લશ્કર ધાસની પેડે કપાવા લાગ્યું કાળો તથા જીલમ ખીજાયા કાળાની દાઝ મરણ ને તેના યુવરાજ ઉપર હતી કાળો એકદમ નાગની માફક વેર વાળવા ધર્યો મધ્ધનાજ સજ્જ થયો, બંને પક્ષે હન્દ્ર યુદ્ધ જામ્યું, એકદમ દૈવેન્દ્રાએ કાળાની તલનાર મધરાજની ગરબ ઉપર પડી મધ્ધરાજ મગયો; સૈન્યમાં હાહાકાર વર્ધ્યો, સર્પુ ખીજ થયો, ગોકનો વખત ન હોય એમ માની તેમના શખને છાવણીમાં રવાના કરી મંરક્ષણમાં મુક્યું જેથી પાપીઓ અધમ બની તેના શખને પણ ખગમ દશામાં ન મુકે, ને વધુ અપ માન આપે નહિ

સર્પુ, જગદીશ તથા તેનું સૈન્ય ખીજાયું મૂળના લશ્કરનો પણ વિચાર કરત નહિ આમ મુળનું લશ્કર કાળાના સૈન્ય પ્રયે સિદ્ધ માફક ચિડાઈ હાહાકાર વર્તાવતું હતું મધ્ધરાજને મરાતો જોઈ મૂળ અગાસીમાંથી આનદ પામી કહ્યો ને સૈન્યમાં આવી સિદ્ધ માફક

જુઝવા લાગ્યો એટલે હવે એ જાણી કરડી નજર સર્પ તરફ વળી.
 સર્પ પ્રજા સૈન્યથી કિલ્લામાં સુરક્ષિત હોય તેમ હતો ને વિશેષ
 ચંદ્રાની પૂર્ણ સાવચેતી મુજસીદના કાળે તેને અહીં ઘસડી આપ્યો.
 ચંદ્રાએ ખીચીકેળે જીવમ ય દોટ મુડી તેને કાપી નાખ્યો શિર,
 મરદન જુદા કર્યા જીવમ એક લડવેયા તરીકે બહુ બાહોશ હતો.
 કાળાની નજરે તે પડ્યું, કે ચમક્યો પોતાનો જમણો હાથ કપાયો.
 સૈન્ય તો ખલામ થવા આવ્યું હતું જોયું મળ કર ભુવંગ એકદમ
 કોપ્યો, ને ચંદ્રા-ચંદ્રસિદ તરફ ઘસ્યો કે સર્પનું સૈન્ય તેની પછવાડે
 દોડ્યું ચંદ્રા સજ્જ હતી તેની ટુકડીએ ખુબ બાહોશી બતાવી કાળાને
 ચંદ્રા પામે પાણી આપવા ન દીધો, અને દેગપ્રેમી, રાજપ્રેમી, રાણીના
 અને, અવ્યાએ પ્રાણ હોમ્યા કાળો છોડ્યો. તમચો તૈયાર કર્યો.
 ન્યા ઉપડ્યા જય છે કે જમદીશે પોતાના તમચાના બાસ્તી કાળાને
 નીચે પાડ્યો ગોળી જરાય છાતીમાં લાગીને નીચે પડ્યો. મુજ કાળા
 ની પડમે હતો. ચંદ્રાએ પાણી કાળાને સાંભે જવાય આપ્યું
 પોતાનો તમચો લેવા કર્યો કાળાનો તમચો છુટતા પહેલા
 જમદીશે તે પાડ્યો, અને ચંદ્રાના તમચાની ગોળી છુટી, તરત
 પોતાના નૌબાંચ અદર ઉપર અહીં લાગી. મુજ પટકાએ હાથ
 ચંદ્રા તારા નમીમમાં ધર્મ જગમતા ધાડ પડી. ચંદ્રાની નજરે
 સાદમ જાણ્યું મુર્જાવશ બની મુજ બેભાન થયો સર્પએ પોતાના
 તણુની પામે મુજ તથા કાળાના ધાયલ સરીગને મોઢલી આપ્યા.
 શાતિધન અઢાવ્યો યુદ્ધ રાત થયું મધ્યરાત્રે રાજાભિ કેટલાકના
 ઓચિંથી બગાડે એટલે શાત થઈ

માગાનું એક માણસ પાણી જીવતું નહિ, બહાવવી આગેનો

અત આગેા. મુળના સૈનિકો તથા પ્રજાના કેટલાકોને હાની પહોંચી
કુન્દનપુરીના વરકે કેટલાક કાકોર, રાજા, સરદાર તથા સૈનિકોના
જીવ ગુમાવ્યા પ્રજામાં પણ કેટલીક ખોટ પડી આમ થતા જતા
દેશમાં શાંતિ પ્રસરાવાના ચિન્હ જણાયા જુલમ મરાયો કાળાની
બંડીઓ ગણાતી હતી પરંતુ મયરાજ તથા મુળસિંહની અવસ્થાએ
બંને પક્ષને શોકમાગરમાં ફાંપ્યા હતા.

ભોલિની તે આબી બના ગઇ મયરાજની અવસ્થા જોતા
મુન્ડા પામી. પછી સતેજ થઇ એટલામાં જુલમ તથા કાળાની દશાથી
આનંદ પામી પરંતુ પોતાના સહોદર ભાઈનો ભાબીના હાથથી થતો
હાત તે આનંદને બુલાવનાર બન્યો ને શોસ્તાગમાં ફાંપી મુન્ડા પામી

પ્રકરણ ૧૦ મું.

પશ્ચાતાપ !

આ પી રીતે બહારની આંખોનો સંદારો સહિત પરાજય થયો.
દેશની અશાંતિ ન જ થવાનો અનુદાન આપી શકાયો. યુદ્ધ શાંત
થતા અદ્રેષીને આશ્વાસન દેના રાજા સંદારો, સર્પ, જગદીશ
જીવણી બગી જના પેનાના તજુમાં મયરાજનો મૃત્યુ દેહ તથા મુળ
ને કાળાના ધાયપ દેહ પક્ષા દના લા જઈ પહોંચ્યા મળો તથા મુળ

ગોળીથી પીડાતા હતા છેવટની ઘડીએ ગણાતી હતી ચદ્રા હુળતા શખને ખોળામા મુકી વાયુ ઢોળતી શાતપણે બેઠી હતી તેનો ચહેરો નિન્તેજ બન્યો હતો તેને ખીજી કાંઈ સાવતુ ન હતુ પરંતુ પોતાના ન ધાથી પતિની અવદશાએ તેને ગમગીનીમા નાખી હતી કાળાનુ અગત પાસે કોઈ ન હતુ, છતા સયુએ એક કુટુંબી તરીકે તેની છેલ્લી અને પહેલી સારવાર કરવાનુ કામ માથે લીધુ, કેમકે પિતાની સારવાર ખત દેહને શુ હોય ? સયુ કંદરદાન હતો કાળાનાગની મહા-શક્તિને બાહુમળને તે વખાણતો હતો તેના મરણથી એક મહા યોદ્ધાની જગતને ખોટ હતી પરંતુ અસ્થાને લોકોને પીડાનુ પરાક્રમ શુ કામનુ ? તેજ પરાક્રમ પરરક્ષણમાં તથા દુશ્મનને ખતાવવામાં વપરાય તો ૪ કામ લાગે પોતાના પુત્રો, કુટુંબી એ સ્ત્રીએને દુશ્મન બની પીડાનુ પરાક્રમ ન હોય મવરાજનો દેહ આનંદીત ચહેરે જણે ઇશના ધામમા ખુશીથી યુદ્ધમાજ પોતે દેહ-દહીના છુટકાગને ઇચ્છી પધાર્થો ગણાતો હતો

સર્વ શાત હતા દૈનિકેને હજી પણ આરામ ન હતો સર્વ એકત્ર થયા અધારી રાત્રિ જતા છાવણીમા દીવાઓથી અજવાળુ હતુ ને એક નગર જેવો દેખાવ હતો જતા તે નગર સુન્યકાર નગર કહીએ તો વાધા જેવુ ન હતુ સોનગઢથી રણભુમિ બે એક માધ્યમ દુર હતી શહેરમા સર્વ હકીકતના સમાચાર ફેલાયા હતા લોકોને આનંદ સાથે શોક થતો હતો સોનગઢનુ રાજ્ય હવે કોના હસ્તક થશે તેની કંપના ચાલતી હતી છેવટ સયુકાન્ત તેનો માલીક થાય એવુ ઇચ્છી તેજ કંપના મત્ત્ય દરાવવાનો નિશ્ચય થતો કેટલાકોના પુત્રો બાઈઓના અવસાન થવાથી શોક હતો, પરંતુ

રણપક્ષમા બોગ થયેલાઓ માટે શોક ઘટિત ન હોય, તેમ માની પ્રકટ કરી શકના નહિ કેટલાક આગેવાનો, તથા બીજાઓ ઊવણી તન્ન આવવા નીકળ્યા, આમ લોકોના ટોળેટોળા એકત્ર થવા લાગ્યા.

આટલી પ્રવ્રતિ છતાં હજી કેાઈને મોહિનીનું અમરણ થયું ન હતું રાજ કુટુંબીઓ મુળમિહની સારવારમા તથા તેને થતી પીડાની જીમરાણીમા ચિંતાતુર હતા, સર્યુને પણ દુરમન પણ કાકાની સારવારમા પોતાની પ્રિયતમાની યાદ થઈ હતી નહી, પરન્તુ દૈવ્યોગે એકદમ જગદીશને મોહિનીનું અમરણ થયું કે તુરંત દશ નિવસની પીડાતી મોહીનીના છુટકાને માટે જગદીશનેજ તે કામ ઉપર સર્યુએ મોકલ્યો સર્યુ તથા જગદીશને તેના કારાગૃહ વાસની જાણ હતી તરતજ સર્યુની તથા ચદ્રા બેનની આગ્રા લેઈ જગદીશ ઉપડ્યો આ વાતચીતમા મુળે પણ લયડતા શબ્દે સમતિ આપી કાગો પણ આ વાત સાંભળી હૃદયથી કહ્યો તે નિર્દોષ નિર્ભાગી બાળાને કરેલા અન્યાયની ચિંતામા ગચ્છાવ થયો અને તેડી લાવવા સન્મત થયો.

જગદીશ ઊવણીમાથી ઉપડી મોહિનીને કેદ કરી હતી, તે સ્થાનપર ગયો ઊવણીથી તે મકાન દુર ન હતું તેના જોવામા મોહિનીનો શુષ્ક ફેલ જણાયો પ્રેત સમાન તે જણાતી હતી બારી જાળીવાળી હતી તે જાળીમા એ આંખો ચમકતી હતી. અર્ધ ૩ હતું તેની પસે કેાઈ હતું નહિ જીલમનીજ ચોડી માત્ર તેનાપર હતી પરંતુ જીલમ તો અત્યારે તેના કુફલનો બદલો લેવા નરકે પહોંચી ગયો હતો કારાગૃહની ચાવી તેની પાસે હતી જગદીશે તપાસ કરી તે તાળુ જણાયું તાળુના ખખડાટથી મોહિની

ચમકી વળી કોઈ આદત આવી લાગી એમ ચિચારી બકવાટ શરૂ કર્યો. દેખેલા બનાવ ભુલી ગઈ સ્વપ્ન વિચારી ગાડા તુલ્ય મની હતી ધડીમા કાળના બુલમથી કપની ત્રડીમા મુળને માળો આપતી ધડીમા ચંદ્રાને યાદ કરતી, તો ધડીમા સર્પ ! ખ્યાસ સર્પ એવા ઉદગારો બહાર પાડતી જંગલીશો પણ ભુલી ન હતી આમ ચમકી બકવા માંડ્યું જંગલીશ તે શબ્દો સાંભળના આવુર થયો તે તેની મિથિતિની બાજુ માટે તે સાદમ કર્યું

મોહિની બેઠી બેઠી બોલવા લાગી અરે એ પેલા બાઈ ! નિર્દય જાતા ! તું મને બાળપણથી શા માટે લાડ લડાવતો તે તે લાડમા તે કહેરી અત્યારે છુટે છે ! જા, જા, ખુની તને યોગ્ય લાગે તે કર

“ માગ ખુનનું સરમત બલે તું સુખથી પીજે

અને તે દીલમ્બાયે તો, કટોરાતું મરી પીજે ”

ધરા, ધરા, માગ રૂપીયથી તું, અને તારો સાથી કાળા તૃપ થાવ અરે ! તમે શું મને મારા પતિથી છુટી કરાવી તમારું ઇન્છિયું કરના ઇન્છિ છો. ના તેમ નહિ મને તે કરના-

“ મરગવતી સમ કોમાર્થવત, તે કદી બુલુ નહિ,

જ્યા સ્નેહનહિ, ત્યા આત્મ નહિ, એ સુત્રને ચૂક નહિ ”

સર્પ ! એ તો તારાજ માટે આ દેહને આત્મા નહિ તો પગી કોમાર્થ ! !

અરે ! પણ તારા સ્નેહને માટે મેં શું બોલ્યું ! કેટલું વેઠ્યું ! જતા બહુ તને હું યાદ પણ નથી આવતી શું ? કાચર મન્યો, મુરોથા ને આ પાપી બાઈ તથા કાળા, રિપથી ભુજંગનો નાશ કર. અરે ! પ્રિયને રૂપકો ના ના

પ્રેમ ' પ્રેમ તારો પ્રનાવ એજ છે પ્રેમીએને રીરે દુખ મર-
નથેલુ છે અરરે નહિ તો મને શા માટે માતાએ ઉછેરી, ને છેવટ
મારી આ દશા ' માતા ' માતા '

આવુ ખેલતા સખમ બની પટકાઈ તે સાયેજગદીશ હવે ચમ-
ક્યો, ને ખારણા આગળ જઈ સારીને હુકમ કરી તરતજ તાણા વગેરે
તોડી અંદર ગયો મોહિનીના કુખ આગળ પાણી ધ્યુ, ના પાડી
છેરટ પોતાની એળખ જગદીશે આખી એટલે પાણીથી શાન્ત થઈ
સકે હકીકતથી વાકેફ કરી સત્ય યનાનને સ્વપ્નમાં કપેતો તે સાચો
હયો પાવખીમાં લે ને 'ગવણી તરફ ચાલ્યા, મોહિની કંઈ કંઈ તરંગો
કરતી, મુઝાતી આમ થોડા સમયમાં ગવણીમાં આવ્યા સર્વેએ
મોહિનીની દશા દીડી દરેકની આખમાંથી અત્યુ નીકળી પડ્યા
છેરટ મોહિનીને ઘણો શ્રમ હોવાથી તથા અત્યારનો પ્રસંગ અણીના
પ્રસંગ જેવો હોવાથી વધુ મુઝાના ન દેતા તેને આમ મટે એક
ખીશનામાં સુરાડવામાં આવી, તેને કંઈ આવી નહી, પરંતુ તે જગતી
પડી રહી મુળ તથા કાળના ખીશના સાચા હતા, કાળએ મોહનીને
જેંઈ ચમક્યો સત્રીપત લાગુ પડી ગયો હતો, છતાં કાંઈક બાન
હતુ, મોહીનીની માસી મગવા હાથ લાગ્યા કર્યા, અને કહેવા લાગ્યો

અરે, મોહિની ' મારી પુત્રી સમાન ગાળ્ય ' તારા પર મેં શુ
શુ કર્યું છે ? પિતા જેવો હું, મેં તારા ઉપર કુદનજર નાખી અધમ
બની પાપ કર્યું છે માફ કર, ઓ ખેટા ' એ ખેન ' ઓ માતા રૂપ
મોહિની ' અરે જગદેવા રૂપ સ્ત્રી જાતિ ' તુ સર્વ રૂપે વસેલી
છે, સર્વ ધર્મો ત્હે બતાવ્યા છે, તે મને ધણુ સમજાવ્યો છે વણુ
કહેલુ છે મેં તેનો અનાદ્ય કર્યો છે તારા માટે, તારા બાઈનોમે ધાત

કરાવ્યો છે અરે ' કેટલાકો જીવેનો નારા કરાવ્યો છે મારા પાપ મને
અત્યારે ઉસે છે શુ કરે જગત ! જગત ! તારામા ન્યાપન્યા માન
વાને જરા વિચાર થતો નથી, અધમ કાર્યોમા પાછુ વાળતા નથી પણ
તેનો પશ્ચાતાપ અત સમયે થાય છે

અરે નિર્દોષ સોનગઢ ને કુન્દનપુરીની પ્રભા ! મે તને બહુ
રગ્નડી છે કેટલીક બાળાઓની લાજ લુગી છે પતિથી વીખુટી કરાવી
છે પશુઓ પર પણ કુરતા કરવામા મળ્યા નથી રાખી નાના નાના
રાણાઓને કનડયા છે ચગદયા છે રેયતને ત્રાહી ત્રાહી પોકારાવી છે
અરે ! શાને માટે ? અત્યારે શુ હાથ લપ્પ જઈ છુ ' મલ્લરાજ ! તુ
તો હુ અધમની મારી સામળવા પણ ન રહ્યા ચાલ્યો ગયો અમર
ધામમા, ને મારે માટે ચમડતો તૈયાર ઉભા છે રૈરૈનકે તૈયાર છે
હાય ! ઈશ ! પ્રભુ પાશ્ચાતાપ હવે શુ કામનો ? મરતી વખતે
ઉદાપણુ શુ કામનુ ?

“અરે ! પ્રભુના ન્યાયી ધામેમા, અધર્મે મે ન્યા જ્યા ત્યા ”

જીવનમા વિષ બેળીને, મનુષ્યા દેહ ગુમાયો !

ભુજંગ સમ કામ સફા કરવા, ધરીતી દેહ મે ખાતે,

અરેરે ! હાય આજે તે, ઉસે છે રે ! ઉસે છે રે ”

ઓ સર્વ ! ચંદ્ર ! મુળ ! સર્વ સરદાર તથા પ્રજા વર્ગ મને
માફ કરો મારા જેવા અધમ, મદાવોનાં ગર્વ તારી, જગતને ખાતરી
કરવાને જોઈશે આ અવિષ્ય તૈયાર રાખ્યુ હશે ભાઈ સર્વ ! મને મુઝ
વણુ થાય છે અરે ! તે મારા પુત્ર કરતા અધિક સારવાર કરી
છે તને કંઈ જીભે ધન્યવાદ આપુ ? પ્રભુ તને નિષ્કટક બનાવી દીર્ઘા-
યુષ કરો ભાઈ પારી પા આમ બોલી ચુપ થયો સર્વોએ પાણી

આખુ એક બે ઘુટડા પીધા કે તરત જીર સાત થયો ને અલમસ્ત, ખુની, કર, ભયકર પરતુ છેવટનો ગરાબડી ગાય જેવો દેહ, નિરૂપ-યોગી બની ચેતનહીન મલરાજના જેવો મની ગયો.

છાવણીમા જોકે છવાયો ગુપત્યુષ વાતો ચાલી કે જુઓ પાપી માણસ મૃત્યુ મમથે કેવો પીડાય છે ને પશ્ચાતાપ કરે છે ? વગેરે શબ્દોથી સાત થયો કેમકે હજી મુળસિદ્ધ ધાયલ પડ્યો હતો તેને પણ વેદના થતી હતી તેથી સર્વે સાત રહેવા હુકમ ફરમાવવામા આવ્યો હતો.

સર્વુએ જણાવ્યુ કે અત્યારે શાંતિ જાળવવાનો વખત છે પ્રભુ આપણી છેવટની કસોટી કરે છે જાવ કાળસિદ્ધતા શખને પિતાની નજીકમા રખાવો ! અરેરે ! કાળસિદ્ધ ! તમને આવા અધમ કાર્યમા મેળનાર તમારો સગદાર જીલમજ હતો તેણે તમો કાનના કાચાને ભભેરી આ દુકર્મો કરાવી આ સમય અણા્યો છે પરતુ તે ચકાળ તો ક્યારના યમસદનમા પહોચ્યો છે સરદારો ! ધ્યાન આપો તમારા રાજને કોઈ દિવસ દુકાર્યમાં ના પ્રેરો પણ દુકર્મમાં પડતો અટકાવી પ્રજાની લાયકાત જાણી આશિષ મેળવો અન્ત સમય પ્રભુને મેળવો.

મધ્યરાત્રી છે છાવણી ભયાનક લાગે છે રણુભૂમિ પામેનો મુકામ કેટલાકોના જીવથી તૂમ થયેલી ભૂમિ અધારી રાત્રી મહાથોહાઓ સરદારોનુ મરણ મહારથી જેરી બે મહાન વ્યક્તિઓનુ મરણ, ત્રીજાની તૈયારી આમ સોનગઢ, કુન્દનપુરી અને દરેક જ ગલનો જ ગલી-અલા-સ્વડીઓ રાજ એ ત્રણેની આખર તેના કુટુંબીઓની હજરી છતાં મિલકુલ રડારેળ કે કકળાટ ગભરાટ જણાતો નથી શિઆગો ધ્રુવડોનુ

બોલવું ભયાનક લાગતું ને અયાગના સમયમા ભયભીતતામા વિશય ઉમેરા કરતું

મુળસિંહે કાળની છેલી વડી જોઇ તેના સખત આત્રાત લાગ્યા ગોળીનો જળમ ઝેવો તો કારી વાગ્યા હતો, જેની વેદના તેનાથી મહન થતી નહતી ચદ્રા તેની સુશુશ્રુવ કરતી હતી ઇલાજો થતા વાનુ દાળાતા છતા તેને મન સર્વ નિષ્ફળ હતું આમ શરીરની અગ્ર ગ્થિ નિમા કાળાના ઉદ્દગારને તેનું મજ્ય તેને કપાગી આણુવાલાગ્યુ તે કપોઃ કર્યા અર ઝો ઇશ ' તુ મારી પણુ શુ ગતિ કરશે '

અર ' ચદ્રા ' સર્પ ' ઝેન ' મરદારો ' મને અમુઝ્યુ થાય છે જીવ ગભગય છે મને મુઝ પડતી નથી, અકળાઉ છું શરીરમા વેદના થાય છે આવો મને શાતી આપો મારા પાપનો બદલો આપો મને કર્ન સુઝતું નથી માફી આપો અરે ' તરત જીવ લઇ નાખો

ચદ્રાએ નમ્રતાથી કહ્યું ' પ્રાણેશ ' મુઝાવ નહિ શાત ગ્હો ઇલાજોથી આપ માગ થઇ જશે

મૂળને આ શખે અત્રત સમાન લાગ્યા ને ગ્હોના લાગ્યો ચદ્રા ' મુગુણી ચદ્રા ' તારા ગુણો કઇ જીભે વખાણુ ' તે મને બહુ સમ જાણ્યો હતો મે ઝેમીએ અધ માયામા ફમાઇ કાળા કૃત્યોના કરનારને મદદ આપવા રીકાયુ સદ્ધર્મ બુલી દુષ્ટોને મદદ આપવા તેયાગ થયો તે શુરી લત્રાણીએ સહન ન કરતા પોતાના પતિ વિરુદ્ધ જર્ પ્રથમ સમજાવ્યો છતા આખરે સ્વધર્મ રીકારી મારા સામુ મારો બચાવ એટલે પોતાના સૌભાગ્યનો બચાવ કાળજી પૂર્વક ગમ્પી તારો ધર્મ તે બગાડ્યો, પરંતુ ભાગ્યદેવીએ તારાજ હાથથી માર મરતું મગ્નેડુ તે કેમ અટકી શકે ?

ચદ્રાથી ધીરજ ન ગ્વાહ પ્રિય । એમા ક્રોધનો દોષ નથી
 મો ભાગ્યવશાત્ બન્યા જાય છે નહિ તો મારાજ હાથથી નમને ધાત
 કેવો ? પ્રભુ । ધિરજ રાખો ઇશ નમને સાજા કરી દેશે મે આપને
 પ્રથમ કશું હતુ કે દુષ્ટ કાળો જો સત્યને દાખી અધર્મ ફેલાવશે, ને
 આપ તેમા મમત થશો તો મારે મારે ધર્મ બળતી આપની સામે
 પણ હાથ ઉપાડવો પડશે મે રાજ્યનુ રાખ્યુ છે, સત્યને જય ઇશે
 આપ્યો છે પ્રજા સરદારો મમજી શક્યા છે, કે ખરો ધર્મ એજ કે
 જે તરફ સત્ય હોય તેજ તરફ વળવુ જોઈએ બલે પછી તે
 દુસ્મન હોય અને પછીથી પોતાને અને રાજને પણ તેમા ખમવુ પડે
 તો તેની દરકાર ન કરી મારા પોતાના બચાવ ક્રતા કાળાને મદ્યે
 આપ ગોળીના ભોગ થઇ પડ્યા એ ભાગ્ય નહિ તો બીજુ શુ ?

ગુરો ક્ષત્રીયો । ક્ષત્રિય ધર્મની લાજ જળવવાજ ખાતર મારે
 સ્ત્રી હોઇ પુરૂષ વેશે રજસ્રામમા ભાગ લેવો પડ્યો છે ને મારા
 કૂર હરતે મારા પતિનો ભોગ લેવો પડ્યો છે પ્રભુ તેમને બચાવે આ
 શબ્દો સર્વને કર્ણે પડ્યા ને ધન્ય છે । ચદ્રા દેરી ધન્ય છે તે
 ઉદ્ધારો નીકળ્યા, મુળને પણ હર્ષ થયો અને બોલ્યો

“ કાલે થશે શુ તેહની, કેને ખબર પડતી નથી

ઈશ્વર તણો એ ન્યાય છે, સૈની સદા ચડતી નથી ”

મુરખી જનો । મે મારૂ જીવન પિતાના વચનને માન્ય રાખી
 પ્રજા સુખમા અત્યાર સુધી ગાળ્યુ પત્ની અને બેન મારા સહભાગી
 બન્યા અને મારા રાજ્યનો મોજો આખા જગતમા ઉચ્ચ ગણાવ્યા,
 પરતુ હુ વહેંચીએ કાળાના જુદી સરદારના પ્રપચમા ભોગ બની
 સર્વને હાની પહોંચાડી છે ચદ્રાના સતીત્વને ઝાપ્પ લગાડી, ખેનનુ
 જીવન છુદ્યુ, રે । આખા જગતમા વધુમા વધુ કેર મે તે નિર્દોષ બહેન

પગ્ગળ ગુજાર્યા છે, પ્રભુ ' તેનાજ ફળ મન અત્યાગે આપે છે મન મર્દ લભા આપો

ચદ્રા ' તુ મને લભા આપજો નુ જાડ છુ તાર મૌભાજ્ય કુદાય છે સયુ તારી સભાજ લેરો તારો મતીરમ ચિગ્ગાળ દદા ને તારી કીર્તિ જગે જગ અમર તથા

મોહીની બેન, તુ મને આશિષ આપ, તારા ગગ્ગેથી માગ જીવ, દલથી છુટશે તુ જીવે મારાજ કહેલા તને પસદ પડેલા સૂર્ય મમ તેજસ્વી કીર્તિવાળા સયુ પતિને પરજુને

સયુ ' તમે આ દેવી તથા મોહીનીને સાચવજો ભુલ નુક લભા કરશે

સયુ, મોહિની, ચદ્રાએ ઘટિત આશ્વામન દીપ તરતજ મુળનો આત્મા અમર ધામ ચાલ્યા ગયો તેના પાઞ્જના પાપનો બલ્લો છેડી ઘડીના દુખોથી પુરો થયો હતો

મર્વમા શૈલ છનાયો અત્યારમુધીની શાંતિ અશાંતિમા ગ્રામ ગડકકળ થઈ, પરંતુ ચદ્રાનાજ આગ્રહથી સર્વ શાંત થયા મોહીની નો બેહોશ હતી, કિરી શકવાની પણ શકતી રહી ન હતી મુળના ગળને પણ બે રાણાઓ પામે લેનામા આન્યુ ત્રણ ગણાઓના શય માથે પડ્યા હતા વાદ ' વિધી તારી મલિહારી ' ત્રણે રાણાના શય ઉપર અત્યાગે નિસ્તેજ હતુ છતા ગજ તેજ ઝળકતુ હતુ એક સદ્ગુણીને પ્રભુપાલક ગજ, બીજને આખર મુધી ન્યાયી, ધર્મી પરંતુ ઉવટના સગે તગડેલો પણ છેવટ પ્રજ્ઞાતાપથી પવિત્ર થયેલો ગજ ત્યારે ત્રીજે સમગ્ર જીવન પ્રપચને જીલમમા ગુજારેલુ પરંતુ તેજ પ્રજ્ઞાતાપ ડીપી યાત્રાથી પવિત્ર થયેલો ગણાતો રાજ એમ ત્રણે શય જોનારની આખને ગોઠમાગમા ડૂબાડતા હતા

સર્થુ, જગદીશ, મોહિની, ચદ્રા વગેરે પામે હતા મોહિની આડી પડી હતી ખીખ સરફારો બેઠા હતા સનાર પડતા શુભ મુહુર્ત જો વગારી ત્રણેને અગ્નિદાહની ક્રિયા કરવામા આવનાર હતી

સર્થુના મુખમાથી ઉદગારો નીકળી પડ્યા

“ સમય મમયે પલટાય છે, માનવ જોયા ખાય,

આજે જનમ્યા કાલે જશે, અકળ કળા ન કળાય ”

જગદીશે પ્રગ્ની કરી

“ જુરી માયા, જુડી કાયા, જુડો સૌ વ્યવહાર,

જુડી જગતની જળ અરેરે ' સાગ નહિ સસાર ”

મોહિનીથી બાલી જવાયુ કે-

સુખ સાધતો જ્યા હોય છે, ત્યા હુ ખ પણ પ્રભુ દેય છે,

જ્યા ગડગડે તુ નોખતો, ત્યા જાણ્યા પણ હોય છે ”

આમ દરેકના મુખમાથી ઉદગારો નીકળી પડ્યા છેવટ સવાર થયે ત્રણેના મૃત દેહને સરકાર કરી નગરમા જવા ચોક્કસ થયુ ચદ્રાન હવે કંઈ જનજળ રહી ન હતી સર્વ ગુમાસ્ટુ હતુ પરતુ હજી પુરૂ કરવાનુ કાર્ય અધુર હતુ

સવાર થતા મુહુર્ત જોવાડારી નિર્ણીત પ્રસંગે ત્રણેના દેહને અમશાનમા લેવામા આવ્યા ત્રણેને એક સરખા માનથી શણગારી આનંદથી ઉપાશ્રાને સુખડના કાષ્ટની ચિન્તા ખણી તેમનો અગ્નિ મસ્કાર કરવામા આવ્યો મુળસિંહના કુદૃષ્ટમા કોઈ કુદૃષ્ટી ન હોવાથી ચદ્રાના આગ્રહથી સર્થુને ત્રણેના અગ્નિમસ્કારનુ કામ કરવુ પડ્યુ ત્રણેના દેહને અગ્નિદેવે ભસ્મ બનારી દીધા પછી સર્વ જનસમુહ જ્યા ચદ્રા તથા મોહિની હતા ત્યા ગયા ને યોગ્ય તજનીજના કાર્યમા ગુથાય.

(ખંડ ત્રીજો.)

આદર્શ.

પ્રકરણ ૧ લું.

નુવન વાન્સ

લડાઇની પ્રવૃત્તિનો અત આઝો ચદ્રાના સોભાઝનો અત આઝો મોહિનીના દુખનો, કસોટીનો અત આઝો ચિપની લહેરોનો અત આઝો ભય કર ભુજગનો અત આઝો કેટલાક રાણા, હાકોરનો અત આ યો કેટલાક પ્રજા સેવકોનો અત આ યો સોનગઢના રાજકુળનો અત આઝો ચદ્રાના પિતાના કુળમા પણ ભુપસિદ્ધ સશ્રામમા મરાયાથી તેનો પણ અત આઝો પ્રજાની પીડાઓનો અત આઝો પ્રજાના રોદણનો પણ અત આઝો જેથી શાંતિ સ્થપવાના શુભમુચક ચિન્હો જણાયા

ત્રણે ક્ષત્રિય પુત્રોના દેહને ભસ્મ કરી સર્વ છાવણી તરફ વળ્યા, દરેકને નગરમા વ્યવસ્થીતપણે જવા હુકમ આપ્યો. દરેકને શોકદર્શક રયામ વસ્ત્રો કે પટ્ટો ધરવાની ફરજ પડી લડાઇ પ્રસંગે જે નવા નવા પોષાક નજરે પડતા તેમા કાજો પટ્ટો દાખલ થયો ચદ્રાને આ પસંદ ન પડ્યું કેમકે તે સમજતી હતી કે “ જે થવાનું છે તે થવાનું છે તેમા પાગળથી શોક સુ કામનો ? ભૂતકાળને યાદ કરતા વર્તમાનને માન આપવું ” કેમકે હવે સર્વુને શુભ ચિન્હથી પ્રદર્શિત કરી તેને ખુશ રાખવો. પરંતુ સર્વુના આગ્રહથી દરેકને શોક અતાવવાની ફરજ પડી સોનગઢ તન્યને ગિયત થવા હુકમ થયો ખીજા મદદનીશ

તથા મલ્લિક રાણા ગજએને નગરની પાસે ઝાવળી નાખી આગમ
યેવા જણાવ્યું કુદનપુરીના સૈન્યને પણ તેજ હુકમ થયો આ
હુકમ મળ્યા કે તરતજ દરેકે હુકમ અમલમાં મૂક્યો.

ગજદુકુળ રાજાભુવન તરફ ગયું ચંદ્રા ગમે તેટલી ધિરજ ધરતી
છતા પ્રથમના મુખ વખવ યાદ આપતા તે ધિરજ ખોતી, ને શોક-
નિમગ્ન મનતી પરતુ રાત્રી હોવાથી તે શોક વધુ વખત ટકતો નહિ
દરેક રાજાભુવનમાં ગયા સૈન્ય સ્થિત થયું યુદ્ધ ભૂમિ જોઈને થઈ

મધ્યા સમય થતા આવ્યો વાળુની તૈયારી કરી પડી કેમકે
ગમે તેવું નિકટ અને દનેહી મળ્યાથીનું અવસાન થયું હોય-
છતા ઝણાનું મધ પૂર્ણ કરવા આવેલો દેહ ટકાવી રાખવા
અગ્ન જળનો ત્યાગ થઈ શકતો નથી ' હતા મોહિનીએ પોતાના
પ્રિયતમના વિચારથી દસ દિવસથી અન્નતા ત્યાગ કર્યો હતો તેને અન્ન
હીન આજ અગીયાર દિવસ થયા હતા, તેથી તેની સ્થિતિ વિચારી,
કાનએ દુરાચાર કરતા, વાળુ કરવા સારું હતું વાળુ થયું ને ગત્રીના
સર્વ એકત્ર થયા.

ચંદ્ર, સર્વ મોહિની જગદીશ તેમજ ગીર્ણ અગત સખધીઓ
અને ખામ સરદારોને આમ તણ કરી વિચાર ચલાવવા બોલાવ્યા હતા
સર્વ એકત્ર થયા મોહિનીને હવે શાંતિ જણાવા લાગી તે પણ પોતાથી
અન્નનો નાશમાં ભાગ લેતી હતી, ને સિચાર જણાવતી પરતુ આજની
પાતચીત તેના જ માટે હતી તેથી કેન્દ્ર સરમાતી, છતાં તે વાત
ચીતમાં તેને વિશેષ રસ પડ્યો અને તે કમગથી ભાગ લેવા મંડી

મર્ચુએ હવે જણાવ્યું કે ચંદ્રાનેરી ' મૂળીસ હતી પાછળ ચોચ

રીતે ધમદાન કરી, ક્રિયા વગેરે કરી આપ નિરૂત થઇ જે પસંદ પડે, તે કરના પ્યાન પર લેજો, ને શોક ફગ કરી ગમ્ય પવિત્રતા ધ્યાન આપજો પ્રધાનજી મુશ્કેલી ગુશિલ અને રૂઢ છે તે તમેને અનુકૂળ મના જોશે કેમકે મારે પણ કુન્દનપુરી જઈ પિતાની ક્રિયાની તજવીજ કરતી જોએ નહિ તો પ્રજા મહેલા આપી નિદા કરશે માતા નથી તેથી નિશિષ જોવાનું છે પિતાના મરણ સમાચાર પુત્રીમા પડેલ્યા હશે ચુકતા પરીણામના અમાચાર પણ મળ્યા હશે હવે આપ મને માર' હી ત્તિ વાળજો

ચંદ્રાએ તરતજ ખુલામો કર્યો સર્વોસિલ ' આપ ચાજખી જોહો છો પરતુ આપની જાણ બહાર નથી કે મારે કાઠ વાગ્મ નથી હવે ગાદી વારસ હું નહિ પણ મોહિની બેન થાય કે ન તેના વાલા તરીકે આપ મારા પત્નીના મુખથી નિર્ણય થઇ ચુક્યા હો તેથી નિશેષ કહે વાપણ તું હોય ? એથી હવે સુખમરુત જોવાની આપ મોહિની જોડે લક્ષ્મી જોડાઈ તેજ દીને સોનગઢના ગાદીપતિ થાઓ એવી મારી નામ વિનંતિ છે મારે વિચાર કંઈ કરવા જોવા જઈતો નથી, મારા છેવટના કાર્ય તરીકે તેજ કે આ માર' પ્રકૃતિ તો તેમલા જ અર્થે હતી મોહિની મારી પુત્રી સમાન છે ને આપને માન પુત્ર સમાન વેખતી આવી છું

આ ખુલામો સામગ્રતા એકત્ર થએલા મર્ચના નેત્રમાથી આનંદ નાનુ સરવા લાગ્યા ચંદ્રાએ મર્ચની સમ્મતી માગી સર્વેએ એકજ અવાજે લક્ષ્મી ઉત્તર આપ્યો ને સોનગઢના વારસ તરીકે સર્વોસિલની ગેઠનણ થવાથી નયધોષ થયા મોહિની પણ અનગ્મ

આનંદ પાત્રી સર્વુએ અહોભાગ્ય માન્યા જગદીશની સમતી સર્વુએ માગી, તેણે તત્તજ પ્રભુનો ક્રિષ્કાર માની હાથણી સર્વુ, ખામ પ્રશ્નનો ખુલાસો જગદીશથી મેળવી તે મુજબ વર્તતો મોહીનીના લક્ષ અને મોન-નઢના રાજ્યાભિષેકની ક્રિયાનો દિવસ મુકરર થયો. ચોયે દિવસે મુળસિ દના મરણ નિમિત્તની સર્વ ક્રિયા કરી, પાંચમે દિને લક્ષ અને રાજ્યાભિષેક માથે થવા નક્કી થયું.

સાથે સાથે ચદ્રાએ પણ પોતાનો ખીજો ખુલાસો કર્યો “ધર્મખધુ સર્વુસિદ તથા મોહિની બેન’ આપ હવે સોનગઢના વારસ થાઓ છો, તેથી મને અત્યાનંદ થાય છે મારૂં સર્વ આપના હસ્ત છે મને સસારના મોહ ગ્લા નથી માટે મને નિવૃત્તિ કરી ભગવદ્ બજનમા જોડાવા દેશો મારી વિશેષ પ્રવૃત્તિની ગોડનણ હવે પડી કરશુ પરતુ હજી એક નવાન કાર્ય રહી જાય છે ને તે એજ કે ચાલુ રણસગ્રા મમાની ખખરોથી મારા વૃદ્ધ પિતાના મગજ પર મારી અસર થઈ છે, તે દેવયોક પામ્યા છે ને અપુત્ર હોવાથી તેમનો નારમ મને ડગવી છે તે મુજબ તેમનું રાજ્ય મને મળે છે પરતુ હું હવે રાજભોગને ઇચ્છતી ન હોવાથી તે રાજ્યના માલીક મારા પ્રિય બ્રાતરૂપ સર્વુસિદને ડરાવુ છું તે અહીંની ક્રિયાથી નિમુખ થઈ ત્યા જઈ સરદાર તથા પ્રજા વર્ગને, ગાદીપતિ બની આનંદ આપી, સાતમે દિને પોતાના નગર પવારશે એવી પ્રાર્થના કરૂ છું

આમ વિશેષ વિશેષપણે ચદ્રાદેવીની ઉદારતાથી સર્વુ એકદમ મગમગો થઈ ગયો અને ચદ્રાના પોતાના કિપર થયેલા મહાન ઉપકારો માટે આભાર માનવા લાગ્યો. મોહિની સ્ત્રી જ્યભાવે સર્વ

દેખતા ચંદ્રાના ગળે પડી ને આનંદશ્રુ સાથે ખુબ કિપકાઝ માનવા લાગી તે જોઈ માતાતુલ્ય ચંદ્રાએ તેને હૃદયે આપી આશિષ મીઠી કે ખેડેન તમાઝ સૌમાળ્ય અચલ રહેા ને તમારી કીર્તિ જગેજગ અમર તપેા

મરહારોના આનંદની પગિમીમા ન રહી તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે હે શ્રવાનીમાં ખીસતાં આ ચંદ્રા મોહિની ને સર્ચુની શી ઉદારતા આના કરના પણ અદ્દુ સ્વાત્માપણ કોણ સદ્ભાગી જીવો સિવાય કરી શકે ! ધન્ય છે મર્ચુ, મોહિની અને ચંદ્રા તમારા સખ ધને ! એહને ! અને સ્વાપણપણને ?

સર્ચુએ દરેકને પ્રાર્થના કરી કે આપણી આજની વાતચીતની જાણ નગરમા જાહેર કરી દેા અને સર્વ તૈયારી કરના માટેા શોક ચિન્હો કાલથી દુઃ કરવા માત્ર ચંદ્રાદેવીએ પાચ દિન મુધી શોક પાળવાનુ મીકાર્યુ, સન્યાસ ધારણ કગવાનો પોતાનો માનસિક નિશ્ચય હોવાથી બધી ગોઠવણ થઇ

આ પ્રમાણે નિર્ણય થવા પડી સર્વ વિખરાયા કુટુંબીઓ વાત ચીતથી તથા આટલા દિવસના અમિત હોવાથી નિદ્રામા પડ્યા

પ્રકરણ ૨ જી.

મુખ મુર્ચ્છા.

જ્યારે ગરીબોએ ચોક્કસ વિચાર કરી મર્ચ મુર્ચ્છા થયા સવાર થયેલા કાર્યવાહકોએ પોતાના કામનો આગ્રહ કરી ટીકો ચોરે નિમ્ન મળામહની ક્રિયા થઈ જાહેરમાં ચિન્હો ફરી ગયા એક તો મોતીનીએના લગ્ન અને વળી તેમનેજ મળતુ મોતેગદનુ ગાનીપદિત ગરીબોના આનહતો પાસે જ્યાં નહિ મોહીનીએ બળપણમાં ગરીબોની સારી સેવા કરી હતી અને તેથી ગરીબોને ખાતરી હતી કે જે આપ અને જરાપણુ દુખ જ્ઞેરો નહિ એટલે મધ્યી રાય મુખી મર્ચ મોતેગદ નાન્યમા મુખતા દર્શન થના લાગ્યા નાજગાલા હાકાગે સેન્ય સાયે ૧૭ મોતેગદમા હતા શુભક્રિયાની ધામ પુમ પછી તેમન છુટા થના ગણાવવામા આયુ હતુ સર્ચુને બેગ પણ ગર્વ ન હતો એક મક મનુ થી મારાજા મારે ગેતાની હદન મોલી નાતચીત કરતો ને દરે-

નજમેવમેએ, મગારોએ અને ધામપુમની ક્રિયા માટે નિર્ણીત થયેલા કાર્યવાહકોએ પોતાના કામનો આગ્રહ કરી ટીકો ચોરે નિમ્ન મળામહની ક્રિયા થઈ જાહેરમાં ચિન્હો ફરી ગયા એક તો મોતીનીએના લગ્ન અને વળી તેમનેજ મળતુ મોતેગદનુ ગાનીપદિત ગરીબોના આનહતો પાસે જ્યાં નહિ મોહીનીએ બળપણમાં ગરીબોની સારી સેવા કરી હતી અને તેથી ગરીબોને ખાતરી હતી કે જે આપ અને જરાપણુ દુખ જ્ઞેરો નહિ એટલે મધ્યી રાય મુખી મર્ચ મોતેગદ નાન્યમા મુખતા દર્શન થના લાગ્યા નાજગાલા હાકાગે સેન્ય સાયે ૧૭ મોતેગદમા હતા શુભક્રિયાની ધામ પુમ પછી તેમન છુટા થના ગણાવવામા આયુ હતુ સર્ચુને બેગ પણ ગર્વ ન હતો એક મક મનુ થી મારાજા મારે ગેતાની હદન મોલી નાતચીત કરતો ને દરે-

કેને આશ્વાસન આપતો, અને તેમની પડતી અડચણો દિવ દિવ ધ્યાન પ્રયત્ન કરતો એટલે સર્વેને મુખ આપકુ ધ્યાનમાં લીધું.

ભુપમિલ્ના રાજ્યના પશુ દુત મહંત યાજ્ઞના મુજમ જાણાય ચંદ્રાએ ત્યાના પ્રધાનને સર તૈયારી કરી ગમ્મના લુકમ આપ્યો. માતમે દિને મર્વેએ ત્યા જમ્મભુપમિલ્ની ગાની નીકળવાનું મર્ચ ગોઠવ્યું.

આખા મોનગઢ રાજ્યમાં હર્ષ જણાયો મળમિલ્નો શોક ચાર પાચ દિવસમાં દૂર ન થાય પરંતુ યુદ્ધમાં મરાયલા તથા પાછાગી પાતાની કીર્તિને ઝખવાટ લગાવ્યાથી તેના પ્રત્યેનું મર્ચે માન નિય હતું અને વિશેષ ચંદ્રા તથા મોલ્ની પ્રત્યે રાજા કરતા પ્રત્યે અફડ મન હતું.

ચોથે દિવસે રાજાને યોગ્ય ધર્મ, ધાન કરી મળતી ક્રિયા જ્ઞાની સર્વેએ શોકાનું ઢાળ્યા ન તેનું વિચ્છેદન કરવાનિમિત્ત શાન્તિ યુક્ત ધ્યાનને લીધા.

બીજે દિવસે પ્રાત થતા મોનગઢમાં દુદભી, વાજીત્રો શરણાધરો, વાગવા લાગ્યા આજનો મોનગઢનો આનંદ અવર્ણનિય હતો ગામે-ગામથી માણુમોની મેદની આપતી મોનગઢમાં એકજ ગત્રીમાં થયેલી નૈયારી આશ્ચર્ય પમાડે તેવી હતી સર તે કાર્યમાં કિસાલથી ભાગ લેતા હતા રાજભુવામાં સુમમગલ ગવાયા, ને આઠ વાગતામાં લગ્ન મહપમાં સર્વ જનમમુદ પોતાની યોગ્યતા મુજમ ગોઠવાઈ ગયો સર્વ આપ્યો પોતાના આસન પર બેઠે જગદીશ સાથે જ હતો સર્વના મુખ ઉપર આનંદ ન હતો કેમકે પિતાનું મરણ તેને સાલતું હતું ચંદ્રા પણ સાદા આદર્શક વસ્ત્રો ધારણ કરી ત્યા આવી મહપમાં શાન્તિ હતી સરના મુખ ઉપર હર્ષનો ઝાયા હતી પરંતુ આખા મરખમાં ચં

જાણના મુખ કંપર શોક છનાઈ રહ્યો હતો હૃદય શોકથી ભરપૂર હતું પરંતુ અન્યને તેની જાણ ન થાય માટે મુખ હર્ષિત બતાવવાના ડોળ કરતા પણ હૃદયની ગયા મુખ પર તરતજ પ્રસરતી કેટલાકને આશ્ચર્ય થયું પરંતુ પોતાના વહિવેના મરણ મનને સહજે ખેદ આણે એ નવાઈ જેવું નથી તેમા શોકમા આનંદ કેમ સહેવાય ? છેવટના ઇલાજે વિધી પૂરો કરવો તેથી પ્રજાની જાણ ખાતર અથવા કોઈ મહેણા ન મારે તેથી આવી વ્યવસ્થા કરવામા આવી

સર્વ પિતાના મરણના શોકને જુઓ ન હતો તેમા પણ આ લક્ષ્મીને આનંદ ! તે મમજતા કે આ આનંદ રુ કામના ? હૃદયના લક્ષ્મી તેજ ખરો આનંદ છે ! પ્રથમ પરીચયે મુખ આનંદ મોકો હતો હૃદયે હૃદયના લગ્ન થઈ ગયેલા માત્ર મેદના લગ્ન આજે કરવામા આવ્યા કેમકે રાજવાસ ત્યાજે જ થઈ શકે મોહિનીએ સ્વયંવરની માફક વરમાળા મયુના કંઠમા આરોપી હર્ષનાદ થયો વાજીરો રાગ્યા મયુ અને મોહિની દુનિયાની નિષ્ઠી પતિ પત્ની મગ્ગયા ચંદ્રાએ અશિષ દીધા જગદીશે પણ મિત્રને અશિષ આપી લગ્ન ક્રિયા થઈ ખાદ થોડા જ વખત પછી રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા કરવામા આવી મેદની ત્યાથી ઊડી રાજભુવન તરફ વળી મમય થતા સર્વના કપાળમા રાજગોરે તિલક કરી રાજમુગટ ધારણ કર્યા ને મોહિનીને રાજ્ય રાણીપદે સ્થાપી, તેને પણ મુગુર અર્પવામા આવ્યો સર્વને હર્ષ થયો

સોનમઠની પ્રજાએ સર્વને આજથી પોતાનો રાજ માન્યો માન, વાદની લક્ષ્મી થઈ પ્રજાને કેટલાક કાયદાથી છુટ અર્પી બદીવાનો છુટા કર્યા આ પ્રમાણે માનગઢ પ્રાપ્ત થયું પુત્ર થયું અને સોનમઠ પ્રજાને મુખ સર્વના દર્શન કરાવ્યા

ગળ પ્રજાને સળેાધી સયુ સિદ્ધ રાણાએ વિન યુ કે હુ આવા આપ સમયમા, ખરેખર શોક વચ્ચે અહીંનો ગાદીપતિ થયો છુ માગથી તમાર કે રાજ્યનુ કામ થઇ શકયુ નથી પરંતુ એક નિયમને માન આપી માર આ વર્તન કરવુ પડુ છે જાનને રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા, નામનો માત્ર ચદ્રાદેવીના માનની ખાતર સ્વીકારી પડી કે નિયમ પૂર્વક મારે મારા પિતાની ગાદી ઉપર ક્રિયા કરસી જોઇએ ને ત્યા યોગ્ય સમયે તે ક્રિયા થશે ત્યારેજ હુ ખરે ગજકરજમા જોડાનશ ન મારા સત્ય લગ્ન પણ ત્યારેજ ગણાશે આપ સર્વ તે પ્રસંગે પધારી મને આભારી કરશે

પ્રજાના તથા કેટલાક શકાશીલના મનના ખુલાસા થયા તથા મયુની કદર મર્વે એ કરીને, તેને આશિષ આપ્યા સર્વ વિખરાયા ચદ્રાને પણ સતોષ થયો રાજા, રાણા ઠાકોર તથા સૈન્યને પોતાના નતનપર જવા હુકમ ફરમાવનામા આવ્યો ને કુન્દનપુરીની રાજ્યા ભિષેકની ક્રિયા પ્રમગે પધારવા આગ્રહ સાથે વિનતી કરી

ખીજે દિવસે ચદ્રા, સયુ મોહાની, જગદીશ વગેરે રાજામર્ ચદ્રાના પિતાના નગર પ્રત્યે વળ્યો વખત થતાજ સર્વ પહોચ્યા તેની પ્રજાત ખુશ રાખવા ખાતર સયુએ ત્યાનુ ગાદીપતિષણુ ચદ્રાની અક્ષિમ તરીકે સ્વીમર્ચુ સર્વેએ માન્ય રાખ્યુ પ્રજાએ પોતાના નવા રાણાને આશિષ દીધી રાજાએ પ્રજાને પોતાના અમૃત તુષ વચનોથી સતોષાને સોનગઢની પ્રજા માફક તેને પણ નિમગણુ કર્યુ

છેડે સોનગઢનો તથા રામપુરનો કારભાર પ્રધાનોને સોંપી સયુ- સિદ્ધ જોહીઓ સાથે પોતાના રમાલા સાથે કુન્દનપુર તરફ વળ્યો ચદ્રાદેવી સોનગઢ પધાર્યા પદર દિવસ પછી કુન્દનપુરી આવવા વચન

આપ્યુ મોહિની છુટી થઇ બન્નેએ ખુબ અશ્રુ ટાળ્યા

આમ જ્યા ત્યા બન્ને ગજગાદીનુ માન માચનના સર્યુ કરજ્યા
છુટી કુન્દનપુરી તરફ ગયા મત્સ્ય ગીતે મર્યુસિંહ ગાતીપતિ થવાથી
મહારાજાધિરાજને લાયક થતા તેને નાની ક્રિયાઓની ઠેંગ ઠેંગ જરૂર ન
હતી છતા ધર્મે તે કામ સ્વીકાર્યું ખરે રાજ્ય કુન્દનપુરનો ચક્રવર્તિ
પદે ગાદીપતિ ઠરજ કહેનારો

આ પ્રમાણે ચદ્રાદેવીની ઇચ્છાનુસાર કાર્યથી પંચગાદી મધુમિલ,
મોહિની તથા મિત્રની સાથે જન્મભુમિ તન્ક માર્ગ કાપવા લાગ્યા
ચદ્રાદેવી એ ત્રણ દીન પિતાને ત્યા ગ્વી પ્રધાન રંગેરેને સમજુત કરી
જણાવ્યુ કે હવે આપણુ ગજન કુન્દનપુરીના મમ્રાજ્યમા ભળી ગયુ
હે તેમને માન આપી તેની મુચનાનુસાર કાર્ય કર્યા કરવુ

માઠ પિતૃગૃહેથી સ્ત્રી ધર્મ પ્રમાણે પતિગૃહ તન્ક ચદ્રાદેવી સીદાય
થઈ મોહિની પણ ધર્મ મુજમ પત્ની સાથે સિદાય થઈ અમનના
સિચાગ તન્કોમા ઝોડા ખાતા માનગઢ આરી મદદારાને તથા
કાર્યવાટકાને બરામગ ગીતે રાજ નિયમો તથા પ્રજન મુખમા
મગબર ધ્યાન આપવા જણાવ્યુ પ્રધાનોને પણ હુકમ અપાઈ ગયા
અત્યારમુધી મુળના પલટાયા પડી જે અધાધુધી ચાલેલી તેની વ્યવ
સ્થા કરવામા દેવીએ ચિતને પગલ્યુ સોનગઢમા તથા પિતાના રાજ્ય-
મા આ પ્રમાણે ચદ્રાએ શાંતી મ્યાપી મોનગઢ પણ હવે કુન્દનપુરીના
મામ્રાજ્યમાજ જોડાઈ ગયુ ને કુન્દનપુરી મહારાણો તેજ સોનગઢનો
ગણો ગણાવા લાગ્યા

ચદ્રાદેવીએ હવે પોતાનુ નિશ્ચય કરી રીતે ગાળવુ ? મનુષ્ય

જીવનનું શ્રેય કેમ કરવું ? પ્રગ્ન કલ્યાણ ત્રી રીતે કરવું તે વિચાર્યા
જોયા ખાના માણા ને જીવનમન્યન શરૂ કર્યું સર્વ નિશ્ચય હૃદય સાથે
કરી સર્વ તથા મોહિનીની ખૂબ મર્મ પ્રવામા કરી, મહાનુભૂતિ મેળવી
ગાઢ મમાર વચલાગની ખાલી કિપાધીથી મુક્ત બની, ધાગેલી છત્રજ
નગ લાવવા ચોક્કસ વિચાર કરો ને તે કુન્દનપુરીમા મર્ધુમિત-
ના રાન્યાભિષેક પડીથી

સર્વ, સ્નેહિત્રો માથે માર્ગ કાપતો જતો હતો રત્નામાજ
અહ્મપુરી આવતી હતી તેથી જગદીશે મિત્ર પાસે બે દિવસ ત્યા
રહેવાની માગણી કરી મિત્રે તત્કાલ જા પાડી, અને પોતે જના રત્ન
માગી, સમય વિચારી જગદીશે પણ જા ભણી, એટલે મર્ધુએ મૈનિકો
સાથે મનનગર તરફ પ્રયાણ કરવા નિશ્ચય, ને જગદીશે બે દિવસ
અહ્મપુરીમા રહી આવવા નહીં કર્યું અહ્મપુરી જણાતા મિત્ર, તથા
મગિની રૂપ મોહિનીને પ્રણામ કરી જગદીશ છુટો થયો માતાને શુભ
સમાચાર પાઠ્યા જગદીશના યુદ્ધમા આઝા પછી વૃદ્ધ માતાની માદગી
શરૂ થઈ હતી સુશીલા મેવામા રહેતી અનાસ્તનાગ મમાચાર આઝા
કરતા હતા જગદીશને તેથી સાતી હતી

પ્રકરણ ૩ ત્રીજું .

સુદરી !

વાચક ' બ્રહ્મપુરીનું આપણી માર્ગનું પાત્ર આપણથી અપરિ-
ચિત હોવાથી તેના સદૃશ પરિચય કરીશું

બ્રહ્મપુરી સોનગઢ રાજ્યમાં મુખી અને આનંદી ગામ હતું ત્યાંના હવા પાણી આખા સોનગઢ રાજ્યમાં સરસ ગણાતા રહેા પણુ ત્યાજ હવા ખાવા આવતો તેની શોભા પણ અપાર હતી સોનગઢથી કુન્દનપુરી જવાના માર્ગમાં વચ્ચેજ તે આવેલું હતું વિદ્વાનો પણ ત્યા આગળ પડતા હતા બ્રહ્મપુરીના સર્વ વિદ્વાનોમાં અત્ર પદ ધરાવતા વિદ્વાન વિદ્યાસાગરનું નામ જગજહોર હતું જેવો વિદ્યામાં નિપુણ હતો તેવોજ નીતિમાં એકા હતો ધરમાં ત્રણજ માણુમ હતા પોતે, પત્ની અને બાળકી-સુદરી ! વખત જતા પત્ની કાળના સપાટામાં આવી મૃત્યુ પામી એટલે સુદરીની મર્વ વ્યવસ્થા, કેળવણીનું કામ સવની દેખરેખ સાગરને રાખી પડતી તેથી તેનામાં આદર્શ સ્ત્રી તરીકેના સર્વ ગુણોએ સ્થાન મેળવ્યું ગુજરાતી સિવાય મરફૂત, હિન્દી અને મગહી ભાષા તેણે શીખી લીધી બગાળીના અભ્યાસ ચાલતો હતો વેદાતના ધણુખરા પુસ્તકો તેણે વાચ્યા ઉપ- નિષદો તો મોઢે કરી દીધા

આમ પિતા, પુત્રી જીવન આનંદમાં ગુજગતા ' આનંદ એજ ઉત્તમ સુખ છે ' પરિચિત જનમમુદમાં તેમના એકી કંઠે વખાણુ

યતા મુન્ગી સાદ વસ્ત્રી થતા કેટલાક જુના પિયારના મેંડી,
મળધીઓએ સાગરને તેના લગ્નની તજરીજ માટે ડચું પરતુ તેમણે
ધ્યાનપર લીધું નહિ તે તો પોતાની પુત્રીના પિયાને માનકુળ
થકું ઇચ્છતા

માગરો પણ પુન પરણ્યા માટે કેટલાકેએ આશ્રય કરા પણ
તે મરતો ઇન્કાર કરી પોતાના પિયારના મક્કમ રચા

પિતાએ, મુન્ગીને તેના લગ્ન માટે પ્રયત્ન કરી તેના તનમા
મારીએ ઇન્કાર કર્યા અને જીવન પયત હું કામાઈ દ્વારી નહું પમ
કુ પિતાએ આશ્રય પામતા જણાવ્યું “પેન! તારા પિયા
મુત્ય છે પરતુ અ યાગ્ની અજ્ઞાન, અધ દેવવળીમા મળાવુવ મનેલી
મર્વન પોતાના જેરીજ ધારનારી, કહિન ન તો કોઈ પાળીજ ન
ગકે તેમ માનનારી, સમાજ તને નિદશે તારા નતમા નિ તો નાખજ
તુ તે પાળી શકે એવી મારી આશિષ છે તેમા તુ જીવીશ ન યગ
પણ ખેટા! માયર-તે તે માગે બહુ કપરા છે.”

પિતા! મમ તમારા આશિષનેજ ઇચ્છતી હતી મમાજ! અ
મમાજને જતાનીગ કે, સુદ્ધ રજથી ઉદ્ભવેલા, જિતમ મરકાડી
કેળાવણી પામેલાને જેને સસારમા મોહ નથી, એરા આત્માઓ
નમના કાકેન વતને પાળી બીજને પળાવા આદર્શ બતાવી શકે છે
કે નહિ? પિતા આપને સશય મળ્યાનો કાઈ જરૂર નથી

આ શબ્દો સામળતા પિતા આનદ પામ્યો હર્ષાશ્રુ જવમાલ
ગયા પુત્રીને હૃદય સાથે આપી વૃદ્ધ પિતાએ પોતાની પ્યાની ક્યા મુન્ગી
એડે તે માટે નિશ્વાસ નાખ્યો?

પિતાને નિશ્વાસ નાખતા જોઈ મુન્ગીએ પ્રશ્ન કર્યો પિતા! આપ

હજી પણ કેમ શોખી હોય છે ? કાલ વિષય રાજા છે કે નુ ?

ના બહેન ! હું હવે વધુ વખત નહિ ટકુ પછી તારા નુ થશ ' તે વિચારેમા છુ પિતાએ જણાવ્યું

પિતાશ્રી ' તમે સુન, જ્ઞાતીને માટે વિચારવાનું ન હોય મર્મનો મશ છે માગ હવે તમારે નુ વિચારવું રહ્યું ? મે તમારી મર્મ કંપાધિ મટાડી છે પિત્ર આને પુત્રીની ઉપાધિ તેના લગ્નમા છે ' તે નહોય તો પછી અન્ય નુ ' મા' મન અવસ્થા આપના શિદાણના પ્રતાપે હુ કરી ગઈશ આપની વિઠતાને અલકૃત કરીશ ધનનો મનુ-પયોગ કરીશ જાગે ' બનશે તો સમાજને ખતારીશ કે " એક પુત્રી એક પિતાના દ્ર-રને ચડાળની માફક દુરપયોગ કરનાર પુત્ર કરતા સહુ જ ગણા સરસ ઉપયોગ કરી પુરુષ કરતા સ્ત્રી, પિતૃકુળને ઉજળે છે તે ખતારીશ ' પિતા આપ પિતાથી મુક્ત થાઓ

આમ પિતા, પુત્રી નાનાર ખુનાસા કરી આત્મના નહેતા વખત જતા કાળને સપાટો વિદ્યામાગર વિષ્ણુ આન્યા તો આત્મા નેવદામ પામ્યા શરીર સળગી ગયું સુદરી ' આત્મતત્ત્વની કસ્યતા મમજનાર સુદરી ' બે પળ ગોક પામી શાત થઈ, ધમ ક્રિયા થઈ વિદ્યામાગની સર્વ મિલકત સુદરીન સોપાઈ અને મમજુ, પાછા અને નીતિ સપત્ર બે શેઠીઆઓને તેના મ્ત્રી નીમ્યા

હવે સુદરીએ જાહેરજીવનમા ભાગ લેવા માડ્યો વિદ્યા જેમ નપરાશમા આવે તેમ ખીંચે છે ' તે ન્યાયે પિતાએ દાન કરલી વિદ્યા જગકારી સુદરીએ પુરુષત્વ જાહેર કર્યું તેને કોઈ કનકડતુ નહિ તેને મર્મની મમા માનતા પરતુ કળિતા પામ્યા દમાયલા કેટલાક

ભયકર ભુજંગ.

મુ રી ના લિનુ મ જિગપ ચગની જતી તની [પાન ૧૬૭]

દષ્ટ દ્વાનાગાગે તેના હૃદય પર તરાપ મારી નીતિબ્રષ્ટ કરવા કાંક માગતા તેમ ન કાવતા યારે કલકિત કરતા પણ ચક્રતા તપિ સુદરીના કમિન અન ભીષમ વ્રતની સર્વને જાણુ હતી ન્યાન જાતે હોય વધુ ચયા દરરી છોડી હતી કેટલાક આજ્ઞાનીઓ તેને પથ તજી લગ્નની માગણી કરતા તેનો કિતર મરસપણે તે આપતી કે કચી તેમ કરતા આગ્રહ ખાય તેની વ્યાવહારિક વ્યવસ્થા પિતા તુલ્ય પિતાના વૃદ્ધ મિત્રો કરતા તેને સર્વ રીતે આનંદ હતો કેમકે નસાગ મા તે ન હતી પણ સમાજ તેણે રોતામા મમાઓ હતો આ અવસ્થા તેની પદ્મ નય માજ હતી

ગૃહકાર્યમા તે એટલે હતી ગારિરીક નુખની ખાતર, પાણી ભરવુ વગેરે કાર્ય પોતેજ કરતી એક દિવસ ગામના પાદરે, સાદા પણ પરિત્ર કુલિન સ્ત્રીને ઘટે તેવા વસ્ત્ર ધારણ કરી ચાદીના ખેડામા પાણી ભરવા કુવા ઉપર ગઇ હતી મહા શિક્ષાત્રીતે તહેવાર હતો સ્ત્રીઓની ઠંક જામી હતી સુદરી પાણીનું બેકુ શિર પર ચઢારી જતી હતી તેવામા તેના જોવામા કંઈ આનંદ

જતા ઉપર એક ચોતરા મુસાફરોની સરડા મટ ખાંચના હતો ત્યાં ઘણા ખગ ગરીમ અંતે હલકી જાતના લોકોજ મુકામ નાખતા પરંતુ આમ એકાએક ઉચ્ચ, કાન્તીમાન, વિદ્વતા જેના મુખ ઉપર ઝળકી રહી છે તેવો રીસ વર્ષનો યુવક શોકિત મુખથી આરામ લેતો જણાયો સુદરી ત્યાંથી નીકળી યુવકને દીઠો કોણ જાણે કમ 'પરના ઋણાનુબંધે પોતાનું નિકટ સ્નેહી નહોય, તેમ તેને જોતા આખ માથી અન્નના બે દીપા પડ્યા યુવક થાકેનો હોવાથી તેને ચેન નડતું આખ મિચાગેલી હતી તેણે જેવી અખ ધાડી, તેનીજ સામે એક

યુવાન, દેવી સમાન બાળા પોતાની સામે અત્યુ મારતી હીની મુદ્રી સ્તંભ બની હતી કેટલીક સ્ત્રીઓ શકામા, મિયાનમા પડી તેના મ્ખારતે જાણતી હોવાથી શકા હુમ થઈ કેટલીક સહીયર માયે હોવાથી, તેમણે મર્ચેએ યુવનને તનનૃત કર્યો ને આહી રી, મુદ્રીએ પોતાને ત્યા ગામમા મુકામ ગળા જાણુ યુ નિર્મળ હૃદયનો યુવક પકાને વશ થયો તથા તથા મન માયે કપના કરના લાગરા શ્રમ પ્રણો હોવાથી 'મીમે પગેને તે બાળાઓની માનુમા ધીમે ધીમે આવવા લાગ્યો.

મુદ્રીને જોના તેણે, મિયાનુ કે આ કા, અવાકિક માળા લાગે છ ચાવ છવ ' મત્ય સર્વ જાણુ.

વિદ્યાસાગરનુ મકાન આવતા, યુવનને આનંદ થયા પરંતુ મહેમાન નિહાનને ત્યા મુકામ પામ્યો સવ બાળાઓ છુટી પડી મુદ્રીએ બેકુ ધરમા મરી તેને આગમામાનમાબેસરા જાણુ-યુ મધ્યા નહ થરાની તથાગી હતી તેથી તેને શાય ક્રિયાથી પરગી, સધ્યા વગેરે કાર્યથી પરવારા જાણુ-યુ યુવકે તે કાય આટોપી લીનુ બાદ શિવરાત્રી હોવાથી ક્વાલાર કરાતો સમય થયો મુદ્રી, અને પરદેની મુસાફર યુવક સામસામ બેઠા અરંપરમ માતચીતમા જાણુ-યુ કે હુ સોનમદ કાર્યશાત્ ગયલ, ને મારા વતન કુદનપુરી પરત જતો હતો શ્રમ લાગવાથી આગમ ખાતર ચોતગ પર મુકામ કર્યો માત ચીતમા બનને એકજ જ્ઞાતિ ॥ નીકળ્યા નિહતા તેના વાક્યોમા જાણુવા લાગી, અત્યારે તે ઈંદ્રપુત્ર જેવો જાણુતો હતો મુદ્રીએ પોતાના જીવનના અનુભવેલા પુરખોમા મર્ચી કિચ પુરખ આતમા આજ જોયો તેનાનો બનનેમાથી એકએક ચડીઆતા જાણુતા હતા વિશેષ પરિચય થમા ગા ના યુવકના નામની પૂછપૂછ થઈ

મુદ્રી પોતાનું નામ-જગતીય જણાવ્યું કુટુંબમાં માતા તથા પત્ની છે તે પણ જણાવ્યું મુદ્રી અચકાઈ ટાણું માર્યું પડેલી તરફ 'આપ આખે આટલી કેમજ વયમાં લગ્ન પણ કર્યા કે મુ'.

શુ તમે મો કેમજ વયનો ધાંગ છો ? અરે, "આપણા હિંદુ મહાજના તમે અપરિગિત છા ? એક, પદ્મ નરમનો આજક પુરુષમાં અકાય છે તે બાર, તાર વર્ષની આજાઓ સ્ત્રી ધમને વજ બની, માતા જોવાવાનો દાવો કરે છે " તમારી જાણ બદલ કેમ ? તમારે મન થયેલ કે કે જગતીયે પ્રશ્ન કરો.

ના હુ જન સમર્થતાથી ગાળવા માણુ છું. મુદ્રીએ કહ્યું પણ મુદ્રી તમારે આદર્શને ધન્ય છે. તમારે જનને ધન્ય છે તમારે મતપિતાને, વિદ્વાનને, અરે તમારે જન્મને ધન્ય છે.

મમી સાજ થતા બન્ને સગૌર ધારી આત્માઓ દેવ દજન વમેરે કાર્યમાં મયા યોદ્ધાએ બન્નેને જોતા, બન્નેના થય, ગુણુ રૂપને નેતા અનનવા તરંગો ડહામા પરતુ મુદ્રીનું અત્યાર મુધીનું જીવન પવિત્ર હોનાથી કેમને વિગેય શકા ન શકે.

સગી પડતા જગતીય બેડો હતો મુદ્રી પણ પામેજ હતી વિયમ પ્રમાણે કેટલીક જાવ બાલિમઓ એમ્ત્ર થઈ તે સર્વત્ર મુદ્રીએ મોધ આપેલ જગતીયને નિમજ્જ કયુ તેજે પણ ચાતુ જમાનાતા વિદ્યા થીઓની ફરજ મનુષ્ય તરીકેની ફરજ, જગત, સશ્વર મનુષી મે શબ્દો કહ્યા સરજ સીતે બાળકોને પચે તેમ હાલગરે કાદયા ચાતુ હિંદુમહાજની અર. પ્રાબલ ચાતુરતાની સમાજની જાટકની કાદી

મુદ્રાના જીવનને પ્રતિભાઉપ અતાવ્યું તે મર્યને આદર્શ જીવનની રૂપ
રેખા બતાવી

મુદ્રીએ જાળ, માલિકાને મોઢા આપી, નાવન ભૂમિકા રચારાનું
કાર્ય ઠિપાડ્યું હતું ચચા ખલાસ થઈ શિવરાત્રી હોવાથી શકર મ્મગ્યુ
કરી શિવ-તોત્ર, વગેરે ગાન પ્રમાદી ગહેચી સર્વ છૂટા થયા. જગદીશ
પણ શ્રમીન હોવાથી ગિર્યો, તે પોતાની પથારીમાં નિદ્રાશીન બન્યો

મુદ્રી પોતાના મુતા પહેલાના અભ્યાસમાં વળગી પૂરા થયે
નિદ્રામાં પડી

પ્રકરણ ૪ થું.

આત્મ સંજ્ઞ

આ પ્રમાણે એમ્મેકને ઉપમા, ગુણમાં વિહતામાં એકતા પાર્થિવતા
એ શરીરધારી આત્માઓ વાતચીતમાંથી તુ
નવું શીખવા પામ્યા બીજે દિવસે મ્મવે પાગળુ લેખ થી વ્રક્ષ બોજન
થયું આ નિમિત્તનું ખર્ચ મુદ્રીને ત્યાં આપ્યું હતું

જગદીશે મુદ્રી પામે જવાની રજા માગી ના પગાઈ અને
થોરા નિરમ રવું જાનવાલ મળે તેથી નિનતિ મ્મી જગદીશને તે
આમ્ર તે રજા મનન પર્યુ

આમ બે થાગ દિવસ રીત્યા, મુઢરીના મર્વ વિચારેથી આચારથી જગદીશ અનુમતી થયો જગદીશ તેને ધન્યવાદ આપ્યા છતાં અધિક અધિક ચેતવણી પિતાએ આવેલી, તે કરતા વિશેષ આપી “ચાલુ સમાજમા આ જીવન ધાણુ ભયડપ છે, તેને ધાળી સાવચેતી ગણતી જોઈએ અરે” રાજકુમારી, બહોળા કુટુંબમા વસનારી બાળા ઝોથી પણ આ વત કઠિન છે તે કરતા સર્વ મીતે અપલી-કમળી-મુઢરી ! તાડ વત યાજુ કઠિન છે ’

જગદીશ મુઢરીને પોતાનો આત્મા માની લીધી દરેક મીતે હદા ખોલી પોતાના કિમરા ખાલી કર્યા હદય અર્પણ કરી દીધું પરંતુ “પ્રભુ” બન્ને યુવાન શરીરને પરિત્ર રાખો ” એવી તેની વાચ ॥ પછે પછે ચાલુજ હતી અનતા વગી, તે એકાત રાખતોજ નહિ કમકે નેને ત્યા વળે બાળ આલિકાઓ ધ્રુ માફક ગહેતા

એક દિવસ બન્ને જણુ બેઠા હતા જગદીશ પોતાના જીવનની રૂપરેખા કહી સભળાવતો હતો મુઢરી પણ તેમા પોતાના જીવનનો ઉમેશ કરતી હતી, તેને જડવા કુટુંબો વિદ્વેતો તેજે જગદીશને જણાવ્યા જોથી વતની મદદતાને જગદીશ પૂરતી આપી મુઢરી અચારે મતગ વર્ણની હતી પિતાના મરણુ બાદ બે વર્ષમા અવનવા પ્રમગો તેો વીત્યા કુટલાક વખત તેનું મન ડમતુ દટલીક વખત રજાતાપ કરતી; પરંતુ છેવટ પિતાને આપેનું સ્વયન દહ કચે મર્વ રીતે અચાવ કરતી

વાતચીતમા મુઢરીએ જગદીશ મમજી તેના મુખ તન્દ્ર જોતા ખૂબ રડવું શરૂ કર્યું જગદીશે ધિરજ ગણી તેને શાન કરવા માડી મુઢરી વિશેષ નડવા લાગી છેવટ મુઢરીના શરીરને પરિત્ર બાવે રૂપર્ષ

મરી શાત ગામી મુદ્દની કાત રખત પાલ આટલુ નહિ મેડેલી તે આજે મડી

જમદીએ તેને ગાત પાડી અને ‘ અતર કિમર સ્નેહી પામે પાલી કો શોક દયે છે ’ તેમ જણાવ્યું. માટે તાના દરેક ખુલાસા હવે માગથી બનતું કરીને તાના રતન ચિરમણ અનતપણે ટકારવા બેનતુ મરીશ.

મુદ્દરીએ ખેલા માડયું, “ જમદીના ! તમને શું કહ્યું તમને તેતામા માગ પ્રવિન્ધ મસ્કાએ મરી આયા છે તમો ખેલા જન્મના માગ દેલ્તા પતિ કે તમારી સમય મે ગતજન્મથી વિચારમા લીધત કામાય પાણુનુ રત અને તમને આપેનુ વચન અત્યારે તમાને સમય આચારમા નજી ગાય છે મે બૂલ કરી છે ના જો મો દેશ આપો ને તે તે મ માગનુ માગ લખે વિગધ તમા લખે છે જમદીના વિશેષ ના મુ. ! માગ માત, પિતા કલ્તા પાલ અરે ! માગ પ્રિયમ પ્રિય માગ - આ મા કલ્તા પાલુ આ માત નિતો પરિચય તમને અન્દો ગણે છે અને માલ મરી જીવન તમને માનુ છું પ્રવિન્ધ મસ્કાઃ મિરાય આ માર્ગ નથી નહિ તે અલ્પ ! કેટલો કેટલો પરિચય થતા બે શીળ્તા વિચારો, આત્માનો એકતા જન્મોજન્મ પ્રાપ્ત થાય થી. ”

મુદ્દરી ! ‘ મન કો માન રખાયુ નથી માલગજ તાગ વિચા રાની સમજ મને થઈ છે ના કામાય નજી ચિરમણ ટકાવો તારી વિગ્ધ પ્રવિન્ધ મરી જો ! તમે વચન આપુ છું ધમને માલ્લી ગામી જણાવુ છું ક ગમે તેરા સમય, માગ દેલ્તા દેલી છે ત્યા મુદ્દરી તને પેનતી મદદ આપવા ત્વિ અન્દ તાગ અતર ખુલાસાનુ નિવારણ

મના નહિ ચુકે તારે પ્રાણનમના પિંગળને માન આપી આજ્ઞાથી
હું તને માન આત્માની દેવી આત્મસ્વરૂપ હૃદયેશ્વરી વેળી લઇશ પરંતુ
સુદરી ' પ્રભુ તને પ્રેરણા કરે, મદદ કરે, નિરતર સલાય કરે, કે તું
તાડ જીવન, પરિત્ર રાખજે કૌભાર્ય નંભાવશે તે વન પડે દન,
અન્યનું હૃદય પ્રભુ પામે માગી એવીએને તારશે એ પ્રાર્થના । ”

સુદરીએ ગદગદ કરે કથુબ ગળ્યું, રાત્રી ભાગે ઇશ । તેજે
ભાવ પ્રમા પડ્યું છે તરે, દ્રોણે પ્રભુ લગ્નને । બીજી તારા લગ્ને પલ્લુ
લાગી, મારી, અરે । મન પિતાની ટેક જાળવે

નમાજ । તું પલ્લુ મને અનુકુળ બની તારી કમળ પુત્રીએને તે
જીવનનો મેઘ નીળવના તત્પર થજે

જગતીયે દાસ્ય માર્યું સુદરી । હજી મારે તને ધણું કહેવાનું
છે, પ્રથમ પગથીયું તું ચઢી છે તરે તારે જાણવાનું શ્રીમદ્વાનુ પાત્ર
છે સમયે તને જણાવીશ હાલ મો તું તારા વ્રતમા મકકમ રહી તારા
આત્મ નિયમીત ક્રમ શરૂ ગાળજે

સુદરી — જગદીશ । મારા અંતર પ્રભુ । તારા, મારા પરિત્ર
આત્મ લગ્ન થા ચૂક્યા એકમેકને સકરે સલાય થવાનું, ગુણમા
બાગીદાર થવાનું નૃજાઇ ચુક્યું માત્ર શરીર મંદમ નહિ, એજ
આપણી બાહ્યકાર વસ્તુ ગણાઇ ચૂકી જગતને તેનું ભાન થાય
પ્યાર એ પ્રેમ નથી, પ્રેમ એ જીવ નથી તેની મમજ થઇ સંયત
દર્શન થાન અરે ।

“ જગતસા સ્નેહના પિંદુ વિના નથી કો અર્ણવ ખાલી,
પરંતુ દષ્ટિના દોષે મજેના એવની ખાલી ”

જગદીશ — “ અરે કે ! મેલને કાઢે, ચડે છે વિશ્વ ચગડાળે
પ્રાણ એ પારને માની, પ્રણાઓ વિપ તો ધાળે. ”

પરતુ સુદરી ને, લેળ પણ મેલમા મ્વાથ વમ્મો કે તરત
માન જે કે સર્વનું ઉધુ રૂપ પલટાઇ જવાનું કેમકે “ પ્રેમ એ જીવ
જીવદા રૂપે જગતમાં વસે છે. માતા, પિતા, ખડેન, ભાઇ,
પતિ, પત્ની, અરે ! સ્નેહીઆ એ સર્વ જીવદા જીવદા શરીરો-
ના જીવદા જીવદા ધર્મથી પ્રેમ યિનાજે છે વસ્તુ એક છે
ધર્મ જીવદા છે માટે તો. ”

નરમે સ્વાર્થ ને પ્રેમ, અરેખા બા યગાળી ને ”

મુદરી — કુજી ! એ મુદ્ર રાત જવાનો-પ્રભુ તેમાથી મયાવે

આ પ્રમાણે બન્ને આત્માઓની એન્તા થઇ જગદીશ પોતાના
મનન ગયો અગ્નિપ્રેમ બન્ને સહ મદદ ખનતા જરૂર પડે મુચવણનો
કલ્પ કરતા માન જગતને બન્નેના નેલની ગાણુ થર્મઆતરી થર્મ
બન દિવસ નિરમે મુદરી તન્દ રધુ રધુ પ્રજયમાન પેદા થયો બ્રહ્મ
પુત્રી આપુ મુદરીને કુમારીખેન નામથી ઓળખતુ જગદીશને
સેનામા ફરક ઓજા હળો ક મુત્રી કુમારી હતી ત્યાજે જગદીશ લગ્ન-
થી જોડાયેલો હતો અગ્નિ સુદરી હતી જગદીશનું માન પણ જગત
મા વધુ પ્રાણધનમાત રાજપુત્રની મિત્રતા થર્મ, તેથી તેનું જીવન
દિવ્યતર થયું

+ + + + +

આમ એક વર્ષ રીધુ, મુદરી પોતાને નડતી આવીયો જગદીશ
ને જણાવતી જગદીશ તનો ખુવાનો કળે કટલીક વખત સુદરી
નો જવાવે, મદદ દેવાજે મેવાન પ્રતાપે યીગની મહેમખાતી.

જગદીશને કપડો આપતી આમ ઐક પ્રમગ તેમના જીવનમાં સીલી
લેતા. તે તેજ પ્રમગના પ્રતાપે જગદીશને અત્યુ સાચા પથા-સાર્તાના
પ્રથમ પ્રકરણના કિબગ કાલવવા પડ્યા.

જગદીશે મુઠ્ઠી કપડ ઐક પત્ર લખ્યો હતો તે પત્રથી ગે
મમજીત થઈ.

પત્ર.

આત્મસ્વ પ ।

શિ ના આસિય તથા પ્રેક્ષામ તને હુ વિશેષ શું લુ ? જગત
ધેવુ, ૨ દેવગી કે ભરાટીની લગો વગમી કે તારી -૨૨, તને
નિષ્કલ પાશ પાટવાની છે મનુષ્ય માત્રે, પવિત્રતા શાન્તિ અન ગતાપ
પ્રારાણ કરાના છે શરે । રનેહના લાગણો ઉ સમયોને તે વિશેષ અને
તેનું રમાણ ન્તા ગત્તુ છેર્થ ।

તું લાગે છે કે લત એ માત્ર પૂરુંનું જાણ ૩ દેવદ દેવ, પન
શવાના પોપડે કે પ્રેક્ષે થી લેણ જેલ છટું થવાની ચાવી કે લત ન્તા
તુ પના જ થઈ નહ ? ના તુ પ પુરૂપના ઇલાય આ, સ્ત્રીના પલ થાય
જાણ કે આત્મલક્ષ-રનેહ લક્ષનને મરી નાવ -ઈ લેસ દેવા નથી ।
મગીરના લક્ષ, મમને મોહ દુર્ગુણે ના તાબેદાર બનાવના કે પ્રતેત્સનના
પ્રાર્થાઈ મોહ મોટ કે જમ સુગિદ્ધા સાથે છે તેમને તે પૂરૂના જાણનું
બને કે તા કે મોર્માર્થજન જ ગણાય તુ લક્ષથી ગૃહસ્થાશ્રમી નથી બનતી
મને કમાગીજ માનુ જગત્ માને કે છતા તારા મારા લક્ષ કે જોડાણ કે
'આત્માનું જોડાણ તેજ લત' તુ પ્રેર્થ ન જો પ્રિયજ ખિયાથી મનુષ્ય
ધેવો બને, અને રેલકા આન જીવનને યોષાસીના ફેરામાં પરડું રે તુ
મમજી ૩ માટે પલ તેમજ માનવ, તારા જોડાણે મને પલા દુર્ગુણથી
ગત્તારો ૨ મને શીખરાનું મજ્યુ કે તું મારો શું થઈ કે મારી કમ

ભાંગ માટે નરો રાજાસાની કે મે પણ નો સનહ લસ, કુખ, કુલ
સચ્ચ - થું છે હુ ન ગયું । મેન લી ગ્નેહાસીન

સચ્ચ । આ પત્રનો ઉપર આપણે વાંચ્યા છે મુદ્દરી ।
તેમ મર્ચુ તથા મોલિનીની કપડ દ્રવ થયો 'હા' મુદ્દરી તેના
તન્દ્ર પ્રજ્વળ મીંગ દૃષ્ટિથી પ્રત્ય નિદિ ગાતી નમાજ મેરા, ઠરી
કરન માણે છે

વખત જતા જગતીશ કુન્દનપુરી સોનગદના મેલા યુદ્ધમા ભાગ
લેવા જાય છે તેમા તેને યશ મળે તેમ નિદિ પ્રભુ પૂજનમા ચિત
ગાતી બેસી છે યુદ્ધતા તથા જગતીશના મમાચાર તેને અચાર તવા
મળે છે અચાર પાંચી જાણુ થયા પ્રમાણે જગતીશની ગાલ ગ્નેતી
બદલી બેસી 'હા' તે તન્દ્ર આપણે લેવે વળીશુ

પ્રકરણ ૫ મું.

મોહાદ કીયો ।

જગતીશ યુદ્ધમા નિવૃત થતા મિત્રની જ્ઞાત માગી, મુદ્દરીન
મળવા અભાવે તન્દ્ર વળ્યો ગામમા આતી
ગ્નેલીઓએ અરબ્બસ દર્શન કર્યા કેટલાક સમયે મેળાવ થયો યુદ્ધ-
માથી મેલા મદુરમાથી બચેને જગતીશ મિત્રનો નયન તાણે બનેનો

જગદીશ, યુદ્ધમાં મહાવિજયને પ્રાપ્ત થયેલો જગદીશ, હુ ખતો અત આવી
સુખ સૂર્યના તેજનો પ્રભાવ શાળી જગદીશ મળ્યો સુદરીએ
જીવન ધન્ય માન્યુ ખન્નેએ પોતપોતાની પિતકો કહી જણાવી મોલી-
નીના સમાચાર જાણતા ખૂબ શોક થયો સર્વમિત્તને મોલીનીએ
વગમાળા આરત્પવાના સમાચારે આનંદ થયો બે રાજગાદી મળવાની
ખબરે આનંદ થયો ચંદ્રાની ધીરજ, પગક્રમ ને ધર્મે આશ્રય થયુ

જગદીશથી બોલી જવાયુ કે “ સુદરી ! હશે સુ રૂપા કમી એક
કુમારી, ખીજી ગૃહસ્થાશ્રમી ત્રીજી વિધવા હવે ત્રણે જગતને
શુ નવિન જગ ચઢાવે છે તે જોવાનુ છે । ’

વિશેષમાં જગદીશે હવે સુદરીને કુન્દનપુરી રહેવાની બલામણ્ય
કરી કબુલ કયુ, જગદીશ બે દિવસ બ્રહ્મપુરી રહી કુન્દનપુરી
જવાના હો, બ્રહ્મપુરીમાં કેટલાકેને મળવાનુ હોવાથી ગામમાં ગયો હતો

કુમારીને ત્યાં કેટલાક મોહાધો, કામી પુરુષો પણ આવવા
ચકતા નહિ મીઠી મીઠી વાતો કહાડી, મોહાથી મીઠુ બોલી છેવટ
રિપમાં પરિણામ લાવતા સુદરી તે રિપ તેમને ગળે વળગાડતી જતા
કોઈ કામી કીડો અનુમત કરવા તત્પર થતો

વાગકે ! આપણને એ જાણવાની અગત્ય છે કે કથનનું શ્વસુર-
ગૃહ અહીંજ હતુ, કથન અત્યારે સાસરમાં આવતી જતી થઈ છે
જના તેનો મૂળથી પડેલો અમાન તથા શકી ન હતી હરિપ્રસાદ તેનો
મોહાધ કીડો બની ગયો હતો અત્યાર નવાર કુન્દનપુરીથી બ્રહ્મપુરી
આવના ચૂકતો નહિ કથનના ધરમાં તેનુંજ સ્ત્રી રાજ્ય પ્રસ્તુત
હતુ એટલે કે ધર્મ નાધા જેનું ન હતુ હરિપ્રસાદે જગદીશના નમ્ર

જીવનની તપાસ રાખી તેને કનડવાનું તથા તેના કામમાં કટક બનવાનું કામ લીધું હતું પરંતુ ઇશ્વરના યાજ્ઞક્રમે તે પાપીની શુ આચાર્યાની ગફ ? તે બ્રહ્મપુત્રીમાં આસતા સુદરીના જીવનના વખાણ તેણે માબખ્યા પાપી, નામને લજ્જનાર હરિપ્રસાદ પિતાનો કુલાગાર દિવે સુદરીને ત્યા જવા તૈયાર થયો સુદરીને ત્યા સર્વ કોઈન આવવાની છૂટ હતી સર્વે તેની સાથે વાદ્વિનાદ કરતા ન તેના નાના અંગ નિશ્ચયથી આશ્ચર્ય પામતા

“ મોલાધ કીડો પરમમગીને ત્યા આયા ” અગ્નિપ્રસપિછાણુ થતા જગદીશના પીઠાણે તથા સગાઇએ તેને વિશેષ માન મળ્યું

મોલાધ હરિઓ દરેકમ અધુરો હતો ચિદ્વતાના તો દુઃખન હતો સુદરીના તેજમાં તે અજાણ પરંતુ મોલાને કામમાં એકકા હતો નિયમ, નીચ કોટીમાં પણ તેનો પગરનટ હોય અને દરેક સ્થળથી તેનું અપમાન થઈ, મખ, વિનયીમાં ગણાતો કેટલાક ગ્યજે મગ્યે મગ્યા મળતા ને વિષય આગ મળતી

તેણે સુદનને મળેાધો કહેવા માલ્યુ સુદર ' તમારા વખાણુ ને નતથી હુ અજાણ્ય પામુ છુ મને આનન્દને મતોષ થાય છે, પરંતુ તે ચિગ્કાળ ટકાવી શકવું મુશ્કેલ છે ને તેમાં તમે ગોથા ખાશે, માટે કોઈ સહયાગ ગોધી તમારી આખર મર્યાદા સચવાય, પ્રતિજ્ઞા સચવાય તેમ કરી લો એ હીક છે ક્યા સમાજ જોવા આવનાર છે હવે તમારી પ્રતિષ્ઠા જગતમાં સરસ પડી છે પછી શુ ? નહિ તો આખરે તમે મદનદેવને વગ થઈ ગમે ત્યા પટકાઈ જશે, ને પછી

પન્તાશો આટલા શબ્દ કહેતામા તેનું શરીર આડુળવ્યાકુળ મળી ગયું તેની રંગેસામા કામ વ્યાપી ગયા

સુદરીના જીવનનો આ પ્રમગ પહેલાજ હતો તેની સાગી બોલવાની ખૂબી, તેના શબ્દો તેના શરીરની અત્યાસ્તી સ્થિતિ અરે ' તેનું શ્યામને બિલામણુ શરીર જોઈ તે બધા પામી કાઈ બોનરાની હિમત ન રહી જીવટ ના ઇલાજે, અન્ય વિષયમા ચિત્ત ગ્રેની, તે તરફ દુર્લક્ષ કર્યું એટલીવાનમા જંગદીશ આની પહોંચો જંગદીગત જોતા તે કમ્પો પરતુ પછી ધિરજ ધાન જોડો સુદરી એ તરતજ તે ખુલામા જંગદીશને પ્રજ્ઞે

જંગદીશ, હરિપ્રસાદના નર્તનથી માહીતગાર હતો તગ્ન તેણે સુદરીન સંબોધી કહેવું શરૂ કર્યું '

“ દેવી ” આ પ્રશ્ન અસ્થાને છે ના સત્ય છે મદન, પુરુષ વા સ્ત્રી કોઈને પણ છોડતો નથી પરતુ સરકારી મનુષ્યાને તેની જગા આગ આવતી નથી પર્ દુર્ગુણો, સદગુણોના મરક્ષણોથી પલાયન કરી ગય છે ને તે આત્માને નિષ્કટક બનાવે છે

સર્વ સ્ત્રીઓને માટે તો લગ્નજ યોગ્ય છે તારા જેવું વ્રત સર્વ ન પાળી શકે દરેકને માટે તે નથી નહિ તો કુદરતી ક્રમ નાશ પામે, એ સમાજની દલીલ છે તે અસાચે હુ તને નહિ સમજાવું પરતુ અત્યાસ્તી સમાજની માનસિક વૃત્તિને તે અરૂચીકર છે તેને બળાતકારે સ્વીકારે તો અપચો થઈ સમાજ માદી પડે માટે સર્વ માન્ય તો સ્ત્રીઓને લગ્ન ઉત્તમ છે ને તે પતિવ્રતપણાથી શોભી નીકળે પછીથી લગ્ન કરી પુરુષ અને સ્ત્રીઓ અહોનિશ કામનશ બની વિષયમા ગ્ર્યા રહે તો તેની અધોગતિ સમજરી હા, શાસ્ત્રના

નિયમોનું પાલન કરી પ્રજોત્પત્તિના નિયમે ગૃહસ્થાશ્રમ પાળે તો ધન્ય છે પરંતુ કેટલાક કામીઓ, પોતાની પત્ની લ્યાત 'જતા, અરે' દશ-દીગ, પચીસ એમ ડોકડેકાણે વિષય લપટ ની નિયમ પાલન કરનાર અબળાઓને પણ નિયમ ભંગી કરના તત્પર થાય છે તે કામી કીડાના જીરવને લગ્નના ફિટકાર છે માટે દરેક સ્ત્રી, પુરૂષે યોગ્ય નય થતા ગૃહસ્થાશ્રમી બની એક પત્ની પતિભક્ત પાળવું એ ધર્મ છે'.

વળી સ્ત્રી વા પુરૂષ વૈધવ્ય દશાને પ્રાપ્ત થતા વિષય તૃપ્ત કરવાને અવમાયન્ય કરે છે તે કરતા પુનર્લગ્નથી જોગણ પુન ગૃહસ્થાશ્રમ રાડ કરે એ રીક છે કેમકે તેમના હૃદયમાં નિષય સાત થતો નથી ને તે છવટ તેને આધિન બની દુઃકૃત્ય કરે છ છવટ વિધવા સ્ત્રીઓ જે કૌભાયાથી કિતરતા પ્રકારનું નવ પાળવા સમ્મત થી છે તે મનને ભૂલી જાય છે ને દુનિયાને દાખલો બાપે છે તે વિધવાઓ નુકસાદ હોઈ એક પતિવ્રત પાળી પત્ની વૈધવ્ય પતિત્ર રીતે ગુજરે તો આજ સમાજ એક એવો પ્રસંગ આવશે ત્યારે બાવાઓને કુમારી નાખવું પમદ કરી તેને સધારી લેશે.

જેમ કૌભાય પાળવું કઠિન છે તેમ વૈધવ્ય પાળવું અતિ કઠિન છે કુમારીકાને વિષયોનું બાન નથી હોતું તે વ્વાદને નથી જાણતી, તેથી સર્વ જીવન આનંદી ગ્હી ઇશ્વર પરાયણ બની ગુજરે પરંતુ વિધવાઓને નિષય રૂપી નિષે વ્યસન લગાડેનું હોવાથી તે બચી શકતી નથી ને છેવટ લોકોને જીતવા તે ધર્મને પાળનાર ગણાવી છુપા દુઃકૃત્ય કરવા તયાર થાય છે તેથી સમાજ તેને નિંદે છે તે તે બગાડ વૈધવ્ય વ્રત પાળે તો તે એક નિષ્ઠિક બ્રહ્મચર્ય યુક્ત કુમારિકા કરના પણ પ્રગનીય છે' કેટલીક વિધવાઓ પુનર્લગ્ન

નીકારે છે એ વખાણાય ખર પરતુ કેટલીક તો બાલ્યકાળ વધ ય વ્રતનો રાખી સમાજ તે શાસ્ત્રના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરે છે તેવા ત્રણ દષ્ટાંત સમાજ આગળ પડેલા હોવાથી કુમારિકાની પણ આ આપણા હરિપ્રભાદ મુરખી જેવા ઠેકડી-મશ્કરી કરવા ચૂકતા નથી ને સલાહ આપવા તત્પર આવે છે પરતુ તે ગિયાગ પોતાના ધર્મમાં પ્રજાતા વ્રત, પોતાનાજ વ્રતને સલાખી રહે તો સારું' સુદરી નિડમનવાનાં સમય છે હા સમય છે જે તુ કોમાય ન પાળી શકુ તો સમાજને તારી પ્રતિજ્ઞા ભૂલી જવા કહે, ને એક પતિવ્રતા મળી ગૃહસ્થાશ્રમમાં જોડાઈ જા પરતુ સમાજના ભયને આધારે તારા વ્રતને ન ચૂક ભલે તને કેટલાકો ભમાવે છે ભમાવશે, પરતુ ઇશ્વરનેજ તુ માન

અરે' સુદરી ખૂબ કહેવાય છે ધર્મ બોલાવે છે અરેરે' આધુનિક સમાજ' કેટલીક પતિવાળી અમળાઓ પણ દુષ્કર્મને વશ બની પતિને ઠોકર મારી પતિને પાપમાં-રૌં ગૈ નર્કમાં નાખી કામાધ બને છે અને તેને ફસાવનારા નરાધમો તે કર્મ કરતા પાણુ વાળતા નથી તે પરિણામ કોઈ કોઈ વખત ધણુ વિપરીત લાવે છે ને સમાજ કહે છે કે સ્ત્રીઓથીજ તકરારો વધે છે પછીથી તે ધર્મ કલકી સ્ત્રી સમય આવે એક ભૂલે હજાર ભૂલ કરવા પાછી પાની કરતી નથી પરતુ કુલાગારોને ખબર નથી રહેતી કે જે એક પતિવાળી સ્ત્રીને તમે ફસાવેછો તેને તમે પણ ધર્મથી વિમુખ કરોછો કે નહિ? એટલે સુદરી! સમાજના મોડને તરછોડ શાસ્ત્રના નિયમોને માન પ્રભુના કુદરતી નિયમને માન આપ

કુમારી હોનાનો નવો ડગ્ગારી ડાન્કે માળાઓ ધર્મને ભૂલી અન્ય માગે ચઢે છે તેથી તુ તે વિયમ અમત્ય છે ? એટલે સર્વ સધાઓ, વિધવાઓ, કુમારિકાઓ ધર્મ વિમુખ થતી નથી પણ કાષ્ઠ લાવ ખાય છે, રોકર ખાય છે એટલે તેજ નિનાય છે કત નિયમ નિર્ધારો નથી

જગદીશ વામ્યા આટલો વખત હુગ્રિખાદ મૂં જોવો જોગી પાડા કયા પણ હુદયમાં લલાલ્ય આવ્યું પ્રભુ ' તેવાઓન સદ્ગુદિ આપો એવી બન્ને મેલી આત્માએ પાર્થના કરી

બન્ને જણ જમરાના કાર્યથી પરાર્યા કાંઈ કુન્દનપુરી તરફ નીકળવું જોઈએ, એ નિશ્ચય થયો, માનાની માદગીની શીકર પણ તેને હતી સુદરીએ સાજે એક કવિ પોતાનું નાટક જોવા સાર લાવનાર છે, તેડુ જગદીશને જણાવ્યું તે ખજ થયો માદ આરામ લેવા તે ઊઠ્યો મુન ગૃહકાર્યમાં વળગી

માજ પડના દિવાનખાનામાં નિર્મળ આ માઓતી સમા નિર્મળ કુમારીના અવ્યવસ્થાને બેસી હતી દેખાત જોવા જોયો હતો જગદીશ ને પણ તેમાં આનંદ પડતો રમ મેર કાલી કાલી બાપામાં ચર્ચા થતી એટલામાં ' હુદયમન્થન ' નામક કવિ પોતાનું નાટક લઈ આયા તેમને પ્રિય માન આપી બેમાડયા કવિ સુદરીને એક પ્રત્ય દેવી તરીકે લખતો ને તેની ચારચાર મલાઈ લેતો નાટક ચાનું સજો ગાના મામાજીક વિચારોથી બરપુર હતું સુદરીનું જીવન તેને આદર્શ ત્રી ડાંખી જણાવ્યું હતું

જગદીશ નાટક લઈ જોતું ગડ હતું જોરામાં મુદગીએ પણ

ધ્યાન પ્રેયુ એક ફકરા વાચતા એક વિધવાના સ દો નજરે પડ્યા —

વિધુ ' ' પાનન ભર્યા, ' ' જુમન ચાચા મુજ જાયન સમ આ ફેહ પા

ફેવજે મહિ નથી ફેન તેથી, હાથ ' તે લગડ આર

અરે રે ! લક્ષ્મીથી લનચાલ્યા પિતા, વિક્રયના નાણાથી પે
ભરનાર પિતા તે માડ જીવન છુદ્યુ છે '.

વાહ કવિગજ હીઠ વિચાર લીધા છે આગળ જુઓને ! આને
એક પ્રેમનેજ નખાળ્યો છે વિધવાઓ પણ પ્રેમમા મશગુલ નહે ડ

પ્રેમ જાગે જાનની દરાર ના વિરવા કરે !

પ્રેમ હિલ્લ નર જાત તો અવતારન મિથ્યા વર !

વાહ વિધવાઓ તમે પ્રેમ શુ તમારા પ્યાગે, કામને ગણો જા!
આગળ વાચતા વાહ વિધવાના પ્રેમમા ફમાનાર એક મો ઘેલા યુરકના
નિચાર શુ કવિએ ગોઠવ્યા છે ?

યુવક — ' કરની હની જે આવડી, આ પલ-વાર ની પ્રાંતડી

શાને મરી વુ મોહમા, આ રજને બેડી જડી '.

ઓ વિષય ભરેલી નારીઓ ! તમે એક સાથે પ્રેમ ગામી બેમી
રહેતી નથી તમો પતંગની માફક ફીંક સમ દીપતા પુરષોમા જુમ્મ
બની તેમા અજાણ જાઓજો અરે રે ! સાડ કર્યુ કે હજી હુ
બચોછુ વિષયને વિષ સમજ્યોછુ નહિ તો મારી શુ ગતિ ?

' નારી વિષયની ખાણ છે, નહિ કોની થાનાર,

નારીના વિશ્વાસથી નિશ્ચય થરો ખુવાર

વાહ ઘેલા માણસ ! તે તો સર્વ સ્ત્રી જાતને ફિટકાર આપ્યો
મુદરીથી બોલી જવાયુ

અરે કવિરાજ, પરતુ પુરુષને માટે બે શબ્દો લખ્યા છે કે નહિ ?
જગતીએ પૂછ્યું હા છે ને ? આ રહ્યા કવિએ ફકરો કાઢી આપેલ

મજ — પરત્વીમા રમનાર પુરોરો તુ પાર્થને - ૬ ધારતા

‘કે રે’ ને મરે નહિ નિજ હિતના રાત્રું થતા ’

પણી આ જુએને સ્ત્રીએ તેનો બચાવ કર્યો છે તેન ખતરાવે છે

ત્રા — મીઠું અગમ્ય પાવને, જુખે પતાવ રવગીના,

અમુચ રતના પિપ્પતીન ગળે, રહે ઉશ્મમા,

પૌન્દ્ર્યની લતીડા બની, પુષ્પો પી બાગાવન,

રાહમદન વડે રજની મહા, આનંદ રૂડા એ ભાવ

આ કડી જગદીશે ધીમે વાચી, મુદરીએ ધ્યાનજ આપ્યું પગલું
બીજી કડી, ખાસ વાચી.

પ્રત્યુત્તર — એના રૂપાળા નામને ને ઈષ્ટ ગુણની દેવીઓ,

છે વન્ય એ નર રતનને, - આ રતન તે તુ પામીઓ

કવિરાજ ! હીક યુક્તિથી રચના વડી છે પરતુ મમાજ સારા
સાનના વિચાર ભૂવી ખરાબ છાપ વહેલી થઈ જાય છે સારીને જતી
કર છે સુદરીએ કહ્યું

દેવી જાહેન ! સત્ય છે છતાં બચાવને મુદા સામે નદીઆ પણ
છે હીક કવિરાજ ! વિધવાઓને પેલા યુવક શુ ઉત્તર વાળ્યો, જગદીશે
કહ્યું આ રહ્યા એ

ફેલાયો આ રાગો વિષયના બ્યા ત્યા મુજ દષ્ટે પડે

નિજ કાલિંગ સુખને કાજ, કુલટા કુ-મે આદરે,

ગહ ગહે બાગ આ જડબુદ્ધિ - થાથી ઉત્પત્ત થઈ ?

અવર પથે લથડી પડતા, શી કીર્તિ પિતાની રહી !

માટે બાળા ! દુષ્ટ માર્ગે ન ચડી જતા, મોતાની કુટુંબી ફરજ વિશ્વના પ્રત્યેક બાળક તમારે સમજી તેમની સેવા કરી, ઇશ્વર એજ પતિ છે તેની મેવા કરી ધર્મને પાળી જીવન સફળ કરે.

વાહ ! કુવિરાજ ! મે પણ કૃષ્ણકુમારીને આજ ઉત્તર વાળ્યો હતો ત્યાં તમારે નાટક વાચી હું ખુશી થયોજી પરતુ આપ નાટક કેને અર્પણ કરશો ? કેમકે અર્પણ કરવાની ખૂબી એજ નાટકકાર ની ખરી કમોટી છે આપ જરૂર તે નાટક લઈ મારા મિત્ર સચુસિદ્ધના રાજ્યાભિષેક પ્રમુખે કુન્દનપુર આવો, માગથી જાનતી સલામ કરીશ આપ તે નાટક ત્યાં ભજવી બતાવશો.

કવિ — મુરખી એજ કચ્છા ! આપે મને આભારી ક્યો છે, આપે કૃષ્ણાનુ નામ દીધું તે મેણુ પેલી કચનની ખડેન કે બીજી ?

જગદીશ હા, ભાઈ તેજ ! તે મધ્યમરૂપી કચન ન સમજી, પરતુ તે વિધવા નરકારી બાળાને તરતજ જ્ઞાન થયું કુવિરાજ ! નમાજને તેજ આદર્શ બતાવવાની જરૂર છે કે સમાજ વિધવાને સમજે ઓળખે, તેની બેદરતી અનુકૂળતાઓ મેળવી આપે

કવિ — પ્રિયશ્રી ! આ મારી અર્પણ પત્રિકા

અર્પણ પત્રિકા

જેનું જીવન કોઈ આત્માને મદદ કરવા પ્રથમ તરસતું પછી અર્ચાર્થ આગળ થતા તે ન સરવાશ્રી તે અણખણ આત્માના બાળીતા જાની તેનું અનિદ કરવા તત્પર થઈ મનુષ્ય — રાક્ષસનું કર્તવ્ય મનુ

તેના કુસંગાર ચડાળોને અર્પણ !

જગદીશ તથા મુદરી માને બોલી ઠઠ્યા વાલ કવિગજ વાલ !

માન કેટલીક રાતચીત પછી કવિ ગજ નાગી ચાલ્યો ગયો
આળકોને આનંદ થયો આળકોને દલાણી કરી, છટા થયા રાત્રી પડી
સાળુ કી પગવાને બન્ને એવી આત્માઓ નિદ્રાધીન બન્યા

x   x   ~   x   x

મધુમિલ રસાલા સાથે નગરમા ગયો પ્રજાએ નધાઓ પગ
રાગના મળુના ગોકથી ધામધુમ થઇ હતી નહિ નૂતન નધુ-ગજય
ગાલી તરીકે આવેલી મોહિનીને આથી માડુ લાગવુ જોઇએ પગ
તેમા તેના કાંઈ ન લાગ્યુ કેમકે હજી સપણું મહોત્સવ જીવવાનો
માફી હતો મર્વ વ્યવસ્થિત થયા મરણજની ક્રિયાની તપાસી ચાલી,
મધુએ ધ્યાન આપી જોઇતી સામગ્રી તેવાનું કનના માડી

સર્ધુમિલ આવ્યો કે તગતજ પ્રથમ વારજ જગતીશને પેર, પગે
ચાલી ગયો, ક્રમકે હવે મુજબી તરીકે જગતીશની માતાજ હતી
પાતાની માતા મળુ પામી હતી પિતા ગયા જેથી જગદીશની માતાને
પોતે માતા જેટલુજ માન આપતો ! જગદીશની માતા તેને પુત્ર
મમ તપતી જગદીશ, સર્ધુ મોટા નાના ભાઇ સમાન હતા સર્ધુ,
જગદીશની માતાને મળ્યા ગયો મમાચાર કહ્યા, બ્રહ્મપુરીથી બે એક
તિમા આવશે તેમ જણાવ્યુ અત્યારે તેની ગભીર માદગી હતી
પુત્રની રાહ જોઇ બેસી હતી માદગી વિશેષ જણાઈ, જેથી તરતજ
મધુએ માણસ ગાના કર્યા માણસે આવી માતાની માદગીના સમા
ચાર જાગ્યા, કે તગતજ જગદીશ મુગીને તર ફરફતપુરી તરફ
ગાના થયા

મવિનાજ પણુ કુન્દનપુરી તરફ રવાના થયા હતા હવિમાદ
અનને ત્યા ખે તજ દિન રહી કુન્દનપુરી વિદાર થશે કેમકે મધરાજ
ની ક્રિયામા તેજે ભાગ લેવો જોઈએ જેથી તે પશુ ગયા મસન
પ્રમાણે અન પણુ ચારેક દિવસ પછી કુન્દનપુરી પિતૃગૃહે મીઠાચી

રાચક ! જે આપણે મધે અથગે વિખગયલા હતા, યાથી
કુન્દનપુરીમા ગોકૃત થઈગ

પ્રકરણ ૬ કું.

પરિલ વિતાના અન્યા ।

* જગદીશ સમી પાજ થતા કુન્દનપુરી આવ્યો માતાએ હયથો
આગિય દીધા સર્થુ, મોલિની અા મુગિયા
તેની સારવારમા હતા માતાના જીવ પુનમાજ હતો ચોડોદ નમય
નહિ થયો હોય તેવામા જગદીશની માતાનો આત્મા ક્ષણ ભગુર
સસારને તજી ચાલ્યો ગયો જગદાશને આધાત થયો અગેરે ' દુ ખી
માતા ! તારા નસીયમા મુખનો છાટોજ નહિ જ્યારે મુખ જોતાના
પ્રમગ આ યો, ત્યારે તુ ચાલી વગેરે નિમગ નીકળી ગયા સર્થુએ
આશ્વાસન દીધુ

સર્થુ, મોલિની, જગદીશ મુગિયા મુદરી, ચદા સર્વે વીવ
વિતાના જીવિપયા દેને જિગ સસારની પાધી આરા પડી દર

દેખતી નહીં, જોખમદારી આવી તેમાનિપૂણ્યની તરતુ ઇશ્વર હરને !

સનાર થતા માતાનો અગ્નિદાદ થયો મરણજને આજે દશ દિન થયા હતા તેની ક્રિયા શરૂ થઈ હતી એક તત્રિય ! ને એ પ્રવચન ! ' જોશી ખીજી સસાગિક બાબત આજે ન આવી

અદ્રાદરી પોતાના અગત માણસો સાથે ત્યા આવી પહોંચી, ધર્મ, દાન નગે સારી રીતે થતા લાગ્યું બ્રહ્મભોજના થયું પણ ખરા ગમજો, ડાંગરો, જાગીદારો આવ્યા સર્વોસિલને દરેકે આશ્વાસન દીધું, મરણ નિમિત્ત ક્રિયા સંપૂર્ણ થઈ, રાખ્યાભિષેક, તથા લગ્નની ક્રિયાના મુર્તી નેમડાવ્યા હતા પરંતુ જગદીશના ગોકના પ્રવગે તે અગ્નિ હોવાની પાછા ફેર્યા

દિવસ પર દિવસ રીત્યા જગતીશની માતાને મરણ પામે દશ દિવસ થતા આજના તેની ક્રિયા પણ થઈ, નટના ધર્મદાન કર્યા, સર્વોસિલને નુપી રીતે તેને આર્થિક મદદ આપેલા હતા જગદીશે હજી કોઈ પામે કાંઈ પણ ચાચના કરી નહતી

સુદનીની મિત્ર પણ તેના વ્યયોગ માટે છટી હતી તેમા પણ હાથ ખડયો નહતો પાપી બાગીદારોએ તેને બહુ પગલો તેનો તેજ દેખ કર્યો તેને કલકિત કરતા શક્ત માયા તેનું જીવન છુદા ના જોગ્યા, પણ ઇશ્વર કૃપાએ મર્વ નિષ્ફળ નીવડી

આમ જગદીશની માતાની ક્રિયા સમાપ્ત થઈ શુભ મુહુર્ત જોનાગયું રાખ્યાભિષેક તથા લગ્નની ધામધુમ ગઈ થઈ એટલે હવે મર્વ, મોદિની, મુદરી ચદા તથા જગદીશના મુખ મુર્ત તથા નનિ જીવનનો પમાત ખીલી

પ્રકરણ ૭ મું.

રાજ્યાભિષેક !

આજે સર્વસિલ્તના રાજ્યાભિષેકનો દિવસ છે મ્થળે મ્થળે નાગરિકો, સર્વદાગે, અમાત્યો, રાજાઓ એકત્ર થયા છે આખા કુન્દનપુરીમાં હર્ષ સાગર પ્રમરી રહેા છે નગરજનો ઇશ્વર ભક્તિમાં લીન થતી વ્તન રાજાનુ દિધાર્યુષ ઇચ્છી, તેના રાજ્યમાં સુખ, આનંદની શક્તિ થાઓ એવી પ્રાર્થના કરતા હતા.

પ્રાર્થના થયા બાદ મહાસભા મંડપમાં જ્યા રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા થવાની હતી, ત્યા સર્વ એકત્ર થયા નર્વ સ્ત્રી, પુત્રપત્ની મેદની ભગત હતી, કોઈની પણ ગેરહાજરી નહતી.

સમય થતા વેદોક્ત રીતે રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા થઇ, રાજ્ય-નિલક કરશમુ આવ્યુ રાજમુગ્ધ ધારણુ કરો ને રાજગોરે રાજ્ય શ્રવ્ણે મમળાવી.

વ્તન મહારાણાએ ઇશ્વર સમક્ષ રાખી પ્રતિજ્ઞાએ લીધી વ્રજ મેના, તથા રાજધર્મ સ્વીકાર્યો.

બાદ નાના નાના ઠાકોરો, જાગીરદારો, રાણાઓએ મર્યુમિલ્તે મહારાણા તરીકે સ્વીકાર્યો ને ચક્રવર્તિપદ કમુલ રાખ્યુ.

નામગ્ધ મોતગઢ અને કુન્દનપુરીનો રાણો મર્યુમિલ્દ દરાઓ.

ગાં આગકેને મિઠા, સાલગુને અલ્હામોજન, ગંગોને અન્ન રસ્ય
ફાન આપયા ફરમાન થયુ, ફરેક બલીવાનને 'જુટા કરનામા આવ્યા

સમ્પાદોને પ્રિયત મંદકાપો મળ્યા પોનગા ની લપાણી થકુ પડી
મોગ મોગ શિખાપો આપવાનુ મર્ચ શરુ થયુ જગદીશને અમાત્યપદે
ન્યાયો આ આનંદ મમત્ર મમામા પ્રવ્રતાને હર્ષિનાદ યહ રહ્યા કેટ-
લાક તેના તેજસ્વી દેવીલાઓને મમ્મ આધાન થયો, સુદની તથા
બુશીલા અહો બાગ્ય માનના લાગ્યા મુશીલા, સુદરીત મોટી બેન તનીકે
દેખતી મોલિનીને પણુ આનંદ થયો નાં યાજ્ઞી પારિતોષક આપ્યુ '
તેમ બોલી જવાયુ ' '

ફરક ખાતાના જુદા જુદા અમાત્યો ગ્યાયા ફરેકના અધિપતિ
તનીકે પિતાના રખતનાજ દેહ પ્રવાનને કાયમ રાખ્યો મર્યુમિત્ત તેને
પિતા મમાન ગણતો પ્રગ્તને કેટલાક કલિન લાગતા પ્રયદાઓ રદ કર્યા
નાનિને ન્યાયને માટે મૂતી સભાજ ગળી કાર્ય તયાગ કર્યા દુર્ચ
સન માં રાજ્યમાથી દર કયુ તે ફરેક પ્રગ્તને પોતાના દશમા કિલ્લાજ
વધારી અન્ન રસ્યની ખતવતા માટે આગ્રહ કરી ર્વેશધર્મ પાળના
ફરમાન થયુ

જેમ જેમ મર્યુમિત્તના મખમાથી પગપકાગના વિમળ નીકળતા
હસ તળા સરિતો આનંદ રંધતો ગયો હવે કાલ આકી ગ્યુ નાં
૧૭ મર્યુમિત્ત આગળ કિલ્લ થતોજ જનો હતા

કેવટ ગભીરતાપરીકે બોલના લાગ્યા માન પ્રિય મરફો
જમાપો ' પ્રગ્તજનો '

ન્યાયને મિનિ કમનાની તથા માગી ખાસ અમિલાયા જાહેર

કરેલાની કૃપાશ કરે છું કે કદાચ ચંદ્રાદેવીના કપકારે હું તેમને' ઝગી થયો 'હું તેમના પ્રતાપેજ આ ચક્રવૃત્તિ પડેને હું પ્રાપ્ત થયો છું તથા ત્રણ રાજાના ઘણી થયો 'હું વિશેષ તમારી ગજરાણી પણ પ્રાપ્ત કરી શક્યો 'હું તે ક્રિયા કાંચે કરામા અવતાર છે, જેની રીતે આને વ્યાજે મને ઝગી કરો છે, તેમ કેને દૃષ્ટિ કરશે

મારા સૌનગદ તથા રામયુગ્મ અમાલ્યો તથા નગરવ નીએ ' ભારત રાજ્યમા નહિ બનેયો બનાવ આજે હું જાહેર કેક બુ લવેયી તે " બન્ને રાજ્યને હું સ્વતંત્રતા-સ્વગજ અ પ હું તેનો સદપરોચ તમો કાર્યસાહક વર્ગને પ્રજા વર્ગ મળી વિશ્વમા બિન્મોત્તમ પત્ત ગળા તે ગીતે કરશે વિશ્વમા જ્યતાણીએ વગરાવશે ને સ્વતંત્ર આત્મા તરીકે સ્વતંત્રતાને દીપાવશે "

આવી વાણી ને આ લોક મળતા દેને આનંદ ન થાય ? સર્વ નમામા હપનાદ થયો દુભી વગ્યા હુ પ વદિ થકા ને મર્નની આખમાથી આનંદાશ્ચીકથા

ધન્ય છે સર્વમિહ ' તારી પ્રજા ભાવનાને '

પ્રિય ' જગદીશ ' હજી પણ તમારી પામે ઘણા કાર્યો કરવાના છે વિશેષ ફરજો અગતવાની છે, તમારે આ બન્ને ગજ્યમા જામ પ્રજા તથા અધિકારી વર્ગને મળી અચ્ચિત્ત કારભાર કરી આપી, સ્વેશ પરત થવું પછી આપણે જાણી ખુશ થમશુ કેસૌનગદને રામયુગની પ્રજાને આનંદ છે સૌનગદ તથા રામયુગ સંયુક્ત સ્વગજ સ્થાપવાનું છે ચંદ્રાદેવી ' આપ જ્યાં મુખી આ મનુષ્ય જીવનમા પાતી હા હા મુખી તમો તે સ્વરાજમા ભવ મળી, પ્રજાને નિત

કરશે। પ્રજા તમારી કદર કરવામા પાછી પાની કરશે નહિ

વળી ભાઈ જગદીશ ! હવેથી મારા કારભારમા મને સહ મદદ થશે। વિ તમાગ ખાસ ધર્મ તરીકે તમને માગ રાજ્યની, કેળવણી નીતિ અને ધર્મ શિક્ષણની સલાહ રાખવાનું કાર્ય સોંપુ છું એટલી ફરજ મલાન છે ને તેમા નિપુણતા પ્રાપ્ત થયે, પ્રજાનો ઉદય તરત જાણી લેવો “ પ્રજા ઉદયે રાજાનો ઉદય છે ”

‘ સરદેવ પહોનો રાજ્ય પછી, દેરા ન હોય તો રાજ્ય ધ્યાથી ? ’

આ પ્રમાણે સર્યુસિંહ હર્ષમા બિરરા દાલવતો હતો જગદીશે પોતાપત્નિ ઉપમારનો આભાર માન્યો, ને રાજાને, નમન કર્યું મોહિની ખુબ પૂશ થત ચંદ્રાને પણ આનંદ થયો ચંદ્રાએ નમ્રતાથી સર્યુ સિંહનો ઉપકાર માન્યો સોનગઢ અમાત્ય તથા પ્રજા વર્ગે નમન કરી હક શિર ચઢાવ્યા ને તેમા ઇશ્વર સહમદ થાય એમ પ્રાર્થના કરી ખીજા ગણા, રજવાડા સવે એ ઉપકાર માન્યો કુન્દનપુરીની પ્રજાને તો આત્માનંદ થયા

જગદીશની ભલામણથી કવિએ પોતાનું નાટક રજુ કર્યું રાજા હર્ષ પામ્યો ને તેને પોતાના રાજ્યમા કવિગજ તરીકે ગણાયો કવિને ગમેાધી સર્યુસિંહ મોલ્યો

કવિરાજ ' તમે એક ગીતે સમાજના ઉપદેશક-શિક્ષકછો એમ નાટક, દા થો, વાર્તાઓ, લખી પ્રકટ કરો, કે જેથી સમાજ ઉદ્યોગી, નીતિમાન, અને દેશપ્રેમી થાય આથી રાજાને માન આપે, રાજ્યને માન આપે અને પોતાના દેશનો ઉદય થઈ સારા વિશ્વમા તેની ઈચ્છા પદ્ધતિ પ્રાપ્ત થાય તેવા સન્કાર પાડો, નાટકને લેખો એ

પ્રજાને પ્રયક્ષ નરદાઝ પડાવનારા જીવતા ને જંગતા સાધન છે બેહજારનું તમને નિયમીત વર્ષાસન બાધી આપવામા આવે છે દિને દિને પ્રજાના, સમયના વાતાવરણને અનુસરી લખાણો તૈયાર કરે તમારો આ નાટક તૈયારી પ્રમાણે આજે રાત્રીના બજારી બતાવશે હું પણ તેમા ભાગ આપીશ

ગન્યાભિષેકની ક્રિયા પૂર્ણ થઈ કુન્દનપુરીના સામ્રાજ્યમા સુખ સૂર્ય પ્રકાશ્યો કેઈ પ્રકારની ઉલ્લુપ ન રહી એક રાજરાણીની ઉલ્લુપ હતી, પણ તે કાલેજ પૂર્ણ થવાની હોવાથી સર્વેએ સતોષ માન્યો સભા વિખરાઈ, સર્વને આજ તહેવાર હતો આખું અઠવાડીયું જાહેર તહેવાર પાળવામા આવ્યો હતો

નગરમા, ઘેરે ઘેર સર્કુની ઉદારતાની પ્રશસા થવા લાગી. જંગદીશને માટે સર્વને માન ઉપજ્યુ ગૃહસ્થ પણ ગરીબ બની ગયેલો, નીતિમાન ને સુશિક્ષીત જંગદીશ પ્રારબ્ધને પુનઃપ્રાર્થ કરી ઉચ્ચ ગિયતિ-ને પામ્યો મિત્રોને આનંદ થયો સર્વેએ તેને મુબારકનાદી આપી હિતશત્રુઓ, તેજદેવીઓને, મિલકત પચારી પડેલા, મિથ્યાભીમાની જંગીગદારોને ખેદ થયો પરંતુ તે બળતા રહ્યા ઇશ તેમને ચિરકાળ બળતા રાખે

જંગદીશ હવે રાજકુટુંબીજ બની ગયો હતો એટલે તેને કુટુંબીમા ગણીએ તો વાંધો નહતો કુટુંબીઓના આનંદનો પાર નહતો કુટુંબીવર્ગ એકત્ર થયો. અત્યારે દરેકના મુખપર હર્ષની છાયા પ્રવૃત્તિ રહી હતી સૌ કરતા મોહિનીનો હર્ષ અદકો હતો છતાં દરેકનો હર્ષ તેમની યોગ્યતા મુજબ સરખો કહીએ તો અધરિત કહેવાય નહિ.

કાને મનારજ સર્વ-મોહિનીના લગ્ન, આત્મ લગ્ન, -સ્નેહ લગ્ન-
 ફેલ લગ્ન એટલે જગત્માં એક ખરી કસોટીએ ચઢેલુ યુગલ લગ્નથી
 જોડાવાનુ હતુ સમગ્ર વિશ્વમાં મુખ્ય તેઓનેજ વશ થયુ હતુ બન્ને
 શરીર દરેક ગુણોનો ભંડાર હતા પ્રભુ ' તેમના જેવા યુગયોના આ
 કળિકાળમાં પણ દશન વિરોધ કરાવે.

પ્રકરણ ૮ મું.

લગ્ન અને ભવિષ્ય

આજે આખા કુન્દનપુરીના ભવિષ્યનો સુવર્ણ દિવસ છે, કેટલા
 દિનસના પ્રખર દુખ અને વિયોગરૂપી તાપના
 અતનો દિન કે મોહિનીને ખાલા મળી પત્ની થનાં શુભ દિન છે,
 વાલ ' ંજ ' તારી કળા ' તુ મનુષ્ય જીવન નાટકમાં કેવા કવા
 પાઠો ભજવે છે '.

પ્રાત થતા દુઢી, ચોધડીઆ, શરણાઈ વગેરે પ્રત્યેક જાતના
 વાજાનો અવાજ થયો ધવલ મગલ ગીતો ગવાવા લાગ્યા
 નકથી રાય મુધી દરેકના ઘરમાં આનંદ હતો એક પણ ઘર શોક
 યુક્ત નહતુ એ ઇશનીજ બલિહારી '.

લગ્ન મુહુર્ત, નવ વાગતા ખરાબ હતુ સવારથીજ લોકોના
 ટોળે ટોળા એકત્ર થતા લાગ્યા કાર્યવાહક મળી પોતાના કાર્યમાં

નેડાચુ, રાજકુટુંબીઓ, સરદારો રાણાઓ એકત્ર થયા છે. ત્યજ પતિ મજારાણા સર્વમિહ લગ્ન મડપમા આવ્યો મિત્ર જગદીશ સથે હતો જગદીશ તેના જમણા હાથ તરફ હમેશ રહેતો, સૌ વાવસ્થિત થયા

મોહિતી મેળે રાણુગાર સજી દિવ્યાગના સમાન ૩૫, લાવડ્ય યુક્ત બી સમામા આરી સૌની નજરે પડી લોકોની આખોગજ તેજમા અન્નમ્, મોહિતી સાથેજ ચક્રા ને મુદરી હતા તેઓ નેની પત્ની, મમાજ ગામી, ચોખ્ય મુચના કરના

મોહિતી આવતા વેતજ રાજગુરુએ મગવાટકનો કિચાર મારવેરી મમામડપની બરામર વચ્ચે હતી અગ્નિદેવ પ્રકટ થયો વેત્રોક્ત રીને સર્વ-મોહિતીનો લગ્ન સમારભ થઇ ચૂક્યો સમપદીની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાઇ તે વખતેજ સર્વ-મોહિતીની આખો એકએકમા મળી અને બનો પતિ-પત્ની એક રૂપ અગ્નિદેવ સમલ બન્યા

ગુરુએ જણાવ્યું મકારાણા તથા રાણીજી 'આપ હવે પન્ને એક રૂપ બન્યા છો ' કિમચના મુખ દુખના ભોજ્ય બન્યા છો ' તમે વડે રાણા છે, રાણાવડે તમે છો ' તમારા જન્મે જન્મના પૂણ્યોવડે આજ તમે અગ્નિદેવ તથા સર્વ જગત્ સમક્ષ યુગવરૂપે જણાઓ છો હવે તમારે જીવન નાવ મુખ, વૈભવમા પરીપાર ઉતરે એજ આશિષ, પછીની આશિર્વાચન કિચાર થવા લાગ્યો સર્વ સભા એકચિત્ હતી વ્રતન, રાજ રાણી એકએકથી ચડે તેવા ને સમેવડીઆ હોવાથી તેમના નિરીક્ષણમા લીન થયા હતા

તેમામા શાંતિમાં કમક જગ્મકાટ મચ્યો બરામર, વેદીની મામી તરફથી એક દિવ્યમૂર્તિ, જેની નયનમાથી આત્મઓજસ પ્રકાશી રહ્યું

છે, શરીર ગૌરને તેજસ્વી છે, તે બ્રહ્મર્ષિની મૂર્તિ લગ્નવેદી પાસે આવતી ગણાઇ સર્વને આશ્ચર્ય થયું શાન્તિમા કમ્પક ગમડાડ થયો પરંતુ તે વિરોધ સમય ન ટક્યો અરુપ સમયમા બ્રાહ્મણની મધ્યમા તે જા પહોચ્યા શાણાએ તેમના દર્શન કર્યા ને એકદમ બાણે પોતે તેના પરીચીત ન હોય તેમ સર્વ સમાના અધ્યક્ષપદનું આસન તેમને આપ્યું તે ઉપર આસન લીધા પછી રાજાને આશિષ દીધા સર્વ સભા શાંત થઇ બેઠી

બ્રહ્મર્ષિનું વયન સાબળના સર્વ એક ચિત્ત હતા તેવામા ઋષિની નિર્મળ પણુ ગભીર, સર્વને કર્ણે પડે તેવી વાણી નીકળતી મળવાઇ

“બેટા સુર્ય” તથા પુત્રી મેઝીતી ‘આજે તમે બન્નેને જન્મો જન્મની એકતા વડે પતી પત્ની થતા જોઇ હર્ષ પામુ છું તમારૂં યુગલ અખંડિત રહે, ને દિધાર્યુષ ભોગવે’

સુર્ય’ ત્યારા હાથથી હજી કર્મ કમ્પ વ્રતન કાયો ટરનાની પ્રભુ પ્રેરણા છે તુ તારી કેટલી ભવાટીની આધિયો તર્યો છું ને સુખ સાગરમા આવી પહોચ્યો છું પરંતુ તે સાગરમા તારૂં જીવન નાવ કર્મ રીતે લકારવું તે બરાબર સમજી તેના સદ્ગુપયોગ કરી તારા જન્મનું સાર્યક કરી, કિંમય પ્રભુપદને પામશે

સુર્ય’ તે રાજા તરીકે પ્રથમથીજ કારકીર્દિ પ્રાપ્ત કરવા માડી છે, તારા કુળમા કોઇએ પણુ કીર્તિ પ્રાપ્ત ન કરી હોય, તેટલી રાજા થતા પહેલા અને રાજપદ પ્રાપ્ત થવાના પ્રથમ દિને મેળવી છે સોન-ગઢ, નામપુરને સ્વતંત્રતા બક્ષી છે, પરંતુ તેથી તારે હર્ષ પામવાનો નથી, તારે તારા સર્વ સામ્રાજ્યમા સ્વતંત્ર-સ્વરાજ આપવાનું છે તને સર્વ માનશે તુ તેમને ગબડા ગણાઇશ, ને તે સવ તને દેવ તરીકે

માન આપશે, તુ મનુષ્ય નહીં, દેવ છે । વગર પ્રયાસે મળેલા રામપુત્ર-ભોનગદ છે એથી સ્વતંત્રતા બહી છે, એમ માનવા કોઈને પણ કારણ નથી. તારા જીવન સમગ્ર કાળાના, મૂળસિંહના જીવન અગ્ર છે મૂળસિંહની માફક પ્રથમ યશ મેળવી, પછી અપયશ ન મેળવાય તુ શાણું છે પરંતુ “ રાજપદ બનભલી શાણી વ્યક્તિઓના ચિત્ત ચળાવે છે ” “ માયા અને રાજલક્ષ્મી એકજ છે ” કોરૂ મા ખાતો તને પણ રાજકોભ થશે ચક્રવર્તિના ચક્રવર્તિ થવાનું મન પ્રેરણા કરશે પરંતુ મારા શાણા વત્તમ । ધૈર્ય મા ખાતો ધર્મને પમડે ચાલજે તારે તારા સામ્રાજ્યને સ્વતંત્રતા આપવાની છે, તેમા તને વિદ્વા નહીં, તારા સલાહકારો, અમાત્યો, સરદારો, સર્વ તને ભભેશે, તે કાર્યથી પાછી પાની કરાવી ડમાવશે પરંતુ ડમતો મા । નહિતો તારો અત્યાગ સુધીનો વડિલ ખાત કરતા અદકો અમાત્ય જગદીશ, તને તજશે, તારા અમાત્ય જાને તજશે, અને તારા સામ્રાજ્યને સ્વતંત્રતા અપાવા તને સમજાવશે. બહુ સમજાવશે, છેવટ તને શાંતિ ભર્યે પગે, મિત્રધર્મને બળવી, તને પ્રભુ પ્રેરણા થયે તુ તે કાર્ય સ્વીકારશે હા હજી સમય છે । સમય આવે, કુન્દનપુરીની પ્રજાની એક દિલની માગણી થયે તરત તુ તેમને તારું સર્વસ્વ અર્પણ કરશે ” મોહિની । તો એક ન્યાયની મૂર્તિ છે ન્યાયનો બહાર છે તને ન્યાયે, તારે સહમદદ બનશે બેન ચક્રાની માફક તારા જીવનનો પ્રધાન બની તને તરાવશે અરર । બેટા ચક્રા, તારૂં ભાગ્યજ એવું હતું, તેમા તુ શુ કરે ? મુષિએ નિશાસ નાખ્યો.

અત્યારસુધી પ્રજા એકચિત હતી તે બન્યુંત થઇ, તે તેના નિશાસમા બળી પડે શુભ સમયે શોક નહોય તેમ ધારી બ્રહ્મણિએ ચર્ચા બદલી

બેટા જગદીશ ' સુદરી ' ચંદ્રા ' મોહિની ' તમારા કાર્યો
હવે શરૂ થાય છે જગદીશ ' તારૂં કાર્ય મેં જણાવી દીધું છે જેને
મિત્ર ધર્મ, રાજધર્મ, દેશધર્મ સાચવી કાર્ય મારી લેશે

સુદરી ' તુ કુમારિકાએને બોધથી સમજાવી કૌભાર્યવ્રતનો પ્રચાર
કરશે ચંદ્રા ' વૈદ્ય યવત અખડિત રીને પાળી (વધવા સસારને તરા
વશે અત્યારના કલકિત, શ્યામ જીવન ઉજવળી કરશે મોહિની ' .
નૃસિંહચાત્રમી સ્ત્રીએને પતિવ્રત ધર્મનો આદર્શ બતાવી પેર ઘેર તારી
પ્રગતી પ્રવળાઓના ઉદ્ધાર કરશે પુરુષોને સુધારવાનું કાર્ય સંયુક્ત
તથા જગદીશ કરશે ' .

રાણા સંયુક્ત ' અમારૂં જગદીશ તથા અન્ય ' મારા આદેશ
અજ્ઞ કરશે વર્તનમાં મૂકી તમારા જીવનનું શ્રેય કરશે ' .

સુદરી, મોહિની, ચંદ્રા ' મારી પવિત્ર પુત્રી રૂપી દેહીઓ ' .
મારા શબ્દો તમે સામળ્યા, અજ્ઞ કર્યા ?

દરેકે હકારમાં ઉત્તર વાળ્યા બાદ જણાવ્યું કે હજી એક મહત્ત્વ
કાર્ય પ્રમગે, તમે સર્વને હું પુનઃ મળીશ માટે એક કાર્ય સમાપ્ત
થયું બીજું કાર્ય પૂર્ણ કરી મારા રૂપમાં ભળીશ બેટાઓ ચિરજીવ
હો ' ઋષિ તરતજ બીજી ઉપાધિ તરફ ધ્યાન ન આપતા, શિવોદ્ધ
ઉચ્ચારથી અતઃ ધ્યાન થયા સર્વેએ ભવિષ્ય સામળ્યુ, ખુશાલી થઈ
રહી સમારભ સમાપ્ત થયો, અને ત્રણ દિવસોનું તપ આગે સંયુક્ત
મોહિનીએ પૂરું કર્યું

પ્રકરણ ૯ મું.

મુદરીનું સ્વપ્ન.

કુન્દનપુરીમા આનંદ આનંદ પ્રવતી રહેલ છે. હવે સર્વને મજા
કરવાના પાકીના પાચ દિવસ છે જુદી જુદી
જાતના આનંદના સાધનો દરેકને આનંદ આપે છે સર્વસિહના ફર-
માનથી રાજવાડામાજ અચાત્રને શેષે તેવો એક જગલો જગદીશને
માટે નક્કી કર્યો હતો રાજ્યાભિષેક પહેલાજ તે, તે જગલામા આવી
કુટુંબસહ નિવાસ કરતો હતો.

આજે તેજ મકાનમા ખડમા મુદરી, મુશિલા, જગદીશ અને
મહેમાન તરીકે આવેલ કવિરાજ બેઠા હતા જુદી જુદી બાબતગ.
રસબેર ચર્ચા કરતા, વર્ણ અત્યારસુધી પડેલા કદનુ સ્મરણ કરતો
તો તે બૂલી જઈ પ્રભુ ઉપકાર માની ચાલુ સ્થિતિમા સતેષ
માની ખૂશ થતા હતા અને વારવાર કવિને પોતાની વિતરકો, તથા
જીવનકથાઓ સુદર રીતે સમાજને, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાપ પડે તેવી રીતે ગોઠવણ
કરવા સમજાવતા. કવિને આ જીવનમાંથી ઘણું શીખવા મળ્યું હતું
અને પોતાની જીંદગી પર્વત તેનું સાહિત્ય, પ્રબ સમક્ષ ઘટનાત્મક
સત્ય રીતે મૂકવા તકસી રહ્યું હતું મુશિલા પણ આ બાબતમા રસ
લેતી, મુદરી અને તે બન્ને નાની, મોટી ભગિની સમાન બની ગયા
હતા બધા ઉઠ્યા, ને નિદ્રાસનમા પડ્યા એક તરફ મુશિલાને મુદરી,
ને બીજી તરફ જગદીશ, કવિના પલ ઓઠજાયા હતા.

મધ્યરાત્રી ચાલતી હતી જતી સડજ અજવાળુ આપી રહી હતી એકાએક જગદીશની આંખો ઉઘડી જોયું તો ખીમ ત્રણે શરીર માઠ નિદ્રામાં પડેલા જણાયા તેવામાં એકાએક સુદરી કમ્પી રડવા લાગી ખૂમો મરાઈ ગઈ જગદીશે ધૈર્ય ન તજ્યું તે સમજતો હતો કે સ્વપ્ન ત્રણાની આ સ્થિતિ લાવે છે પરંતુ સુદરીને માટે આમ જનવાને કારણ ન હતું ચિતામગ્ન અને સસારમાં પડેલા એનેજ સ્વપ્ન ધણા કાયર કરે છે

સુદરીના મુખમાંથી રપજ વાક્યો નીકળવા લાગ્યા અરે ' આશુ ? પિતા ' તમારા વચનનો ભગ?મે પતિ ક્યો ? અરર ' પતિ ' પિતા ' તમે પણ મારો સાથે સમાજમાં નિદાશે ? હુ ઘાતકી બની છું ' પાછી ચૂપ દહી આગળ વધી અરે ' હુ આ હુ જોડે છું ? પતિને વિયોગ ' અરે ' આ ખીમની સાથે માઠ અધકૃતિ જોડાણુ ? વ્યભીચારી ભાવના ' અરે આતો મે સસાર માડ્યો ' સસારથી વિરકત રહેનાર તુ સસારી બની ' થવાદે આત્મહત્યા થવાદે મને આ નથી છાજતુ ' પ્રજા ! કોની પ્રજા ? દુર થાવ હુ ગાડી છું, મને સર્વ જવાદો ! ક્યા ગયું મારૂ કૌયાર્યવ્રત ? મારૂં સ્નેહાળુ હૃદય ' મારો પતિપ્રેમને પતિવ્રત ' અરે હુ તો જગતમાં અધમ કોટિમાં ગણાતી સ્ત્રીઓની કોટિમાં ગણાઉં ! ઇશ ' ઇશ ' પ્રભુ !

આ ભયંકીત શબ્દો સુદરીનું હૃદયકી બિંદુ, તેનો કલ્પાત્મ જગદીશથી ઝાઝો સમય સડન ન ગયો તેણે તેની સ્થિતિ જાણી લીધી તેણે વિચાર્યું કે જો વધુ વખત આ સ્થિતિ રહેશે, તો મગજ પર ખરાબ અમર થઈ ભ્રમીત ચિત્ત થયા વિના રહેશે નહિ, એમ ધારી પવિત્ર મને, પેતાની સ્નેહ પ્રતિમાની પાસે ગયો મુખપર પાણી છાટી

શાત કરી મુખપગ હાથ કેરવો પ્રિય ' મુદ્દર ' જગૃત થા ' આટલું ખોતી થૂપ રહો

એકાએક પોતાના શરીરને સ્પર્શ થવાથી, સુદરી જાગી જોડી, બહેબાકળી, ગબરાયલી જોડી. દોડવા લાગી ' અરે પતિ ક્યા ? દુગ-આર ક્યા ? પ્રભ ક્યા ? આ શુ સ્વપ્ન ? કે સાચો જનાવ ? ના તેમ નહોય, હું પવિત્રને મટે સ્વપ્ન ન હોય ' અરે ' હું પવિત્ર કેવી ' મારા જેવી અધમ જગતમા કોઈજ નહિ હોય ' જગદીશ ' ત્યાવા કેતા તમને હું હલજ પાડુ છુ મારા વ્રતને ચૂકી જવાનો માગ્યામ મુખ તમને ન બતાવવા દો

જગદીશે તેને શાત પાડી સ્વપ્ન કેવી માઠી અમર કરે છે, તે સમજાવ્યું, તેથી સુદરીને કંઈ બાબ થયું શાત રહી

આટલો વખત અધરાત્રી સીતી, સપાર થવા આશુ હતું. કવિ જોડ્યો તો પાસે કંઈ જુદો જનાવ જોયો સુદરીને નડતા દીડી તે પલ્લુ નેને શાંતિ આપવા તેની કાસે ખેડો. ગરજથી મુશિલા જગી જોડી ને પોતાની નજરે પ્રત્યક્ષ જનાવ જોવામા આવ્યો તે મુદ્દરીને માટે જીવ આપે, તેમ તૈયાર હોવાથી તે પલ્લુ તેની સુશ્રુવામ પડી

સુદરીને હવે કંઈ બાબ થયું હતું. રાત્રીના સતી હતી, તેજ ખહેલ, તેજ પોતાના સ્ત્રીઓ, અને તે નિવાયની ખીજ બ્રમણ છે તેમ તેની ખાતરી થઈ, દીકેવા જનાવોને સ્વપ્ન માન્યુ. પરંતુ તેને એજ લાગતું, કે અરે ' હું કોઈ દિન અસલ, અસબ્ય વિચારને મનમા પલ્લુ સ્થાન ન આપનારી તેને મારું જીવિત શુ ? અરે ' પ્રભુએ મારી કસોડી કરી છે ' મને લૈસાગિક અનુભવ કમ-યો છે ' સાન જગતની બિનાઓ રજુ કરી છે

જગદીશ ' હવે હું સમજી છું. ખરે જીઓનો ઉદ્ધાર ક્યારે થશે. જગદીશ કહેવા લાગ્યો, સુદર' તારી જેવી મનોપ્રેરણા હશે તેવું જરૂર સાડ થશે પ્રથમ તે શુ આન ત્રીકું, તે જાણાવ. કે કંઈ શીખવાનું મને

સુદરીએ તરતજ કહ્યું શરૂ કર્યું " સ્નેહાત્માઓ ' મને મારી પ્રતિજ્ઞામાં જુલાની પિતૃવચન અક્ષર ગ્રંથ એવી રીતે એક નવયુવાન પુરુષે મને પોતાની પ્રિયતામાં બનાવી, મને આનંદ થયો. હું તેમાં એક બની મધ્ય મને ગૃહસ્થાશ્રમ મીઠો લાગ્યો એકાએક જગત્ત્યા મેહ વ ટોળીઆએ મને ઘેરી નીતિ ભગ થઈ ખલાસ થઈ ચૂક્યું, આમ એકની મળી બેની થઈ કુદરત કોપી પતિ યમસદન પહોંચ્યા. હું વિક્ષિત બની-પુનર્જન્મની હિમાયતી બની તેમ કર્યું ખીજે ગૃહસ્થાશ્રમ શરૂ થયો. બાળમર્યાદા હું ધરતી એકાએક એક અવ્યુ મરણ પામ્યું તેને વળગી હું ગદગ લાગી ત્યાં મારા નયન ખૂલ્યા ને સર્વ જગત્તી મોહમાં જાણતું "

જગત્તીને જાણુ યુ. આપમે રૂની વખત આવી હકીકતો પર વાનચીત કરી છે જગત્તી ભગો વિચારોમાં રહ્યું ક્યાં છે તેની મજી અમર તારા કુમળા, પવિત્ર મગજ પર થવા પામી છે સર્વ ભ્રમણા છે તુ ઇશ્વર અગ્નિથી પવિત્ર થઈશ ને આ સર્વ ભૂલીજઈશ. હવેથી તારે મસારી આમતમાં ચિત્તન પ્રેરતું પ્રભુ હજી હશે, તો મેં એક યોજના કરી છે તે સત્વ ગદાદેવીને મળી પાર કિતારીશું

મુશીલાએ વચ્ચે પ્રશ્ન કર્યો કે આ સ્વપ્નમાં આવા પવિત્રતાને અપવિત્ર કરવામાં દોષ પુરુષ કે, સ્ત્રીનો ?

કવિએજ ઉત્તર વાળ્યો સુશિલા બહેન ' સત્ય પ્રેમ છે દોષ પુરુષનો છે અને પ્રસંગે પુરુષ દોષિત છે એક પ્રજ્ઞલોભી, બીજો કામલોભી નહિ તો આવી પવિત્ર બાળાઓને કલકિત કરી તેનું જીવન હુદવા બીજો કોણુ નરાધમ સિવાય અન્ય પગલુ ભરે ? કે જેની લગ્નની ઇચ્છા નથી. તેને લગ્નથી જોડાવવી, અને જેને પતિવ્રતપાળી, અવર કામેચ્છા નથી તેને તેમા ફમાવવી અરે ! વિભુ પ્રભુ એવા પુરુષોને સહજુદ્ધિ આપો.

જગદીશે ટકાર કર્યો કે કવિરાજ ' ત્યારે શુ સ્ત્રીની ઇચ્છા સિવાય કોઈપણ કાર્ય અનતુલશે ખરે કે ?

કવિ -ના બાઈ ' છતાં કેટલેક સ્થળે પુરુષો, જોળી બાળાઓને પોતાના પ્રપત્ની, મુખ મીઠાશમા, વા ડોળડમાર ને લક્ષ્મીમા મોથા ખવાડે છે વળી સ્ત્રીઓ જે પુરુષને મોહમા ફસાવે, કે પોતાનો પ્રેમ પુરુષમા ફેફાં દે છે તો તે પુરુષ સરસ રીતે જળજે છે પુરુષમા ને મદાયુણુ છે સ્ત્રીનો પ્યાર અદભૂત મળે તો, તે સરકારી હોય તો તેના પાછળ પોતાનું સર્વ બચ્ચાદ કહે છે, અરે ' તે પોતાના હૃદય કરતા સ્ત્રીને વિશેષ માને છે અને તે પ્રસંગે જે સ્ત્રી દબો કરે તો મરજુ નેજ શરણુ થાય છે એ " ભ્રમરનું પુષ્પમા બિડાઈ મરવા સમાન છે " આમા સ્ત્રી દોષિત છે પ તુ આવા દાખલા ત્રણુ એછા બને છે, જે નન્ને સરખા મળે તો, તે પ્રેમ સાગર તરે છે.

બાજે સરસ ખુલાસા થયા. દરેકને જ્ઞાન શીખવાનું મળ્યું આ તહેવારના દિનોમા રાત્રીના કવિકૃત નાટક બજવાતુ આવે તહેવારથી મુક્ત થયા બાદ જગદીશ, ધારેલી યોજના ફળીભુત કરવા તરફ તેજે પોતાનું ચિત્ત પ્રેરવ્યું, ને ચંદ્રદેવી સાથે મસલત કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

કૃષ્ણાનુ જીન !

વાંચક ! હવે આપણે લાલચદ શેઠના સસાર તરફ નજર નાખીશું. કયને, જગદીશ પામેથી નિરાશ બની અન્ય સ્થળે પોતાનું જીવન વિષમ્ભા મેળવ્યું. પિતાની આપડપર, પોતાના ધર્મ ઉપર અને લગ્ન થયેલા કિંતુ બ્રહ્મચર્ય અને કૌમાર્ય જનનું પાલન થતું તે ઉપર પાણી દેગવ્યુ પિતાને આધળે રતે દેસી જગદીશને બુઝો પાડ્યો. પરંતુ સમય જતા જગદીશ તે શુદ્ધ સુવર્ણ નીડો ને કયન તે કયી બની કૃષ્ણાએ જીવન સાદુ ને પવિત્ર બનાવી દીધું. અણુચકને તો સહગનનદ હતો કાંઈ વાનની કિલ્લ ન હતી લગ્ન થકુ ને પતિ-પત્ની આનંદમાં રહેતા. મણુચક ધણી બાબતે મારે હતો. જતા તેના નિર્મળ ને ભોળા હૃદયથી લોકો તેને અર્ધગાડો મળી કાઢતા. જગદીશને તેની સાથે હીક ફાવતું. અણુચકનો ભાન પડેલા છતાં વધારે વધારે તેના પ્રત્ય વળ્યો.

આમ આખા વરતી મમતા જગતીંગ પર વધી, ને કયન પર દેખતી બધા મગ્ન થઈ. તેને તરુન સામરામ વળ રવમા આવી પરંતુ પડેલી કુદરને પ્રતાપે સામરામ અત્રા મળતા તેના કુકર્મો વધ્યા, ને લાલચદ શેઠ પી આગડો તથા પતિને બુઝા પાડ્યા.

સમય જતા કયનની માતા મળ્યું પામી એટલે લાલચદ શેઠ દલે

સંસાર વિષ રૂપ કંપલા લાગ્યો ને પોતાના પ્રથમ જીવન કાર્યને માટે પસ્તાવા લાગ્યો. શહેરમા નગરશેઠ તરીકેની નડિલો પાછાંતની કારકર્દી માંત્ર નામની રહી હતી હરીપ્રસાદ હવે જેને ત્યા આવર જવર વિશેષ કૃપા લાગ્યો. ને પોતાની પાપવાસના દુષ્ટ કચન માર્ગત કૃષ્ણા પ્રત્યે કૃપા લાગ્યો પરંતુ મુશિવા કૃષ્ણા-જગદીશના બોલને જીવનમા કિતારનારી કૃષ્ણા, ને પાપીની પ્રપ્રય જળથી મુક્ત થઈ ને તેની જાણ બાઈ મળુચકને કરી બળુચક ખીજ્યો, ને હરિપ્રસાદને પોતાને ત્યા આવવા રે ક્યો. આ પ્રમાણે “ નામ પ્રમાણેના વિરહ મુલ્ય કચન ને દગ્ગિમાદે બતાવ્યા ત્યારે કૃષ્ણાએ કાળાશને કિન્નવળ પ્રકટ કરી ”

હવે કચન તથા હરીજો, બળુચકને કૃષ્ણા પ્રત્યે વૈરની લાગ-ણીથી જોતા થયા જગદીશ પામે તેનું કાર્ગ વજનુ નહિ, અને સત્યને આચ આરી નહિ એવામા લાલચદ શેઠ પણ પોતાના કર્મોનું ફળ જોગવા સ્વધામ પહોંચ્યા નગરમા તેમના, તથા કુટુંબને માટે બિજ બિજ વાતો થતા લાગી. બળુચક તથા કૃષ્ણાને કાને પણ તેના પડવા પડ્યા ન તેમને ખેદ થયો. ધીમે ધીમે તે કલક ટાળવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. કચનને હવે સાસરને ત્યાથી અહી આવા બળુચક કે કોઈએ આગ્રહ બતાવવા માડ્યો નહિ.

બળુચક, જગદીશને બિજ હોવાથી જનતી મદદ કરવા માગ્યો. જગદીશનું માન સારા જગતમા વધુ હતું તેથી તેની મદદથી બળુચક ગૌરવ માનતો જગદીશને પણ તેમા ભાગ દતો. રાજ્યમા અવનવા ફેરફાર થઈ ગયા હરીપ્રસાદની કુલપુરી જમ્મ આજ્ઞા બાદ સંકેત પ્રમાણે કચન પણ નવા રાજ્યના સૈન્યમિત્રેકના હાથે પ્રમગના

બાનાથી અણુચક માઇને ત્યાં આવી હતી અણુચક તથા કૃષ્ણા તેથી નારાજ થયા પણ લોક લજ્જાએ શાંત રહ્યા રાજ્યાભિષેક, લક્ષ વગે-
રેની ધામધુમ થઇ ગઇ સર્વજ્ઞ આનંદ ને શાંતી હતી

એક વખત સમય સાધી હરિપ્રસાદ, કચનને મળવાના બાનાથી અણુચકને ત્યાં આવ્યો કૃષ્ણા, અણુચકની ગેરહાજરી હતી. બન્ને વિષયોએ બેગા મળ્યા છેડ કામના પ્રતાપે ક્રોધને વળ થઇ આ કાશ ટાળવાના નિશ્ચય પર આવ્યા કચનને કચવાતા મતેજ તેમા સમતિ આપી હરીઓ હવે પહેલાના જેવો નહતો રહ્યો તેવું કચનમા પણ બન્યું હતું ' રમ વડી ગયા પછી શ્રમરતો મોહ જોડી જાય છે ' તેમ બન્નેનું મન્યુ કચનના કુટુંબોની જાણ હરીપ્રસાદને પડી ને તે યામન તેને કપડાં આપવા લાગ્યો હરીપ્રસાદના કાર્યો કચનથી અણુજાણુ નહતા તેણે પણ સામા કબરા કાઢવા પરતુ પોતાના પાપ છુપાવી, બીજાને શિખામણુ આપનાર સ્વાર્થાધુ જીવને શુ સુકે ? તકરાર વધી કૃષ્ણા એકાએક ધરમા આવી ને તેમની તકરાર છુપી રીતે સાબળવા લાગી એવામા અણુચક આવ્યો હરીઆને દેખતા મીઘો તેનું અપમાન કરી પોતાના કબરા કાઢવા લાગ્યો

પાપીઓની તકરારનો મુદો અણુચકના સાબળવામા આવ્યો હતો, તેથી તેણે કહેવા માડ્યું કે ' પાપકમા ' તુ એમજ સમજે છે કે પુત્રાને જ્યાંને ત્યાં પોતાના પાપ કરવાની ઇચ્છા છુટ આપી છે ને જીને નથી આપી ? મધ્વરી કાયદો સરખો છે ' પાપને મારે મધ્વર દરેક પ્રાણીને એકજ શિક્ષા આપે છે તુ કચન જેવી મોહાધને કસાવી તેના કાર્યની પશ્ચિા લે છે પરંતુ તુ શુ તેની પાસે જવાબ માગે કે ? નામ કાર્યો વિચાર તે કચન પર કયા હકથી દુષ્ટ નજર કરી

તેના જીવનને કલકીત કર્યું છે તેને વિષય સ્વાદ આપી, સારા જગતમાં બદનામ કરી હડકાઈ કુતરી બનાવી છે અને અમને લાગળ્યા છે ના ચડાળ ના શુ કરે ? પ્રભુ દુષ્ટત્યનો બદલો આપે છે ' પોતાનું તપાસ્યા વિના ડાહ્યા બની, બીજાને સુધારવાનો, શિક્ષા કરવાનો દાવો તને શુ છે ? સમજ હજી સર્વ વિચાર કાઢી નાખ કર્યાં કર્યોને માટે પસ્તાવો કર. કચનને, અને ' સારી જગતની જીને માતા, ખેન માની જીવન સુધાર '.

આટલું કહેતા તે ખૂમ રોયો. કચન, હરીઓ સહ જેવા મ્તજ્ઞ થયા કૃષ્ણા બદાર આવી. ભાષના રૂઢનમાં ભાગ લેવા લાગી, ને તેન શાંતિ આપવા લાગી બહુચકે ધેર ધારી, તે પાપીઓને મારી આપી, ચાલી જવા કહ્યું. કચનને આવતી કાલે સવાર થતા નીકળી જવા જણાવ્યું તે કોઈ વખત પણ પોતાને સા પગ ન મૂકતા હુકમ ફરમાવ્યો.

હરીપ્રસાદથી બહુચક જેવા નિર્દોષ નવયુવકના શબ્દો ન સળળાયા પોતાનું પોત પ્રકટ થયું છેવટ તે છુ આપુવા થતો ચાલ્યો ગયો. કચનના મનને જરા લાગણી નથન પથરનું હૃદય પથર રહ્યું.

સંગી થતા કૃષ્ણાને કચન મળી. જગરજગતીથી બોલાવી અતિ આગ્રહે કૃષ્ણાને ઉત્તર વાળવાની ફરજ પડી.

કચનને પોતાનું આખ્યાન શરૂ કર્યું 'હૈન કૃષ્ણા ' મારી સર્વ વિષય તારી જાણમાં છે હુ પતિવાળી છુ. છતા મને મારો દુષ્ટ સ્વભાવ, અને ' ચૂદનરાજ, મને આવા કાર્યમાં પડ્યા ફરજ પાડે છે તો તું પતિવિનાની વિધવા તારા તાપને શાંત કરવાકાં રજાન મેળવે તે સાહે છે.

કૃષ્ણાને આજે ભેટની હતી તેનું ચિત્ત વ્યાકુળ હતું છતાં આ શબ્દોએ તેને સખ્ત આધાત કર્યો તેણે કિતર વાળ્યો. કમળત ખડેન ! ખડેન કહેતા મને શરમ આવે છે તારા પાપી વિચારો તારી પાસે રાખ, હજી સુધરે તને શી ખામી છે ? અરેરે ! તે છતાં એક, બે એમ અનેક સાથે તારા કૃપાને વળતું છું ફરવું છું જવાદે મને તારું મુખ ન ખતાવ

કચને ખીજામને કહ્યું જ જ ગાડી છે શુ પુરૂષો એક સ્ત્રીથી મતોષ માની બેસી રહે છે ? તે પણ કુતરાની માફક ઠેર ઠેર ને ઘેરવે દુકડા વિલુતા નજરે પડે છે તો પછી આપણે શુ દોષ ?

કૃષ્ણાએ કિતર વાળ્યો અરે ! તેણે નરાધમોને સદસ્ત્રકોટી શીટકાર છે. અરે પશુઓ કરતા અપ્રમ કૃત્ય કરતા નરમતિ લક્ષ્મી નથી.

આમ કહી તે ચાલી જતી હતી તેનામાં સામેથી શ્યામવર્ણી, શ્યામ વસ્ત્રથી સજ્જ થયેલો યમડપી હરિપ્રસાદ આવ્યો. કૃષ્ણાને તેણે પકડી કૃષ્ણાએ તેને ઓળખ્યો પરંતુ ના ઇલાજે ચૂપ રહી કચન પાસેજ હતી કચને કૃષ્ણાને પોતાના વિચારોમાં બળના બંધુ સમજાવી છેવટ સમજાવી. પાપાત્માએ બલાત્કાર કર્યો. તેના દેહ ઉપર ધખ્યા કૃષ્ણાએ ખૂબ પાડી તેનામાં તો અંક તે મુજબ હરીપ્રસાદે તેને કંદાર કરી.

હાય વિષુ ! પ્રભુ મને બચાવજો ! આટલા શબ્દો શ્રવણે પડતાં તો તે પ્રભુના આપી ધામમાં પહોંચી પોતાનો રોક જાળવ્યો, તેની કારમી ચીમ શેરીમાં સબળાઈ, મધુચક્ર દોડનો તે ઓરંગ તરફ ધન્યો

કચન તો ગાડા તુલ્ય બની હતી તે જ્ઞાન વિનાની બની હતી હરીપ્રસાદે કૃષ્ણના દેહની વ્યવસ્થા કરવા માડી પણ ન ફાવ્યો બળુચક આવી પહોંચ્યો ત્યાં તો બચબીન દૃષ્ય જોવામાં આવ્યું બળુચકને જોતા હરીપ્રસાદ પલાયન કરી ગયો. બળુચકના ખેદને પાર રહ્યો નહિ તેની પત્ની આવી તે પણ ગભરાઈ નગરશેઠના ધૂમની આ મહાકાણુ ચઇ કચન તો મૂર્છા આવવાથી પડી હતી સૌ ભેગા થયા, ને માહોમાહે વાતો કરવા લાગ્યા

બળુચકે ધૈર્ય ધારી, જગદીશને ત્યાં જઈ સર્વ હકીકતની જાણ કરી સિપાઈ તથા તેના ઉપરીને ‘ખબર પડી કે તરત આવી જુથાની લીધી જગદીશ પણ ત્યાં આવ્યો હતો. તેની સુમયાનુસાર કચનને બંધન કરવામાં આવી દ્વાશ ઉપાડી લેઈ ગયા

જગદીશે બળુચકને સાથે લીધો, ને હરિપ્રસાદની તપાસ કરના સિપાઈઓ છૂટ્યા આ પ્રમાણે લગ્નના આનંદી-દિવસોના ઉદ્યાદિવસે બળુચકના ઘરમાં કલેશ વ્યાપ્યો

હરિપ્રસાદ નાસી જમીનદારોની બેઠક બરાતી ત્યાં નિયમ પૂર્વક જઈ બેઠો એક મોટો જગીરદાર બેઠકો ગમડાવતો બેઠો હતો સામ-સામી સર્વ મિત્રો એકજ હક ધરાવનારાની મળી બેઠી હતી કેાઇને પણ હરીઆના કુટુંબની ખબર નહતા. તે શાતપણે બેઠો હતો, છતાં તેના મ્હેતો મ્હેરો અભયથી ઉપજાવે, તેવો હોવાથી એક જણે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો પરંતુ તેને તે પાપીએ બિડાવી માર્યો કેટલીક ખટપટો, ચાલુ ગામ મપાટા, રાજ્યની સ્થિતિ પર વાર્તાલાપ ચાલતો હતો, પાપીને તેમાં રસ પડતો નહતો. તેવામાં તો સિપાઈની ટોળી ત્યાં આવી, ને

તગતજ હરિપ્રસાદને પરહેજ કરી ચાલતા થયા સર્વને આશ્ચર્ય થયું
રાત્રીમા તે આખા ગહેરમા સમાચાર પ્રસર્યા.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

રાજ્ય દરખાજ અને ચાચ

રાત્રીમા તે લાલચદ શેઠના ઘરના અને હરિપ્રસાદ જગીર
દારના સમચાર કુંદનપુરીના ઘેરેર પહોચી
વળ્યા લોકોએ અવનવા તરંગો ઊઠાયા આજે હજારો છેલ્લોદિન
હોવાથી પ્રાત થતા સર્વ વિખરાવાની તૈયારીમા હતા તે તૈયારી
કરવા લાગ્યા

સવાર થતા સૌ જહાર ગામવાસીઓ, સ્થાઓ, સેન્ય વગેરે
વિદાય થયું ગામે ગામ શહેરે શહેર આ સમાચાર ફેલાયા આનદમા
છેલ્લે દિવસે કંઈક ડખલ પહોચ્યું વિશ્વમા તેમજ બને છે. સર્વ
કાર્ય સુગમ રીતે પાર નજ પડે હજારની લીલા ।

રાત્રીના થયેલા ખુનનો ચુકાનો આજ થવાનો હતો, નુતન રાજ્યનો
રાજકારમાર વ્યવસ્થિતપણે આજથી ચાલવાનો હતો, આજે પહેલો
દરખાજ બરાવાનો હતો તેમા આજ કેસ આવ્યો

પરદેશીઓ સર્વ ચાલ્યા ગયા હતા રાજદરખાજમા હકધરાવના-

ઓ, કાર્યવાહકો વગેરે નિયમસર આવી ગયા. લોકોના ટોળા દરમાર આગળ ભરાવા લાગ્યા જમદીશે આજે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે દર-બારમા હક ધરાવનારાઓ, કાર્યવાહકો વગેરે નિયમસર આવી ગયા. લોકોના ટોળા દરમાર આગળ ભરાવા લાગ્યા જમદીશે આજે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે દરમારમા બેઠક રખાવી હતી સ્ત્રીમંડળ આવ્યું મોહિની, ચંદ્રા, સુદરી, સુસિલા વગેરે આવ્યા જમદીશ પશુ પોતાને જ્ઞાનકે બેઠો વખત થતાં મદારાણે સર્કુસિલ સભામા આવ્યો સર્વેએ તેને માન આવ્યું દરમારનું કાર્ય શરૂ થયું નાના નાના કાર્યોનો નિકાલ આવ્યો, કે તરતજ પ્રધાન તરફથી ખુનનો કેસ રજુ થયો કેસ તપાસતા લાલચદ શેઠનું નામ જોવામા આવ્યું તે શેઠને દરબારમા માન હતું તેથી સમને આશ્ચર્ય થયું, ને કેસ ઝીણવટથી ઉકેલવા માડ્યો પ્રથમ લાસ મજાની. દરબારમા લામ આવતા કૃષ્ણાને સર્વેએ ઓળખી. સૌ ખેદ પામ્યા. ખુદ રાણાને ખેદ થયો સ્ત્રી વર્ગને ધુળરી છુટી કૃષ્ણાને ચહેરા નિખાલસને શાત, ઈશ્વર સ્મરણ કરતો હોય, તેવો જણાતો હતો. રાણાએ લાસ ઉપાડી જૂવાની રંગ આપી બાદ બે ખુની આરોપીને રજુ કર્યા એક નગરશેઠની નાની દીકરી ' તે બીજો દરબારમા રથાન બોમવતો બાગીરદાર ' ' તેની સાથેના, તેના જેટલો હક ધરાવતા તો કમ્મ્યા ને બુદા બુદા વિચારમા પડ્યા કેટલાક તેને દિલકાર આપતા હતા સાક્ષી તરીકે બહુચક્ર હાજર હતો

બહુચક્રે જણાવી લીધું કે મદારાણા ' ' આ ખુન આ પાપીના હાથથી થયેલું છે ને તેમા આ કમમાગી કચનનો હાથ છે ' ' મે મારી ખતે ખુનીને લાસને ઠેકાણે કરવા જતા જોયો હતો તે વખતે કંચન મે જ્ઞાન થઈ પડેલી હતી મને જોતા આ નરાધમ નાસી

જગદીશ-મહારાજા ' સમાવર્ગ' તથા સ્ત્રીવર્ગ, આ કેસમાં મને કંઈ રસ છે, તેનો મુળ ઇતિહાસ મારી જાણમાં હોવાથી સર્વની જાણમાં મૂકવાની ઇચ્છા કરું છું

“લાલચદ શેઠ લોભી, અને અનીતિથી પૈસો ભેગો કરનાર હતા, ક્યન જે અત્યારે આરોપી તરીકે ઉભી છે, તે પૂર્વના સંસ્કારને અને સમાગમના પ્રતાપે અધમ નીવડી તેણે પોતાની જાળ મારા તરફ ફેંકી. આ સાબળતા સર્વ વિસ્મય પામી તેને સમજાવી વાળી, પણ અધ પતંગીયુ ફરતુ ફરતુ આ ચડાળના દીપ તેજમાં મોહિત ને જીવન કટુ કર્યું અરે ! જગતમાં દયાન આપ્યું વિષ રૂપી વિષયે કરી, તેનું કર્મ દીને દીને વૃદ્ધિને પામ્યું તેવુંજ આ આપણા હરિપ્રસાદ બાઈનું બન્યું !

રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે તમેાએ મને પ્રથમ જાણ કેમ ન કરી, ને અનીતિને અટકાવવા ઉપાય ન લીધો ?

જગદીશ મહારાજા આપ ત્યારે રાજા ન હતા, હું અમાત્ય ન હતો. કાર્યની ફરજ હાથ આવતાજ તેનો નિકાલ આવ્યો ને પ્રથમજ કેસ, તે જોવામાં આવી ગયો. પહેલા મહારાજા રાજા હતા, લાલચદની આજ્ઞાને જાગીરદારની આજ્ઞાને લીધે મહારાજાને માફ લાગે તેથી સાહસ ન કર્યું બાદ કૃષ્ણાએ પણ મારામાં કંઈ જોયું તે સરકારી માળા સમજી, ને વૈધવ્ય પ્રતનું પાલન કર્યું એ તેને જ્ઞેન માની તેણે મને શરૂ માન્યો બહુમાધની જાણમાં તે છે પોતાના જેની જ્ઞેનને બનાવવાનો લોભ, કૃષ્ણા ન ચૂકી મારી સુધરી ન સુધરે, તો તેનું શું

ગળુ ? છતાં તેણે વધમ ચલુ ગમ્યો ત્યારે તેનું કહ્યું કળ તે
મિત્રારીને ભોગવવું સૂચ્યુ આ ખુન કરવાનું સાદમ તે બાળ-
ક ચન ન કરી શકે । તેનું હૃદય પોચું છે, તેજ ન્યાયે તે આવી અધમ
બની છે, ને સારાસારનો વિચાર કરી ગમી નથી તેને હવે સ્મરણ
થાય છે પગ્તાનો થાય છે જોનાર આખ વડે સ્પષ્ટ જોઈ શકતા હશે.

જગીરદાર હરીપ્રસાદ મરે કુટુંબી છે મારી જગીર તેને
કપળે છે અરે । આ તો મારા અર્થની વાત આવી તે કુલાગાર છે
ને તેના સહાયકો આપણી નજરે છે, તે હવે આ દૃષ્ટાંતથી
સિખામણ લેશે ।

મહારાજો બેની ઊઠ્યો વાહ । મારા શાખા અમાત્ય । મિત્ર ।
બાઈ । તમે ન્યાય ઠીક કર્યો સારું ન્યાય શાસ્ત્ર રજુ કર્યું તમે
પ્રત્યેક કાર્યમાં નિપુણતા પ્રકટ કરો છો આ મારી સમક્ષ બીરાજતા
સલાસદોને પણ વિના સકોચે ઠપકા રૂપે શીખ આપો છો તેથી તમારો
આભાર માનવાની અને ધન્યવાદ આપવાની હું નોંધ લઉં છું બાઈ,
આમ ખુદ્દા દીલથી ન્યાયી અને સત્ય કહેનાર અધિકાર પદ ભોગ-
વતો આત્મા, પોતાના સહાધ્યાયી પોતાના સાથી, પોતાના કાર્યમાં
મદદનીશોની ભૂલો પણ ખુલ્લી કરનાર કોમ વિરલ પુરૂષ હશે ।

પછી હરિપ્રસાદ પ્રત્યે રાજ્યએ કહ્યું હરીપ્રસાદ । તમારો આપો
પ્રેસ તમે સાબળ્યો છે તમને પૂછવાનું રહેતુંજ નથી છતાં ન્યાયા
ધીર તરીકે તમને પૂછું છું કે તમારે કામ કહેવું છે ? બચાવ તો
નથીજ, છતાં તમને કહેવાની છૂટ છે હરિપ્રસાદે ધીમે સારું ઉત્તર

વાળ્યો મારો કેસ સર્વ સત્ય છે મારે કહેવાતું કાંઈ રહેતુંજ નથી મારા પાપો કહી રહ્યા છે

- રાણાએ સૌતુ સાબળ્યુ ન્યાય થઈ ચૂક્યો હતો, છતાં નિયમ પૂર્વક જાહેર કરીધું કે-પ્રથમ આરોપી હરિપ્રસાદ જાગીરદાર તમે આ કેસના ખુની કરો છો જેથી આજથી તમારી સર્વ જાગીર જમ કરવામા આવે છે જેથી તમારા વગજ તથા બીજા, અધમ કૃત્ય કરતા આચકો ખાય તમને હવે પશ્ચાતાપ થતો જણાય છે, પરંતુ તે નિર્ણય છે મટે તમને દેહાત દેહની શિક્ષા થી જો એ આ કેસ મારી પાસે પ્રથમ હોવાથી, તથા એવી દૂર શિક્ષાથી હું વિમુખ હોવાથી તમને મારા સામ્રાજ્યમાંથી હાકી મૂકવાની સજા ફરમાવું છું !

બીજા આરોપી કચ્છતકુમારી તમેએ આ ખુનીના કાર્યમા મદદ આપી છે, ને તેને તે કાર્ય કરવાના દુષ્ટ ગુણુમા સયોગ દીધો છે જેથી તમેને સજા હોવાથી જો વર્ષની સાઠી કેદની સજા આપુ છું બાદ તમારૂં ચરિત્ર ક્ષેત્ર જણાયે તમને છુટા કરવામા આવશે

હવે આ કેસમા બીજાઓને પણ કઈ શિક્ષા થાય તેમ લાગે છે ને તેજ કે હરિપ્રસાદની ટોળીના જાગીરદારો તથા તેના બાગીદારને, તેમની જાગીર દયાની લાભલુપ્તિથી રાખુ છું હવે પછી મારા દરબારમા તેમને રથાન મળશે નહિ ને જો કંઈ પણ મુન્દો તેમના તરફથી જણાયે તો સખ્ત પગલા લેવામા આવશે

દરબારે, પ્રજાએ ખુનના કેસનો ચુકાદો સાબળ્યો પ્રધાનો તેમા સંમત થયા, કે તરતજ આરોપીને સર્વ સમક્ષ સજાનો અમલ થવા દૂર કર્યો

જગીરદાર શરમાયા મનમાં બબડ્યા પરંતુ વિધીના લેખે,
પોતાના કૃત્યે, ટોળીના સાથીના કર્મે હજી બચ્યા નાણી નીચુ મો
ગપી ચાલ્યા ગયા દગ્યાગી સીખગ્યો લોકોના ટોળેટોળા ઘર ભપ્તી
વધ્યા સૌ રાણાને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા જગદીશના કાર્ય માટે તે
ખૂબ હર્ષ પામ્યા આ દૃષ્ટાંતે અધિકારી, દગ્યાગ વર્ગ, જગીરદાર
પુરુષ ને સ્ત્રી સર્વ લોકમમુદ્ધ ઘડો લેતા શીખ્યાને સર્વુસિદ્ધતા રાખ્યા
નીતિનો વધુ સચાર થયો

ગણો, કુટુંબ સાથે ચાલુ કેમ બાપન વાતચીત કરતો મહેલ
તરફ વળ્યો બહુચક્ર સાથે હતો તેને ગાત કહી મમજ આપી ઘેર
જ્યા રખ આપી બહુચક્રે રાણા તથા જગદીશનો આભાર માન્યો

કચનનો દેહપતિ પત્નિ વિનાનો બન્યા, ને પોતાનો સસાર જ્યા
ત્યા સ્ત્રી વિના નભાવવા લાગ્યો તેને સમાર પર વૈરાગ્ય થયા, પરંતુ
ભાગ્યવિના મમાર કેમ હ્રટે ?

પ્રકરણ ૧૨ મું.

આનંદાશ્રમ

કેટલાક દિવસથી મગજમાં ગોઠી રાખેલા વિચારો, જગદીશ
ચંદ્રા સમગ્ર રબુ કર્યા ચંદ્રાએ 'સ્ત્રી ઉદ્દેય'
નો દીવ્યમંત્ર જગદીશ જેવા નવચુક, ને અમાત્યપદે ખીગજતાના

મુખથી સાબળો તરતજ ચદ્રાએ સહાનુભૂતિ આપી આશ્રમમા સ્ત્રી ઉદય સખીની યોજના કરવા નક્કી થયું જેમ અત્યારની સારી વનિતાવિશ્રામો કામ કરી રહી છે તેમ, છતાં તેમા કંઈ તફાવત પણ હતો આશ્રમના મુખ્ય અધ્યક્ષનું કામ ચદ્રાએ સ્વીકાર્યું, અને સહ-મત્રી તરીકે કુમારી સુધરી, તથા મોહિની દેવીને રાખવ નક્કી થયું આમ વિધવા, સૌભાગ્યવતી અને કુમારિકા દરેકે દરેક સ્ત્રી જ્ઞાતિને, નીચથી ઉચ સુધી સર્વ સસાર સાગર તરવાને બગાડ તૈયાર થાય એવો અથાગ પ્રયત્નની રૂપ રેખા ઘડાઈ એક પ્રમત્તની રાજરાણી અલારે સન્યાસીની થરા કણલ થઈ અમાત્ય જગદીશ તેને મત્ર આપી તત્ર કેમ ચલાવવું તે સમજવા લાગ્યો.

દરબારના દિવસે રાત્રીના રાજકુટુંબ મડાળ એકત્ર થયું સર્વ-મિલિ ચદ્રાને સોનગઢ તરફ જઈ બવસ્થા કરવા વિનંતિ કરી, જગદીશને પણ સોંપેલા કાર્યમા તરત જવા જણાવ્યું.

સર્વગણ્યનો હુકમ થતા જગદીશે પ્રાર્થના કરી રાણાશ્રી ! અમે અમારી દરજ માટે જવા તૈયારજ છીએ પરંતુ તે પહેલા ચદ્રાવેલીના હૃદયમા રમી રહેલું એક કાર્ષ પ્રથમ સમાપ્ત કરી અમે ત્યાં જવા પ્રયાણ કરીશું.

આમ જગદીશના શબ્દો સાંભળતા સર્વએ હર્ષ માટે આશ્ચર્ય પામી કહ્યું અરે ! ચદ્રાદેવી ! એવું તે કયું કાર્ય હજી આપે હૃદયમા રાખ્યું છે ? ચદ્રાએ જણાવ્યું તે સર્વ જગદીશમાઠ જણાવશે.

જગદીશે કહેવા માડ્યું, જાણા સર્વ, બહારાશ્રી મેદિની દેવીરૂપ ચદ્રા અને કુમારી સુધરી ! સર્વ સાંભળી ગયા આ કાર્યમા દરેકને ઝોંપુ વગુ લાગતું વળગતું હતું.

રાણા તથા નેહીવર્ગ । ચદ્રદેવીની આ વૈધ ય અવસ્થા પ્રાપ્ત થવાથી હવે તે સસારની માયામા, તથા ખટપટમા ચિત્ત પ્રેરવામાજતા નથી, ને મન્યાસિની તરીકે જીવન વ્યતીત કરવા ઇચ્છે છે સર્વને આશ્ચર્ય થયુ છતાં આપે સોપેલુ સોનગઢ તથા રામપુગ્ની સ્વતંત્રતાના કારભારની વ્યવસ્થા ચતા સુધીનુ કાર્ય ઉપાડવાને ઇચ્છે છે તે પહેલાં પવિત્ર નર્મદા તટે એક મહાન યોગાશ્રમ સ્થાપી, ત્યાં સ્ત્રી વર્ગની ઉન્નતિ થાય ને તેઓ મનુષ્ય અને ઇશ્વર પ્રત્યેની પોતાની ફરજને સમજી આ લોક ને પરલોકનુ ત્રેય કરે તેવી તેમની શુભેચ્છા છે.

સર્વ મહો ભુશાલીના અવાજમા સમતિ આપી બાદ આપજી આ ત્રણે નેતાઓ બુદ્ધા બુદ્ધા ધર્મવાળા છે તે સર્વની જાણમા છે છતાં જણાવુ છુ કે આ કાર્ય ચદ્રદેવીનુ આ ઉપાડેલ છે પરંતુ તમે તેમા ભળી પોતાની અવગ્યાના ધર્મો ઉત્સાહી, ખતીલી સ્ત્રીઓમા ઉતાવળ સમયાનુકુળ તત્પર થશો કુમારી સુદર । તુ જણુ ચદ્રદેવીની સાથેજ આશ્રમમા નિવાસ કરવો ઉચિત માનાંશ.

સુદરીએ હવે સાથે તે વાત કણ્ઠ રાખી મોહિનોદેશી । આપ રાજ્ય ગણી છો તમારે શિર સસારનો સર્વ જોળે છે છતાં તેમા વિશેષ મોહ મમતા ન રાખી નિર્લેપ જેવા બેની વધુ વખત જનસેવા-પ્રભુસેવામા ગાળી સમાજ ઉન્નત કરશે તેથી તમારા રાજ્યની હિલિ થશે “સ્ત્રી ઉદયે પ્રજાનો ઉદય છે.”

ત્રણેએ પોતાના કાર્યો ઉપાડ્યા સર્વ રાણાને આર્થિક વ્યવસ્થા માટે જગદીશે પ્રાર્થના કરી, ને તે તરતજ માન્ય થઇ આ

પ્રખાણે ' સ્ત્રી કલ્યાણમ ' ની રચના સ્વાર્ધ ગ્રંથ, કે તરતજ જ્યોતિ-
ષીને જોવાની આશ્રમને માટે મુહૂર્ત જોવડાવ્યું એ દિવસ પછી ધણું
સરસ શુભ મુહૂર્ત આવ્યું તે સર્વને પમદ પાડ્યું તે દિવસે ચંદ્ર
દેવી સંન્યસ્ત ધાણું કરવાની હતી, અને આશ્રમની સ્થાપના થવાની
હતી. આશ્રમના નામની રક્ષક થવા, સુદરીએ તેનું નામ ' આનંદા-
શ્રમ ' રાખવા સુચવ્યું જોષીએ રાશી મેળવતા માન્ય રાખી પોતાના
કર્મ જાહેર કર્યો. માદ જોષીને ધર્મિત દક્ષિણ આપી વિદાય કર્યો સારા
નગરમા તેની જાણ કરી, અને આશ્રમ રચનાની તૈયારી થવા લાગી
પ્રગ્ગમા, રાણાના અને તેના મહવાસી જનોના કાર્ય પ્રત્યેની સાદ
વાદ થવા લાગી

x

x

x

x

આશ્રમ સ્થાપનાનો દિવસ આવી પડેઆજ નગરમા આજે તહ
પાર પળાયો ખુશાલીનો પાર નહતો ને તેમા વળી સ્ત્રીઓની ખુશી
એટલે તેનું તો પૂછવું શું ? દરેક સ્ત્રી પોતાનો આનંદ અધિક અધિ-
જતાવતી, ને તે બ્રહ્મચારી પ્રદર્શિત કરતી બરાબર નવ વાગતા
તેનું મુહૂર્ત હતું નર્મદાજી તટે આશ્રમના યોગાનમા સર્વ મેદની
અસાદ એક તરફ પુરુષવર્ગ ને બીજી તરફ સ્ત્રીવર્ગ હતો નેતાના
સ્થાનો સ્ત્રી વર્ગમા હતા પરમાત્માની પ્રત્યક્ષ મર્તિજ ન હોય, તેની
' શ્રી સત્વદેવતી મર્તિ ' પધારાવાજા આવી હતી રાણે, અને સાથે
રાજમ ડાળ આવ્યું, સર્વેએ તેમન ગાન આપ્યું

માદ સંન્યસ્ત દક્ષિણ કર્યો શરૂ થયું ચંદ્રાને કર્મકાંડથી સ-
ન્યાસિની બનાવી. તેના આનંદનો પાર નહતો મન્ય સિની બની
પોતાની કર્મ પરિપૂર્ણ જાળવાય તે માટે પ્રજુની પ્રાર્થના કરી—

મોહિની તથા સુદરીએ સેના ધર્મની દીક્ષાઓ લીધી. અને પ્રભુ પામે પ્રાર્થના કરી આજનો આનંદ અસિમ હતો. હરેકના મુખપર આનંદ ને હોશ નજરે પડતા

ભજન, કીર્તન, પ્રાર્થનાઓ થઈ રહ્યા બાદ મહારાણાએ સમાજનને આશ્રમ માટે અથાગ ચલ કરેલા સૂચનુ, ને પોતાથી બનતી તમામ મદદ આપવા કબુલ કર્યું

એવામાં ઝૂંના ઉચ્ચારથી પવિત્ર વાતાવરણ કરતા મહર્ષિ પવિત્ર જળમાથી ગ્તાન કરી મડપમા પધારતા જણાયા સર્વેએ કહી માન આપ્યું

મહર્ષિએ બેઠક લીધા પછી સર્વ બેઠા આજનો દેખાવ જોઈ મહર્ષિને આનંદ થયો ભારી પ્રજાને ધડનાર માતાએને સજમાર્ગ બતાવી માતાને લાયક બનાવાના આશ્રમ માટે ખૂશી બતાવી સ્ત્રીના ત્રણે ધર્મને લાયક ત્રણ પાત્રેલી કુન્દનપુરી સાચારન્યનો ઉદ્ધાર થશે તેવું ભવિષ્ય જણાવ્યું

આશ્રમને માટેના મકાનો વર્ગોની સમગ્રતા થઈ ચૂકી અને સ્ત્રીઓની શક્તિથી આનંદાશ્રમ-સેવાશ્રમની સ્થાપના થઈ ચૂકી મહર્ષિના હાથથી ખાયે ન ખાયો જય ક્ષેપ થયો-સીતા, તારા, દમયતી, પાર્વતી, ગલુકદેસી, અને મીંગબાઇ જેવી અમારી બેનેશ અને પુત્રીઓ થાવ એવી હરેખના અતરની અબિલાષ હતી મહર્ષિએ આશિષ આપી

ચદ્રાદેવીએ સ્થાપવાનું કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ હવે બીજા કોઈ પણ કાર્યમા ધ્યાન ન આપતા આ કિપાડેલા કાર્યમાજ લક્ષ આપી બીજી ઉપાત્રિઓમાંથી મુક્ત થયા સુદરીએ પણ આશ્ર

મમા રહેવાની માગણી કરી માત્ર મેં દિની દેવીએ રાજમહેલમાં રહી અવારનવાર આશ્રમ ઉપર દેખરેખ મળી સેના આપવા કબુલ્યુ. કેમકે તે રાજરાણી હતી અને આશ્રમની અધિક જરૂરીયાત તે વડેજ પૂર્ણ થવાની હતી અત્યારની કેટલીય સંસ્થાઓને નાણાં માટે ભીખ માગી પડે છે, છતાં નાણાની તંગી પડે છે વળી નાણા મળે છે તે નિન્વાથીપણે સેના આપનારાં માણસોની તંગી પડે છે પૈસા આપનાર મળી રહે છે. પરિત્ર કામ દરનાગની ખામીને લીધે ઘણા સરસ કાર્યો ઉંખડી પડે છે અને છેવટ તે કામ બંધ પડતા મમાજમા હાજી થાય છે, પરંતુ પૈસા પુરતા મળવા છતાં કામ કમનારા સ્વાર્થ સાધી પ્રજામાં સેવાધર્મના દરવાજા તમામ મધ દરવાની સમાજ વ્યાગળ દનીલો રજુ કરે છે-કશવે છે

ઓ આશ્રમના કાર્યવાહકો આદર્શ હતા રાગી જતે રાગ છોડી ત્યાગી થયા હતા. પૈસાની લેમને તંગી પ્રડવાતી ન હતી. આ અશ્રમમાં સર્વ કામને સર્વ પ્રકારના સ્વમાવની સ્ત્રીઓને કેળવવાનો વિદ્યુશ હતો આશ્રમમાં રહેનાર સેવિકાઓ કહેવાય. અને તેમને સર્વ પ્રકારની જરૂરી સ્ત્રીઓ આશ્રમ તરફથી પૂરી પાડવાનું નક્કી થયું આશ્રમના સેવિકાઓ માટે બસે જગ્યાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, પદર, વીસ બાઇઓએ તેમાં દાખલ થવા ત્યાજ પ્રતિજ્ઞા દર્શાવી ને તે કબુલ કરવામાં આવ્યું સમા વિર્સજન પડેલા મહર્ષિજીએ સહબોધ આપ્યો. પરિત્ર વાનાવરણુ ફેલાયુ. આદ સત્યનારાયણુ દેવની જો ! મહર્ષિજીની જય ! સયુ મદારાજની જય ! ચદ્રાદેવીની જય ! ! ના આનંદકારી અવાજોથી સખા વીર્સજન થઈ મહર્ષિ આશિષ દેતા પધાર્યા.

મંકરણ ૧૩ મું.

છેવટ.

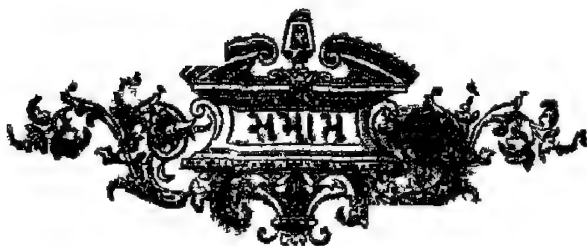
આશ્રમ સ્થપાતા તેમા સેવિકાઓને ભરતી થવા લાગી કેઠ
લીક કુમારીકા, અથવા, વિધવા, પતિતા, યુવાન
તેમજ તેમજ પ્રૌઢ બાળકો આવવા લાગી. ચદ્રા તેમજ મોહિની
તેમને શાંતિ આપતા, બોધ આપતા, સ્ત્રી તરીકેના ધર્મ સમજાવતાં
કુળવીને ધાર્મિક શિક્ષણ આપી પોતાનું કર્તવ્ય, સમાજ પ્રત્યેનું
કર્તવ્ય, ઇશ્વર પ્રત્યેનું કર્તવ્ય સમજાવતા સ્ત્રીઓ નિ સંકોચપૂર્ણે તેમા
આસતી, સામળતી, વર્તન કરવા પ્રતિજ્ઞા લેતી થયેલી બૂલો વિસરી
જતી ચારિત્ર્યવાન બની આશ્રમની મેનિકા બની સેવામાની પ્રતિજ્ઞા લેતી.
આબુઆબુના ગામોની બાળકો પણ ત્યાં નિર્ભય રીતે આવતી દરેક
વર્ગની સ્ત્રીઓ સાથે એકજ વર્તન રાખવામા આવતું કિંચ નોચકે
માનાપમાન ફાટીને માટે નહતું આ પ્રમાણે યોગ દિવસોમા સખ્યા
વધવા લાગી મકાનો તૈયાર થવા આગ્યા ને આશ્રમનું કામ નિય-
મીત ચાલવા લાગ્યું ચદ્રાદેવી અદ્યક્ષ હતા ત્યારે સુદની તેમની સહ
મદદમા રહેતી આશ્રમ તે દેવધામ બની ગયો જ્યાં ન્યા તેના
કાર્યની પ્રસંશા થવા લાગી

કુન્દનપુરીના સામ્રાજ્ય, સોનમઢ, રામપુરમા શાંતિ પ્રસંગી હતી.
તે બે રાજ્યો સ્વરાજ્ય ભોગવી રહ્યા હતા, અને તેને માટેની યોગ્ય

લાયકાત બતાવતા હતી. કુન્દનપુરી સામ્રાજ્યને પણ સુખમાં દુશ્વળ ન હતી. ઈના સ્વરક્ષયની રૂપક પ્રતિમા દેખાઈ ન હતી.

સર્વસિદ્ધ પોતાની પ્રજાને સુખે સુખી, ને દુઃખે દુઃખી થતો. પ્રજાને કોઈ પણ પ્રકારની કનડગત રહી નહતી પ્રજાના લેશ દુઃખ જાણુમાં આવતા, તો તે વિદારતા તરત ચલત થતો.

જગદીશ આદર્શ અમાલ્ય થયા હતા સર્વસિદ્ધને પ્રસંગ આવે કંડવ કહેતા પણ ચૂકતો નહિ અને થતી બૂલો કે અજાણી ખીના જાણુમાં આણુતો સર્વ-જગદીશ એક અગના બે હાથ બન્યા હતા જગદીશ માટે પ્રજાજનને અનહદ માન હતું. જગદીશ આશ્રમ પ્રત્યે ખૂબ કાળજી રાખતો, અને આદર્શમાં સર્વ પણ ચૂક ન થાય તેની પૂરતી ચેવટ રાખતો જગદીશ એક પુત્રનો પિતા થયો હતો, તેમજ ગણે પણ રાજકુમારને પિતા થયો હતો છેવટ દુઃખને અને સુખ સર્વના દર્શન કર્યા હતા. અગતુ. ' ! !

આ નવલ્લ કથાની પૂરવાણી

તૈયાર થાય છે

વિષય વિષ

આ પુસ્તક મળવાનું છેકાણું.

૧. નવશક્તિ સાહિત્ય મંદિર—ગોધરા
૨. વર્તમાન એન્ડ સંસ પાલધુની—મુંબાઈ ૩
૩. આર વનમાળીદાસ ૧૮૩-૮૫ કાલબાદેવી—મુંબાઈ ૨
૪. દલસુખરામ કેશવરામ પડયા—નડીયાદ
૫. શબ્દોડલાસ મોલીશાલ્લ બુકસેલ્ડર રીચીરોડ-અમદાવાદ.

સંગ્રહવા લાયક આદર્શ પુસ્તકો.

નામ.	મૂલ્ય	પોસ્ટેજ
આગક પુસ્તક ૧	૨-૦-૦	માફ
કબીર કાવ્ય	૫-૪-૦	૦-૪-૦
સુલીલ સુદરી	૦-૮-૦	માફ
કેકામની પુરણી	૦-૮-૦	૦-૨-૦
મેજસ્ટ્રેટનુ રાજનામુ	૦-૨-૦	૦-૦-૬
હિન્દ કીર્તન	૦-૬-૦	૦-૧-૦
ગાંધીજીનો જૈલ અનુભવ	૦-૫-૦	૦-૧-૦
વશુદ્ધશાસ્ત્ર	૦-૧૦-૦	૦-૧-૦
રાષ્ટ્ર કીર્તન	૦-૪-૦	૦-૧-૦
એકમ ભૂલ	૦-૧-૦	૦-૦-૬
સસાર નુધારો	૧-૮-૦	૦-૨-૦
કડોઁ કચ્છી ભાગ ૧-૨	૪-૮-૦	૦-૮-૦
પ્રતાસીના પત્રો	૧-૪-૦	૦-૪-૦
ટાગોરની ટુકડી વાનો.	૧-૪-૦	૦-૪-૦
ડીટેક્ટીવ કુતરો	૦-૮-૦	૦-૧-૦
ખાળમજન સંગ્રહ ભાગ ૧	૦-૫-૦	૦-૧-૦
ખાળમજન સંગ્રહ ભાગ ૨	૦-૮-૦	૦-૧-૦
સીતા (પૂર્વાર્ધ)	૧-૦-૦	૦-૪-૦
સીતા (ઉત્તરાર્ધ)	૦-૧૨-૦	૦-૨-૦

લીખાભાઈ પુરષોત્તમ વ્યાસ-ગોધરા.

અગ્રીયદનાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

અસલ સચિત્ર.

કોકશાસ્ત્ર.

મૂલ્ય રૂપિયો દોઢ

મહા મૃત્યુ પરીક્ષા

અને

મનોકામના સિદ્ધી.

મૂલ્ય રૂપિયો એક

હાલ તરત માટે

—પોસ્ટેજ માફ—

લીખાલાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ-ગોધરા.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે !! સચિત્ર નોવેલ !

સ્નેહનું કાતિલ સ્વરૂપ

યાને

ખૂન.

દુ કમા સરળ ભાષાથી હિટ્ટોકટીવ રસથી ભરપૂર
અને ચાલુ જમાનાને અનુસરી દરેકને યોગદાયક થઈ
પડે તેવી શૈલીથી લખાયેલી છે પૃષ્ઠ ૨૦૦ ના
આશરે પાકુ પુકુ ગ્રીમત ફક્ત રૂ ૧-૪-૦ છે

લખો,

વકીલ તૃસિંહરામ શાકરલાલ પુરોહિત.

સાબલી (ગુજરાત)

વર્ણુ લગ્ન માસિક માટે ?

- ૧ નાન પગેય ૧૨ અને રસ્ત ત્ર કલમથી લખાવુ, ચિત્ર આપી હૃદયપર લેખનની મચાટ ધાગ પાડવુ, આ ઢગનુ કોઈ માસીક લાગતમા ન હોવા માટે . .
- ૨ વર્ણુ (જ્ઞાનિ) ગ્યારથા અને લક્ષ (વૃક્ષ લક્ષ, ખાળ લક્ષ, વિધવા લક્ષ, કમટા વિગત) ની પ્રણાલી સુધારવા-માટે
- ૩ હિદુ સમાજની અટપટી ગુચો ઉકેલી શુષ્ક સમાજ જીવનમા પ્રાણ રેડવા, તેનું સંગઠન કરવા અને દરમાસે નિયમિત નવનવુ બહાર પાડના-માટે
- ૪ મામાજીક જીવનપર યુગ યુગ થયા બાઝી ગયેલ થર કાઢી સમાજને સુદર સંવાગ બનાવવા અને સાહિત્ય સેવા કરવા-માટે
- ૫ સમાજની અજ્ઞાન, પાખડભરી કઠીનો નારા કરવા અને દરેક જાતના સમાજ મુશ્કારાના વિષયો ચર્ચવા-માટે
- ૬ મોડા અને આનુગી લક્ષની બજાર તોડવા, લક્ષની જાહેરખખર લેવા, લક્ષ પ્રવા ઈચ્છતા અને કરેલાને વલુ ધલુ શીખવવા અને ચેતવવા-માટે
- ૭ શ્રી રવાન થય, વિધવા લ ન સાખિત કરવા, રોલુ, દુટલુ, હિંસા ન્યાત વન લાજ પરદા નાણુ કરવા અને સમાજે હુડતુત કરી તરઝોડી દોરેલા અતોના ઉજાર કરવા-માટે
- ૮ સામાજિક તલ ખખરો, નોમો, ખાતમણિ, નાની મોટી વાતો દુચ્ચ, મુઆફરી કાગ્યો હારથ રડ્યો, વિમો આદિ વિષયો ચચા જ્ઞાન સાથ ગરમત આપવા-માટે
- ૯ વર્ણુ લક્ષની ઉપયોગીતા નાગ બાષ્ટવાર સરકારે જાણી પોતાના શામ્યના પુરેતકલ્પેયાર ખરીદવા નજર કરેલ છે-તેનુ કદ-ડેમી આકપેજ ચાર ફોર્મ ઉપરાત સુદર ચિત્ર, ત્તા ૩ જે જેટલુ જીજ વાર્ષિક લવાજમ છે
આહા આ માસિક તો મચ્ચ સાઈ છે, વાત સલજાય છે કે છાના પના પલ હજરો કુટુંબ વાયે છે, ખરેખર ઉતોજન આપવાને લાયક છે એમજ છે-ત્યારે તમારી જાહેરખખર આપો ચાર આના મોડલી નમુનો મળાવો, અગર ૩ જે લવાજમના મોડલી-લખો-કયા ?-‘વર્ણુ લક્ષ’ ઓરીસ રાજકોટ-(કાઠીયાવાડ)

